

జాతర కథలు

చతుర్థ సంపుటి

పాఠీభాషనుండి ఆంగ్లీకరించినది.

స్వామి శివశంకరశాస్త్రి

ACC No. 5753

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి

కళాభవనము, నైపుండు, హైదరాబాదు-4

ప్రథమ ముద్రణము 1979

ప్రతులు 1000

వాల 3 50

P. C. C. No. 5753

ముద్రణ :

శివాజి ప్రెస్

సికింద్రాబాదు.

(శ్రీ) దేవులపల్లి
రామానుజ రావు గారికి
ఆదరానురాగముతో
చిరకాలస్నేహితి చిహ్నముగా

నిజాపన

మాతాత గారు ఏబది సంవత్సరములకు పూర్వము ఎం.లి. భాష అభ్యసించి నప్పుడు బుద్ధజాతక కథలు ఆంధ్రీకరింపదలపలేదు; అభిధమ్మ పిటకములలోని కథలను ముఖ్యగ్రంథములు ఆంధ్రలోకమునకు అనువాదగూఢమున ఎరుకపరచ నెంచిరి. త్రిపిటక-కార్యత్వము వారిఆశయము. కాని, అవకాశములు లేక ఆభావము విడనాడ వలసి వచ్చినది.

తనమాత బహుకాలమునకు మే మందరము కథలు చెప్పు డని తరచుగా నిరీక్షించుచుండుటచే జాతకకథలను వారు అనువదించ మొద లిడిరి. బ్రహ్మదేశ, సింహళదేశ, తిప్పలలోని ఎ-తము సరి అయినది కా దని, శామ్మదేశ (ఛాయి లాండ్) ప్రభువు ప్రకటించిన త్రిపిటక సందోహము లభ్యము కాక, శుదకు రంశుక తిపిల్ prof Vincent Fausboll అను డెస్మర్కు విద్వాంసుడు సంపాదించిన ఎం.లి. ఎ-తము ననుసరించినారు. “జాతకాట్టక వజ్జసూ” లోని ప్యాఖ్యానభాగములను గూత్రము విడిచి, మాతృకను యథాతథముగా సరళ గ్రంథికశైలిలో అనువదించినారు.

ఇందలి మూడుసంపుటములు కేంద్రప్రభుత్వమువారి ద్రవ్యని-పఃస్యమున మేనే ప్రకటించినము. ఇంత మహాకావ్యమును ప్రకటించుట కష్టని-ధ్యము. మాతాత గారి కృషిని గమనించిన ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి. వారు చశుర్థ పంచమ సంపుటల ప్రకటన దయతో స్వీకరించినారు, మహాసంస్థ అయిన అకాడమికి-విశేషించి, తదభ్యుజ్ఞులు మహానూన్య(శ్రీ) డా. బెజవాడ గోపాల రెడ్డి గారికిని, కార్య జర్మి (శ్రీ) చెప్పలవల్లి రామానుజ రావు గారికిని గూతృతజ్ఞాపూర్వక నమస్కారములు.

ఈ మహాసంకలనము ప్రపంచకానికా పాజ్ఞియములో ప్రథమము. ఈ సందోహమును సమగ్రముగా పఠించుచో ప్రాచీన భరతవర్షమునకు సంబంధించిన సాగరకాలవృత్తాలు గ్రహింపవచ్చును. దీనినిగుర్చి తాతగారు విడిగా విపుల గ్రంథము రచింపదలచి యున్నాడు.

సాహితీసమితి, ఒంగోలు.
సామ్య సహకారవహుత్రి
మార్చి 6, 1970.

తల్లవజ్జుల పతంజలి శాస్త్రి
(M. A., P. 1.)

అన్య జీతవనమున విహారము చేయుచు మాతృ సేవనకు డగు డివానకుని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమన కథ

శ్రీవన్ధి నగరమున ఒకానొక యువకుడు, మిక్కిలి నటాచారసంపన్నుడు. పితృమరణానంతర మతడు తల్లిని దేవతగా నెంచి సేవించుచుండెను. అతడు తల్లికి పలు దోముకను సమగ్రియు, సన్నమునకు జలాదికమును సిద్ధము చేయుచు ఒడలు తోముచు యువగు ఎనీయ మొనగుచు బింపించుచుండెను. ఒకనాడు తల్లి అతనితో “నాయనా, నీవు ఇంట చేయవలసిన పని వేరొకటికుండ కలదు. నీవు యుక్తమైన వంశమునుండి కన్యను గ్రహింపదగును. ఆమె నాకుగూడ సేవ చేయ గలదు. నీవుగూడ నిజకార్యములను నిర్వర్తింప వచ్చును” అని చెప్పెను.

“అమ్మా, నేను శ్రేయఃకాంక్షి నై నీకు సేవ చేయుదును. మరి గావరు చేయగలరు ?”

“వంశభివృద్ధి చేయవలెను నాయనా !”

“నాకు గార్హస్థ్యముమీద ఇచ్చ లేదు. నీసేవ చేయుచు, నీయనంతరము ప్రవ్రజించెదను.”

“నీకు సర్వవిధముల యోగ్యులగు కన్య లభించినచో వివాహ ముండు” మని తల్లి నూటినూటికి బింధించెను. అతని కిష్టము లేకున్నను ఆమె తగినకన్యను కొని తెచ్చెను. అతడు తల్లియెడల ఒడసీన్యము వహింపక ఆమెతో కలిసియుండును. అయితే తనలో “నా భర్త మిగుల మత్స్యపముతో మాతృసేవ చేయుచున్నాడు. నేనుగూడ ఇట్లే చేయనెడల ఆమెకు ఇష్టులైన గుడును” అని తలపిసి అత్తగారికి బాగుగా సేవ చేయుచుండెను. భార్య తనతల్లికి సేవ చేయుచుండుట గమనించి అతడు కానవచ్చిన మధురభాద్యములను తెచ్చి యిచ్చుచుండెను. కంతకాలమున కామె తనలో “ఇతడు మధుర పదార్థములను నాకిచ్చుచున్నాడు. ఒకవేళ తల్లిని సాగనంప దలచియుండును. ఆమెను గెంటివేయు మార్గము చూచెదను” అనుకొని

ఒకనాడు అనుచితరీతితో “స్వమీ మీరు వెలువలికి అరిగినపిమ్మట మీ అమ్మ గారు నన్ను దూచింగారు” అని పలుకగా అతడు మిన్నకుండెను.

అనంతర మాయె అ త్తగారికి ఉత్తేజనము కలిగింపవలె ననియు, దానివలన తల్లి కుమారునితో జగద మౌగు ననియు తలపిసెను. నాటినుండి వ్యంజనము వడ్డించినపుడు వేడిగా నుండవలసినప్పుడు చల్లబడిన పదార్థమును, చల్లగా నుండవలసినపుడు వేడిపదార్థమును వడ్డింగును, పదార్థములలో ఉప్పు ఎక్కువగా గాని, తక్కువగా గాని వేయుచుండెను. పదార్థము చల్లారిన దని గాని ఉడుక లేదనిగాని వక్తము లే దని గాని, ఆమె అన్నపుడు అరగుచు “ఇప్పుడు బాల్ వేడిగా నున్నది. ఉప్పు ఎక్కువగా నున్నది అందువు. నిన్ను ఎవరూ సంతోష పెట్టగలరు?” అనెడిది. నీరు మరగబెట్టి వీపుమీద పీసెడిది. “అమ్మో, వీపు కాళినది.” అని ఆమె అనుచో, చల్లని నీరు తెచ్చి కుమ్మరించెడిది. నీరు మిగుల చల్లగా నున్న దన్నపుడు చుట్టుపక్కలవారితో చెప్పెడిది. వేడిగా నున్న దన్నచో “నిముషమున కాకమాట! ఎవ్వ రీతవమానము సహింప గలరు?” అనియెడిది.

వృద్ధులని మాటలతో వేధింగుటయే గాక కొండలు నేల డిడ్చి దుమ్ము రేపును. “ఇల్లంతయు ఎవ్వరు గల్గిజా చేయుచున్నారు?” అని భర్త అన్నపుడు మీ అమ్మగారు నీ భార్య బదులు చెప్పెడిది. “ఇట్టిసోమరితో నిష్ఠు యోజన మగు గృహమున నివసింపట దుస్సహము. రుమెను కాని నన్ను గాని ఎవరో ఒకరిని ఉండనిచ్చుట నుంచిది” అనుమాటలు విన్నపుడు అతడు “భద్రే! నీవు చిన్నదనవు. నీ బెచ్చటి కై నను పీయి పట్టు పోసికాన గలవు. కాని నాతల్లి నునది. నేనే రుమెకు అండ. నీవు బయలుదేరి నీపుట్టింటికి పోమ్ము” అనెనువాడు. ఆ మాటలు విన్నపుడు ఆమె బెదరుచుండెడిది. “ఇతడు తల్లితో పోరాడ లేడు. ఎటు చూచినను ఇతడు తల్లి మీద ప్రీతి కలవాడు. నేను పుట్టింటికి బోవుచో అసభవలె బాధ పడుచుండ వలెను. నేను మొదటివలెనే అ త్తగారిని ప్రసన్నులని చేసికొని ఉపచారములు చేయుచుందును” అని తలపిసి ఆమె పుర్రును పలెనే సేవలు చేయుచుండెను.

అ యుపాసకు బాకనాడు భర్తృపదేశము వినుట కొరకు జేతవనమునకు జని, భర్తకు ప్రణమిల్లి, ఒక ప్రక్కగా గురుచుండెను. భర్త అతనిని చూచి “ఉపాసకా, పుణ్యార్థము చేయుటవలన హాని కలుగదు. మాతృసేవ జరుగుచున్నదా?” అనెను.

“భ నే! నా కిచ్చ లేకున్నను నాతల్లి ఒకనాక కుటుంబమునుండి కన్యను గొనివచ్చినది. ఆమె పొరపాటు చేసినది. ఆమెకు నాతల్లితోను నాతోను సరివడ లేదు. ఇప్పుడు బాగుగా సేవలు చేయుచున్నది” అని విన్నవించెను. “నన్న విని “ఇప్పుడే కుడు నీ పామెతో చెప్పకుండుట. పుర్యము భార్యమాటలు విని తల్లిని వెడల గొట్టితివి. ఆవల నా పాక్కులు విని మరల ఆమెను ఇంటికి గొనివచ్చి సేవలు చేసితిని” అని, ఉపాసకుడు ఎర్థింపగా పూర్వకథ చెప్పెను.

గాతీత కథ

పూర్వము పాంజనీలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా ఒకనాక కులపుత్రుడు తండ్రి మరణానంతరము తల్లిని దేవతగా భావించి సేవ చేయుచుండెను. “నే నీ విధముగా కాలకణ్ణితో గలిసి నివసించలేను. రోమెను గాని నన్ను గాని ఇంట నుండ నిమ్ము” అని భార్య పలుకగా తల్లిదే దోష మని తలచి కుమారుడు “అమ్మా, నీవు నా జగడ మాగుచున్నవు. ఇచ్చటినుండి బయలుదేరి నీ యిచ్చ వచ్చినచోటికి పొమ్ము” అని చెప్పెను. సరే అని ఆమె గోడ్డుచు ఇలు వెడలి మిత్రగృహమున జేరి కూలిచేయుచు చాల కష్టము మీద కాలము గడుపుచుండెను. అత్త వెడలిపోయిన తర్వాత కొడలికి గర్భము నిలిచెను. ఆమె భర్త తోడను ప్రక్కయింటి పారితోడను ఆ కాలకణ్ణి ఇంట నున్నపుడు సాగర్భము నిలువ లేదు. ఇప్పుడు సిలిచినది” అని చెప్పెను. క్రమముగా ఆమెకు కుమారుడు కలిగెను. “మితల్లి యింట నున్నపుడు సాగర్భము నిలవలేదు. ఇప్పుడు కుమారుడు పుట్టినాడు. దీనిని బట్టి చూడ మితల్లి కాలకణ్ణి” అని భార్య పలికెను.

ఈ సంగతి తెలిసి తల్లి కుమారుడు తనను వెడలగొట్టినను వానికి పుత్రుడు పుట్టుట విని “ప్రేకముతో నిజముగా ధర్మము నశించినది. ధర్మము నశింపనిచో తల్లిని వెడలగొట్టిన పారికి పుత్రులు పుట్టరు. పాడు సుఖముగా నుండదు. నేను ధర్మమున కంత్యక్రియలు చేయుదును” అనుకొని ఒకనాడు తిలపిష్టము, తండులములు, వంట చేయుటకు గిన్నె గరిటెయు తీసికొని శ్మశానమునకు బోయి మూడు శవముల తలలు బ్రొయ్యివలె నేర్పరచి, నిప్పు చేసి, నీటికోసముబోయి తలనిండ ఎల్లనము చేసి, బ్రొయ్యివద్దకు వచ్చి జుట్టు విరియబోసికొని తిలలు కడుగ జొచ్చెను.

అప్పుడు బింధినన్నుడు శక్రపదవియం దుండెను. ఆయన లోకమువైపు దృష్టి నిరింపగా రుమె కానవచ్చెను. శక్రుడు తన ప్రభావము చూప నెంచి బ్రహ్మణ వేషము ధరించి మార్గమున బింపువానివలె నుమెను జూచి ప్రక్కకు వచ్చి “అమ్మా శ్రీశానముల” నా వంట చేయుట, ఉడికిన రు పదార్థములతో నేమి చేయుదువు?” అని యడుగుచు రు తొలిగిధ పలికెను.

ధాతవస్త్రముతో తడివెండుకలతోడ
కాత్యాయనీ, ఏమి కారణం, బెక్కించి
కడవను ప్రియ్యిపె కడిగదు నువ్వులన్
తండులంబుల తిలకించన మేరికొనమో ?

ప్రత్యుత్తరముగా అమె రెండవగిధ పలికెను.

భూసుర, రువంట భుజియింప గాదు
ధర్మము నశియించె దానికి శ్రద్ధ
మీశ్వరమునం దే నొనరింతు
బాగుగా నుడికిన యోగిర మిచ్చి.

శక్రుడు మూడవగిధ పలికెను.

నీతోడ కాత్యాయనీ, ధర్మశా
వార్తను చెప్పినవార తెవ్వరు ?
నిటి గానని మహాశక్తితో గుడి
వేయకన్నులతోడ వెలయుచున్నను.
సత్యధర్మము నశము చెంద దెప్పుడు.

అమె రెండుగిధలు పలికెను.

ధర్మము నశించె ననుమాట తథ్య మార్థ !
దాని కున్నది ప్రబలనిదర్శనము :
ఎపు లగువారు సొఖ్యముల్ వడసినారు.
నన్ను కొట్టెడికొండలు మున్ను వంధ్య,
పుట్టిన దామె కిప్పుడు పుత్రు, దామె

అఖిలవంశానికి ప్రథములు నేడు !
అనద నేకాకినిం గుడ నై తి నేను.

శక్రుడు ఆరవగోధ పలికెను.

ఏను శశ్వతముగ నుండు, నిపుడు నేను
అరుగుదొంచితి నీకలు త్వరితముగను
నిన్ను మోడుచు మును, పుత్రు గన్నదాని
పుత్రనపితంబుగా నేడు బూది సేసె.

విని యామె తనను నిందించుకొని కోడలు సుఖముగా నుండుటకై యేడవ
గోధ పలికెను.

నాకారక ఇచ్చటికి వచ్చినాడవేని,
అగునెడల దేవరాజ, నీకభినుతంబు,
కోడలునా, పుత్రుడును, నేను, కొడుకు గుడ
ఒక్కలుంట సుఖనివాస ముండవలయు.

అంతట శక్రుడు ఎనిమిదవగోధ పల్కెను :

నీకు నగునేని కార్యయనీ, యభిమత
మొందియును బాధ ధర్మమ్ము నుజ్జగింప
కుందువేనియొ నమ్మోద మొదపు గాక
కొడుకు కోడలు మనుమని గుడి యుంట.

ఇట్లు పలికి శక్రుడు ఆభరణగూషితుడై నిజప్రభావమున ఆకనమున నిలిచి
“కార్యయనీ, భయము లేదు. నాప్రభావముచే త్రోవలినే నీకుమారుడు, నీకోడలు
శ్రమాపణ వేడి నిన్ను గృహమునకు గొనిపోవునట్లు చేయుదును. అప్రమత్తులవై
యుండుము” అని చెప్పి నిజస్థానమునకు బోయెను. శక్రప్రభావమువలన బాంసెను
స్మరించి గ్రామము చేరి మాతల్లి యెదట నున్న దనిరి. శ్మశానమువై పు వెడలిన
దని గ్రామిణులు చెప్పిరి. అంతట పరు ‘అమ్మా, అమ్మా’ యనుచు శ్మశానము
వై పు పరుగెత్తి పోయి ఆనెక్కపై బడి “నూరొళ్లములు క్షమింపు” మని
యడిగిరి. అందరు సంశుష్టచిహ్నై యులు చేరి, నాటినుండి కలసి మెలసి నివసించ
జచ్చిరి.

ఇది అభిసంబంధ గాథ :

కొండలితో కౌత్యాయని
కూర్మివార నివసించెను.
సేవ జేగుజొచ్చినారు
దేవంజు ప్రభావంబు
కతన కొడుకు కొండలను
కౌత్యాయని కది మొదలుగ.

శాస్త్ర రూపంబువదేశము చేసి సత్యప్రకాశము కావించి రెండుజాతకములు నరికి పోల్చెను. ఆ కాలమున నూతనసేవాపరమయినాడు, ఈ కాలమున మాతృసేవాపరమయినాడే. అప్పటి అతనిభార్య ఇప్పటి యితనిభార్యయే. శక్రుడు నేనే.

శని జేతవనమున విప-రించుచుండగా అర్ధరాత్రమున కిసల నరేశునికి వినబడు భయంకర ధ్వనులనుగూర్చి చెప్పినది.

వర్షమున కథ

ఈ కథ పుర్వీక మగు లోహకుంభి (31-4) జాతకముతో సమాన మైనది. ఈ కథలో రాజు శని న్నతో “భనే, నేను ఆ ధ్వనులు వినుటవలన నా కెట్టి ఫలము కలుగును?” అని విన్నవించగా శని న్న, “నుహరాజు భయము చెంద వలదు. ఈ ధ్వనులు వినుటవలన మీ కేమియు పోని కలుగదు. మహారాజు ఇట్టి అస్పష్టధ్వనులు మారే కాదు, పుర్వము కూడ రాజులు విని బ్రాహ్మణుల ఉపదేశ ప్రకారము చతుష్పథములలో యజ్ఞములు చేయించుటకు సంసిద్ధులైరి. కాని యజ్ఞ మున బలి యిచ్చుటకై కానినచ్చిన జంతువులను విడిచిపెట్టి ఎవరను ఎట్టి ప్రాణి వధమును చేయరాదని చాటించిరి” అని, ఆయన ప్రార్థింపగా పూర్వజన్మ కథ పలికెను.

శాస్త్రీయ కథ

పూర్వకాలమున రాజానితో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధి నత్కుడు ఎనుబదికోట్ల ధనము గల బ్రాహ్మణగృహమున బుట్టి పెరిగి పెద్దవా డయిన పిమ్మట తక్షశిలకు పోయి విద్యలు నేర్చి మరల వచ్చెను. తలిదండ్రులు చనిపోయిన పిమ్మట సంపద దానము చేసి కామభంగములను విడిచి పి-మాలయము నకు పోయి అవసరవృత్తి యవలంబించెను. అచ్చట ఆయనకు భ్యాసాభిజ్ఞులు లభించెను. కంతకాల మయిన పిదప ఉప్పు, పులును, నేయికి బిస్తీవైపు వచ్చి రాజాని చేరి ఆయన ఉద్యానమున నివసించ జొచ్చెను.

ఆ సమయమున అర్ధరాత్రమున తన శయనాగారమున కూర్చుండి యుండగా రాజాని నరేశునకు ఎనిమిది శబ్దములు వినవచ్చెను. రాజభవనమున కెదురుగా ఉద్యానమునుండి కొంగళూత తాల్పుత వినబడెను. ఆ చప్పుడొగిన తరువాత

హా స్థిలా ద్వారమున నుండు కాకి కూసెను. పిమ్మట రాజభవన శిఖరముపై నున్న ఘుణకిటము కీచు మనెను. అవల రాజభవనమున పెరుగుచున్న కోకిల కూసెను. అచ్చటనే పెరుగుచున్న హరిణము ధ్వని చేసెను. ఆ తరువాత అచటి ఎనరము కిచకిచ లాడెను. అంతట అచటనే పెరుగు కిన్నరి శబ్దము చేసెను. ఆ చప్పు డాగెనో లేదో ఆశ్చర్యమున రాజభవనము మీదుగా డిట్యనమునకు చనుచున్న ప్రత్యేక బుద్ధుడు ఉదానగీతము ఎడెను.

రాజు రః యెనిమిది శబ్దములను విని భయపడి మరుసడు బ్రహ్మణుల నడిగెను. “మహారాజా! మీ కేదో అపద రానున్నది. చశుష్పజ్జంతువులను గుంజమున హామము చేయవలెను” అని ఎరు చెప్పిరి. “ఎట్లు శుభము కలుగునో అటులే చేయుడు” అని రాజు పలుకగా బ్రహ్మణులు ప్రసన్నులై రాజ మందిరమునుండి బయలువెడలి యజ్ఞ సన్నాహము చేయజచ్చిరి.

జ్యేష్ఠయాజ్ఞకుని శిష్యుడు వండిశుడు, మేఘావి. అతడు ‘ఆచార్య, ఇట్టి కఠోరకర్మ - బహుజంతువులను బలి గొనునిర్దయకర్మ చేయరాదు’ అని వలికెను.

“నాయనా, నీ కేమి తెలియును? మరి యేమియు కాకున్నను తినుటకు మత్స్యమాంసములు విశేషముగా లభించును”.

“ఆచార్య, పిట్టకోసమే ఇట్టికర్మ చేయవలదు. దీనివలన నరకము ప్రాప్తించును.

రః పాక్కులు విని మిగిలిన బ్రహ్మణులు కుపితులై “మాకు వచ్చులాభము నకు ఇతడు అడ్డువగుచున్నాడు” అనిరి.

ఆ శిష్యుడు భయపడి “మంచిది, మీకు మత్స్యమాంసములు లభించును ఏయము మారుకొనుడు” అని, నగరము వెలువడి రాజును నిహరింపగల ధార్మిక శ్రమణునికై వెదుకనిగెను. రాజోద్యమమున బీధిస్తత్త్వము కనబడగా నతడు ప్రతానుము చేసి “భ నే, ప్రాణులయెడ నీహృదయమున దయ లేదా? అనేకజంతువులను వధించి ఆహూతి చేయుయజ్ఞమును రాజు జరుపబోవుచున్నాడు. జంతువులను బంధనమునుండి విడిపించుట ఉచితము కాదా?” అని వలికెను.

“బ్రహ్మచారి. నేము రాజు నెరుగము. రాజు మ మ్మొరుగడు”.

“భ నే! రాజు విన్నశబ్దములకు ఫలము మీకు తెలియును గదా?”

“అవును, తెలియును.”

“తెలిసినచో ఏల చెప్పరు ?”

“బ్రహ్మచారి, నాకు తెలియును. కాని మెడలో బూం కట్టుకొని తిరుగ గలనా? ఆయన ఇక్కడికి వచ్చినచో తెలుపుదును.”

శిష్యుడు రాజకులమునకు శీఘ్రముగా చేరెను. రాజు చూచి “నాయన, ఏమి సంగతి?” అని యడిగినపిదప “మహారాజా! మీరు విన్నశబ్దములకు ఫలము తెలుపగల తపస్వి మీయుద్యానములో మంగళ శిలాఫలకముపై గూర్చుని యున్నారు. అడిగినచో తెలుపగల నన్నారు. పోయి ఆయన నడుగ దగ్గును.” అని చెప్పెను. రాజు శీఘ్రముగా ఆ ప్రదేశము చేరి తపస్వికి ప్రణామము చేసి కుశల నుడిగి తెలిసికొని ఒక ప్రక్క కురుచుండి “నేను విన్నశబ్దములకు ఫలము తమకు తెలియునా?” అనెను. “తెలియును.” “అయినచో నాకు తెలుపుడు.”

“మహారాజా, ఆ శబ్దములు వినబడుటచే మీ కేమియు ఆపద లేదు. మీ ప్రత్యేకతలో కొంగ యున్నది. దాని కారణము దొరకక ఆకలిచే శబ్దము చేసినది అది మొదటిధ్వని.” బిందెన స్వధు నిజజ్ఞానముచే దానిసంగతి గ్రహించి ఈ గాధ పలికెను.

నీరంబు మత్స్యముల్ నిండుగా నుండె మున్

ఈ సరోవరములో ఇచట బకం జుండె

అన్మదీయము పెత్తకానముంగూడ

మందూకములతోడ మాకు కాలము గడుచు

నే డీనివానమ్ము వీడలే కున్నాను.

“మహారాజా, ఈ విధముగా కొంగ ఆకలిచే అరవ నొగినది. దానియాకలి తలగింప దలచిన నొడల ఆ యుద్యానమును బాగుచేయించి పుష్కరిణి నిండ నీరు పెట్టవలెను.” అట్లే చేయవలసిన దని రాజు అమాత్యున కకనికరి అన తిచ్చెను.

“హా సింహా ద్వారమున నున్న కొకి పుత్రశోకము వలన రెండవధ్వని చేసినది. దానివలనగూడ మీకు నష్టము లేదు.” అని తపస్వి యిగాధ పలికెను.

దుర్మార్గుడైన బంగారుని రెండవకన్ను
ఎవడు పీకగనేర్చు? నెవ్వరు బిడ్డలన్
నను సుకుమారుమున్ మనుష గలిగినవారు ?

ఇట్లు పలికి “మహారాజా, మీగజికాలలో మావటీ దెవడు?” అని ప్రశ్నించెను. “భీష్మ, బానిసేరు బంగారుడు.” “మహారాజా, బానిస కొకకన్ను లేదా?”

“లేదు.”

“మహారాజా! మీహస్తానికాలలో కాకి గూగుకట్టి గ్రుడ్లు పెట్టినది. అవి పక్వమయినవి. బానిసలనుండి నల్లకాయలు బంగుటికి వచ్చినవి. మావటీడు ఏనుగుపై నెక్కి బంగుటికి పోవునపుడును తోనికి వచ్చునపుడును బానిసలకుకన్నము అకలి రానికిని బానిస బిడ్డలకు చిన్నగాయములు తగులుటయే గాక గుంటికి కూడ దెబ్బ తగులుచుండును. ఈ బాధలకు కాకి తోకించుచు, మావటీడు గ్రుడ్డివాడగుగాక అని కొందరు నన్నది. కాకినిద కరుణ యున్నచో బంగారుని పిలిపించి గుంటికి దెబ్బ తగులకుండు నట్లు ఆజ్ఞాపింపుడు” రాజు తోడనే బంగారుని పిలువ నంపి మందలించి ఏనుగును వేరొకని కప్పగించెను.

“మహారాజా, మీసాధికారమును మన్న ఘోషకీటము సారవంతమైన పార్శ్వమును తినుటలగు. తినుట తేనియు దొరకనప్పుడు పలువలికి సాలేక బాధతో కీను మన్నది. బానిసలను మీరు హానిలేదు.” అని బానిసానము తెలిపి యాగాధ పలికెను.

తనకు బల మున్నగుండాక తినియే ఘోషమా
దొరకనది యెల్లి; ఇప్పుడు దొరక దెద్ది
గట్టిదెక్కను తొలకుట కష్ట మగును.

ఇట్లు పలికి “ఆ కీటమును ఈవలకు తీయింపుడు” అనెను.

రాజు తోడనే పరిజనున కాన తిచ్చి, ఉపాయమున కీటము నీవలకు తీయించెను.

“మహారాజా, మీసాధికారములో పెంపుడుకోయిల కలదా?”

“భీష్మ, ఉన్నది.”

“మహాహంజు, అను మొదట నివసించెడి వనభాగము జ్ఞు పికి వచ్చినప్పుడు ఉత్కంఠతో మరల తొలుతటి ప్రదేశమునకు బోవలె నని కోకిల కూసినది. దీని వలనకూడ మీకు హానిలేదు” అని బోధినశ్శ్వుడు రః గాధ పలికెను.

ఇప్పుడు హంజగృహమునుండి యెట్లు ముక్తి
పొంది నాడునివాస మేభూజాంబ
నందు జేరిన నెంత ఆనంద మొదవు.

“మహాహంజు, రః కోకిలను విడిచి వున్నాడు.” హంజు ల ప్రకారమే చేసెను.

“మహాహంజు, మీభవనములో పెంపుడు మృగము కలదా ?”

“భ నే, ఉన్నది.”

“అది ఒకజిట్టునకు నాయకమృగము. అది నిజమృగిని స్మరించి హమా తురతతో ఉత్కంఠతో ధ్వని చేసినది. దానివలనగూడ మీకు నష్టము లేదు” అని బోధినశ్శ్వుడి గాధ పలికెను.

ఇప్పుడు హంజగృహమునుండి యెట్లు ముక్తి
గొంచి మృగయూధమున కగ్రగౌమి నగుచు
త్రాగుదును గాక నిర్మలోదకము నేను.

బోధినశ్శ్వుడు హంజగృహమును విడిపించి “మహాహంజు, తమ భవనములో పెంపుడు కోతి కలదా ?” అనెను. “భ నే, ఉన్నది” అని హంజు పలికిన విమ్మట బోధినశ్శ్వుడు “మహాహంజు, ఆ కోతి వానర నాయకుడు. అక్కడ హమాన కచ్చి తత్ముతో లడకోశులవెంట తిరుగు చుండెడిది. భరతు డనువేటకాడు దాని నిద్రానికి గొనివచ్చి నాడు. మర్కటము మరల బోవలె ననునత్కంఠతో కిదకిదలాడినది. దీనివలన గూడ మీకు ఆపద లేదు” అని రః గాధ పలికెను.

హంజుగౌలలో మూర్ఖ గాంచు నన్ను
ఇచ్చటికి బుద్ధికుడు కొనివచ్చినాడు
బాహి, భరతు, నీకు భద్ర మగుత !

బోధినశ్శ్వుడు వానరమునుగూడ విడిపించి “మహాహంజు, తమభవనములో పెంపుడు కిన్నర మున్నదా ?” అని యడిగెను. ఉన్నదని హంజు చెప్పగా అది తన కిన్నరమే.

మనసు తిరిగి ఆ విధముగా కూసినది. ఒకనాడది తుంగవర్వత శిఖరమునకు కక్కినది. అచట నానావర్జ నానాప్రకార పరిమళపుష్పములను కోసి ధరించుచు సూర్య స్థమయ మగుచున్న దన్న భావము లేకుండెను. కాండ దిగబోవు నప్పటికి చీకటి పడ్డది. అప్పుడు కిన్నరి “స్వమీ, చీకటి పడినది. జరిపడకుండ భద్రముగా వట్టుకొని దిగుదము” అన్నమాటలు జ్ఞాస్థికి వచ్చి కిన్నరము అట్లు ధ్వని చేసెను. దానివలనగూడ మీకు నష్టము లేదు” అని రోగిని పలికెను.

కటికచీకటి భూధంగ్రమ్మనందు

స్నిగ్ధమ్మగు సుస్వరంబున చెప్పె నామె

పదము లాతికి తగులుగు పడవల దని.

ఈ ప్రకారముగా బోధిన శ్లోకు కిన్నరధ్వనికి కారణము తెలిపి దానిని విడిపించి ఎనిమిదవధ్వనికి కారణ మిట్లు తెలిపెను. “మహాంజా, నందమూల పర్వతము మీద ప్రత్యేకబుద్ధుడు తనఆయుస్సంస్కారము చూచినాడు. బస్థికి పీయి లాంఛనీ నరేశుని ఉద్యానమున శరీరము విడుతును. అప్పుడు తోకులు కర్మచేసి ఉత్సవము కావించి దానపూజ చేసి స్వర్గము లగుదురు” అని తలచి తనబుద్ధి బలముచే చనుచెందుచు మిప్రాసాదముమీదికి చేరినంతనే బుజముమీది బరువు దింపి నిర్బంధగూఢ మగు నగరమున ప్రవేశించువాడె ఉదానగానము చేసినాడని, ప్రత్యేకబుద్ధుని గీతము నిట్లు పలికినాడు.

నేను జన్మంతమును గొందినను, లేదు

సంశయం, బింకపై గర్భశయ్య లేదు.

ఇదియె నాకుదిజన్మ, క్షయించిపోయె

క్రమ్మర నేను జన్మించుకారణంబు.

ఉదానము పోడి ఉద్యానమునకు వచ్చి పుష్పించిన సాలపుష్పము క్రింద పరినిర్బంధము పొందెను (మరణించెను). ఈయన దేహక్రియలు చేయుచున్నాడు” అని ఆయనను వృక్షముకడకు గొనిపోయి ప్రత్యేకబుద్ధుని శరీరమును చూపెను.

లాంజా శరీరము చూచి, సేనసహితు డయి, గంధమాల్యాదులతో పూజించి, బోధిన శ్లోనియూనతి చొప్పున యజ్ఞము చేయించుట మాని, నమ స్సప్రాణులకు అభయ మిచ్చెను. పిమ్మట నగరమున బాటించించి నల్లహముపాటు ఉత్సవము

చేయించెను. అన్నివిధముల సుగంధద్రవ్యములతో గూడిన ప్రత్యేకబుద్ధుని శరీర భాగములపై నాలుగుమహాపథములయందు స్నానములు నిర్మించెను. బోధిన శ్వుగు లంజుకు ధర్మోపదేశము చేసి అప్రమత్తుడవై యుండు మని చెప్పి హిమాలయము నకు బోయి బ్రహ్మవిహారముల, నభ్యసించి, ఘోనలాభము పొంది, బ్రహ్మలోక గామి యయ్యెను.

శాస్త్ర రూపధర్మోపదేశము చేసి “మహాలంజా, ఈ శబ్దములవలన ఏమియు హాని లేదు” అని యజ్ఞము మాన్పించి జంతువులకు ప్రాణహానము చేయించి నగరమున చాటింపు చేయించి, జాతకములు సరిబోల్చెను. ఆ కాలమున లంజు ఆనందుడు. బ్రహ్మచారి సరిపుత్రుడు. తపస్విని నేనే.

41 శ్రీ సునిశ్చ జాతకము

శ్రీ సునిశ్చ జాతకమున విహరించుచుండగా అనాధపిండికుని దాసిని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆమె ఒకనాడు దాసీలవెంట ఉద్యానమునకు పోవునపుడు తన యజమానులగు పూర్వలక్షణాదేవిని నగ లిమ్మని కోరెను. ఆమె ఆభరణములు తీసి యిచ్చెను. దాసి దాసిని ధరించి దాసీజనముతో ఉద్యానమునకు జనెను.

ఒకనాడు చోరుడు నగలను చూచి పేలన చెంది దీనిని చంపి ఆభరణములు హరించునని తలచి ఆమెతో పలు కాడును ఉద్యానము చేరెను. అచ్చట ఆమెకు మత్స్యమాంసములు పెట్టి, ఆమెచే సుంపినము చేయించెను. ఆమె అతని యాశను గ్రహించెను. ఉద్యానక్రిడ లయి నందె పడునప్పటికి దాసీజనము విశ్రాంతికరకు తిరిగి పోవుచుండెను. అప్పుడు ఆమెకడకు జని “భద్రే, ఈ స్త్రీ నము నిర్జన మైనది. మనము కొంచె మావలకు పోవుదము” అనెను.

ఆమె తనలో “వీ డేవీ రహస్యముగా చేయదలచినాడు. నిస్సందేహముగా వీడు నన్ను సంహరించి ఆభరణములు కొనిపివ నెంచి యుండును. మంచిది, వీనికి బుద్ధి చెప్పెదను.” అనుకొని బహిరంగముగా “స్వమి, సుంపిన మాంద్ర్యమావలన నాశరము పీకుకని పోవుచున్నది. నాకు కొంచెము నీరు తెచ్చి పెట్టుడు” అని దాసిని నూతికడకు కొనిపియి త్రాటిని కుండను చూపి నీరు తోడి పెట్టు మని కోరెను. చోరుడు నూతిలో చేద వేసి వంగి నీరు తోడుచున్నపుడు బలిష్ఠులై న అదాసి రెండుచేతులతో గట్టిగా దాసిని నూతిలోనికి త్రోసివేసెను. దీనితో దావ దని తలచి ఆమె పెద్దలయి దాసి తల్లిపె వేసెను. అంతట ఆమె యింటికి పోయి నగలు యజమానులొక కిచ్చి ఆభరణముల వలననే చోరుడు చనిపోయె నని బాంచి ఆమెకు ననుస్థము వివరించెను. ఆమె అనాధపిండికునకు ఈ సంఘటన తెలిపెను. ఆయన తండ్రిగారుని నన్నిధికి జని విన్నవించెను. విని శాస్త్ర “గృహపతి, దాసి సమయస్ఫూర్తి కల్గి యుండుట ఇప్పుడే కాదు, పూర్వము

కూడ కలిగియుండెను. ఆమె ఇతని నిప్పుడె కాదు, పూర్వముకూడ సంపరించెను” అని, అనధపిండికుని కిరికప్పె పూర్వజన్మ వృత్తాంతము వివరించెను.

అతీత కథ

పూర్వము ఎంజానిలి¹ బ్రహ్మదశ్శుడు యజ్ఞముచేయు సమయమున సులస యను గణికకు అయిదువందల యాసీజన ముండెను. ఒక్కరికి నులస వేయినాణములు తీసికొనుచుండెను. ఆ నగరమున నత్తకు డను చీరుడు నాగబలము గలవాడు. యాత్రులందు ధనికులయిండ్లు దోచుకొనుచుండెను. నాగరకులు సమావిష్టలై యజ్ఞాన కీ విషయము విన్నవించిరి. యజ్ఞ నగరగు త్తికుని (కాత్వాయి) పిలిపించి “ప్రతిముఖ్య ప్రదేశమునను ఆ రక్షకభటులను నిలిపి, చీరుని వట్టింది శిరసు తీసి వేయవలెను” అని ఆన తిచ్చెను. అనిని పట్టుకొని చేతులు వెనకకు కట్టి శృంగుటకములలో తిప్పి భటులు వధ్యస్థానమునకు గొని పోవుచుండిరి. చీరుడు పట్టు పడె నని నగరమున వార్త వ్యాపించెను. ఆ సమయమున సులస వాతాయనమున నిలిచి వీధివెంట జూచుచుండెను. చీరుడు కనబడెను. ఆమె ప్రతిబద్ధచి త్తయై “ఈ యోగుని, ఈ మహాసత్తుని విడిపింప గలిగినచో ఈ వేళ్యవృత్తి విసర్జించి ఇతనితోనే కాలము గడుపుదును” అని తలచి, (318) కణవేర జాతకమున చెప్పిన చిప్పన కొత్తలుకు ధనము పంపి, చీరుని తప్పించి అనితో కాలము గడుపుచుండెను. మూడునాలుగు మాసము లయిన పిదప చీరు డాకనాడు తనలో “ఇక నే నిచ్చట నుండజాలను. ఇచటనుండి వట్టిచేతులతో పోవజాలను. సులస నగలు లక్షల మూల్యము కలవి. దీనిని పంపి నగలు హరింపవలెను” అనుకొని, “భద్రే, నన్ను యజ్ఞపురుషులు పట్టుకొని పోవునమయమున పర్యతముమీది వృక్షదేవతకు బలి మ్రొక్కుకొంటిని. ఇంతవరకును మ్రొక్కు చెల్లింపకుండుటచే మనసు బాగుగా లేదు. మనము పోయి మ్రొక్కు చెల్లంతము” అని చెప్పెను. “స్వామీ, మంచిది. వస్తువులు సిద్ధము చేయించి పంపుదము.” “భద్రే, పంపుట యు కన్ము కాదు. మన మీరుపురమును అలంకరించుకొని సపరివారముగా బోవుదము.” “స్వామీ, మంచిది. అటులే చేయుము.” అత డామెచే ఆ ప్రకారము చేయించెను. పర్యతము దగ్గరకు చేరగానే వాడు “భద్రే, జననమూహము కనబడు చుండగా దేవత బలి స్వీకరింపదు. మన మీరుపురము మాత్రము అగ్రభాగమునకు బోయి బలి యిచ్చి వత్తము” అనెను. ఆమె సరే అన్నది. ఆమెచే బలి స్థితి యె తెల్లంది వాడు పంపాయుధములు ధరించెను. ఉభయులును పర్యత మెక్కిరి.

మనుజునకు నూరింతలు ఎక్కువ గల పరవశాగ్రమున వెలిచిన చెట్టుక్రింద స్థానిక
డించి చోరుడు “భద్రే, నేను బలి యిచ్చుట కిక్కడకు రాలేదు. నిన్ను సంప-
రించి నీ యాభరణములు హరించుటకు వచ్చినను. నీ నగ లాలిచి ఉత్తరీయమున
మూట కట్టు” మనెను.

“స్వమీ, న నేల చంపదరు ?”

“ధనము కొరకు”

“స్వమీ, నేను చేసినమేలు జ్ఞు స్థితి తెచ్చుకొనుము. నిన్ను రాజపురుషులు
బంధించి కొనిపింపునపుడు శ్రేష్ఠి పుత్రుని స్థితి నమునకు మార్పుచేయించి బహు
ధనము పంపి నిన్ను విడిపించితిని. ప్రతిపత్తి వేయినువర్ణములు సంపాదించ
గలిగియు నీకై మరియొకనిని దగ్గరకు రాకుండ చేసితిని. ఇట్లు నీకు మేలు చేసిన
దానము. నన్ను చంపవలదు. నీకు బహుధన మిచ్చెదను. నీకు దాని నయ్యెదను”
అని వేడుచు రామ తాలిగాధ పలికెను.

ఇద్ది బంగారు కంఠి, ఇవి ముత్తముల్ పచ్చ
లివి స్వీకరించి నన హింసించకుము స్వమీ !
ప్రకటమ్ముగా నన్ను ఎదదానిగ గొనుడు.

అంతట చోరు డిట్టనెను.

కై కొమ్ము నగ లెల్ల కల్యాణి, హెచ్చుగా
ఏడ్చి మొత్తు కొనంగ నేమిటికి, మానుకొ !
నిను వధింపక యుండునేని నీ సర్వస్వ
మేలాగు లభియించు నెరుకవడుటయెలేదు.

విని రామ స్వనచిత్ర జ్ఞానము పొంది “ఈ చోరుడు నన్ను బ్రదుకనీయదు
ప్రపితమునుండి వీడే ముందుగా క్రింద బడునట్లు ఉపాయము చేయుదును” అని
యోచించి రెండుగాధలు పలికెను.

స్మరణ మున్నది మొదల జ్ఞాన మున్నది మొదలు
స్మృతికి రాలే దెవగు మోకంటె ప్రయతముడు
అరుదెండు కుదిసెరి ఆలింగనార్థమై

చేయుచున్నను ప్రదక్షిణము, సమ్మేళనము
సంఘటిల్లుట కల్ల, జన్మంబులో కెల్ల.

చీరు ఊమె యభిప్రాయమును గ్రహింపనేరక “భద్రే, రమ్మ మూడుమారులు
నన్ను కంగలించుకొమ్ము” అనెను. అమె మూడుసారులు ప్రదక్షిణముచేసి కంఠము
కంగిలించుకొని “స్వీమీ, నాలుగు దిక్కులకు ప్రణామము చేసెదను” అని పాని
ఎడములమీద శిర ముంచి, రెండు దిక్కులకు ప్రణామము చేసి వెనుకకు పోయి
మూడవదిక్కునకు ప్రణామము చేయుచున్నట్లు నటించి నాగబలము కలిగిన
యాగణిక చీరుని వెనుకవై పున పట్టుకొని తలక్రిందుగా, మనుష్యునకు సూరింతలు
ప్రమాణము గల ప్రపాతమునకు నెట్టెను. పాడు పడిపింపుచూ ఖండఖండములై
మరణించెను. పర్యవసానము మీది వృక్షదేవత ఇది చూచి రో గుఱలు పలికెను.

ఎల్ల తావుల నుగపరికి వివేక
ముండ, నంగనలకుగుండ నుండు కొన్ని
యెడలను, వివేక మధిక సూక్ష్మేష్మిక లగు
పడతులకు నెల్లతావుల ప్రజ్ఞ కలుగు.
శీఘ్రముగ నేర్పుతోడ యోజించి సులస
పాపమున నెక్కు వెట్టిన శరణుతోడ
హరిణమును వ్యాధువలెను తనకరుని జంపె
స్థితిగతులవల్ల కలు విశేషములను
శీఘ్రముగ నెవ్వ డెరుగడి చెడును పాడు
గిరితటమునుండి పడిన తనకరుని బోలె
స్థితిగతులవల్ల కలు విశేషములను
తోడనే గ్రహించినపాడు కొంచు
సులువుగా నంకట విముక్తి సులసవోలె.

శాస్త్ర రూపధర్మపదేశము చేసి జాతకములు సరిబోల్చెను. అప్పటి ఇరువురు
ఇప్పటి ఇద్దరే-వృక్షదేవతను నేనే.

ఇట్ల జేతవనమున విహారము చేయుచు రాజీవాదనూత్రమును గుర్చి చెప్పినది.

అప్పుడు రాజు ప్రార్థించినపిమ్మట ఇట్ల పూర్వజన్మగూఢ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము ఎరాణసిలో బ్రహ్మదశ్మడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిన శ్శ్వ ఆయనపట్టనుపాపి కడుపున బుట్టి, తండ్రి తరువాత రాజ్యమునకు వచ్చి మహా యనములు చేసెను. ఆయనకు సుమంగళు డను తోటమాలి యుండెను.

ప్రత్యేకబుద్ధు డొకడు నందమాల పర్వతమునుండి బయలుదేరి పర్యటనము చేయుచు ఎరాణసి చేరెను. మొదటిసాడు ఉద్యానమున నుండి, మరుసాడు భిక్షార్థము నగరములోనికి బోయెను. ఆయనను చూడగానే రాజు ప్రాసాదముమీదికి గొని పోయి రాజపీఠమున గూర్చుండ బెట్టి ఉత్తమభోజనము పెట్టించి, భోజనానంతరము దానమువొదనము విని ప్రసన్నుచిత్తుడై నిజోద్యానమున నిలుచునట్లు మాట పుచ్చుకొనెను. రాజు యన కనుకూల స్థితిగతు లేర్పరిచి తనతోటమాలి సుమంగళుని ఆయనసేవకు నియోగించెను. ప్రత్యేకబుద్ధుడు నాటినుండి అనుదినము రాజకులము నకు పోయి భుజించి, ఉద్యానమునకు మరల వచ్చుచుండెను. మాలి సుమంగళు ఆయనకు బాగుగా సేవలు చేయుచుండెను.

ఒకనాడు ప్రత్యేకబుద్ధుడు సుమంగళుని బిలిచి “నే నొక గ్రామమునకు బోయి కొన్నిదినములుండి వశ్యు నని రాజుతో చెప్పుము” అనెను. తోటమాలి అటులే చేసెను. ప్రత్యేకబుద్ధుడు కొన్నిదినములు గ్రామాంతరమున నుండి ఒకనాడు ప్రొద్దు గ్రుంకిన పిమ్మట ఉద్యానమునకు మరల వచ్చెను. ఆయన మరల వచ్చినట్లు సుమంగళునకు తెలియదు. ఎడింటికి బోయియుండెను. ప్రత్యేకబుద్ధుడు ఎంతయు వల్కలములు సర్దుకొని కంచె మటు నిటు పటారు చేసి ఎ-ఎ-ఇఫలకము మీద కూర్చుండెను. నాడు తోటమాలియింటి కతిఘట వచ్చియుండిరి. ఎరికారకు సూపము వ్యంజనములు చేయించుటకై మాలి విల్లు చేబూని తోటలోని వన్యమృగ

మును కొట్టి కొనిపోవుటకై వచ్చెను. చీకటిలో ఎడమ మృగమును వెదకుచు ప్రత్యేకబుద్ధుడు మహామృగ మనుకొని బాణముతో కొట్టెను. ఆయన తల పొల్చి “సుమంగళ” యనెను. మాలి ఆయనను చూచి ముగ్ధహతు డైనట్లు గ్రహించి “భ సే, తమరు వచ్చినట్లు తెలియదు. మృగ మనుకొని బాణము విడిచినాను. క్షమింపుడు” అని వేడెను. “మంచిది. అయిన దేమో అయినది. ఇప్పు డేమి చేయుదువు? వచ్చి బాణము లాగివేయుము” అని పలికెను. ఎడమ ప్రణామము చేసి బాణము లాగివేసెను. వేదన హెచ్చి ఆయన మహాపరినిష్ఠాము చెందెను. “ఈవిషయము తెలిసినచో రాజు నన్ను విడిచిపెట్టడు” అని భయపడి తోటమాలి భార్యపుత్రసహితముగా ఎరిపియెను. ఆ సమయమున దేవత ప్రభావముచే ప్రత్యేక బుద్ధుడు పరినిష్ఠాము చెందె నని కోలాహలము పుట్టెను. మరునాడు జనులు ద్యానమునకు పోయి చూచి “మాలి ప్రత్యేకబుద్ధుని చంపి ఎరిపియె”నని రాజుకు విన్నవించిరి. బహుపరివారముతో రాజుదక్షిణ జని ప్రత్యేకబుద్ధుని దహన క్రియలు చేయించి ఏడుదినమాలపాటు విశేషాదరమున పూజలు చేయించి భతువులు తీయించి స్థూపము కట్టించెను. రాజు చైత్యమునకు పుజలు చేయించు ధర్మము సారముగా ఎలనము చేయుచుండెను.

సంవత్సర సంతరము సుమంగళుడు తిరిగి వచ్చి ఒకసారి అమాత్యుని సమీపించి రాజహృదయ మెట్లున్నదో తెలుపు డని వేడెను. ఆయన రాజుకడ సుమంగళుని ప్రశంస చేసెను. రాజు వినిపించుకొన లేడు. అమాత్యుడు వచ్చి రాజు అసంతృప్తుడై యున్నాడని మాత్రమే చెప్పెను. సుమంగళుడు పోయి మరుసటి సంవత్సరము వచ్చెను. మూడవ సంవత్సరము భార్యపుత్రులతో వచ్చెను. రాజు కొంత మెత్తపడినట్లు గ్రహించి అమాత్యుడు వానిని రాజహృదయముకడ నిలిపి రాజునకు తెలియపరచెను. రాజు వానిని పిలిపించి అడరించి “సుమంగళ, నాకు పుణ్యక్షేత్ర మైన ప్రత్యేకబుద్ధుని ఏల చంపితివి?” అని అడిగెను. “దేవా, తెలిసి చంపలేదు. ఈ కారణముచేత” అని ఎడమ యావద్వృత్తాంతము వివరించెను. “నీకు భయము లేదు” అని రాజు వాని కభయ మిచ్చి వానిని తోటమాలిగా నియమించెను.

అమాత్యుడు రాజుతో “దేవా, రెండుమార్లు తమరు సుమంగళుని ప్రసంగ వినియు మనము వహించితిరి. మూడవమారు వానిని పిలిపించి అన్య గ్రహించితిరి. ఏలనో” అనెను.

“క్రిధవివశుడై రాజు త్వరపడి యేమియు చేయించు. కావున నేను ప్రధనుపర్యాయము డిరకుంటిని. మనసు మె తలపడుటచే మూడవమారు వానిని పిలువ నంపితిని” అని చెప్పి రాజు రాజ ధర్మములు వినిపించువాడై యి గొధలు పలికెను.

కోపమ్ము గల్గినన్ భూపతి అవిచారి
తముగ చేయగలడు దండనమ్ము;
అట్లు చేసినయెడ నన్యుల కతిదుఃఖ
మొదలంగు, తనకును ముదము లేదు.

తనచి త్తము ప్రసన్నతం గన్న నన్యదో
ష విచారణంబును సలుపవలయు
తగువిచారణ చేసి దండనమ్ము విధింప
జూలు, నట్లగునేని జనవిఘ్నండు.

స్థిరచి త్తమున మంచిచెడ్డలన్ గమనించి
చెప్పుచో తీరుపు చెఱపు లాదు.
నిజగుణంబులచేత ప్రజలకు తనకును
అధిపుడు సమకూర్పు నభ్యుదయము.

అభిమానపురిగు ల్ క్షత్రియులు శిక్ష
విధియించువలెన వేగిరముగ
అపకీర్తిపి లాదు రవనితో, సవల
నిధనమ్ము నొందిన నిరయమె గతి.

ఆర్యోపదిష్టంబు ల్ ధర్మములయందు
త్రికరణశుద్ధిగా దీక్ష కలిగి
శాంతిశీలనమాధి సంభ్రమల్లె యుంట
ను త్తమజన్మంబు లొందుచుండు.

అస్మత్ప్రజలు వీర లని యెంచి కృపతోడ
దండనమ్ము విధించు తరుణమందు
అపరాధముల నాపు నాశయంబే గాని
కాదు క్రిధం బని ఖ్యాతిఘ్నండు

శాంతితో అపరాధిజన సమూహములకు
దండనమ్ము విధించుచుండవలయు.

రాజాచక్రము విని సమ స్థంజ్య పరిషత్సభ్యులును సంశుష్టలై రః సహ
చారములు రః గుణములు తమకే తగియున్న వనిరి. సభ్యులవాక్యము ల్ల న తగు
వాత సుమంగళుడు లేచి రాజుకు నమస్కరించి అంజలి ఘటించి రాజును స్తుతించుచు
మూడు గాధలు వలికెను.

విడువ కెన్నడు నిన్ను విభవంబు లక్ష్మీయున్
శతవర్షముల్ ప్రజాహితము చేయు
అక్రోధనుండవై అవీరతంబు ప్రసన్న
చిత్తన ఎలన చేయు మయ్య!

ఏతన్నపఃగుణోపేతుండవై రాజ,
దశహితమ్ రాజధర్మ యుక్తి
ఓపః అక్రోధన, ఓసుఖషీ, అన్య
లవాప్వరి పీడింపకే సుఖముగ
పరిపాలనము చేసి పరలోకగతుడవై
సుఖపూర్వకమ్ముగా సుగతి గనుము.

నీతితో ప్రేమతో నేర్పుతో తెలివితో
ధర్మపాలన చేయు ధరణి విభుడు
శ్మాన్థలిన్ మేలిపొదకమ్ము రీతిని తుద్ర
జనముల చి త్తముల్ శాంతపరచు.

శాస్త్ర కంసలనరేకున కుపదేశము చేయువాడై రః ధర్మపదేశము చేసి
జాతకములు సరిచిల్పెను. ఆ సమయమున ప్రత్యేకబుద్ధుడు పరినిష్క్రమము పొందెను.
సుమంగళుడు ఆనందుడు, రాజు నేనే.

గంగములు జంతుకము

ఇంట్లో జేతవనమున విహరించుగుండగా ఉపేనథ కర్మనుగుర్చి చెప్పినది.

వర్మ-న కథ

ఒకసాడు ఇంట్లో ఉపేనథ కర్మనుష్ఠానరతు లైన ఉపాసకులనుగుర్చి “ఉపాసకులారా, నుంచిది. ఉపేనథ కర్మవిరసలకు దాన మీయవలసి యుండును. నటారమును రక్షింపవలెను. ఉపేనథ వ్రతము ఆచరింప వలయును, పూర్వ కాలమున సజ్జనులు ఉపేనథ వ్రతమున ఒక్క ఖండము ననుసరించుటచేతనే విశేష కీర్తి లభించెను” అని, ఎరిష్టార్థస్థపై పూర్వజన్మగూఢ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము ఎంజునిలో బ్రహ్మదత్తుడు లాజ్యము చేయుచుండగా ఆ నగరము లోనే కుచివరివారు డను శ్రేష్ఠి యుండెను. అతడు ఎనుబదికొట్ల ధనమున కధిపతియై దానధర్మాది పుణ్యకార్యములు చేయుచుండెను. అయినబాంధ్యపుత్రులు, సంబంధులు ఇంటిలో గౌరవము చేయువారు. మానమున కరుణితులు ఉపాస (ఉపేనథ) వ్రత మనుష్ఠించుచుండిరి.

ఆ కాలమున బంధిన త్వుడు దరిద్రకుటుంబమునపుట్టి కూలి చేయుచు, బహు కష్టముమీద జీవించుత్ర చేయుచుండెను. ఒకసాడు అతడు శ్రేష్ఠికడకు ప్రియ ప్రజానుము చేసి ఒకప్రక్క నిలిచియుండగా శ్రేష్ఠి “యేల వచ్చితివి?” అని యడిగెను. “మీయింట కలుపు చేయుటకు.”

క్రొత్తపరిచారకులు వచ్చినరీతిని శ్రేష్ఠి ఎరలతో “ఈ యింట పనిచేయు వారలు శీలమూల రక్షించుకొనుచు పనులు చేయుచుండవలెను,” అని చెప్పెడివాడు. బంధిన త్వునితో ఈ మాటలు చెప్పక “నుంచిది, బాబూ, కూలి తెలిసికొని పని చేయుము” అనెను. అప్పటినుండి బంధిన త్వుడు పర్యవేక్షకుడై శ్రమ లాభము చేయక, అన్నిపనులు చేయనిగెను. ఉదయవేళ పొలమునకు ప్రియ సంగం నమయమునకు మరలి వచ్చుచుండెను.

ఒకనాడు నగరమున ఉత్సవము చాటిందిరి. పెద్ద శ్రేష్టి దాసిని పిలిచి “నేడు ఉపవాస వ్రతదినము. ఉదయమే వంట చేసి పనివారల కందరికిని భోజనము పెట్టుము. వేళకు భుజించి వ్రతము ననుష్ఠింశురు” అని చెప్పెను. బోధిన స్వస్థుడు వేకువజాముననే లేచి పీలము బోయెను. అనాడు ఉపవాసవ్రత మని ఆయన కెవ్వరు చెప్పలేదు. తక్కిన పనివారందరు ప్రాతఃకాలముననే భుజించి ఉపవాస వ్రతము నలీపిరి. శ్రేష్టి తనభార్యపుత్రులతో, బంగుపులతో సహా ఉపవాసము చేసెను. ఉపవాసవ్రతము నెరపువారు దానిని గుర్చి యోచించుచు తమతమ నివాసములు చేరిరి. బోధిన స్వస్థుడు వగలంతయు పని చేసి సూర్యోదయమునకు మరలి వచ్చెను.

వంట చేయుపనిత చేశులు కడిగికొని పళ్ళెములతో భోజనము పెట్టి తెచ్చెను. అనుదినము ఆ సమయమునకు బాల కలహాల మయ్యెడిది. అప్పుడు శాంతముగా నుండుట జూచి బోధిన స్వస్థుడు “అందరు నెవటికి పోయిరి?” అని ప్రశ్న చేసెను. “ఎల్లరును ఉపవాసవ్రతము నెరపి తమతమ నివాసములకు పోయి” రని ప్రశస్యత రము, ఇందరు శీలవంతులనడుమ నేను శీలవంతుడను కాకుండ నుండను అని యాతడు తలపిసి శ్రేష్టినిన్నిధి కరిగి “ఇప్పుడు ఉపవాసవ్రతము సంకల్పము చేయుచో వ్రతము సఫల మగునా కాదా?” అని యడిగెను. “ప్రాతఃకాలమే సంకల్పము చేయకుండుటచే వ్రతము పూర్ణము గాక అర్థవ్రతమే యగును” అని శ్రేష్టి చెప్పెను.

కాని మృని యాతడు శ్రేష్టికడ శీలగ్రహణము చేసి ఉపవాసవ్రతము సంకల్పించి నిజనివాసమునకు జని పండుకొని శీలమునుగూర్చి చింతన చేయు నుండెను. దిన మంతయు ఏమియు భుజింపకుండుటచే తలనప్పి యారంభ మయ్యెను. రకరకముల ఒషధములు తెప్పించి శ్రేష్టి యాతనిచే తినిపించుచుండెను. “ప్రాణము టుండగ వ్రతభంగము చేయ సంకల్పింపను. కావున ఒషధము పుచ్చుకొనను” అని యాతడు పలికెను. బాధ తీవ్ర మయ్యెను. తెలతెలపారు చుండగా అతనికి స్మృతి తప్పిపోయెను. ఇక మరణించు నని అతనిని లేపనెత్తి పనివారల పరుండ బెట్టిరి.

ఆ సమయమున బాహుని నరేశుడు సైన్యసన్నాహముతో రథ మెక్కి నగర ప్రదక్షిణము చేయువాడై ఆ ప్రదేశమునకు వచ్చెను. బోధిన స్వస్థుడు ఆయన వైభవమును గొంచి కోరిక కలవాడై నేను రాజు నైన బాగుండు నని తలచెను.

అతడు మరణించగానే అర్ధవ్రత ప్రభావముచే రాజమహిషికడుపున బడి జన్మమొత్తెను. పదిమానములు గడచిన పిమ్మట రాజుకి పుత్రుడు కలిగెను. అతనికి ఉదయకుమారుడని పేరు పెట్టిరి. అతడు పెరిగి పెద్దవాడై నమ స్థవిద్యలలో ఆరితేరి పుష్పజన్మజ్ఞాన ముండుటచే స్వల్పకర్మమునకు ఇంతటిఫలము కలిగిన దని సంతోషమున కేకలు వేయుచుండెను. తండ్రిమరణానంతరము రాజ్యము లభింపగా అతడు తనవై భవము చూచుకొని సంతోషవాక్యమే వలకుచుండెను.

ఒకనాడు పట్టణమున ఉత్సవము సంసిద్ధ మయ్యెను. లోకులు ఆనందమున గంతులు వేయసాగిరి. ఆ సమయమున రాజునీ నగరికి ఉత్తరద్వారమున నుండి తొలుతి త్తితో నీరు పీనువాడు కూలి చేయుచుండెను. అతనికి అర్థమాషము (సంజెము) లభింపగా దానిని కొట్టిగోడలో ఇటుకలనగుమ దాచిపెట్టెను. అచటనే తిమ్మలతో నీరు తెచ్చుచు యొకతె నివసించుచుండెను. ఉభయులకును సహవాస మేర్పడినది. “స్వమీ, నగరములో ఉత్సవము జరుగుచున్నది. నీదగ్గర ఏమైన ఉన్నచో మన మిద్వారము ఉత్సవములో సులభముగా గడుపగలము” అని యామె పలికెను.

“అ, ఉన్నది.” “స్వమీ, ఎంత ఉన్నది?” “అర్థమాష మున్నది.” “ఎప్పుడు మున్నది?” “ఉత్తరద్వారమున ఇటుకలనగుమ పెట్టిరాను.” “సాఖజాన ఇక్కడికి వచ్చెనుగాయోజనముల దూరములో మున్నది. నీచేతులలో ఏమైన ఉన్నదా?” “అ, ఉన్నది.” “ఎంత?” “అర్థమాష మున్నది.”

“నీఅర్థమాషము నాఅర్థమాషము కలిసి మాష మగును. అం దొకభాగముతో సుగంధ ద్రవ్యములను ఇంకొకభాగముతో సురను కొనివచ్చి ఆనందింతము. పోయి దొరు దాచియుంచిన అర్థమాషము కొని రండు.”

అతడు ప్రసన్నుడై త్తితో తననుననుతోని మాట చెప్పి “భద్రే, చింతింపకుము, దానిని కొనివచ్చును” అని వెడలి పోయెను. రాజుకి ఏనుగుబల ముండెను. ఆరుయోజనములు పోవునప్పటికి సుభాహ్న మయ్యెను. మండుటిసుక నిష్క్రవలె మున్నెను అతడు దానిని త్రొక్కు కొనుచు పోవుచుండెను. ధనవాంఛచే ప్రసన్నుడై కొనివచ్చునంతము దాల్చి, చెవులలో అశపత్రములు ధరించి, వివశుడై గీతము నాలాపించుచు, వాడు రాజాంగణము చేరెను.

ఉదయరాజుగారి కిటికీ తెరచి యున్నది. ఈ విధముగా ఎండగాలులు లెక్కింపక ప్రసన్నవదనముతో పాట పాడుచు వీధు వచ్చుచుండుటకు కారణ మేమైయుండు నని యోజించి ప్రశ్నింప దలచి రాజు పరిజనుని పంపెను. అడు రాజుగారు నిన్ను రమ్మనినారు. అని చెప్పగా “రాజుగారికి నాతో నేమి పని? రాజును నే నెరుగను” అని అడు పలికెను. పరిజనుడు బలవంతముగా పానిని గొనిపోయి ఒక ప్రక్క నిలువబెట్టెను. రాజు పానిని ప్రశ్నించువాడే రెండుగాథలు పలికెను.

అగ్గిపోలిక నున్న దవనీతలంబు
మండు బంగ్గలు పేర్చు మాడ్కి నుండంగ
ఆలపింతువు గీత మాతపం బేమి
బాధింపదా నిన్ను ? పై న సూర్యుండు,
ధరణిపై బాలుక దహించుచుండ,
ఎడెడు నీ కెండ బాధయేలేద !

అడు రాజువదనమును విని ఈ గాథ పలికెను;

పీడింప లే దెండ వేడిమి నన్ను;
నను గొల్చుకొన్నారే జననాథ, నాకు
ఎన్నియొ కోరిక లున్నవి నుమ్ము:-
కాల్పు నయ్యవి కాని, కా మాతపంబు.

“నీ వేమి పని చేయుచువు?” అని రాజు ప్రశ్నింపగా అ డిట్లు చెప్పెను. “దేవా, దక్షిణాద్వారమున నుండు దరిద్రస్త్రీతో సహవాసము చేసినును. ఆమె నాతో స్వామి, నావద్ద కర్దిగా పై న ఉన్నది. వండుగ చేసికొందము అన్నది. నా పై కము ఉత్సర్గద్వారమున ఖజానాలో బాచిపెట్టినను అంటిని. పోయి అది కొని రమ్మని ఆమె నన్ను పంపినది. ఉభయులము వండుగ చేసికొందుము. ఆమె చెప్పిన పలుకు నా హృదయమును వీడకున్నది. అది స్మరించుచున్నాను. మదనాగ్ని తపించుచున్నది. ఇది సహనం”.

“ఎండ గాలి లక్ష్యము చేయక ఈ విధముగా పాడుచు పోవుచున్నావు. దీనివలన?”

“దేవా, ఆ ఖజానా తెచ్చి ఆమెతో క్రిడింతును. ఇందుచే ప్రసన్నుచిత్తుడనై ఎగుడున్నాను”.

“ఓయీ, ఈ తర్కబద్ధమున నీ వుంచిన ఖజానా లక్ష ఉండును?”

“దేవా, లేదు,”

“అయినచో ఏబదివేలు, నలుబదివేలు, ముప్పదివేలు, ఇరువదివేలు, అయిదువేలు, వేలు, అయిదువందలు, నాలుగు వందలు, మూడు వందలు, రెండు వందలు, వంద, పది, నలుబది, ముప్పది, ఇరువది, పది, అయిదు, నాలుగు, మూడు, రెండు. ఒక కార్పాషణము, అర్థకార్పాషణము, ఎడకార్పాషణము, నాలుగు మాషములు, మూడుమాషములు, రెండుమాషములు. ఒకమాషము”

“దేవా, కాదు”

“అర్థమాషమా?”

“దేవా, ఇంతే సాధనము. దానిని తెచ్చి ఆమెతో క్రిడింతును. ఇందులకే పోవుచున్నాను. ఈ ప్రసన్నత వలన, ఈ సానునన్యమువలన ఎండగొలులు బాధగా లేవు.”

“ఓయీ, ఈ యెండ గొలులతో పోవద్దు. నీకు అర్థమాషము నే నిశ్చును”.

“దేవా, తమనూట కేరసేవహించి అర్థమాషము తీసికొందును. కాని ఆ అర్థమాషమును విడిచిపెట్టను” “ఓయీ, కాదు. నీకు మాష నిశ్చును” అని దాని నాపుటకై రుజు రెండుమాషములు యెదలుకొని క్రమముగా హెచ్చించుచు, కొట్టి, మూడుకొట్టి వరకును ఇళ్ళ నని చెప్పిననూ పాడు “దేవా, ఇది స్వీకరింతును. కాని ఆ అర్థమాషమును కూడ తీసికొందును” అని చెప్పుచుండెను. నీ కౌశేష్టి పదవి ఇళ్ళ నని రుజు ప్రతీతి పెట్టెను. యువరాజును చేయుదు ననెను. అర్థ రుజు నిత్య నను నప్పటికి పాడు సమ్మతించెను.

రుజు సంక్రమణను పిలిపించి, ‘సామిక్రమనకు క్షరకర్మ, స్నానముచేయుంచి, అలంకరింపును’ అని చెప్పగా, పాశులే చేసిరి. రుజు రాజ్యమును రెండుభాగములు చేసి అతని కర్ధరజు నిచ్చెను. అర్థమాషము మీది ప్రీతిచే అర్ధరజ్యమును పొంది ఈ తర్కదిక్కునకు పోయెను. అతనికి అర్థమాషరుజు అని పేరువచ్చెను.

పా రిరువురు కలిసి మెలిసి ప్రసన్నతతో లంజ్యము చేయుచు, నొకనొకరు ఉద్యానమునకు పోయిరి. అచట క్రీడనంతరము, ఉదయంజు అర్థమాషంజు నొడిలో తల పెట్టుకొని పండుకొనెను. అతడు నిద్ర పోయినపిమ్మట పరిజనులు క్రీడార్థ మిటు నటు పోయిరి. అర్థమాషంజు తనలో “నే నెల్లవుడును అర్థంజూది పతిగా ఏల యుండవలెను? ఇతనిని సంహరించి నే నేల లంజును కాగూడదు?” అనుకొని మరల యెంచి “దరిద్రుడనైన నన్ను రంజు తనతో సమానుని చేసినాడు. మహేశ్వర్య మిచ్చినాడు. ఇట్టివానిని సంహరించు కఠిరక గలిగినది. ఇది అనుచితము” అని ఎ త్తినక త్తి మరల ఒరలో పెట్టెను.

కాని రెండవమారు అతని కదేసంకల్పము కలిగెను. అప్పు డతడు యోచన చేసి ‘చి త్తము మాటిమాటికిని ఎవకర్మ చేయింప నెంచుచున్న’ దనుకొని ఖడ్గమును క్రింద బెట్టి లంజును లేపి అతనిఎదములపై చిది ‘శమియింపు’ మనెను.

“మిత్రమా, నీ నా నడును ద్వేషము లేదు కాదా?”

“మహంజు, ఉన్నది. నే నిట్లు చేసితిని.”

“అటు లగుచో మిత్రమా, శమించుచున్నాను. కోర్కె కలదేని లంజ్యము చేయుము. నేను యువంజుగా నుండి నీ సేవ చేయుదును.”

“దేవా, నాకు లంజ్యము వలదు. ఈ తృప్త నన్ను సరకములో త్రోయ గలదు. మీలంజ్యము మీరే తీసికొనుడు. నేను ప్రవ్రజింతును. కోర్కెకి మూలము చూచితిని. సంకల్పములచే బంధ వృద్ధి చెందును. ఇక నేను సంకల్పవికల్పములను కలుగ నీయను” అని యతడు ఉద్యానంజ్యము పలుకువాడై ఈ గాథ అనెను.

గ్రహించితిని కోరిక, మూల మేను-

సంకల్పమున నీవు జన్మ మొందుదువు.

కనుక సంకల్పవికల్పంబు లె త్త

నటు చేయకోర్కె జన్మింప లే దింక.

అని కామభింగములలో మగ్నమై యున్నలోకమునకు ధర్మపదేశము చేయువాడై ఈ గాథ పలికెను.

చాలపు భిగముల్ సంతృప్తి లేదు,
ఆశ పెద్దది యెన, అజ్ఞత మాని
అప్రమత్త తృప్తి తృణింపవలయు.

ఈ ప్రకారముగా నతడు జనులకు ధర్మివదేశ మిచ్చి ఉదయంజుకు రాజ్యము సమర్పించి కన్నీడు కాదుచున్న జనులను విడిచి హిమాలయమునకు పోయి ప్రవ్రజించి భ్యాసాభిజ్ఞులను పొందెను. ఉదయంజు ప్రీతితో ఎక్యమును పురిచేయుచు ఈ గాథ పలికెను.

స్వల్పకర్మకు మహేశ్వర్యంబు కలిగె
ఉచితఫలంబుగా ఉదయంజునకు
కామభిగాది మార్గములను మాని
పడసెను మిత్రంబు ప్రవ్రజ్యఫలము.

ఈ గాథలొని యర్థి పెవ్వరికిని తెలియ లేదు.

ఒకనా ఉయనపట్టపుదేవి ఈ గాథార్థ మే మని యడిగెను. రాజు తెలుపలేదు. రాజునుంగలి గంగమాలు ఉయపాడు కలగు. ఎగు రాజుకు ఊరకర్మ చేయునపుడు ముందు కత్తితో చెక్కి పిమ్మట చిమ్మటతో వెండ్రుకలు లాగెను ఎగు. కత్తితో ఊరకర్మ చేయునపుడు రాజునకు సుఖముగా నుండెడిది. చిమ్మటతో లాగునపుడు కష్టముగా నుండెడిది. తొలుత రాజు ఎనికి వర మీయ నెంచును. ఆవల శిరస్సు ఖండింప నెంచును. ఒకనా ఉంబా భార్యతో 'భద్రే, మంగలి మూర్ఖుడు సుమా' అని పలికినాగు. 'ఏమి చేయవలెను దేవా?' 'మందు వెండ్రుకలు లాగి ఆవల కత్తితో ఊరము చేయవలెను.' రాజు మంగలిని పిలిపించి 'బాబా, ఈనారి రాజు గారికి ఊరకర్మ చేయనపుడు మందు వెండ్రుకలు లాగి, ఆవల కత్తితో ఊరము చేయుము. రాజుగారు నీ కేమి కావలె నని యడిగినచో, దేవా, వేరొకవరము వలదు. తను ఉయనగాధకు భార్యము తెలుపుడు అని వేడుము. నీకు చాలధన మిస్తును' అన్నది.

ఎగు సమ్మతించి ఊరమునాగు మందు చిమ్మట చేతితో పట్టుకొనెను. రాజు నూచి 'గంగమాలా, ఏ నింది? క్రిత పని చేయుగన్నావు?' అనెను.

'దేవా, మంగలులు క్రిత పనులు చేయగలరు' అని ఎగు ముందు వెండ్రుకలు లాగి ఆవల ఊరకర్మ చేసెను. రాజు 'నీ కేమి కావలెను?' అనెను. 'దేవా,

నాకు వే రేమియు నక్కర లేదు. ఉదానగాధకు భావార్థ మనుగ్రహింపుడు” “బాబూ, ఈ వరమువలన నీ కేమి లాభము? వేరొకటి కోరుకొనుము.” “దేవా, నాకు ఈ వరమే కావలెను.”

అనత్యభయముచే రాజు సమ్మతించెను. (౬-౧౫) జాతకములివలనే సిద్ధము చేయించి రాజు రత్నసింహాసనముపై గురుచుండి ఉదానగాధకు భావార్థ మిట్లు చెప్పెను. “గంగమాలా, నేను పురస్కరించుచున్నాను.....” ఇత్యాది వృత్తాంత మంతయు వివరించి, “ఇందుచే గాధకు పూర్వభాగము పలుకుచుంటిని, నామిత్రము ప్రవ్రజించెను. ప్రమాదమునకు నేను వశంపడుడనై రాజ్యము చేయుచున్నాను. ఈ కారణమున ఉత్తరభాగార్థము చెప్పినాను” అని పలికెను.

గంగమాలాడు తనలో “అర్థోపవాసవ్రతము చేయుటచే ఇంతసంపద లభించి నది. కావున కుశల కర్మ చేయవలెను. నేను ప్రవ్రజించి స్థైర్యము సంపాదించును” అనుకొని బంధువులను విడిచి రాజుననుజ్ఞ పొంది పిమ్మలయమునకు పోయి వాన ప్రస్థుడై అనిత్యదుఃఖ అనాత్మ పదార్థములనుగూర్చి యోచన చేసి విషశ్యాసభావన నభ్యసించెను. ఈ విధముగా నతడు ప్రత్యేకబుద్ధత్వము నంది ఎంతచీనందులు ధరించి గంధమాదన పర్వతముమీద అయిదు సంవత్సరములు గడిపి పరాజనీ నరేశుని కలిసికొనుటకై ఆకాశమార్గమున వచ్చి ఉద్యానమున మంగళశిలాపట్టము మీద కూర్చుండెను. తటమాలి గుర్తించి రాజుకడకు పోయి “దేవా, గంగమాలాడు ప్రత్యేకబుద్ధుడై ఆకాశమార్గమున వచ్చి ఉద్యానమున కూర్చున్నాడు” అని నివే దించెను.

విన్నంతనే రాజు ప్రత్యేకబుద్ధునకు ప్రణామము చేయుకొరికతో శీఘ్రముగా నవటికి జనెను. రాజమాతయు పుత్రునివెంట నరిగెను. రాజు ప్రత్యేకబుద్ధునకు ప్రణామము చేసి ఒకప్రక్కన నిలిచెను. రాజ్యపరిషదులును, అటులే చేసిరి. ఆయన రాజును సంబోధించి కుశలప్రశ్న లడిగి ‘బ్రహ్మాదత్త, ప్రమాదరహితుడనై ధర్మనుసారముగా రాజ్యము చేయుచున్నావా? దానాది పుణ్యకార్యములు నెరపు చున్నావా?’ అని అడిగెను. విన్నంతనే రాజమాత కుపితంబై హీనకులమున జన్మించి మురికిని శుభ్రముచేయు మంగలిబిడ్డడు తనయంతరము గ్రహింపక పృథివీ పతి యగు రాకుమారుని, క్షత్రియుని పేరున పిలిచినాడు అని ఈ గాధ పలికెను.

దుష్టకార్యఫలమ్ములు తలగి చనును
తపముచే బింపునే సావితత్వ మైన
కుంభకారత్వమైన? నాకమరు నేగు
గంగనూల, తపంబుచే, గండుమిరి
పిలిచితివి బ్రహ్మదత్త యన్ పేరుతోడ.

రాజు తల్లిని నివారించి ప్రత్యేకబుద్ధుని గుణములను ప్రకటించువాడై ఈ గాథ పలికెను.

క్షమకు శాంతికి ఫలము లీజన్మమందె
తగుచున్నవి సర్వవంద్యునకు మేము
నలుపుచున్నార ముద్యోగి జనముతోడ
సర్వపరిష్కృత నమస్కార మిపుడు.

రాజు తల్లిని నివారించిన పిమ్మట జను లందరును లేచి 'దేవా, ఇది అనుచితము. ఈ ప్రకారముగా తక్కువజాతివాగు నిన్ను పేరు బెట్టి పిలిచినాడు' అనిరి. రాజు జనమును నివారించి ఆయనగుణానువాదము చేయువాడై ఈ గాథ పలికెను.

మేలి పథనిధకుని గంగమాల మునిని
ఏమి యనబోవ, మితడు తరించినాడు
శోకసింధువు విచరించు సుఖముతోడ.

ఇట్లు పలికి రాజు ప్రత్యేకబుద్ధునకు ప్రణామము చేసి "భ నే, మాఅన్నగారిని క్షమింపు" డనెను.

"మహారాజా, క్షమించుచున్నాను." రాజ్య పరిషదులుకూడ క్షమాపణ వేడిరి. అక్కడనే నిలుపు మని రాజువేడినను ప్రత్యేకబుద్ధుడు వినక అందరును చూచుచుండగా ఆశోకమనమున గంధమాదన పర్వతమునకు పోయెను.

శాన్త ఉపాసకునకు ఈ విధముగా ధర్మపదేశము చేసి, ఉపాసక వ్రతము నిర్వర్తింపవలెను అని చెప్పి, జాతకములు సరిపితేను. ఆ సమయములో ప్రత్యేకబుద్ధుడు పరినిష్ఠాణము పొందెను. శ్రద్ధావంతు డగురాజు ఆనందుడు. తల్లి మహామాయ. పద్మపురాణి రాహులునితల్లి. ఉదయరాజు నేనే.

422 చీకెను జూశకము

శిల్ప జేతవనమున విహారము చేయుచు, దేవదశ్శుడు భూగర్భమున లీన మగుటనుగుర్చి చెప్పినది.

వర్ణమున కథ

ఆనాడు భిక్షవులు ధర్మనభలతో ఇష్టగోష్ఠి చేయుచుండిరి. “ఆయుష్మంశులారా, దేవదశ్శుడు అనత్యమాడి భూమిలోనికి క్రుంగిపోయి నరకము చేరెను” అనుచుండిరి. శిల్ప అరుగుదంచి సంగతి గ్రహించి, “కేవల మిప్పుడే గాదు. పుర్యముకూడ దేవదశ్శుడు అన్యత మాడి, భూగర్భమున లీన మయ్యెను” అని పూర్వవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున ప్రథమకల్పమునందు అనంత్యేయ ఆయువు, మహాసమ్మత నాము డగు రాజుండెను. అతనికి రోజు అను పుత్రుడుండెను. రోజు కుమారుడు వరరోజు. ఆయునకమరుడు కల్యాణుడు. ఆయున కుమారుడు వరకల్యాణుడు. ఆయునపుత్రుడు ఉపేనధుడు. ఆయునపుత్రుడు వరఉపేనధుడు. ఆయుననూనుడు మాంధాత. ఆయునతనుజుడు వరమాంధాత. ఆయునకుమారుడు చరుడు. ఆయున కుమారుడు ఉపచరుడు. అతనికి అపచరు డనుపేరుగుండ ఉండెను.

అతడు చేతియంష్ట్రమున సీత్థియకీ నగరమున రాజ్యము చేయుచుండెను. అతడు నాలుగు బుద్ధులతో కూడినవాడు, ఆకాశసంహారము చేయగలవాడు. నాలుగుదిక్కులు నలుగురుదేవతలు (దైత్యులు) ఖడ్గహస్తలై అతనిని రక్షించు చుందుగు. అతని శరీరమునుండి చందనపరిమళము, నోటినుండి ఉత్పలనుగంధము వెలువడుచుండును. కపిలు డనుబ్రహ్మణుడు కలడు. ఆయున పురోహితుడు. ఆయునతమ్ముడు కరకలంబుడు రాజతోగుండ ఒకే ఉపాధ్యాయునికడ చదువుచు, సహవాసిగా కాలము గడపెను.

రాజకుమారస్థితిలోనే మిశ్రునితో, “రాజు నయినప్పుడు నేను, నిన్ను పురోహితుని చేయుదు” నని యతడు మాట యిచ్చినాడు.

అతను రాజయినంతనే కపిలుని పురోహిత పదవినుండి తొలగింపలేక ఆయన తనకంటే పుణ్యము వచ్చినపుడు ప్రతిగౌరవము చేయుచుండెను. కపిలుడు గ్రహించి సహవంశస్కులవలననే రాజ్యపాలనము బాగుగా నడచు నని అనుజ్ఞ పొంది ప్రవ్రజించు నని యోచించి రాజుతో “దేవా, నేను వృద్ధుడనై నాను. ఇంటిలో కుమారులు నున్నాడు. అతనిని పురోహితుని చేయుదు. నేను ప్రవ్రజించును” అని విన్నవించెను. అతడు రాజునుమతి పొంది పుత్రునకు పురోహిత పదవి ఇప్పించి రాజ్యపాలనమున ప్రవేశించి బానప్రస్థుడై భ్యాసాభిజ్ఞులను పొంది పుత్రునిగౌరవమును అపటనే యుండెను.

“రాయన ప్రవ్రజించునపుడు నాకు పురోహిత పదవి ఇప్పింపలేదు” అని తలపిండుగా, కిరకలంబుని నునసులతో రుద్దె యుద్భవించెను. ఒకనాడతడును రాజును ఇష్టాగోష్ఠి చేయుచుండ రాజు “కిరకలంబా, నీవు పురోహిత పదవిలో లేవా?” అనెను.

“దేవా, లేను. నానీదరు డున్నాడు.”

“నీనీదరుడు ప్రవ్రజించెనా?”

“అవును. ఆ పదవి తనకుమారుని కిప్పించినాడు.”

“అటు లై నచో నీ వీపదవిని తీసికొమ్ము.”

“దేవా, పరంపరాప్రసాదముగ పదవినుండి నీదరుని తప్పింపజాలను.”

“అగుచో నిన్ను జ్యేష్ఠుని చేసి, నీనీదరుని రెండవవానిని చేయుదును.”

“ఎట్లు చేయి?”

“అన్యతము చరికి.”

“దేవా, నానీదరుడు మంత్రవేత్త యని యెరుగరా? అన్యతమువలన అతను మిమ్ము నొనరింగును. ఇట్లు చేయు ననుకొందును. నలుగురు ధైర్యులను అంతర్ధానము చేయును. శరీరమునుండి సుగంధమునకు మారుగా దుర్వాసన తెప్పించును. మిమ్ము ఆకాశమునుండి భూమిమీదికి దింపివేయును. భూగర్భమున నుండి పీడితములను చేయును. అప్పుడు మీరు మాటమీద నిలువబడలేరు”.

“ఇట్లు తలప వలదు. నేను ఏంట్లు చేయగలను”

“అగుచో దేవా, ఎప్పు డేంట్లు చేయగలరు ?”

“నేటినుండి ఏడవనడు”.

రః విషయము నగరమంతట చాటిరి. రాజు అన్యతము పలికి పెద్దవానిని చిన్నవా డనియు చిన్నవానిని పెద్దవా డనియు చెప్పి, పురోహితపదవి ఇచ్చు నని రాయన అన్యత మెట్లు చెప్పును ?

జనులలో రః చర్చ వ్యాపించెను.

అతడు యుగసత్యము పలుకువాడు. అసత్యము పలుకుట యిటు లుండు నని యెవ్వడు నెరుగడు. రః విషయము వినగానే పురోహిత పుత్రుడు, తండ్రితో “నాయనా, రాజు అన్యతము పలికి మిమ్ము చిన్నవానిగా పేర్కొని పురోహిత పదవి పినతండ్రి కిచ్చునట” అని చెప్పెను.

“బాబూ, మృషివాదముచే మనపదవి ఆతని కీయలేదు. రాజు ఏరంజున మృషివాదము చేయును ?”

“నేటి కేడవనడు”

“అగుచో ఆసమయము నాకు తెలుపుము.”

మృషివాదము వినుటకై జనులు రాజుంగణమున గుమిగుడిరి. వాగు మంచెలు కట్టి వానిస్థా నెక్కి కూరుచుండిరి. కుమారుడు వెళ్ళి తండ్రికి సూచన చేసెను.

అలంకరించుకొని రాజు బయలుదేరి వచ్చి జనసమూహముపైగొ ఆకాశమున నిలిచెను. ఆపని ఆకాశమార్గమున వచ్చి రాజున కెదురుగా కృష్ణాజినము పరచు కొని పద్మాసనము వేసి కూరుచుండి ‘మహారాజా, మీరు మృషివాదము చేసి చిన్న వానిని పెద్దగా పేర్కొని అతనికి పదవి రాయగోరుచున్నారా?’ అనెను.

“అవును, ఆచార్య, అట్లే చెప్పితిని”.

ఆయన రాజున కుపదేశ మిచ్చువాడై “మహారాజా, మృషివాదము గుణము లకు హానికరము. నాలుగు నరకములకు లాగికొని పోవును. మృషివాది యాగు

“ఓజు భర్తమును సాశనము చేయును దానివలన స్వయముగా నష్టము పొందును” అని చెప్పి రోగాధ పలికెను.

సాశ మొందించు భర్తము నష్ట మైన,
చెరువు చేయదు భర్తమ్ము చెడకయున్న,
సాశ మైనభర్తము నిన్ను నష్టపరప
కుండ భర్తమ్ము నెరపుచు నుండవలయు.

“మహాఓజు. మృషివాదము చేయచో సాలుగు బుద్ధు లంతర్ధాన మగు”నని అపసి రోగాధ పలికెను.

పలుకు నెవ్వ డనత్యంబు, ప్రశ్నమునకు
బదు తెరింగియు నన్యథా పలుకు నెవడు
వాని ఎ-లక దేవతల్ వదలిపోదు
రతని సోటను దుర్గంధ మవతరించు,
నేలబడు సత దున్నది కోలువోయి.

విని ఓజు భయపడి కంఠకలంబునివై పు చుచెను. అతడు “భయపడ వద్దు. నేను తాళుతనే మీకు చెప్పలేదు?” అనెను. ఓజు కపిలునిమాట వినగానే తనమాటలు జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొని “భ నే, మీరు చిన్నవారు. కంఠకలంబుడు పెద్ద వాడు” అని పలికెను. అత డనత్యము పలికినంతనే (రక్షక) దైత్యులు నలుగురు ఖడ్గములను ఎదములమీద పడచేసి ఇట్టి మృషివాదిని రక్షింప మని అంతర్ధాన మయిరి. కుళ్ళిన కోడి గ్రుడ్డునుండి వచ్చినట్లు నోటినుండియు, మరుగు దొడ్డిలో నుండి వచ్చినట్లు అతని శరీరము నుండియు కంపు కత్తునిగెను. ఓజు ఆకస్ము నుండి నేలకు జారెను, సాలుగు బుద్ధులును పోవుచుండెను. అప్పుడు మహాపురో హితుడు “మహాఓజు, భయము వలదు. సత్యము పలుకుచో అంతయు పూర్వము వలె నుండునట్లు చేయుదును” అని రోగాధ పలికెను.

సత్యము వచించుచో ఓజు, చనెద వీవు
పుర్రవిధమున; ఉంగువు గూమిమీద.

చెప్పెదవయేని యన్యతంబు చేతియ నృప !

ఇట్లు పలికి పురోహితుడు “మహాఓజు, మొదటిసారి అసత్యముచే విం బుద్ధులు అంతరించినవి. ఇప్పటి కయినను పుర్రమువలె నుండునట్లు చేయగలను”

అనెను. “నీవు మోసము చేయ నెంచుచున్నావు” అని రాజు మరల నన్యతము పలికినంతనే చీలమండల వరకును భూమిలో దిగబడి బింబెను. మరల బ్రాహ్మణుడు “మహారాజా, యోజింపుము” అని రాజు గాఢ పలికెను :

ప్రశ్న మెరిగియు నన్యభావముకు నెవడూ
ఎని రాజ్యము లోపల నాన కురియు
ననమయమునందు, కురవదు నునమయాన.

మరల “మహారాజా, అసత్యము పలుకుటచేత భూమిలో పిక్కలవరకు మునిగి పోవుదువు” అని రాజు గాఢ పలికెను :

సత్యము వచించుచో రాజు, చనెద వీవు
పూర్వవిధమున; ఉండువు భూమిలోన
చెప్పెదవయేని యన్యతలు చేతియన్యవ !

అతడు మూడవ పర్యాయముగూడ “భ న్నే, మీరు చిన్నవారు. కోరక లంబుడు పెద్దవాడు” అని అసత్యమునే పలికెను. తోడనే రాజు పిక్కలవరకు నేలలో దిగబడిపోయెను. పురోహితుడు “మహారాజా, మరల యోజింపుడు. ఇప్పటి కై నను మీరు పూర్వమువలె నుండునట్లు చేయగలను” అనుచు రాజు గాఢ పలికెను.

ప్రశ్న మెరిగియు నన్యభావముకు ఎని
జిహ్వ ఎమునలికవలె చీలిపోవు.

రాజు ఆయనమాటలు విశ్వసించక నల్గవ పర్యాయముగూడ “భ న్నే, మీరు చిన్నవారు. కోరకలంబుడు పెద్దవాడు” అని అసత్యమే పలికెను. తోడనే, అతడు నగుమువరకు భూమిలో దిగబడిపోయెను. బ్రాహ్మణుడు “మహారాజా, ఇప్పు డై న యోజింపుడు” అని మరల రాజు గాఢ పలికెను.

చేతియన్యభావ, రెండుగా చెప్పుదేని
సత్యమే పూర్వవిధమున జనెదవీవు.
మృష నటించినచో భూమిమీద నునికి.

రాజు ఐదవ పర్యాయము “భ న్నే, మీరు చిన్నవారు. కోరకలంబుడు పెద్దవాడు” అని అసత్యమే పలికెను. తోడనే రాజు నాభివరకును భూమిలో దిగబడి

వీయెను. బ్రాహ్మణుడు “మహాంజ”, ఇప్పుడె న యోజింపుడు” అని ఈ గాథ పలికెను.

ప్రశ్న మెరిగియు నన్యథా పలుకువాని
జిహ్వా యుండును మత్స్య పుచ్చికయు వోలె.

రాజు విశ్వసింపక ఆరవపర్యాయముగూడ వెనుకటివలెనే అనత్యము పలికెను. తోడనే రాజు రామ్మవరకు భూమిలో దిగబడెను. బ్రాహ్మణుడు “మహాంజ”, ఇప్పుడె నను యోచింపు” డని ఈగాథలు పలికెను.

ప్రశ్న మెరిగియు నన్యథా పలుకువాని
కులమునం నుద్భవించరు కాడుకు లెపుడు,
పుత్రికాతతి మాత్రమే పుట్టునుండు.

గునిస్సంగత్యమువలన రాజు బ్రాహ్మణునివాక్కులు విశ్వసింపక ఏడవపర్యాయముగూడ అట్లే అనత్యము పలికెను. తోడనే భూమి బద్ధలయ్యెను. అవీచీ నరకమునుండి జ్వాలలు చెలరేగి అతనిని హరించి వేసినవి.

ఈరెండును అభినందనార్థగాథలు.

ఆదిలో చేతియ నరేకు డంతరిశ
గనుననుం చేయునుండెను; కాని ఒక్క
తపసివాని ఆయువు తగ్గిపోయి
బాలవీ-నస్థితిం గొంచి నేల జొచ్చె
ఇంద్రియాలకు లోనయి స్వేచ్ఛతోడ
జరుగునడవడి బుగులు ప్రశంస చేయ,
రంగుచేత నక్రొధను లయి మనుజులు
స్వచ్ఛవాక్కున పలుకంగ వలెను నిజము.

చేతియ రాజు ఋషితో అనత్యము పలికినందున భూమిలో లీనమైపోయి నని జనులు భయపడిరి. రాజు కొడుకు ల్ల దుగురు వచ్చి బ్రాహ్మణుని శరణు జొచ్చిరి. ఆయన “బ్రాహ్మణా, మీనాయన ధర్మమును నాశనము చేసి అనత్యము పలికినాడు. ఋషితో అనత్యము పలుకుటచే అవీచీ నరకమువల్ల నాడు. ధర్మమును నాశనము చేయువారు అనే నాశము చెందుదురు. మీరు ఇచ్చట నుండలేరు”

అని పెద్దవానిని పిలిచి “నాయనా, నీవు తూర్పుద్వారమువెంట నూటిగా పోయిన న ప్ల వ్రతిష్ఠలు కల సర్వశ్వేత గజరత్నమును చూడగలవు. ఆ గురుతునుబట్టి అచట నగరము నిర్మించి నివసింపుము. ఆ నగరమునకు ప. స్థిపుర మనుపేరు వచ్చును” అనెను. రెండవవానిని పిలిచి “బాబూ, దక్షిణద్వారమువెంట బయలు వెడలి నూటిగా పోయినచో సర్వశ్వేతాశ్వము కానబడును. ఆ చిహ్నమును బట్టి అచ్చట నగరము నిర్మించి నివసింపుము. దానికి అశ్వపుర మని పేరు వచ్చును” అనెను. మూడవవానిని పిలిచి “నాయనా, నీవు పశ్చిమద్వారమువెంట బయలు వెడలి నూటిగా పోయి. సింహము కానబడును. అక్కడ నగరము నిర్మించి నివ సింపుము. దానికి సింహపురము అని పేరు వచ్చును” అనెను. నల్లవవానిని పిలిచి “నాయనా, నీవు ఉత్తర ద్వారమున బయలు వెడలి నూటిగా పోయి. సరిరత్న మయ మగు చక్రపంజరము కానబడును. ఆ గురుతునుబట్టి అచ్చట నగరము నిర్మించి నివసింపుము. దానికి ఉత్తరపంబాల మని పేరు వచ్చును” అనెను. ఐదవవానిని పిలిచి “బాబూ, నీ విచ్చట నుండలేవు. ఈ నగరమున మహాస్థూప నిర్మాణము చేయించి ఇచ్చటనుండి వశ్చిమోత్తరముగా నూటిగా పోయినచో రెండు పర్వతములు పరస్పరము శబ్దము చేయుచుండును. ఆ గుర్తు కనిపెట్టి అచట నగరమును నిర్మించి నివసింపుము. దానికి దద్దరపుర మని పేరు వచ్చును” అనెను.

అట్లే రెండుగురును ఆయ చిహ్నములనుబట్టి ఆయస్థినములందు నగర ములు నిర్మాణము చేసి నివసింప జచ్చిరి.

ఇంక ఈ ధర్మిపదేశము చేసి “బిక్షువులాం, ఇప్పుడే కాదు. పూర్వము కుండ దేవదస్సులు అన్యత మాడి భుగర్భమున లీన మయ్యెను” అని జాతకములు సరిపొల్పెను. “ఆ కాలమున చేతియంజు దేవదస్సుడు. కపిల బ్రాహ్మణుడు నేనే”.

శ్రీమత్ భగవద్గీతా యోగము

శ్రీ శ్రీ జేతవనమున విహారము చేయుచుండగా పూర్వభూతకర్మజన్మగుర్చి చెప్పినది.

వర్ణమున కథ

ఒకనాక కులపుత్రుడు శ్రీ శ్రీ ధర్మోపదేశమును విని “గృహమున నుండగా సంపూర్ణముగా పరిశుద్ధముగా బ్రహ్మచర్యము జరుపుట సులభము కాదు. నేను కల్యాణప్రద మగు ధర్మప్రకారము ప్రవ్రజించి దుఃఖమును శుద్ధ ముట్టించును,” అని తలపిసి ఇల్లు వాకిలి సంవత్సరము బ్రహ్మచర్యముల కప్పగించి, తనకు ప్రవ్రజ్య అనుగ్రహింపు మని శ్రీ శ్రీ కుంజకుంజులకు శ్రీ శ్రీ అతనికి ప్రవ్రజ్య ఇప్పించెను. అబ్రహ్మ నితీ అతడు భిక్షకు జనునపుడు, నూతనముగా సాగు వగుటచేతను, భిక్షువులసంఖ్య అధిక మగుటచేతను, అతనికి ఇంద్రుల, భీష్మసంఖ్యలతో స్థానము లభింపకుండెను. సంఘములతో నవీను డగుటచే అతనికి పీట కాని చెక్క కాని దొరకుచుండెను. దొన్నెలలో యువగు పానీయము, మాగినపేళీ, కూరముక్కలు ఎండినపే మాడినపే వానికి భిక్షతో దొరకుచుండెడివి. ఏదియు బాగునది కాదు. దొరికిన ఆహారము నతడు పురస్కారముకడకు కొనిపెట్టెడివాడు. ఆమె అతనిపాత్ర గైకొని ప్రణామిల్లి పాత్రనుండి అన్నమును పెక్కి తీసి, బాగుగా వండిన ఆహారపదార్థములు పెట్టు చుండెడిది. అతనికి జిహ్వాపావల్యము వదలకుండుటచే ఆమెను విడువజాల కుండెను. అతనికి తనయందు అసక్తి యున్నదో లేదో పరీక్షింతు నని తలచి ఆమె ఒకనాడు అ జనపదమునందలి ఒకనాకనికి తెల్లని మన్నుపూసి ఇంట గుర్తుండ బెట్టెను. మరొకందరను పిలిచి అన్నపానము లిప్పించెను. వాకిలియెదుట బండి నిలిపి ఆను ఇంటిలోపల కూర్చుండి పిండివంట చేయుచుండెను. స్థవిరుడు వచ్చి వాకిట నిలిచెను. అది చూచి ఒకడు “అమ్మా, స్థవిరుడు వచ్చి భార్యముకడ నిలిచి యున్నాడు” అని తెలిపెను. “ప్రజానుము చేసి క్షమింపు మని తెలుపుము.” మాటిమాటికిని దయ చేయ మని చెప్పిననూ వెడలకుండుట గమనించి “అమ్మా, స్థవిరుడు వెళ్ళకున్నాడు.” అని అతడు చెప్పెను. ఆమె తెర తలగించి చూచి ‘రూయన నాకుమారుని తండ్రియే’ అని వెలువలికి జని ప్రజానుము చేసి చేతిలోని పాత్ర గైకొని ఆయనను

లోనికి గొనిపోయెను. భోజనంతరము నమస్కరించి “భ నే, ఈ యింట మీకు శాంతి కలుగుగాక! మే మింతవరకును వేరకయింటికి వెళ్ళలేదు. స్వామి లేని యింట గృహనిర్వహణము సాగదు. ఇక మేము ఈ యిల్లా విడిచి దూరగ్రామము నకు పోవుచున్నాము. తమరు భద్రముగా నుండుడు. నావలన అపరాధ మున్నచో క్షమింపుడు” అనెను. వృద్ధునకు గుండె బద్దలగునట్లయ్యెను. “నిన్ను నేను విడువజాలను. పోవలదు. నేను గృహస్థు నయ్యెదను. ఫలాని ప్రదేశమునకు వస్త్రములు వంపుము. నేను ఎత్రను చీవరములను సంఘమునకు సమర్పించి మరలి వచ్చెదను ఆమె ‘మంచి’ దని అంగీకరించెను. స్థవిరుడు విహారము చేరి ఆచార్యునకు ఎత్ర చీవరము సమర్పించగా ఆయన “నీవేమి చేసితివి?” అనెను. పూర్వ భార్యమీది ఆసక్తిచే మరల గృహస్థుడ నయ్యెదను” అనెను. అత డంగీకరింప కున్నను శాస్త్రకడకు గొని పోయిరి. “ఇచ్చలేని ఈ భిక్షకు నేల కొనవచ్చితిరి?” అని శాస్త్ర అడుగగా, వారు “భ నే, ఇతడు ఉద్విగ్నచిత్తుడై మరల గృహస్థు కాగోరుచున్నాడు” అని విన్నవించిరి. “నీవు నిజముగా ఉద్విగ్నచిత్తుడవా?” అని శాస్త్ర అడుగగా “భ నే, నిజమే” అనెను. “ఎందుచేత”? “పూర్వభార్య మీది ఆసక్తిచేత” “ఆమె నీ కనర్థదాయకులు. పూర్వజన్మమునందు కూడ ఆమె వలననే ధ్యానభ్రష్టుడనై చాల కష్టముల ఎల్లైతివి. నానాయమువలన మరల ఆ దుఃఖమునుండి విముక్తి గొంది క్రమ్మర జ్ఞానము పొందితివి.” అని పూర్వ జన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున హిందూనిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధినత్తుడు పురోహితునివలన ఆయనభార్య గర్భమున పుట్టెను. ఆయన పుట్టిన నాడు నగర మంతటను శస్త్రకాంతి బయలువెడలుటచే జ్యోతిషాలకుమారు డని హానికి పేరు పెట్టిరి. అతడు పెరిగి తక్షణిల కేగి అన్నివిద్య లభ్యించి వచ్చి రాజుకడ విద్యలు న్నదర్శించి సంపద విడిచి ఎవరికిని తెలువకుండ అగ్రహారము వెలువడి అరణ్యమనకు పోయి శక్రు డిచ్చిన కవిష్ట ఆశ్రమమున హస్తనృత్యుత్తినవలంబించి ధ్యానాభిజ్ఞుని పొందెను. ఆయన అచట నుండునపుడు ఆయనచుట్టును వందలకొలది ఋషులు సమావిష్టులైరి. సంఘము పెరిగెను. పెద్దశిష్యు లేదుగురుండిరి. సాలపురము డనుఋషి కవిష్ట ఆశ్రమమునుండి వెడలి సురట్ట (సోంపట్ల) జనపదమున సాక్షాత్ నదీతీరమున వేలకొలది ఋషులతో నివసించ

జొచ్చెను. మేండిప్పర సామక ఋషి సజకరాజు దేశమున లంబనూళకదేశ
మాధారముగా జేసికొని వేలకొలది ఋషులతో నివసింపజొచ్చెను. కాళదేవల
సామక ఋషి అవంతి దక్షిణాపథమున ధన్వంతరీ లాశ్రమమున వేలకొలది ఋషులతో
నుండనిగెను. కిసవచ్చ సామక ఋషి ఒంటిగా దండిక రాజునగర మగు కుంభవత్
ఆశ్రయముగ ఉద్యానమున నివాసము చేయనిగెను. అనుసన్నసాముడు బోధిన శ్లోని
సేవకుడు ఆయనకడ నుండెను. కాళదేవుని తమ్ము డగు సారద సామఋషి
సుధ్యను ప్రదేశమున అరంజర పర్వత శ్రేణితో సొకగుహలో ఒంటిగా నివసించు
చుండెను. పెద్దగ్రామము నగుమగా పెద్దమేడ కలదు. బాలమంది ఆమేడ బాటి
పొగలరు. ఆ నదీతీరమున గూరుచుండి సురూపవతులగు వేశ్యలు జనుల సొకర్చిం
తురు. సారదు డొకవేశ్యయొడ ననుర క్లుడై ధ్యానము నూని నిరాహార్యుడై
శుష్కించుచు రాగవశంవదుడై వారము రోజులపాటు పడియుండెను. ఆయన
నోదరుడు కాళదేవుడు ధ్యానింపగా ఈ స్థితితెలిసెను. తోడనే ఆయన ఆకాశ
మార్గమున వచ్చి గుహలో ప్రవేశించెను. సారదుడు చూచి “ఏల వచ్చితి” రని
అడిగెను. “నీవు చిక్కులో పడినావు. డివలారము చేయవచ్చినను.” “అపా స్థవిక
వాక్కు పలుకుచున్నాను” అని ఆయనపై అన్యతదోష మామెదించెను. “నీవు
విగువలే కున్నావు” అని ఆయన సావిస్సరుని, మేందిస్సరుని వచ్చితిస్సరుని
పిలిపించెను. వారిముగ్గురిపై గూడ సారదుడు మృషిపవాద మారోపించెను.
కాళదేవకఋషి ఆకాశమార్గమున జని సరభంగశాస్త్రము గీనివచ్చెను. ఆయన వచ్చి
చూచి సారదుడు ఇంద్రియములకు వశిగూతు డయ్యె నని తెలిసికొని “సారదా,
ఇంద్రియములకు లోబడిపోవలేదా?” అనెను. సారదుడు లేచి ప్రణామము చేసి
“అవును, లబ్ధాంభో!” యనెను. ఇంద్రియములకు వశిగూతు డగువాడు రాజన్మతో
శుష్కించి దుఃఖము ననుభవించి పరజన్మతో నరకమున బడును” అని శాస్త్ర
ఈ గాథ పలికెను :

ఇంద్రియములకు లోబడి యెవడు కోర్కె

తోడ దిరుగును సారద, వాడు పొందు

రెండులోకాలు కోల్పోయి మెండుబాధ.

విని సారదుడు “అబ్బో, కామభంగమే సుఖము. అట్టి సుఖమును దుఃఖ మందు
రేమి?” అనెను.

“అగుచో వినుము” అని సరభంగు రః గాథ పలికెను ;

సుఖమునకు నావలం దోచుచుండు దుఃఖ,
మవల దుఃఖమ్మునకు సోఖ్య మవతరించు.
సరదుడు వీడి సుఖ మొందినాడు బాధ :
సోఖ్యకాంతయె యు క్ల మీననుయమందు.

సరదుడు “ఇది దుస్సహ నైనదుఃఖము. దీనిని సహింపజాలను” అనెను.
బోధినఃత్వ్యుడు “సరదా, దుఃఖము కలిగినపిమ్మట సహింపక తప్పగు” అని
రః గాథ పలికెను :

వ్యధలు పొందుచు నుండి యెవ్వండు కోలు
పీవడో ధీరతను పాడు పొందు సుఖము.

అతడు “అబద్ధ, కామభోగమే ఓ త్లమసుఖము. దానిని విడువజాలను” అనెను.
బోధినఃత్వ్యుడు “ఎన్నడును ధర్మహాని చేయరాదు” అని రః గాథపలికెను :

కామభోగార్థ మైనను కాక అర్థ
బాంధచే నే న నష్టనివారణార్థ
మైన ధర్మమార్గచ్యుతి అనుచితంబు.

రః ప్రకారముగా సరభంగుడు నాలుగుగాఢలబ్ధిలకు ఉపదేశ మిచ్చెను. కాళదేవుడు
తన తమ్మునికి ఉపదేశ మిచ్చువాడై రః గాథ పలికెను :

తానత సంసారమున మేలు దుఃఖవడుట,
భోజనవిభాగమున బాధ పొంద మేలు,
అర్థలాభమ్ము గని వినయమ్ముతోడ
నడచుకొనుచుంట మంచిది నష్ట నుయ్యు ;
ఉన్న నంపద, శాంతితో నుంట మేలు.

దేవుడు సరదుని కుపదేశించినమాటలు తెలిసికొని అభినంబుద్ధు డై నపిమ్మట
శాస్త్ర రః గాథ పలికెను :

అనిత దేవల విజ్ఞాని అనియె నిట్లు :
ఇంద్రియములకు వశవ రి యెవడు, పాని
కంటె నధమతరం బేది గాన రాదు.

అప్పుడు సరభంగుడు “సరదా, ఈ సంగతి వినుము. తనక ర్థవ్యమును తాను తనిర్వ ర్థింపనివాడు అడవిలో జీచ్చిన మాణవకునివలె విచారించి యేడ్చియొళ్లు కనును” అని పూర్వజన్మకథ యిట్లు చెప్పెను :

పుర్వ మొకనాక కుశీనిగనుములో బ్రహ్మణ్యులను వకుడు, చక్కనివాడు, ఏనుగు బలమువాడు నివసించుచుండెను. వా డిట్లు తలపోసెను : “కృషికర్మదులు చేసి తలిదండ్రులను పోషించుటవలన లాభ మేమి? నే నెవ్వరిని పోషింపక ఏవుణ్యకర్మము చేయక అరణ్యమునకు పోయి మృగములను చంపి తిని నన్ను నేనే పోషించుకొందును.” పిమ్మట వాగు పంచాయధములను చేకొని హిమాలయ మన అనేకమృగములను వధించి తినుచు, హిమాలయములలో విధవా నదీతీరమున కొండలు చుట్టుకొని యున్న పెద్దపర్వతజలమున ప్రవేశించి అక్కడి జంతువులను చంపి నిప్పుమీద కాల్చుకొని తినుచుండెను. “నే నెల్లకాలము శక్తిగల్గి యుండను. దుర్బుడ నయిపోయినపుడు వనములో తిరుగజాలను. ఇప్పుడే నానావర్ణమృగములను పర్వతజలమున చేర్చి, ద్వార మేర్పాటు చేసి అరణ్యమున ప్రవేశింపకుండనే అభిమతమునుబట్టి మృగమును సంహరించి తినుచుందును” అని వాడొకనాడు గొఱజించి ఆ ప్రకారమే చేసెను. కాలక్రమమున వాని కర్మ పరిపక్వమై ఫలము కుడిపి కట్టెను. వాని కొలుసేతులు వడిపోయినవి. ఇటునటు తిరుగుకొక్కి నశించి నది. ఆహార పోషియములు చిరకుట లేదు. శరీరము వడలి పోయినది. వాడు మనుష్య ప్రేతమువలె నయినాడు. వేసవికాలమున నేల నెర్రెలు విచ్చునట్లు వాని శరీరమున పగుళ్లు (రేఖలు) ఏర్పడినవి. వాడు కురూపియై అచటనే చాల కష్ట మునుభవించుచుండెను.

అరణ్యములో జంతువుల మాంసము నిప్పులమీద కాల్చి తినవలెనని శిబి రాజుకు బుద్ధి పుట్టెను. రాజ్యము నమాత్యుల కప్పగించి పంచాయధములను గొని యత డరణ్యము ప్రవేశించి జంతువులను చంపి మాంసము తినుచు ఒకచోటికి జేరి నూనవుని గొంచి శిబిరాజు భయపడి యెట్లో సంభాషించుకొని “ఓయీ, నీ వెవరు?” అనెను.

“ఎవ్వరీ, నేను మానవప్రేతమును. చేసిన కర్మలకు ప్రతిఫల మనుభవించుచున్నాను. ఈని నీ వెవరు?”

“నేను శిబిరాజును” “ఇచటి కేల వచ్చితివి?”

“మృగమాంసము తినుటకు”.

“మహాంజు, నేను ఈ కిరికత్తనే ఇచ్చితిని. ఇప్పుడు మానవ ప్రేతము నయినాను.” అడు తన కష్టస్థితిని సవివరముగా వర్ణించువాడై ఈ గాధలు పలికినాడు.

శత్రుపాన్మములం బడునరణీ నాది
కృషిని దక్షత విద్యలు గృహము లంజ
శీలమును మృదువాక్కుల కోలుపిం
కంచిన నీయవస్థ గుష్కర్మ కలన.

వేయి మడుగుల గోల్పోవు విధిని నేను
ఆర్య ధర్మ చ్యుతిం బొంది అగతికుండ.
బందుగులు లేక ప్రేతమ్ము భాతి నెత్తి.

సుఖము కోరెడి జనులను ఊభ పెట్టు
కతన పట్టెను నాకు నీగతి కృశాను
మధ్యమున నున్న మనుజునిమాడ్కి నిపుడు
లవము నెతము సోఖ్యానుభవము లేదు!

ఇట్లా పలికి “మహాంజు, నేను సుఖవాంఛతో అన్యులకు కష్టము కలిగించినాను. కావున ఈ జన్మములోనే మనుష్య ప్రేతము నయినాను. నీవు ఎవకార్యము చేయకుము. నీ నగరమునకు మరలిపోయి దానాదిపుణ్య కార్యములు చేయుము” అని బోధించెను. అంజు ఆ ప్రకారమే చేయుచు తుదకు స్వర్గగామి యయ్యెను.

సరభంగము యి రో విషయము వివరించి తపస్వికి చైతన్యము కలుగునట్లు చేసెను. నారదు డాయన వాక్కులకు ప్రతివిత్తు డయి, ఆయనకు ప్రణామము చేసి క్షమాపణ వేడి కఠినాభ్యాసముచేసి కిల్పించిన దానినను ను సంపాదించెను. సరభంగము నారదు నచ్చట నుండనీయక తనయాశ్రమమునకే కనిపింపెను.

శత్రు ధర్మోపదేశము చేసి సత్యవ్రతము గావించి జుతకములను సరి పోల్చెను. ఉద్విగ్నచిత్తు డగుభిక్షువు శ్రోతావత్కింకలము పొందెను. “ఆ కాలమున ఉద్విగ్నచిత్తు భిక్షువు నారదుడు; సోవి స్సరుడు, సరిపుత్రుడు; మేండిస్సరుడు కశ్యపుడు; పబ్బతుడు, అనురుద్ధుడు; కళదేవకుడు, కాల్యాణుడు; అనునిస్సు డానందుడు; కింపచ్చుడు మొగ్గలానునుడు; సరభంగుడు నేనే.

శిష్ట జీతవనమున విహారము చేయునపుడు అనమాన బాసమునుగూర్చి చెప్పినది.

వర్ణమున కథ

మహాగోవింద నూత్రములతోని వర్ణనమునుబట్టి విస్మయముగా గ్రహించునది. బాసమిచ్చినమరునాడు ధర్మనభతో బానినిగూర్చి చర్చ జరిగెను. “అయుష్మంశు లాం, కోసల నరేళుడు విచారించి తేత్రము చూచియే బుద్ధప్రముఖ మైనసంఘము నకు భారీబాసము నిచ్చెను.” ఇంతలో శిష్ట అదటికి వచ్చి “భిక్షువులాం, ఏమి చేయుచున్నారు? అని అడుగగా ఫలానివిషయ మని ఎరు చెప్పినపిమ్మట “భిక్షువు లాం, ఇం బాశ్చర్య మేమియు లేదు. లంజ యొందించి డి త్తనుపుణ్యకేత్రమున బాసము చేసినాడు. పూర్వము సజ్జనులు విచారించియే బాసము చేసిరి” అని పూర్వ జన్మగోళ చెప్పెను.

అతీత కథ

పుర్వము సోపీతంబైననులో రోదుక నగరమున భరతమహాలంజ దశంజ ధర్మముల కవిరుద్ధముగ నడచుచు చతుస్సంగ్రహవస్తువులను జనమునకు నింపుచు లోకులకు తలిదండ్రులతో సమానుడై దరిద్రులకు దుఃఖినులకు యాచకులకు భూరి బాసములు చేయుచుండెను. పట్టపుదేవి, పేరు సనుద్రవిజయ, అమె విద్యావతి, వివేకవతి. ఒకనాడు లంజ ధర్మశాలవైపు చూచి “దుశ్శీలురు లోకులు బాసము పొందుచున్నారు. నాకు శునశ్శాంతిలేదు. దక్షిణ గ్రహించుటకు యోగ్యు లయిన ప్రత్యేకబుద్ధులకే ప్రథమతః బాసము చేయవలెను. ఎరు హిమాలయమునం గుండురు. ఎరి నెవ్వలంజ్ఞానింశురు? ఎవరిని పంపుదును?” అని తలపోసి ఈ విషయము దేవితో చెప్పెను. అమె “మహాలంజ, చింతింపకును. శునదానబలముచే శీలబలముచే సత్కలముచే పుష్పములు పంపి (చల్లి) ప్రత్యేకబుద్ధులను నిమంత్రిం తము. ఎరు వచ్చినపిమ్మట సర్వపరిష్కారబాసములు చేయదము” అనెను. లంజ నుంచి దని నగరవాసు లెల్లరును శీలగ్రహణము చేయవలె నని బాటింపించెను.

పరిజననహితముగా ఉపహసించుటలను గ్రహించి మహాదానములు ప్రారంభించి ఆయన పుష్పములతో కూడిన బంగారు సముద్రకము వట్టుకొని ప్రాసాదము దిగి అంగణము చేరి భూమిపై అయిదంగముల నుంచి తూర్పుగా తిరిగి ప్రణామము చేసి “తూర్పుదిక్కున నున్న అర్హతులకు ప్రణామము చేయుచున్నాను. మంగుల దేధన గుణమున్నచో అనుగ్రహించి నూభిక్ష స్వీకరింపుడు” అని ఏడుగుప్పిళ్ళ పూపులు చల్లెను. తూర్పున ప్రత్యేకబుద్ధులెవ్వరును లేకుండుటచే తొలినా డెవ్వరును లాలేదు. రెండవనాడు లంజు దక్షిణదిక్కుకు ప్రణామము చేసెను. అటునుండి యెవరును లాలేదు. మూడవనాడు లంజు ఉత్తరదిక్కుకు నమస్కారము చేసి “ఉత్తరహిమాలయ ప్రదేశమున నుండు ప్రత్యేకబుద్ధులు మాభిక్ష గ్రహించుదు గాక” అని ఏడుమారులు పుష్పములు చల్లెను. ఆ పుష్పములు నందమాల వర్షతముమింది నీటి ప్రత్యేకబుద్ధులపై బడెను. తమ్ము లంజు నిమంత్రించె నని వారు భయనబలమున గ్రహించిరి. మరునాడు వారు తమలో ఏడుగురను పిలిపించి “మిత్రులారా, లంజు మనలను నిమంత్రించినాడు. అందరను సమకూర్చుడు” అని చెప్పిరి. ప్రత్యేకబుద్ధు లాకాశమార్గమున వచ్చి లంజుద్వారముకడ నిలిచిరి.

లంజు వారిని చూచి ప్రసన్నుని తల్లడై వారికి ప్రణామము చేసి ప్రాసాదము మీదికి గోసచోయి విశేషసత్కారములు చేసి దానము లిచ్చెను. భోజనానంతరము వారిని అయిదురోజులవరకును నిమంత్రించెను. ఆరవనాడు భోజనానంతరము ఏడవనాటికే సను న్నపరిష్కారములతో గుడిసదానములు సిద్ధము చేసి స్వర్ణఖచితములైన పీఠములు చేయించి క్రిచీవలది సంపూర్ణ శ్రమణ పరిష్కారములను ఏడుగురూ ప్రత్యేకబుద్ధుల సన్నిధియందుంచెను. భోజనము లై సపిమ్మట లంజు లంజియు వారికి నమస్కారములు చేసి నిలిచి “రా: పరిష్కారములను తమకు సమర్పించుచున్నాము” అనిరి. అంతట సంఘస్థవిరుడు వాని ననుమోదించుచు రెండుగోధలు పలికెను :

మండుచండెడి గృహములోనుండి తీయు

భోజనాదిక ముపయోగపడును, కాని

కాలినట్టి నిమగ్ని అక్కరకు లగు.

జరయు మరణంబు గొల్పు సంసారమందు

దాన యొనరించినాడవో దేని మున్ను

అద్ది మాత్రము రక్షిత మగును సుమ్ము.

ఈ ప్రకారముగా సంఘస్థవిరుడు బాసనుమోదనము చేసి “మహాంజు, అప్రమశ్శుడవై యుండు” మని ఉపదేశించి ఉప్పరమున కెగసి ప్రాసాదకర్ణికను చేధించుకొనిపోయి నందమూల పర్వతము చేరెను. అజును అజీయు సంపూర్ణనందభరితు లైరి. స్థవిరుడు వెడలిపోయినపిమ్మట ప్రత్యేకబుద్ధు లొక్క రొక్కరుగా ఒక్కొక్కరిగఁగ వలికి పరిష్కారముల గైకొని నందమూల పర్వతమున కేగిరి.

దాన మెవ దిశ్శునఁ లబ్ధిధరునకును
దాటి యాతడు యమునివై తరణి పొంద
జూని దివ్యంబు లై నను నములను.

దాన రజములు రెండు నమాన ముండు
కొలదిమంది జయింతురు గొప్పగుంపు.
శ్రద్ధతో నిచ్చుదానము స్వల్ప మైన
అమరు నతనికి పరలోకమందు సుఖము.

యోచించి యిచ్చెను యోగ్యదానమ్ము
సుప్రకాశత మయ్యె సుగమనిచేత
ఈ జీవలోకమం దీయగా దగిన
జనులకు దానంబు నత్పల మొసగు
నల్క్షేత్రపతిత దీజమ్ము పోలికను.

ప్రాణుల నెవ్వరు బంధించకుండ
చరియించుచుండురో జనభీతివలన
పాపమ్ము చేయరో, ప్రస్తుతి కంఠు.
పాపహరుల కెట్టిప్రస్తుతిలేదు
భయములే యోగ్యుండు పాపి కాబోడు.

క్షీణమే బ్రహ్మచర్యముచేత వచ్చు
మనుజునకు క్షత్రియత్వము మధ్యమమున
పొనరుచేవత్ప ము త్తమమ్మునను శుద్ధి.

సంపదము లేక ప్రస్తుతి నొందె దాన
మట్టు లయ్యును, భర్తమే అంతకన్న

శ్రేష్ఠ మైనది : మును శాంతచిహ్నం లై న
 వారలును ప్రాజ్ఞులును నై నవారు ధర్మ
 మాచరించుచు నింపిణి నుండినారు.

ఈ ప్రకారముగా ఏడుగురు ప్రత్యేకబుద్ధులు దాననుమోధనముచే రాజున కమృత
 నింపిణిమహిమను తెలిపి అప్రమత్తుడనై యుండు మని యుపదేశించి, ఉక్త
 ప్రకారము తమతమ నివాసస్థానములకు పోయిరి.

రాజు, రాజేయు, యువజ్జీవము దానధర్మములు చేయుచుండిరి. శుదకు
 రాజు స్వర్గలోక పరాయణు డయ్యెను.

ఈ విధముగా పండితులు పూర్వముయోజించి, దానము చేసిరి, అని శాస్త్ర
 జాతకములు సరిచెప్పెను. “అ సమయమున ప్రత్యేకబుద్ధులు పరినింపిణిమొందిరి.
 నముద్రవిజయ రాహునితల్లి. భరతరాజు నేనే.”

శిశువైన జేతవనమున విహారము చేయునపుడు ఉద్విగ్నచిత్తుడగు ఒకానొక భిక్షువును గుర్చి చెప్పినది.

వర్ణన కథ

శిశు అతనితో “భిక్షా, నీవు నిజముగా ఉద్విగ్నచిత్తుడవైతివా” అనెను.

“చిత్తులు, భ సే!”

“ఎందుచేత?”

“కానువశమున.”

“భిక్షా, శ్రీలకు కృతజ్ఞత లేదు. వారు మిత్రద్రోహము చేయుదురు; విశ్వాసయోగ్యులు కాదు. పుర్యము చదువుకొన్నవారు దినమునకు వేయిసణెము లిచ్చియు శ్రీని సంతృప్తచిత్తుగా ఉంచజాలరైరి. ఒకనాడు వేయిసణములు లభింపక పోగా వారిని ఆమె మెడ పట్టి నెట్టించినది. శ్రీలు ఇట్లు అకృతజ్ఞు లగుదురు. కావున నీవు కానువశంవగుడవు కావలెను” అని శిశు పుర్యజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము బాంజునిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండునపుడు రానునపుత్రుడు బ్రహ్మదత్తుడును నూరుగును, బాంజునీ శ్రేష్ఠిపుత్రుడు మహాధన కుమారుడును మిత్రులు. వారు ఒకేగురుకులమున విద్య నభ్యసించిరి. కుమారుడు తండ్రితగువాత రాజయ్యెను. శ్రేష్ఠికుమారుడు ఆనునయొద్దనే యుండెను. బాంజునిలో నుండరాంగి యను వర్తకాని (వేశ్య) యుండెను. శ్రేష్ఠికుమారు డామెకు ప్రతిదినము వేయిసణెము లిచ్చి రామెతో క్రిందించుచుండెను. తండ్రి పోయిన తగువాత అతనికి శ్రేష్ఠిపదవి లభించెను. కాని అతడు దానిని విడిచి పెట్టక ప్రతి దినము వేయిసణెము లిచ్చుచునే యుండెను. అతడు ప్రతిదినము మూడునూరులు రాజసేవార్థము పంపుచుండెను. ఒకనాడు సంధ్యాసమయమున నతడు రాజుకొలుపు

నకు పోయి సంఘాపించుచుండ నూర్య న్నమయ మయి సందెచీకలులు ప్యాపింప జొచ్చెను. అతడు రాజకులమును విడిచి “ఇపు డింటికి పోయి మరలివచ్చు నవకాశము లేదు. వేశ్యయింటికి పోవును” నని తలపిసి సేవకులకు సెల విచ్చి ఆ నొకడే ఆమెయింటికి పోయెను. అతనిని చూడగానే ఆమె “అర్యపుత్ర, సహస్రము తెచ్చితివా?” అనెను.

“భద్రే, నేడు చీకటిపడినది. ఇంటికి బోవక ఇరటికి వచ్చినను. సేవకులను పంపివేసినను. రేపు రెండువే లిచ్చెదను” అని శ్రేష్ఠిపుత్రుడు చెప్పెను. ఆమె తనలో “రఁగుడు నే నితని కవకాశ మిశ్శనేని మరునాడు గుడ వట్టిచేతులతో వచ్చును. రఁ విధముగా నాకు ధనహాని కలును. ఇప్పు డీతని కవకాశ మీయను” అనుకొని “స్వామీ, మేము వేశ్యలము. వేయినాడెము లన్న మాకు లీలా ప్రాణము కాదు. పోయి తీసికొని రంగు” అని పలికెను. “భద్రే, రేపు రెండింతలు తెచ్చెదను” అని అతడు మాటిమాటికిని చెప్పినను వేశ్య తనదాసీజనముతో “వీ డిచ్చట నిలిచి నన్ను చూడకుండ జేయుడు. మెడ పట్టి బయటకు నెట్టి ద్వారము మూసివేయుడు” అని చెప్పెను. ఆ రక్తే చేసిరి. శ్రేష్ఠిపుత్రుడు తనలో “ఇది ఎనుబదికోట్ల ధనము మ్రింగినది. ఒక్కసారి వట్టిచేతులతో వచ్చిన నని నన్ను మెడ పట్టి నెట్టిచినది. లహా, శ్రీ లెంత ఎ-ఎ-స్థులు! వీరికి సిగ్గు కాని కృతజ్ఞత కాని లేదు. వీరు నిత్రద్రోహము చేయుదురు” అని శ్రీలదుర్గుణములను గుర్చి తలపియుచుండగా నతనికి వె రంగము కలిగెను. ప్రతికులసంజ్ఞ ఉత్పన్న మయ్యెను. గృహస్థ శ్రమమునెడ ఉదాసీనత కలిగెను. “ఇక గృహస్థుగా నుండి ప్రయోజన మేమి? నేడే పోయి ప్రవజింపును” అని భావించి ఇంటికి బోవక రాజుతో జెప్పక నగరము వెలువడి అరణ్యము చేరి అవటి గంగాతీరమున ఆశ్రమము నిర్మించుకొని ప్రవజించి ధ్యానాభిజ్ఞులు పొంది కందమూలఫలములు తినుచు అదటనే యుండెను.

శ్రేష్ఠిపుత్రుడు కనబడకుండుటచే రాజు నామిత్ర మెదట నున్నాడని ప్రశ్న చేయగా, వేశ్యవిషయము నగరమున వ్యాపించుటచే పరివారజనులు ప్రభువుతో “దేవా, సిగ్గున నింటికి బోవక అరణ్యమునకు పోయి ప్రవజించినాడు” అని చెప్పి సారు. రాజు వేశ్యను పిలువనంపి “వేయిముద్ర లీయకుండుటచే నామిత్రుని నీవు మెడ పట్టి నెట్టిచినమాట సత్యమేన?” అని యడిగెను. “సత్యమే దేవా!” “ఎ-పిసి, దుష్టాత్ములారా! నామిత్రుడెచ్చట నున్నాడో వెంటనే పోయి వెదకి కనుగొని ఆయనను వెంట బెట్టుకొని రావేని నీ ప్రాణములు దక్కవు” అని రాజు

పలికెను. వేళ్ళ భయపడి పరివారమును వెంటగొని బండి యెక్కి వెదకుచు పోయి జనుల నడుగుచు తుద కాయననన్నిధి చేరి ప్రణామము చేసి “అయ్య, సూర్యతచే నేను చేసినతప్పు క్షమింపుడు” అని ప్రార్థించెను. “మంచిది, క్షమించినాను. నామనసులో నీయెడ నైరళివము లేదు.” “క్షమించినయెడల నాతో నగరమునకు బండిలో రంగు. ఇంటికి బీవగనే నాకడ నున్నధన మంతయు నిచ్చెదను.” “భద్రే, నేను నీవెంట రుజాలను. ఈ లోకములో ఏది ఆనంభవ్యమో అది సంభవించినపుడు వచ్చును” అని యతడు తాలిగింధ పలికెను :

తెల్లనిగంగ యెప్పుడు కుముద

దీరికవలె శాంత మగున,

స్వచ్ఛముగా కింకిలమ్ము

శంఖవర్ణ మొందు నెపుడు,

అశఫలంబులు జంబూ

తగువుమింద పండు నెపుడు

తప్పక నాగమన మపుడు.

కచ్చప రిమనులతోడ

కంబళంబు ముప్పేటల

దానిని పేమంతనంగు

ధరియించిన సమయమందు-

తప్పక నాగమన మొదవు.

గట్టిగ నట్టాలకంబు

కదలకుండ గట్టినపుడు

మౌళిక దంత పంక్తితోడ

మామక గమనంబు జరుగు.

శశవిషణ్ణ పంక్తితోన

స్వర్గరోహణము కొరకు

నిశ్చేదక ధృఢతనుముగ

నిర్మించిన సమయమందు

నిశ్చయముగ నాగమనము.

మరల నామె పోవుద మనెను. “పోవుదము.” “ఎప్పుడు?”. అప్పుడు-అని యతగు జేపించినగొధలు పలికెను :

మొ ట్లెక్కుచు మూషికములు
మింటి చందమామ మ్రింగి
లహువు గ్రిందికి త్రోసిన
లవచ్చును నే నప్పుడు.

కుండల నిండుగ మద్యము
క్రికీలుచు మగు కుశికములు
కణకణ లాడెడి బంగ్గల
గమిమీదను గుమిగుడిన
కలుగజులు నాగమనము.

గర్దభంబు బింబిష్ఠము
కలిగి సుముఖ మగుచు మిగుల
నృత్య గీత పాద్యంబుల
నేర్పు గలుగునమయంబున
నిశ్చయముగ నాగమనము.

ఉలూకములు పాయసంబు
లొక్కచోట లలిచన
కొవించుచు పరస్పరము
కొమించుచు మండునపుడు
కొవచ్చును నాగమనము.

జడిపనకు రక్షకముగ
గోడుగుగాను పలాశముల
పత్రంబులు దక్షిణు లగు
పక్షమందు నాగమనము.

గంధమాదనాద్రి నెవుగు
కలవింకము చంచువులం
గరచికినుచు నెగిరిపోవ
గలిగినపుడు నాగమనము.

సాగరమున పయనముకై
సజ్జీకృత ను నాకను
గ్రామజాలకుండు లాగ
గలుగు నెవుగు చేతితోడ-
గమన మగును మదియంబు.

ఈ విధముగా బోధింప స్వయం అనంభవ్య విషయములను నిరూపించుచు
పదునొకండు గాథలు పలికెను. విని వేశ్య క్షమింపు మని బోధింప స్వయం వేడి
నగరమునకు జని రాజుతో ఈ విషయము చెప్పి క్షమింపు మని ప్రార్థించెను.

ఈ సందర్భము చేసి “భిక్షా, ఈ విధముగా స్త్రీ కృతగ్నులు, మిత్ర
ద్రోహిని అగును,” అని సత్యవ్రతాశనము చేసి జాతకములు సరిపెట్టెను. ఉద్విగ్న
చిత్త భిక్షువు శ్రీరామ తిల్లలము నొందెను. “ఆ సమయమున రాజునందుడు.
తపస్వి నేనే.”

426 దీని జానము

శాస్త్ర జేతవనమున విహారము చేయుచు ఒక పొట్టేలును గుర్చి చెప్పినది.

పరమాన కథ

ఒకానొకప్పుడు మొగ్గలాయన స్థవిరుడు గిరివ్రజ శయననమున విహరించుచుండెను. అని కొకే ద్వారము కలదు. చుట్టును పర్వతములు గలవు.

పూరు చేయుచోటు ద్వారసమీపమున నుండెను. అప్పుడు గోరైల కాపరులు గోరైలను గిరివ్రజమున విడిచి ఆశుచు తిరుగుచుండిరి. ఎ రొకనాటి సాయంత్రమున గోరైలను తోలుకొని పోవుచుండిరి. దూరముగా పోయిన పొట్టేలు మంద సొగిపిచ్చునుండుట గమనింప లేదు. కావున అది వెనుక బడి పోయెను. చిరుతపులి అనిని చూచి పట్టుకొనదలచి గిరివ్రజద్వారము కడకు వచ్చి నిలిచెను. గోరై ఇటు నటు చూచి చిరుతపులిని గొంచి “ఇది నన్ను చంపు కోరికతో నిలిచి యున్నది. నేను అగి పరుగెళ్ళి పక్షమున నాప్రితములు దక్కవు. నేడు నేను పొరుషము చూపవలసి యున్నది” అని తలపిసి కొమ్ము లెత్తి చిరుతసమీపమునకు దుమికెను. ఇక్కడనుండి పట్టుకొందు నని యెఱింగించి చిరుతపులి పొంచి యుండెను. అది పట్టుపడక వేగముగా పరుగెత్తి మందలో దూరెను. స్థవిరుడు రః సంఘటన చూచి మరునాడు తథాగతునితో “భ నే, రః ప్రకారముగా పొట్టేలు పొరుషము చూపి ఉపాయకుళతచే చిరుతపులి వాతనుండి తప్పించుకొనెను.” అని నివేదించెను. శాస్త్ర “మృద్ధల్యాయన, రః పర్యాయము చిరుతపులి పట్టుకొన లేకపోయెను. కాని పూర్వము అరుచుచున్న పొట్టేలును పట్టుకొని చంపి తినెను” అని, స్థవిరుని ప్రార్థనపై పూర్వజన్మ వృత్తాంత మిట్లు చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము మగధ రాష్ట్రమున ఒకానొక గ్రామములో బోధిన స్వయం మహా ధనికుల యింట బుట్టి పెద్దవాడయి భోగములు వినర్జించి ప్రవ్రజించి ధ్యానాభిజ్ఞులు పొంది చిరకాలము హిమాలయమున నుండి ఉప్పుపులును కలకు రాజ గృహము

చేరి గిరిప్రజమున పర్వతాల నిర్మించుకొని నివసించుచుండెను. అచ్చట మేయుచున్న గొట్టెల నుండలో వెనుకబడిన గొర్రె పిల్లను చిరుతపులి చూచి దానిని భక్షింపదలచి ద్వారముకడ నిలచుచుండెను. గొర్రె పిల్ల దానిని చూచి “నేడు నా ప్రాణములు దక్కవు. ఉపాయముచే దీనితో మధురబియ్యమును చేసి దీని ప్రాయమును కోమలభవనంబున మగునట్లు చేసి తప్పించుకొందును” అని యెఱిచి దానితో సంభాషణమునకు దిగి తొలిగొధ పలికెను :

ఉన్నవె సుఖముగా ఓయి మామయ్య !
అమ్మ నీశేనుమ్ము నడుగుదు నున్న,
దండరు నీశేను మాసింనుబరె.

దీని చిరుతపులి “ఈ భూర్ల నన్ను మోసగించుటకై మామా అనుచున్నది. నా హృదయములోని కఠినమును దీనికి తెలియదు” అనుకొని రెండవగొధ పలికెను.

సాతక త్రొక్కుగు వీకతో నీవు
కుప్పించి పోతివి గొర్రె, యేలగా !
మామగా నివుగు నన్ మన్నన చేసి
తప్పించుకొనిపోవ దలచునున్నవె ?

మామా, ఇట్లనగాక దీని గొర్రెపిల్ల మాడవగొధ పలికెను :

గూరుపునుభముగా గూరుచున్నవు
వీతెందినను నీతెగురుగా నేను
నీ వెన్న మన్నది నీదు బాలంబు—
తాక నేలాగున త్రొక్కుగల్గితివి ?

“ఓపి గొర్రెపిల్లా, నీ మమచున్నవు ? సాతక తాకని ప్రదేశము లేదు” అని చిరుత పులి సాలగవగొధ పలికెను :

అవలంబులం గూడి అల్లుల గూడి
బిడ్డలవలంబుల సాతక వెలయు
ఈపు దానిని త్రొక్కు కెట్లు పోగలవు ?

“ఈ పిల్ల మమచున్నుల వలన ఇంతింపదు” అని గ్రహించి గొర్రెపిల్ల శత్రువు డలె సాలగవగొధ పలికెను :

నా తల్లి దండ్రులు నా సహోదరులు
అంతుతనే చెప్పిరి దుష్టకలంబు
అధికి దీర్ఘం బని అందుచే నేను
ఆకాశ మార్గాన అరుదెంచిను.

అంతట చిరుతపులి “నీవు ఆకాశమున వచ్చితి వని నాకు తెలియును. ఇట్లు వచ్చిన
నీవలన నాభోజనము నాశన మయినది” అని అరవగాధ పలికెను :

ఆకాశ మార్గాన అరుగుచుండంగ
పరుగిడె నిను గొంచి పరిణనంఘంబు
నాతిండి నీవల్ల నష్ట మై పోయె.

ఇది విని ఎవరును రెండవమాట పలుక నందున ఆ గోరెపిల్ల మృత్యుభయమున
విలపించుచు “మామా, ఇట్టి బాధకార్యము చేయవలదు. నాకు ప్రాణదానము
చేయుము” అని ప్రార్థించెను. శోకించుచున్న గోరెపిల్ల మెడ పట్టుకొని చంపి
చిరుత తినివేసెను.

ఈ రెండును అభినంబుద్ధ గాధలు :

విలపించుచుండ నీవిధముగా గోరె
అద్దానికంతంబు అర క్లవాయి
కోరికి చంపెను; మహాక్రూరుల యెడల
సరసవదస్సులు నిరుపయోగములు.

స్వయ మైనను ధర్మ మైనను లేదు
దండమాటలు లేవు దుష్టకర్ములకు
సద్యవహార ప్రసన్నుగా కాదు
అట్టి దుష్టనకు శిర్యమే చుపవలయు.

తపస్వి ఈ వ్యవహార మంతయు చూచెను.

ఈ స్త్రీ ఈ యుపదేశము చేసి జాతకములు సరిపిల్చెను. “అప్పటి పితౄలు
ఇప్పటి పితౄలు, అప్పటి చిరుతపులి ఇప్పటిదే. అవనిని నేనే.”

శాస్త్ర జేతనమున విహారము చేయుచు చెప్పినమాట వినని భిక్షవునుగూర్చి చెప్పినది.

వర్ణమున కథ

ఆ కులప్రభుడు కల్పాజుడైన మయిన శాసనమున ప్రవ్రజించియు ఇతరులు తన తేమియు చెప్పకుండునట్లు సంసిద్ధుడయ్యెను. హితచింతకులైన అపార్య డపా ఛార్మములు నంద్రహృదయులను “ఇట్లు పోవలెను, ఇట్లు రావలెను, ఇట్లు చూడవలెను, ఇట్లు వర్ణింపవలెను, ఈ విధముగా ముడుచుకొనవలెను, ఈ విధముగా బాపుకొనవలెను, ఇట్లు వర్ణింపవలెను, ఇట్టి పితృ కైకనవలెను, ఎమ్మగి సమకుర్చుకొని వర్ణింపి భుజింపవలెను, ఇంద్రియ సంయమనము, భోజనపరిమితి గ్రహించి జాగరూకతతో నుండువలెను, అతిధి వ్యవహారము గ్రహింపవలెను. ఇయ్యది ఎరిగి యున్నచో కర్మవ్యము గ్రహింపవలెను, పదనాలుగు అనుకర్మవ్యములు, ఎనుబది నుహకర్మవ్యములు బాగుగా గ్రహింపవలెను, పదుమూడు ధుతంగ గుణములను భారణ చేయవలెను,” అని చెప్పినపుడు అతడు వినెడివాడు కాదు. పెరిగి అన హిష్ట వయి, అను శాసనమును ఎఱింపక “నేను మీకు డపదేశ మిచ్చుట లేదు. మీకు నా కేల యిచ్చుట ? నా మందిదెడ్డలు నేనే చూచుకొందును” అనుచుండు వాడు. పని చెప్పినను అతడు ఎఱింప దని స్పష్ట మయినపుడు భిక్షవులు ధర్మ నిభలో సమావిష్టలై నింద జేయసాగిరి. శాస్త్ర అచ్చటి కరుదెంచి విషయము తెలిసి కొని ఆ భిక్షవును పిలువనంపి, “భిక్షా, నీవు నిజముగా మాట ఎఱింపని పాడ వాడా ?” అని యడుగగా “భ నే, నిజమే” అని యతడు చెప్పిన పిదప, “భిక్షా, కల్పాజుడయిన నైన యీ శాసనప్రకారము ప్రవ్రజించియు నీవు పితృ ఘల బాహులు వినలేదు. పుర్యముకూడ నీవు పండితులమాట ఎఱింపక జంగ్గువాడ మున చిక్కుకొని ప్రాణములు కోల్పోయినావు” అని పుర్యజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము గృధ్రకుటపర్వతమున గద్దకడుపున బీధిన స్వస్థులు పుట్టి సుపత్ర సామమున గృధ్రం జయి, అనేక సహస్ర గృధ్ర పరీవృశ్నదే, మహా బలవంతుడుగా నుండి, తలదండ్రులను విడిచిపెట్టెను. అతడు సత్సవ కలవాడగుటచే సాకసమున చాలయెత్తు ఎగురుచుండెను. ఒకనాడు తండ్రి కుమారునితో “నాయనా, ఒకహద్దు బాటి పెతెగురవలదు” అని యుపదేశ మిచ్చెను. సరే అని, యతడొక నాడు తనవెంట నున్న గద్దల నతిక్రమించి మిక్కిలియె తేగిరెను. అది వర్షకాలము కావున శుభానుభవ చిక్కువడి గృధ్రంజు ముక్కలు ముక్కలై సాక మొండెను.

ఈ సంగతి విషయము నుపదేశించువాడె అధినంబుద్ధు డయినపిదప ఈ గాధలు పలికెను :

కిష్టమార్గము ప్రాచీనగృధ్ర వధము :
అచట తలదండ్రులన్ వృద్ధులై నవారి
సేవ చేసెడిగద్ద పసించుచుండు.

వారికె తెచ్చు వివిధసర్పముల క్రవ్య
పుత్రుడు సుపత్రసముడు భూరిబలుడు,
పక్షములక క్తి నెత్తుగా బారువాడు.
జనకు డొకనాడు వానితో ననియె నిట్లు :

అబ్ధిపరీవృత మైన గూఢధ్వజ-
చక్ర ముత్పలపత్ర సమముగా దోగు
నెపు డింక నెత్తున కెగురకు తండ్రి !

బలవంతు డైన యాపక్షిం జవల
పరికించుచున్ నగుల్ పర్వతంబులును
వినువీధి కెగసెను వేగముతోడ.

తండ్రివక్కులయట్లు భరుణి తోచె
సాగరపరివృత చక్రంబువోలె.

ఖగము సీమను దాటి యెగిరెను దూర
మంత జంఝావాత మలమి, బలిష్ఠ
నీడును నెచటికి యెశ్శకపియె.

మాట యాలింపమి మరలి లాలేదు
ప్రజాలతః పక్షి : ప్రబల మారుతము
నందు జిక్కుకపియి యాపద నందె.

తనయుండు భార్యయు తక్కినబంధు
తతియును దుఃఖభిత ప్పల్లె నరు.

వృద్ధులపొక్కులు విననట్టివాడు,
చెవి జేర్చియును పనుల్ చేయనివాడు
దంపన సీమను దాటినయట్టి
పులుగట్లు దుఃఖంబు పొంగును నుండు.

“కావున భిక్షా, నీవు గృహమువలె కావలదు. హితై హులు చెప్పినట్లు చేయుము”
అని శాస్త్ర యుపదేశ మిచ్చిన పిదప ఆ భిక్షువు చెప్పినమాట వినువా డయ్యెను.

శాస్త్ర యుక్తుపదేశించి, జాతకములు సరిపెట్టెను. ఆ కాలమున భిక్షువు
ఇప్పటిభిక్షవే ; గృహపిత నేనే.

428 కోనంబి జాతకము

శ్రీ స్థ కోనంబి నాశ్రయించిన హేమితామమున విహారము చేయుచు కోనంబిలో జగడ మాడువారిని గుర్చి చెప్పినది.

వర్ణమున కథ

కథ కోనంబి స్కంధమున వచ్చినది. ఇప్పుట ఇది సంక్షిప్తరూపము. ఆ కాలమున ఇరువురు భిక్షులు ఒకే నివాసమున నుండిరి. అం దొకఁడు వినయధరుడు, రెండవవాడు సుత్కాంతికుడు. అందు సుత్కాంతికు డొకనాడు శబార్థము చని చెంబులో నీరు విడిచి వెలుపలికి వచ్చినాఁడు. ఆపల వినయధరుడు పోయి చూచి రోవలకు వచ్చి, “నీరు నీవే ఉంచినావా?” అనెను. “అయుష్మన్, నేనే.” “ఇది నిషిద్ధ మని నీకు తెలియదా?” “తెలియదు.” “అయుష్మన్, ఇందు ఆపత్తి కలదు.” “అగుచో ప్రాయశ్చిత్తము చేసికొందును.” “కాని అయుష్మన్, తెలియక కాని, విస్మృతి వలన గాని జరిగినచో ఆపత్తి లేదు.” ఆతని దృష్టి ఆపత్తి నుండి అనాపత్తి మీదకు పోయినది. వినయధరుఁడు తన్నాశ్రయించిన వారితో “ఈ సుత్కాంతికుడు ఆపత్తి తెలిపినను గ్రహింప లేకున్నాడు” అని ప్రలికెను. వారు సుత్కాంతికుని అనుయాయులను చూచినపుడు “మిత్రులూపాధ్యాయులు ఆ పత్తి (చెప్పినను) గ్రహింపలే కున్నాఁడు.” అనిరి. వారు పోయి ఈ విషయము తమ యుపాధ్యాయునకు విన్నవించిరి. “వినయధరుఁడు తొలుత ఆపత్తి లే దని పలికి ఆవల ఉన్నదన్నాఁడు. ఈతడు మృషిపాది” యని సుత్కాంతికు డనగా, అనుయాయులు పోయి తమ యుపాధ్యాయున కిది తెలిపిరి. ఈ ప్రకారముగా కలహము వృద్ధి గొనునది. అంతట వినయధరుఁడు లనతి పొంది తద్విరుద్ధముగా ఆపత్తి కానబడుకుండుటచే ఉచ్చేపనీయ కర్మ చేసెను. నాటినుండి ఆయనను నమ్ము ఉపాసకులలో రెండు పక్షము లేర్పడినవి. ఉపదేశము గ్రహించు భిక్షునీ భిక్షులలోను రక్షకదేవతలలోను విభాగ మేర్పడెను. అప్పు డప్పుడు కలిసి కన్న వారిలోను, పరిచితులలోను, ఆకాశమున నుండు దేవతల లోను బ్రహ్మ నోకము వరకును రెండు పక్షము లేర్పడినవి. ఈ కోలాహలము అకనిష్ట భవనము వరకు వ్యాపించినది.

అంతట ఒకానొక భిక్షువు తఱాగతుని సన్నిధికిచేరి “ఉచ్చేపకర్మ చేయవారు ధర్మనుసారముగా చేసి మున్నరు. తద్విరోధులు ఉచ్చేపకర్మ అధర్మనుసారముగా జరిగినది అన్నారు. నిషేధము తెలిసియు రెండుపక్షముల వారు కలిసిమెలిసి తిరుగుచున్నారని విన్నవించెను. అప్పుడు భగవంతుని “భిక్షసంఘమున భేద మేర్పడినది. దీనివలన దుష్పరిణామము కలుగును” అని వెడలిపోయెను.

మరల వారు ఒకానొక సమితిలో ఉపసభ కర్మదులు కావించి భోజనశాలలో పీట విడిచి పీటమీద కూర్చుండు నియమము చేసిరి. కాని ఇంకను జగదము జరుగుచున్న దని విని శాస్త్ర అచటికి జోని “జగదము వలదు, కలహము తగదు” అనెను. భగవానునకు కష్టము తోచుచున్న ధర్మవాది భిక్షువు “భన్నే, భగవన్, ధర్మస్వవిహి, అము విలంకింపుడు. భన్నే, భగవన్, అము విహరము విడిచి విశ్రాంతి తో నుండుడు. ఈ జగదమును, ఈ కలహమును, ఈ వివాదమును మేము పరిష్కారము చేయుదుము.” అని విన్నవించెను.

అప్పుడు శాస్త్ర “భిక్షవులారా, పూర్వకాలమున బాంజునిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజు.... బ్రహ్మదత్తుడు వీక్షుత్వస్థితల ప్రభునిరాజ్యము హరించి ఆరాజు గుండముగా తిరుగుచున్న కాలమున అతనిని సంహరించెను.... దీక్షాయు కుసూరుడు ప్రాణదానము చేసెను.... అప్పటి నుండి ఇరువురకు మేళనము కలిగినది.... భిక్షవులారా, దండధారులు, శస్త్రధారులు అగు ఆ రాజుల నడుమ తమ, మైత్రి ఏర్పడినవి.... భిక్షవులారా, మీరు ఇట్టి స్వర్ణధర్మ వినయమున ప్రవర్తించుట కునాశీలురు మైత్రియుక్తులు కానుండుట శోభాకరము.... భిక్షవులారా, కలహము వలదు,” అని మూడవమారు నిషేధించినను, వారు వినకుండుట నూచి వారు మూర్ఖు లనియు వారికి తెలియ జెప్పట నుకరము కాదనియుతలచి మరలిపోయెను. మరునాడు శాస్త్ర పిండపాతానంతరము గంధ కుటిలోకించెము విశ్రాంతి తీసికొని, శయనసమయము పూర్తిచేసి, చీవరములు ఎత్తయి స్వయముగా పట్టుకొని, సంఘమధ్యమునకు సూటిగా నాకనమున నిలిచి యింకాధలు పలికెను :

సమముగా నెల్లరు సందడి చేసె

రాకగు మూర్ఖుం డని యొప్పుకో దెవడు

సంఘాన భేదము జనియించి నంత

గురునిగా నన్నుని గణించెవ డెవడు.

పండితం మన్యులు బహు గర్వితులును
వదరువీతులు నె నవారు మూర్ఖముగ
కలహాన ముఖ్యుల గ్రహింప లేరు.

తిట్టిన దీతండు కట్టె నీతండు
అణచిన దీతండు, హరియించె నితడు
అనియెడు తలుపులు మనసులో నున్న
వానికి నమయదు వై ర మెన్నండు.

తిట్ట దీతడు నన్ను, కట్ట దీతండు,
అణచివేయ దీతండు, హరియింప దీతడు
అనియెడి తలుపులు మనసులో నున్న
వానికి శమియించు వై ర భవంబు.

పగ శమియింపదు పగచేత నెపుడు,
పగ యడంగు నవై రభివమ్ముతోడ :
తథ్య మియ్యది సనాతన నియమంబు.

సశమ్ము తమ కిక్కనాడు ఘటిల్లు
నని యెంచ రెందరో; అట్లు తలంప
నగుదురు మేధావు లతిశాంతయుతులు.

ఎముకలం బండి చేసి బాధించువాడు,
ప్రాణహారులు, శురగ గో ద్రవ్యహారులు.
హృష్టులు కొల్లగొట్టెడి హతనులును
కూగుదు రొకప్పు, మి రేల కూడరాదు ?

ధీయుశుండును సాగువు ధీరుడు నగు
చెలిమికాగు లభించుచో తెలివి కలుగు
నతడు నిజబాధ లన్నియు నణచుకొనును
మిక్కిలి ప్రసన్నాత్ముని మెలగవలయు.

అట్టి సభుడును లభింపని యప్పుడు జనుడు
రజమునం దోడిపోయిన రాజువంటె
రాష్ట్రమును వీడిపోయి అరణ్యసీమ
సింగురమురీతి నొంటి వసింప వలయు.

ఒంటిగా నుంగుట యుక్తంబు మూర్ఖ
నుతితోడ సఖ్యంబు మంచిది కాదు.
ఏకాకిగా నివసించుచు, ఏవ
కార్యమాలే సలుపక గంధగజంబు
సరజి నల్పేచ్ఛతో చరియింప వలయు.

శాస్త్ర యిది యన్నియు చెప్పినను భిక్షనమ్మేళనము కాలేదు. అంతట
శాస్త్ర బాలకతోజుకొని గ్రామమున కేగి, అచట భగ్గు స్థవిరునకు ఏకత్వమపి-మను
ప్రదర్శించెను. అచటనుండి మువ్వరు కులపుత్రుల నివాసస్థానముల కేగి సరస
సర్దావములతో కాలక్షేపము చేసెను. అక్కడనుండి పరివేర్చక వనఖండమునకు
జరి, పూడుపూసము లుండి, కోశంబికి రాక, శ్రవ స్థికి బంగును, కోశంబిపాసు
లగు ఉపాసకులు కూడ “అర్య కోశంబీ భిక్షువులు మనకు మిగుల ననర్థాయ
కులు; వీరి మూలమున ఆయాసము చెంది భగవాన్ వెడలి పోయినాడు” అని
తలచి, పరస్పర సహలోచనము చేసి, “మన మిక వీరిని నత్కరింపరాదు.
జన్మినను దక్షపెట్టరాదు. ఇట్లు చేయుచో కొంద రిచటనుండి వెడలి పోవచ్చును,
కొందరు గృహస్థులు కావచ్చును, భగవానుని ఆదరింపవచ్చును” అని నిర్ణయం
చిరి. ఈ పండమువలన భిక్షువులు బాధ చెంది, శ్రవస్థి చేరి భగవానుని క్షామపణ
చేసిరి.

శాస్త్ర జాతకములు సరిపోలేవు : “పిత శుద్ధోదన మహారాజు; మంత
నాహుయ; దీనాయు కుమారుడు నేనే.”

422 ఘనం నుక జుశకము

శాన్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ఒకనాక భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వ ర్ణన కథ

శాన్త సన్నిధిలో అతడు కర్మస్థానము గ్రహించి కోసల జనపదమున సీమాంత గ్రామ సమీప మందలి యరణ్యములో నివసింప జొచ్చెను. ఆయనకై రేయింబవళ్ళకు తగిన ఆవులు సంసిద్ధము చేసి వచ్చిపోవుటకు వీలగుచోట శయనాసనాదులు నిర్మించి యువకులు చక్కగా సేవలు చేయుచుండిరి.

మృత్యుల ప్రథమమానమున ఆయన నివసించు గ్రామమున నిష్పంతుకానెను. జనులు తినుటకు గింజలు కూడ లేకుండ పోయినవి. ఆయనకు పారు తగిన భోజనము పెట్టలేకుండిరి. భోజన సదుపాయము లేకున్నను శయనాసనములకు ఆనుకుంటూ మున్నను మార్గముగాని ఫలితము గాని కానబడలేదు.

కూడు నెలలు గడచిన పిదప అతడు శాన్త సన్నిధి కరిగి ప్రణామము చేసి నపుడు శాన్త యోగక్షేమము ప్రశ్నించి “భోజనసదుపాయము లేకున్నను శయనాసన సౌకర్యముండెనా?” అని యడిగెను. అతడు స్థితిగతులు వివరించిన పిదప శాన్త “భిక్షా, శయనాసన-ఆనుకుంటూ మున్నను శ్రమణుడు పేటన విడువవలెను; దొరకి నది తినుచు సంతుష్ట చిత్తముతో నుండుట శ్రమణధర్మము. పూర్వము పండితులు పక్షిజాతిలో జన్మించియు తమనివాసస్థానమున వృక్షములు చూర్ణములై నను తీర్థము విడిచి సంతుష్ట చిత్తములతో మైత్రీ ధర్మములు ఎలనచేయుచు అన్య ప్రదేశములకు బీజవలేరు. భోజన సదుపాయము క్షీణించినను శయనాసన సౌకర్యము ఏల నీవు విడువలేదు?” అని అతని ప్రార్థనపై పూర్వకాల కథ చెప్పెను.

ఋషిత కథ

పూర్వకాలమున హిమాలయమున గంగాతీరమున మేడివనములో వేలకొలది చిలుకలు నివసింపుచుండెను. శుకరాజు నివసించు వృక్షమున ఫలములు లేకున్నను,

అంకురములు గొని బెరడు గొని తినుచు గంగాజలము త్రాగును అల్పేచ్ఛలై అన్య ప్రదేశమునకు పోవకుండెను. శుకరాజు గుణములవలన శక్రుని భవనముకంటెపించెను. శక్రుడు ధ్యానబలమున రూపిషయము గ్రహించి పరీక్ష చేయదలచి వృక్షమెందునట్లు చేసెను. శుకకు చెట్టు మోడ్చి చిల్లులతో నిండి గాలిదెబ్బ తినుచూ పిట్టపీటలు నహించుచుండెను. ఆమోగునుండి స్రవించు పొడి తినుచూ శుకరాజు గంగాజలము త్రావును ఎండగాలులు లక్ష్యము చేయక మేడిమోడ్చుపై నుండెను. శుకరాజు సత్యముగా అల్పేచ్ఛు వను భావము దృఢ మైనప్పుడు శక్రు డాయనతో మిత్రధర్మము నెరపి మేడిచెట్టున ఉత్తమ ఫలములు కలుగునట్లు చేయనెంచి తాను పాంసంజ రూపము ధరించి సుజా అను అసుర కన్యను ముందు పెట్టుకొని ఆ మేడి యడవిలో ప్రవేశించి మోగుకు సమీపమున నున్న చెట్టుకొమ్మపై వ్రాలి సంభాషించువాడై ఈ గాథ పలికెను :

ఫలవృక్షములమీద పక్షులు వ్రాలి
పండ్లను తినుచుండు, ఫలములు లేని
నా దేగుచుండును నలుకెలంకులకు.

ఇట్లని డావికి మరింతయు అన్నపా మిగుటకై యీ గాథ పలికెను :

ఈ శుష్కతరువుపై మేర క్క తుండ,
ఏమి ధ్యానింతు వోయో, వ్రాలియుండి ?
శుక, వసంతోపమా, శుష్కవృక్షంబు
విగువకున్న వేలొ వివరింప గలవె ?

అంతట శుకరాజు “హంసనూ, కృతజ్ఞతవలన ఈ వృక్షమును వీడజాలకున్నాను” అని రెండు గాథలు పలికెను :

కష్టసుఖములందు, వృద్ధి
శుభములందు, ప్రాణాశ-
వేశయందు సన్నిధులు
విగువగు నులను. హంసను !
సత్పురుషుడిన్ మైన
సద్ధర్మము ననుసరింతు.

హంసమా, అందు నే నన్యతముండ :
 రఃతరువో నకు జ్ఞాతి, చుట్టంబు.
 ఓజించినది యని జీవిక కారకు
 త్యజియింప దీనిని, ధర్మంబు కాదు.

శక్తు డిదివిని సంశుష్టచిహ్నంబై ప్రశంసించి వరమిచ్చువాడై యీ గాధలు పలికెను :

సఖ్యనూను స్నేహితియును పరిషత్తు నెడల
 నిలిపియుండుట మంచిది : నీకు స్నేహితి
 న్యాయ మని తోచువజన, జ్ఞానులైన
 జనముల ప్రశంసలకును భజనమ వీవు.

వక్త్రశూన్య, నీకు వర మొసంగుదును
 అభిలషితం బేదో యడుగుము దాని.
 అంబరచారి విహంగమంబు !

విని శుకంబు వర మడుగువాడై యీ గాధ పలికెను :

నీ వాసంగెడవేని నే కిగువరము,
 రః నివేషమునందె హేళక్రంబు,
 రః ఎడవమ్ము నే నీశింపవలయు
 పత్రపూర్ణమ్ముగా ఫలయు క్కముగను.

అతడు తరువుపై నమృతంబు చల్లె :
 శీఘ్రమే సుందర శీతలచ్ఛాయ
 వెదజల్లు శాఖిక బుదయ మందినవి.

అంతట శుకంబు మోగాధ పలికెను :

వీక్షించి ఫలదాయ వృక్షంబు నేను
 సంతోష మొందెడి సరణిని శక్త !
 బంగువర్గంబుతో బడయుము సుఖము !

వర మిచ్చి శక్రుండు, ధరణీరుపమ్ము
 ఫలవంత మొనరించి భార్యతో కూడి
 అరిగె దై వత నందనాంబుమునకు.

శాన్త యిట్లు ధర్మపదేశము చేసి “ఈ ప్రకారముగా భిక్షా, పుంజపండితులు పక్షికడుపున బుట్టియు నిర్మోళులై యుండిరి. ఓ తల్లమశాసనమున ప్రవ్రజించియు నీ వేల లోభిగా నున్నావు? పోయి అచటనే యుండుము” అని, అతనికి కర్మస్థానమిచ్చి, జాతకములు సరిపెట్టెను. ఆ భిక్షు వచటికి జని, విపశ్యనాభ్యాసము చేసి, అర్హుడు డయ్యెను. ఆ సమయమున శక్రుడు అనురుద్ధుడు; శుకరాజు నేనే.

426 ధృవ శుక జాతకము

శుక జాతకమున విహారము చేయుచు వేరంజకండ విషయమే చెప్పినది.

వరమున కథ

వేరంజమున శుక వంశము గడపి క్రమముగా శ్రావస్థి చేరినపుడు భిక్షువులు ధర్మసభలో సంభాషణ చేయుచు, “అయ్యవృత్తులారా, తథాగతుడు సుకుమార క్షత్రియుడు, బుద్ధుడు సుకుమారుడు, మహాబుద్ధి మంతుడు. అయినను వేరంజ బ్రాహ్మణుడు నిమం త్రణ చేయుటచే మూడుమాసములు ఆయన గృహమున నుండి, పథ్యవస్తువులు, పిండి, నీరు - వీనితో కలము గడపుచు అన్య ప్రదేశము నకు విడిచలేడు. ఆహా! తథాగతుని అల్పేచ్ఛయు, సంతోష వికేషమును ఎంత గొప్పవి! మారుని ప్రభావమువలన భిక్షు లభింపకున్నను, నిర్లీభిగా నుండెను,” అనుచుండిరి. శుక అచ్చటికి వచ్చి “భిక్షువులారా, కూరుచుండి ఏమి సంభాషించు చున్నారు?” అని అడుగగా, ఫలాని విషయము అని వారు చెప్పిరి. అంతట శుక “భిక్షువులారా, ఈ సమయమున తథాగతుడు లోభరహితుడుగా ఉండుట ఆశ్చర్య జనకము కాదు, తథాగతుడు పూర్వజన్మలో పక్షికడుపున పుట్టియు, లోభరహితుడుగా నుండెను,” అని పూర్వ జన్మకథ చెప్పెను. పురోహిత్ క విధానమున ఇది వినిపిరూపమున గ్రహింపవలెను.

“పచ్చని ఫలవృక్ష ఎ-ళి యుండంగ
శుకంజ, యేల యీశుష్క-వర్ణముల-
ధరణీరుపముమీద దగిలె నీమనసు?”

“ఇద్దని ఫలముల నెన్నివర్ణముల
భుజించినాడ; ఈశుమీరుహంబు
ఇప్పుడు శుష్కమం చెరిగియు, మనసు
తలినాటి మైత్రితో నలంకరించుడు.”

“అవనీజ మెండిన, దాకులు లాలె
ఫలవిహీనం బట తెలిసిన యన్ని

విప-గముల్ చన్నవి వేరికచిటి,
కిందులో శుకరాజ, యేమి దోషంబు?”

“ఫలములకోసమే నిలిచినవారు,
ఫలములు లేనిచో నిలువని వాగు.
అగుదురు రుద్బద్ధు లాత్మార్థపరులు.”

“పరిషత్తునెడ నఖ్యభావము, మైత్రి
నిలిపెడివారలు నిజముగా యోగ్యు;
లిట్టధర్మము నీకు నిష్టమే యైన
నీవు పొందుదువు జ్ఞానిప్రశంసలను.

“అకాశసంబారి, నీ కిశ్క వరము—
అభిమతం బై నది యగుగుము శుకమ!”

“రూపదపమ్ము నే నీక్షింపవలయు
పత్రపూర్ణమ్ముగా ఫలయు క్లమగను;
పెన్నిది గనుగొన్న పేదవిధాన
సారెనిరెకు నే ప్రసన్నత గండు.”

“ఆతడు తరువుపై నన్మృతంబు చల్లె;
శీఘ్రమే నుందర శీతల బృహ
లదవింగు శాఖిక బుద్ధూత మయ్యె.

“వీక్షించి ఫలదాయివృక్షంబు నేను
సంతోష మొందెడి సరణిని శక్ర,
బంధువర్గంబుతో బడయుము సుఖము.”

వర నిచ్చి శక్రుండు, ధరణీ రుహమ్ము
ఫలవంత మొనరించి, భార్యతో గుడి
అరిగె దైవత నందనామమునకు.

శక్ర యిట్లువదేశ నిచ్చి, జాతకములు సరిపిరిల్పెను. ఆ కాలమున శక్రుడు
అనురుద్ధుడు; శుకరాజు నేనే.

౧౪౦ పరిశ్రమ జుర్రుము

“నీ జీతవనమున విపరీతుడు ఉద్విగ్నచిత్త భిక్షువును గుర్చి చెప్పినది.

వర్ణమున కథ

అలంకరింగుకొన్న శ్రీ నౌకతెను చుచినంతనే రత దుద్విగ్న చిత్తుడై గృహస్థులకు అదలచెను. అచ్యుత బలవంతముగా భిక్షువును శిష్యునిని దిక్కి గొని పోయెను. “నీవు నిజముగా ఉద్విగ్న చిత్తుడ నైతివా?” అని శిష్యుని అగుగగా భిక్షువు “భగవే, నిజమే” అనెను. “కరణ మేమి?” “భగవే, అలంకరింగు కొన్న శ్రీని చుచి అమవివశుడ నైతిని.” “భిక్షా, అమకత్వము నద్గుణములను నశింపజేయును. అమకత్వమున స్వరస్యము స్వల్పము. అయ్యది అమకుని నరకమున బడద్రోయును. అయ్యది నిన్ను ఏల పీడింపదు? సుమేరువర్వతముపై బోధిజ్ఞులను సారము ప్రవర్తించువారు వంబుభిక్షులు. అష్టనమాపస్సులు పొందిన విశుద్ధ న ప్లములు గుడ తమపూర్వ స్మృతులను సంబోధించుకొన జాలకుండిరి, వారు భాగవదము కొల్పోవుచుండిరి” అని శిష్యుని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

సతీత కథ

పూర్వము బాంధవీలో బ్రహ్మదత్తుడు బాంధవీము చేయుచుండగా బోధనస్వరూపి అనుక గ్రామములో ఎనుబదికొట్ల ధనవంతులైన బ్రాహ్మణుల యింట బుట్టి కొందన వర్ణము గలవాడగుటచే పరితత్వచ కుమారుడని పేరు పొందెను. ఆయన పెరిగి పెద్దవాడయిన పిమ్మట తక్షణిల కేగి నమ స్థ విద్యలు నేర్చి మరలి వచ్చి కుటుంబపాలన చేయుచుండెను. తలిదండ్రులు మరణించిన పిమ్మట ఆతడు గృహము వంక జూచి “ధనము మాత్రమే కనబడుచున్నది. ద్రవ్యోత్పత్తి చేయు వారు మాత్రము కనబడరు. ఎప్పుడో నేను గుడ మరణముఖమున బడి పోడి పోడియై పోవును” అని తలచి మరణభీతుడై విశేషముగా బాంధవీము చేసి పినువత్తదేశమునకు బోయి ప్రవ్రజించి ఏగు రోజులలో అభిజ్ఞులను నమాపస్సులను పొందెను. బహుకాల మతగు కందముల ఫలములతో అలక్ష్యము చేసి

ఉప్పు, చింతపండు కొరకు పర్యవ్రాము దిగి క్రమముగా వాంఛిని చేరి రాజ్యోద్యమమున విడిసి పరులగు భిక్షులను చేయుచు రాజ్యోద్యమము చేరెను. ఈ జనుననూ చూచి ప్రసన్నుడై పిలిపించి శ్వేతచ్ఛత్రము క్రింద రాజపర్యంకముపై గూర్చుచుండ బెట్టి రససంభృతయైన భోజనము పెట్టించి దానముమోదమున అధిక ప్రసన్నుడై “భానే, ఎక్కడికి పోవుచున్నారు?” అని యడిగెను. “మహారాజా, మృత్యులమున నివాసమునకై వెదుకుచున్నాను.” రాజు ఆయన నుద్యానము లోనికి గొనిపోయి పగటివేళ నుండు కొకటియు, రాత్రివేళ ఉండుటకు వేరొకటియూ నివాసము లేంబుట చేయించి బోధినస్త్వనకు సేవ జేయు మని ఉద్యానవలకును కాన తిచ్చి ఆయనకు ప్రణామము చేసి వెడలిపోయెను. నడు మొదలు పండ్రెండ్రు సంతృప్తిరములు బోధినస్త్వ దవటనే యుండి రాజభోజనము చేయుచుండెను.

ఒకనాడు రాజు ఎదురు తిరిగిన సీమాంత ప్రదేశమును శాంతిపరుచుటకై బయలుదేరిన దేవికి బోధినస్త్వని సమర్పించుచు “మన పుణ్యక్షేత్రము సగ అప్రమేయాలగై యుండుము” అని అదేశించెను. నటి నుండి యమె స్వహ స్థ నులతో సుహాసస్త్వనకు వద్దన చేయుచుండెను. ఒకనాడు యమె భోజనము సిద్ధమా చేసి, బోధినస్త్వ బాలింనుట వలన సుగంధజలమున స్నానము చేసి నిగనిగలాగు పట్టుబట్టి కట్టుకొని, తలుపు తెరచి ఒడలికి గాలి తగులుటకై చిన్న నిశ్చక్త కముపై గూర్చుండెను. సుహాసస్త్వగు బహుదినములకు మంచి పత్రములూ అచ్చి విశ్రాంతియు చేత గొని ఆశాశూర్యమున గుమ్మముకడ దిగెను. ఆయన వల్కలముల నవ్వుచి విని రాజు త్వరగా లేచెను. త్వరితగతి వలన అమె పట్టుచీ గా బారిపోయెను.

ప్రతికూలాలంబనము బోధినస్త్వని నేత్రములపై కొట్టిన ట్లయ్యెను. అక్షణ కాలది వర్షములనుండి ఆయనలో అడగియున్న రాగము బుట్టలోనుండి ఎమువలా లేచి ఆయన యానబలము సంతృప్తనము చేసెను. స్మృతివిహీను డగుటచే మహా సస్త్వగు సంబంధింపక ననేరక, పోయి దేవి చేయి పట్టుకొనెను. ఆ సమయమున పక్షము కప్పి ఆహారో లోకధర్మము నెరపి భోజనము చేసి ఉద్యానమునకు బోయెను. అనంతరము ప్రతిదిన మూలై జరుగుచుండెను. ఈ సందర్భమార్గ నగర మంతటనూ బ్యాపించెను. పరిత తపస్వి ఇట్లు చేయుచున్నా డని అమాత్యులు రాజుకు మార్గ నంపిరి. తనమనస్సు విరుగుటకై పారిట్టివార్గ నంపిన రని రాజు మరెమాటా విశ్వసించలేక, ఉద్ధత దేశమును శాంతపరచి రాజు వాంఛినికి వచ్చి నగర ప్రదత్త

జము చేసి దేవికడకు జని “హరితతపస్వితో లోకధర్మము నెరవినమాట నిజమేనా?” అని ప్రశ్నించెను. “దేవా, నిజమే”. అత యమోవక్తులు నమ్మక బోధిసత్వునే అడుగుద మని ఉద్యానమునకు బోయి, ఆయనకు ప్రణామము చేసి ఒక ప్రక్కన గూరుచుండి, ప్రశ్నించువాడై ఈ తొలిగోధ పలికెను :

హరితుండు ఆమోపభోగిధికమున
ఓమహాబ్రహ్మ, మగ్నుడై యుండునట్లు
లోకు లను టది సత్యమా? ఆక నీదు
ప ర్శనము నిక్కమున శుద్ధవ ర్తనంబి ?

విని మహాసత్త్వుడు తనలో “నేను భోగముల నందలే దని చెప్పినచో రాజు సమాట నమ్మును. లోకములో సత్యమున కున్న ప్రతిష్ఠ దేనికిని లేదు. ఎవడు సత్యదూరు డగునో వాడు బోధివృక్షము క్రింద గూరుచుండి సంబుద్ధి నందలేడు. కావున నేను సత్యమునే చెప్పెదను” అని తలవీసెను. బోధిసత్వులు గూడ అప్పు డప్పుడు హింస, చార్యము, వ్యభిచారము, సుహృదసము చేయుచుందురు. కాని అనర్థదాయక మగు నన్యత మను మంత్ర మెన్నడు నుచ్చరింపరు. అందుచే బోధిసత్వుడు సత్యభాషణము చేయువాడై రెండవగోధ పలికెను :

శ్రవణగోచర మగుభాష సత్యమె యగు :
ఓ మహారాజ, నేను ఆమోపభోగ
మూర్ఖుడు నను గుర్మిర్గమున బడితిని !

విని రాజు మూడవగోధ పలికెను :

అట్లొన నిష్ప్రయోజన మగును గాదె
సాధు చింతన చేయు ప్రజ్ఞానిపుణత
కలుగు రాగము దమియింప వలనుపడదె ?

విని హరితుడు రాగబలమును నిర్దేశించువాడై నాలుగవగోధ పలికెను :

ఓ మహారాజ, లోకన ఉండునాల్గు
ప్రబల మైనవి ద్వేషము, రాగ తరుణ
మదము విధి దు స్సరములు కద ఎగుకకు

విని రాజు అయిదవగోధ పలికెను :

పరిశుడు శీలనంపన్ను డరహనుండు
నిరుపమాన వర్ణుడు మనీషి మిగుల
పండితుం డని మాయభిప్రాయ మార్య !

విని పరిశుడు ఆరవగాథ పలికెను :

ఁజబుషి కై న ధమ్మనుర క్కు కై న
మిగులమేఘావి కై నను మేటిహాని
ఎడు ఁగవిత్తరక్ఖంబు వలన గలుగు

ఁగకయమును ప్రిత్యహించుటకై యతడు ఏడవగాథ పలికెను :

వర్ణశకఁగ ముత్పన్న మయ్యో
ఒడలినుండి దీనిని నీవు విగువవలయు
నీకు కల్యాణ నగుత ! మనీషి వసును
నిన్ను నేగులు టావించుచున్నవారు.

అంతట బీదినశ్వుడు స్మృతిలాభము వలన భోగముల దుష్పరిహమును గ్రహించి
ఎనిమిదవ గాథ పలికెను :

కామభోగము లంధునిగా ననర్పి
జనుని విషమఫలంబు లొసంగుచుండు
ఎని మూలమ్ము కనుకాని నేను బంధ
నమ్ముతఁ కుండుంగమ్ము నరకివేతు.

ఇట్లు పలికి మహానశ్వుడు “మహాజా, నా కనుజ్జ యిండు” అని ఆనతి పొంది
పర్వతాలలో ప్రవేశించి కసిననుండల భావన చేసి మరల ధ్యానబలము పొంది ఆవల
పర్వతాల వలువడి ఆకాశమున పర్యంక బంధమున గురుచుండి “మహాజా, నే
నిచ్చట చెప్పిన కారణముల వలన లోకములో నిందకు ఎత్తుడ నై తిని. నీ వప్ర
మాన్యుడవు కమ్ము. ఇక శ్రీహిసనగుడ తగులని వనభాగమునకు బోయి నివసించును”
అని చెప్పెను. అజు దుఃఖాక్రాంతు డయ్యెను. బుషి హిమవత్ప్ర దేశమునకు బోయి
అపరిహీణధ్యాన నిరతు డయి బ్రహ్మలోక పరాయణు డయ్యెను.

శుక్ల ఇది గ్రహించి ఇట్లు పలికెను :
 అనుచు నత్యవస్థ క్రమ మాచరించి
 కానుంగులు మొదలంట క ర్థరించి
 హరిశుడు బ్రహ్మలోకంబు చేరుకొనియె.

అభినంబుద్ధు డయినపిదప శుక్ల రోగాధ పలికి నత్య ప్రకాశనము కావించి, జాతక
 ములు సరిపెట్టెను. ఉద్విగ్నచిత్తు డగు భిక్షువు అనంతరము అర్హత్వము పొందెను.
 ఆ కాలమున రాజు ఆనందుడు. హరిశుడు నేనే.

౪౭౭ పదకుసుల ముఱవ జుఱకము

శిశువైన జేతవనమున విహారము చేయుచున్న సమయమున ఒకనాక బాలకుని గుర్చి చెప్పినది.

పరమన కథ

శ్రీవస్త్రీ నగరమున ఒకనాక గృహస్థుని యింట బాట్టిన బాలుడు ఐదేండ్ల వయస్సుననే ఆకార ప్రకారములతో కుశలుడు. తండ్రి వాని తెలివి కనుగొనుట క్షముందు చెప్పకుండనే మిత్రుని యింటికి జనెను. నాయనగారు ఎక్కడికి పోయినారని అడుగకుండగనే పదచిహ్నములను బట్టి మిత్రుని యింటికి జని తండ్రికడ నిల్పెను. ఒకనాగు తండ్రి “నాయనా, నేను నీకు సూచింపకుండగనే అచ్చటి కట్లు పోగలిగితివి?” అనెను. “నాయనా! నేను నీ పదచిహ్నముల గుర్తింతుటలే నేర్పరిని” అని వాడనెను.

తండ్రి మరియొక పరీక్ష చేయదలచి పుష్పహ్లామున భోజనము చేసి యిల వెడలి పోయితిని చేరి పోకయింటిలోనికి పోయి పిమ్మట మాడవ యింటిలోని జొచ్చి అచటినుండి మరల తనయిల్లు చేరి, అక్కడినుండి ఉత్తరద్వారము బయలు వెడలి నగరమునకు బాహు-ర్భాగమున నడిచి, జేతవనమున చేరి శిశువైన ప్రణమిల్లి ఒకప్రక్కన గురునుండి ధర్మపదేశము వినజచ్చెను. “నాయనా ఎక్కడ?” అని బాలకుడు అడుగగా ‘తెలియ’దని ప్రశ్నార్థక మిచ్చిరి. “తెలియ?” అని మాణవకుడు తండ్రి పదచిహ్నముల ననుసరించి ప్రక్క యింటికి జని, తండ్రి యేయే ఇండ్లకు ఏయే మార్గముల జనెనో కనుగొని తుదకు జేతవనము చేరి శిశువు ప్రణమిల్లి తండ్రికడ నిల్పెను. “నే నీక్కడ నున్నట్లు నీ కట్లు తెలిసెను?” అని తండ్రి కుమారుని అడిగెను.

“పదచిహ్నములను బట్టి నడిచి వచ్చితిని”. అప్పుడు శిశువు “ఉపాసకా ఏ మనుచున్నావు?” అని యడుగగా గృహస్థుడు “భగవే. ఈ బాలుడు పదచిహ్నముల పనిగట్టుటయందు నేర్పరి. వీనిని పరీక్షింతులకై వివిధమార్గముల నిచ్చటికి వచ్చితిని. నే నింట కనబడకపోవుటచే బాలుడు నాకాలి యడుగు జుడలను బట్టి యిచ్చ

టికి వచ్చినాడు" అని విన్నవించెను. "ఉవాసః, నేలమీది కాలిజడలు గుర్కించుట యాశ్చర్యము కాదు. పూర్వకాలమున ఆకాశమార్గమునందలి కాలిజడలను గుర్కించిరి" అని, గృహస్థ పృథ్విచిన పిమ్మట శాన్త పూర్వజన్మ వృత్తాంతము తెల్పెను.

ఐతీత కథ

పూర్వము ఎంజునీల¹ బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా ఆయన పట్టపురాజి తప్పత్రోవన వడెను. రాజు ప్రశ్నింపగా రామేశ్వరము చేసి "నేను మీ విషయమై అనుచితము చేసియుంటినేని అశ్వముఖనదృశరాక్షిణి నయి పుట్టుదును" అనెను. ఆమె చనిపోయిన తర్వాత పర్వత ప్రదేశమున అశ్వముఖ నదృశరాక్షిణి యయి గుహలో నివసించుచు, మహారాజ్యమున తూర్పునుండి పశ్చిమముగా రాకపోకలు చేయు జనులను పట్టుకొని తినుచుండెను. ఆమె ముందు సంవత్సరములపాటు కుబేరుని సేవ చేసి మూడు యోజనముల వెడలుపు, అయిదు యోజనముల బీడపు గల ప్రదేశమున తిరుగు మనుజులను భక్షించు నధికారము పొందెను.

సంవత్సరము, మహాధనికుడు, నుండరాకూడగు బ్రహ్మజుడు విశేష పరివారముతో ఒకనాడు ఆమార్గమున ప్రయాణము చేయుచుండెను, యక్షిణి సారిని చూచి అట్టహాసము చేసి ఆక్రమించెను. ఆయన వెంట నున్నవారు పరుగెత్తిరి. ఆమె ఎయ్యవేగమున బ్రహ్మజుని పట్టుకొని తన బీష్మపై పెట్టుకొని గుహలోనికి తీసికొనిపోయినది. పురుషశరీర స్పర్శవలన ఆమె హృదయమున ననురాగముద్భవించగా స్నేహవశమున నతనిని భక్షింపక భర్తను చేసికొనెను. ఉభయులు కలిసి నివసించ జొచ్చిరి.

యక్షిణి త్రోవన బోవువానవులను పట్టుకొన్నప్పుడు వారికడ నున్న వస్త్రములు, బియ్యము, నూనె మొదలైనవి సంగ్రహించి, భర్తకు పుష్టి నిచ్చు భోజనము సిద్ధము చేసి తాను మాత్రము మనుష్యమాంసము తినుచుండెను. తాను వెంటబోలి పోయినపుడు, భర్త పారిపోవునేమో, యన్న భయముచే బరువుగల పద్దశిలను మహద్వారమున కడ్డము వేయుచుండెను.

ఈ విధముగా ఆమె ప్రసన్నచిత్తముతో నుండగా బోధినశ్వుడు ఉత్పన్న, స్త్రీనమున మరణించి ఆనెకడుపున పడి, పదినెలలకు జన్మించెను. బాలుని

భర్తను అతిస్నేహముతో ఆమె పోషించుచుండెను. క్రమముగా బాలుడు పెరిగి పెద్దవాడయ్యాడు. అమె వారిరువురను గుహలో బంధించి వెలుపలికి పోవుచుండెడిది.

ఒకనాడామె వెడలిపోయిన దని తెలిసికొని కుమారుడు ఎఱ్ఱము తలగింది తండ్రిని వెలుపలికి తీసికొనిపోయెను. ఆమె మరల వచ్చిన తరువాత శిలాఖండ నెవరు తలగింది రని అడిగినది.

“అమ్మా, నేను తలగించినను. చీకటిలో కూరుచుండుట పడదు.” పుత్రస్నేహముచే ఆమె యేమియు పాక జాలకపోయెను.

ఒకనాడు బోధినశ్వుడు తండ్రితో “నాయనా, అమ్మచేష్ట లొకవిధముగాను, మీ చేష్ట లింకొక విధముగాను కనబడుటకు కారణ మేమి? అని అడిగెను.

“నాయనా, మీతల్లి మనుష్యమాంసము తిను యక్షిణి. మన విరువురమును మనుష్యులము.”

“అటు లై నచో ఇటు నుండ నేల? నూనపు బాంకు నివాసములకు పోవు దను.”

“నునము పరుగె త్తితి మేని నీతల్లి మనల నిరువురను ప-తమాగును !”

బోధినశ్వుడు తండ్రి నోటార్చి “నాయనా భయపడవద్దు. నిన్ను మనవ నివాసములకు చేర్చు బాధ్యత నాది” అని చెప్పి మరునాడు తల్లి యెచటికో వడలి పోయిన తండ్రిని వెంట గొని పలాయనము చేసెను. యక్షిణి ఇంటికి వచ్చి వారిని కానక వాయువేగమున పోయి వారిని కనిపెట్టి పట్టుకొని “బ్రహ్మణా, ఏల పరుగె త్తితివి? ఇచ్చట నీ కేసెయను లభించుటలేదా?” అని అడిగెను.

“భద్రే, స్నాపే కోపము వలదు. నీ పుత్రుడు నన్ను వెంటగొని పరుగెత్తు చున్నాడు.”

ఆమె పుత్రవాత్సల్యముచే నేమియు ననక వారి నూరడించి, నిజనివాసము నకు గొనిపోయెను.

“నా తల్లికి ఏదో సరిహద్దు ఉండవలెను. రూపే ప్రభావము ఎంతదురము వ్యాపించునో అడిగి తెలిసికొందును. ఆ సీమ దాటిపోవుదము” అని బోధినశ్వుడు ఛావించి ఒకనాడు “అమ్మా, తల్లి సంపద పుత్రునకు రావలెను. నీ గుధికారమున

నున్న ఖుమికి హద్దు తెలుపుము” అని యడిగెను. అన్ని దిక్కుల పర్యటించి హద్దులు చూపి మూగు యోజనముల వెడలుపు, అందు సౌజనముల బొడవు గల ఖుమి నిర్ణయించి ఆమె “సాయన, ఈ ప్రదేశమును గ్రహింపుము” అని చెప్పెను. రెండు ముడుంగురజులు బోనిచ్చి తల్లి అడవిలోనికి పోయినపుడు కుమారుడు తండ్రిని భుజముపై నెక్కించుకొని తల్లి మున్ను చూపినచోటు బాగువేగ మున బాటి సరిహద్దు కవల నున్న యేటియొద్ద చేరెను. ఆమె యింటికి వచ్చి బారిని గునక పరుగెత్తిబోయెను. బోధినత్వము తండ్రిని ఏటినడుమకు చేర్చెను. ఇంతలో సామె యేటిదరికి జేరి చూడగా వారు సీమ బాటి ఆవలికి జేరియుండిరి. ఆమె అచటనే నిలిచి “తండ్రిని తీసికొని మరలి రమ్ము, సావలన అపరాధమేమి? సావల్ల మింకు లభ్యము కానివచ్చు వేరై న ఉన్నదా?” అనెను. బ్రాహ్మణుడు ఏరు బాటి పోయినాడు. ఆమె కొడుకును “సాయన, ఇట్లు చేయకము. మరలి రమ్ము” అని బలిమాలెను.

“అమ్మా, మేము మానవులము. నీవు యక్షిణివి. నీకడ నది ఉండజాలము.” “సాయన, మరల రునే రువా? రునిచో మానవలోకమున జీవితము కష్టముగా నుండును. చదువు రునివాడు జీవగూఢనమా చేయలేడు. చింతామణి యను విద్య యొకటి సాకు తెలియును. దాని ప్రభావము వలన పండ్రెండేళ్లనాటి మనుష్య పదవిహ్నుము ననుసరింప వచ్చును. ఇది నీకు జీవిత కాగలదు. సాయన, యీ యమూల్య మంత్రమును గ్రహింపుము!”

ఆమె దుఃఖభిభూత యయ్యను పుత్రపౌత్రులముచే మంత్ర ముపదేశించెను. బోధినత్వము నదీతీరముననే యుండి తల్లికి ప్రణామము చేసి, కూర్మపానముద్రతో మంత్రమును గ్రహించెను; మరల మాతకు నమస్కరించి “అమ్మా, పొమ్ము” అనెను.

“సాయన, నీవు మరలి రునిచో సాక్షాత్తులు నిలువవు” అని యక్షిణి గుండెలమీద కట్టుకొనెను. పుత్రశోకముచే ఆమె గుండెలు బద్ద లయ్యెను. ఆమె మృతి చెంది అచటనే పడెను. ఆమె మరణించినదని గ్రహించినపుడు బోధినత్వము తండ్రిని పిలిచి తల్లిని సమీపించి చితి పెర్చి అంటించెను. ఆవల సానవిధ పుష్ప ములతో సామెను పూజించి దుఃఖించి తండ్రిని వెంటగొని బాంజున కరిగెను. అరిగి, పదకుళలమాణవకుడు వచ్చి ద్వారమున నున్న దని రాజునకు తెలియ పరచెను. తీసికొని రమ్ముని రాజు చెప్పెను. పోయి యతడు రాజుకు ప్రణామము చేసి “సా-

కేవిద్యలు తెలియును?" అని రాజు ప్రశ్నించగా "దేవా, పండ్రెండు వత్సరముల నాడు పోయిన వస్తువులను పదదిహ్నుములబట్టి తీసికొని రాగలను" అని విన్నవించెను.

"అయినచో నాకొలుపున నుండుము"

"ప్రతిదినము వేయినాడెములు లభించుచో కొలువున నుండును."

"మంచిది, నాయనా, ఉండుము" అని రాజు ప్రతిదిన మాతనికి వేయినాడెము లిప్పించుచుండెను. రాజుతో పురోహితు డొకనాడు "మహారాజా, ఆ మాణివకుడు తనవిద్యా ప్రభువమును ఏ మాత్రము చూపలేదు. అందుచేత ఆతనికి విద్య ఉన్నదో లేదో మాకు తెలియలేదు" అని పలికెను.

మంచి దని రాజు వివిధరత్నములను కాపాడు నిరువురు పరిజనులకు సంజ్ఞ చేసెను. వారు ప్రాసాదముదిగి మహారాజ సేదనగునకు ముమ్మారు ప్రదక్షిణము చేసి నిచ్చెన వేసి ప్రాకారము మీదుగా వెలుపలికి దిగి ఆక్కడి వినిశ్చయశాలలో చేరి కూర్చుండి, మరల నిచ్చెన వేసి ప్రాకారము మీదుగా దిగి నగరములోని పుష్కరిణియొద్ద చేరి ముమ్మారు ప్రదక్షిణము చేసి, లోనికి దిగి, వస్తువులను నీటిలో దాచి ప్రాసాద మెక్కిరి. రాజభవనములో రత్నముల చర్యము జరిగె నని మహారాజు కలకలము పుట్టెను. ఎరుగని వనివలె రాజు బోధిస్తోన్నది పిలిచి "నాయనా, రాజభవనమునుండి బయట రత్నములు పోయినవి. ఆచికి తీయవలెను" అని చెప్పెను.

"మహారాజా, పన్నెండేళ్ళనాడు పోయిన వస్తువులను చీరల పదదిహ్నుముల బట్టి తేగలిగిననుకు నిన్నరాత్రి పోయిన వస్తువుల జాడ తీయుటలో ఆశ్చర్యము లేదు. మీరు చింతింప వలదు. నేను వానిని తెలుసును."

"అయినచో, బాబా, తెమ్ము."

బోధిన తల్లిగు మంచి దని మనసులో మాతకు ప్రణామము చేసి మంత్రము జపించి "పై యంతస్తు మీద నిలిచి" మహారాజా, ఇరువురు చీరల ఆడుగుజుడలు కానవస్తుచున్నవి" అని, రాజ,రాజపురోహితుల పదదిహ్నుముల ననుసరించి శ్రీభవన మునకు పోయెను. అచటినుండి వెలువడి రాజభవనముచుట్టు మూగునూరులు తిరిగి అడుగు జుడలవెంట ప్రాకారము చేరి అచట నాగి, "మహారాజా, ఇక్కడ అడుగు

జుడలు ఆగిపోయి ఆకాశమున కానబడుచున్నవి. నిచ్చెన వేయింపుడు” అని, నిచ్చెన వేయించి బానిమిదుగా ప్రాకారముపైనుండి దిగి వినిశ్చయశాలకు పోయి మరల రాజమహాలుకు వచ్చి నిచ్చెన వేయించి ప్రాకారముమీదుగా దిగి పుష్కరిణిచేరి ముమ్మారు చుట్టు తిరిగి “మహారాజా, చీరు లీపుష్కరిణిలోనికి దిగిన్నారు” అని దిగి, అక్కడ పెట్టిన సామానములను రాజున కిచ్చి “మహారాజా, ఉభయములు మహా ప్రసిద్ధి చేరులు. ఈ మార్గమున రాజసంధి మెక్కిన్నారు” అని వివరించెను. జనులు సంకుప్తులై కరతాళ ధ్వనులు చేసి వస్త్రముల నెగుర వైచిరి.

“ఈ మాణవకుడు చీరుల పదచిహ్నముల ననుసరించి వస్తువులు బాచిన ప్రదేశముగూడ కనుగొన గల్గు చున్నాడు. కాని చీరులను పట్టుకొన లే దని తోచు చున్నది” అని తలపిసి రాజు “చీరులు వస్తువులు కొనిపోయిన అవునకు గొని పోయినావు. వారిని పట్టుకొన గలవా ?” అని అడిగెను.

“మహారాజా, చీరు లిచటనే యున్నారు. దురమున లేరు.” “ఎవరెవరు?” “మీ వస్తువులు దొరకినపుడు చీరుల స్రవక్కి ఏల ? అడుగవలదు.” “బాబా, నీకు ప్రతిదినము వేయి ముట్టుచున్నవి కదా! నాకు చీరులను పట్టికమ్ము.” “ధనము లభించినపుడు చీరులతో పని ఏమి ?” “బాబా, ధనముకంటెను మాకు చీరులు కావలెను”. “అయినచో మహారాజా, చీరులను చీరులని చెప్పను. పూర్వకాలపు ఘటనను వివరింతును. బానిని బట్టి మీరు గ్రహింపవలెను.” అని పూర్వకాలపు ఘటన యిట్లు బోధిస్తన్నప్పుడు వివరించెను.

“మహారాజా, పూర్వకాలమున ఎరాణసికి కాలది దూరముతో నున్న నదీతీర గ్రామమున ఎటలు డను నటు డుండెను. అత డొకనాడు భార్యను వెంట బెట్టుకొని పోయి ఎరాణసి చేరి నృత్యము చేసి ఎడి ధనము ప్రిగించేసి ఉత్సాహంతరము బాల మద్యమును ఖాద్యములను తీసికొని నిజగ్రామమునకు పోవుచుండెను. నదీతీరమునకు బోవునప్పటికి క్రింద నీరు వచ్చుచుండుట గమనించి మద్యము త్రాగుచు కూరుచుండెను. క్లిష్టమైన పిమ్మట నిజబలము గ్రహింపక పెద్దపీణ మెడకు కట్టుకొని రూది పోవుటకు సిద్ధ మాయెను. భార్య చేయు బట్టుకొని అతడు నదిలో దిగెను. రంధ్రముల నుండి నీరు వీణలలోనికి బోయినది. ఆ వీణ అతనిని నీట ముంపసాగెను. భార్య రూదిపోయి ఒడ్డున నిలిచెను. ఎటలు డొకసారి మునుగుడు నొకసారి తేలుడు పోవుచుండ, నీరు పోసికొని వాని బొట్ట నిండిపోయెను.

“నా భర్త మునిగిపోవు చున్నాడు. రోయన వలన గీతము విని దానివలన పొట్ట పోసి కండును” అని యెఱిచి “స్వేదీ, మీరు నీటిలో మునిగిపోవుచున్నాడు. నాకు గీతము నేర్పుదు. దానివలన పొట్ట పోసికండును” అని ఈ గాథ పలికెను :

పటలు బహుశృగు నటు చిత్రకథకు
తేల్చును తిగిరధీ ప్రపహంబు
నీకు కల్యాణము గాక నాకొరకు
ఎడలేదు చిన్నిఎట ఓ పటల !

నీట ఎటలుడు “భర్తే, నీకు గీత మెట్లు నేర్పుదును ? లోకకల్యాణము చేయు జలమే ఇప్పుడు నన్ను చంపి వేయుచున్నది” అని ఇది ఎడెను :

సర్వ ఆపంబులం బాపు జలమునందె
చచ్చిపోవగ నున్నాను ! శరణ పడము
నుండియే నాకు భయ మిప్పు గుప్పతిల్లే.

బోధిసత్త్వు డీగాధ వినిపించి “నుహంజు, జలము జనుల నెట్లు రక్షించునో అట్లే రాజుగూడ రక్షించును. కాని భయకారణ మగుచో నెవడు రక్షించును?” అని, “నుహంజు, ఈ విషయము గుర్తము, కాని పండితుడు గ్రహించు నట్లు చేసితిని. నుహంజు, గ్రహింతురుగాక” అనెను.

“బాబూ, ఇట్టి గూఢ విషయము నాకు తెలియుటలేదు. దొంగను పట్టి రోయ వలెను” అని అ జనెను.

“ఇది విన్నచో గ్రహింతురు” అని వేరొక సంఘటనము బోధిసత్త్వుడు తెలిపెను. “దేవా, పూర్వము ఈ రాజునకు ద్వారానుమున కుమ్మరి గిన్నెలు (పిడతలు) చేయుటకై మట్టి తీసికొని పోవుచుండెను. ప్రతిదిన మాత్రము పర్వత ములో నొకచోట గొయ్యి త్రవ్వచుండెను. ఒకనాడతడు మన్ను తెచ్చుచుండగా ఆకనమున మేఘములు ప్యాపించి పెద్దవర్షము కురిసెను. జల ప్రపహము వలన గొయ్యి అంచ విరిగిపడెను. దానిచే నతని శిరస్సు బ్రద్ద లయ్యెను. అతడు రోదించుచు ఈ గాథ పలికెను :

మొలచు నెట్టనిపై బీజములు విశేష
జీవు లెట్టనిపై ప్రతిస్థిగులు, అట్టి

ధరణియే బాధకం బయ్యె, శరణపదము
నుండియే నాకు భయ మిప్పు గుప్పటిల్లె.

“దేవా, మహావసుంధర జనుల కూడారము. కాని కుంభకారుని తల దాని వలన బద్ధ లయ్యెను. అట్లే అందరకును శరణస్థుల మగు రాజే చార్యులు మొదల లిడుచో లయన నెవ్వలపగలరు? ఇట్లు నేను గు వ్యవరచి చెప్పిన చోరుని రాజు గ్రహింప గలడు.”

“బాబూ, గు వ్యవక్తుల వలన ప్రయోజనము లేదు. ఇతడు చోరు డని పట్టుకొని నాకు నమర్పింపవలెను.”

రాజగౌరవమును రక్షించుట కతడు నీవే చోరుడ వని చెప్పక ఉదాహరణ మిచ్చెను.

“మహారాజా, పూర్వకాలమున ఈ నగరములోనే ఒకానొక యింటికి నిప్పుంటుకొనెను. ఎదు వేరొకనికి లోనికి బోయి సామానులు తరలించుకొని, రమ్మని అనతిగా పలికెను. ఎదు లోనికి పోయి మరల వెలువడునప్పటికి ద్వారము మాత్రపడెను. పొగలో ఎదు దృష్టి కోల్పోయి యావలకు వచ్చు తెన్ను గానక అగ్నిబాధ కోర్వలేక దుఃఖించుచు ఈ గాధ పలికెను :

దేనిచే పక్వ మన్నము, దేనివలన
అపహృతం బగు శీతము- అదియే నేడు
బాల న న్నేర్చుచున్నది, శరణపదము
నుండియే నాకు భీతి నముద్భవించె!

“మహారాజా, అగ్నివలె అభయదాత ఐనవాడు రత్నములను గొనిపోయెను. చోరుని గూర్చి న న్నడుగవలదు.”

“బాబూ, నాకు చోరుని పట్టి యిమ్ము.”

నీవే చోరుడవని చెప్పక బోధనస్వరూపు వేరొక యుదాహరణ మిచ్చెను.
“దేవా పూర్వకాలమున ఈ నగరములోనే ఒకానొకడు అత్యధికముగా భుజించి జీర్ణము చేసికొన జాలక బాధపడుచుండెను.

బ్రాహ్మణుల్ క్షత్రియుల్ భక్షింప నెద్ది
జీవించు రద్దనిచేత నా కిపుడు

జనియించినది బాధ, శరణపదమ్ము
నుండియే భీతి నముద్భవించినది.

అన్నమవలె మనుష్యులకు ఆశ్రయ మైనవాడు రత్నభండము గొనిపోయెను.
అది దొరకిన తరువాత చీరునితో పని ఏమి ?”

“బాబా, చేతనై నచో చీరుని పట్టి యిమ్ము”

బీధినస్త్వ ఆవిషయమును తెలియపరుచుటకై మరియొక యుదాహరణ మిచ్చెను. “దేవా, పురస్కారమున ఈ మహానగరములోనే వాయువువలన నొకడు కొట్టుకొని పోయినాడు. వాని శరీరము చిదికి పోయినది. ఏళ్ళుచు వా డిట్లు పలికినాడు :

మతినుండు లెల్ల గ్రీష్మర్మపు శుదను
వాంఛిండు రెద్ది ఆవాతంబె నన్ను
చాల వేధించును, శరణ పదమ్ము
నుండియే భయ మిప్పు డుద్భుత మయ్యె.

“మహారాజా, శరణస్థనము నుండియే భయ ముత్పన్న మయినది. ఈ విషయము గ్రహింపుడు.”

“బాబా, చీరుని పట్టి ఇమ్ము.”

ఆ విషయము బీధించుటకై బీధినస్త్వడు వేరొక యుదాహరణము తెలిపెను. “దేవా, పురస్కారము హిమాలయ ప్రదేశమున లకులతో గుడిన మహావృక్షముండెను. దానివూద కొన్ని పక్షులు నివసించుచుండెను. దాని శాఖలు రెండును రాచుకొననిగినవి. అగ్ని బయలు వెడలి బూడిద పాలుచుండ, జ్యేష్ఠ పక్షి జూచి యిట్లు పలికినది.

విహగశ్రయం బై న వృక్షంబునుండి
అగ్ని లేచుచున్న దన్ని దిక్కులకు
చనుగు విహంగముల్, శరణ పదమ్ము
నుండియే భయ మిప్పు డుత్పత్తిల్లినది.

“దేవా, వృక్షము పక్షులకు శరణస్థనము అయినట్లే రాజగుడ జనులకు శరణము. అతడే పురస్కార చేయుచో ఎవ్వ రాజుగలరు ? గ్రహించితిరా ?”

“బాబూ, నాకు చోరుని పట్టియిమ్ము”

బోధినశ్శుద్ధుడు మరియొక యుదాపరణము చెప్పెను : “మహాంజా, కాశీ గ్రామమున ఒకానొక గృహస్థుని యింటికి పడమర మొనళ్ళతో నిండిన మడుగు గలదు. అతని కుమారుడు పితృ మరణానంతరము తల్లికి సేవ చేయుచుండెను. అతని కిష్టము లేకున్నను కన్యను తెచ్చి పెండ్లి చేసిరి. ఆమె తాను అతనికిని ప్రీతితో చూచుచుండెడిది. బిడ్డలు పుట్టి పెరిగిన తరువాత ఆమె అతను వెడల గొట్ట దలచెను. ఆమె తల్లియు తన యింటనే యుండెను. భర్తతో భార్య అతని వివిధ దోషముల నొంపించి అతని మనస్సు చెడగొట్టి ‘మీ తల్లికి ఉపహరములు చేయలేను ! ఆమెను మీరు జంపివేయుడు’ అని చెప్పెను.

“మానవహత్య తేలిక కాదు. ఎట్లు చంపగలము?”

“ఆమె నిద్రించునపుడు మంచముతో నపః ఆమెను తీసికొనిపోయి మొనళ్ళు మడుగులో పడవేయదము. మొనళ్ళు ఆమెను సంహరించును”.

“మీ అమ్మగారెవరు నున్నది?”

“ఆమె ప్రక్కనే పండుకొన్నది.”

“అయిన యెడల ఆమె పండుకొన్న మంచమునకు గురుకుగ్రామము కట్టెదను.”

అత డాప్రకారమే చేసి “కంచెముసేపు ఆగుము. జనులు కంచెము నిద్ర పోవుదురు.” అని నిద్రపోవు ఖనివలె పండుకొని ఆ గ్రామము తన అత్తగారి మంచమునకు కట్టి కొంతసేపటికి భార్యను లేపెను. ఇరువురును గ్రామముగట్టిన మంచమును ఎక్కడికిని మడుగులో విసరివై చిరి. అచ్చటి మొనళ్ళు ఆమెను పురిగొల్పి మింగివేసెను. మరునాడు ఆమె తనతల్లి మారుట గ్రహించి భర్తతో “స్వీమి, నా తల్లి చనిపోయినది. ఇక మీతల్లిని చంపుదము” అన్నది.

“అగుచో మంచిది. ఆమెను చితిమింద పడవై చి చంపుదము.” అని మంచమును శ్మశానమునకు గొనిపోయిరి. అచ్చట భర్త భార్యతో “నిప్పు తెచ్చి తిల?” అనెను.

“స్వీమి, మరచినాను.”

“అగుచో పోయి తెమ్ము.”

“స్వయీ, పోవలేను. మీరు వెడలిన తరువాత ఒంటిగా ఉండలేను. ఇరువురము కలిసిపోవుదము.”

బాగు వెడలిపోయిన తరువాత చల్లనిగాలి తగులుటచే మెలకువ వచ్చి వృద్ధులలు లేచి శ్మశానమును చూచి “నన్ను వీను చంపదలచి నిప్పు తెచ్చుటకై వెడలియంగురు. నా శక్తి సమర్థ్యములు వీరికి తెలియవు” అనుకొని అచటి శవమును నుంచముపై వరుండబెట్టి వస్త్రము కప్పి అను పలాయనము చేసి గుహలోచేరి బాగెను. ఇంతలో బాంక భర్తలు అగ్ని తెచ్చి శవము వృద్ధులొద్దని, తలచి చిత్కిరిబెట్టి నిప్పు నుట్టించి పోయిరి.

చిరు దొంగలు ఆ గుహలో తన సమాను లుంచి వానిని గొనిపోవుటకై మరలివచ్చి “ఈమె యక్షిణి కానపును. సావనువులు మానవులు కానివారి చేతిలోనికి పోయినవి” అని తలపిసి మంత్రవేత్తను గొని వచ్చెను. అతడు మంత్రము పఠించి గుహలోనికి ప్రవేశింపగా ముడునలి “నేను యక్షిణిని కాను. రమ్మ, మన మిరువురము ధనము ననుభవితము” అనెను.

“నే నెట్లు విశ్వసించును ?”

“నీ నాలుక నాలుకపై నుంచుము,” అని ఆమె పలుకగా ఆయన అట్లే చేసెను. వృద్ధులలాతని నాలుకను కొరికి వేసెను. మంత్రవేత్త దానివలన ఆమె యక్షిణియే అని బావించెను. అతడు నాలుకనుండి రక్తము స్రవించుచుండగా పలాయనము చేసెను. ముసలిది మరునాడు పట్టుబట్టి కట్టుకొని వివిధరత్నములూ పట్టుకొని ఇంటికి మరలి వచ్చెను. కొడలు చూచి “ఇవి యొక్కడ లభించినవి ?” అనెను.

“బిడ్డ, శ్మశానములో కాష్ఠములలో కాలినవారికి ఇవి లభించును.”

“నాకు గూడ ఇవి లభింపగలవా?”

“నేను చేసినట్లే చేసినచో నీకును లభింపగలవు.”

కొడలు ఆభరణములపై లోభముచే భర్తకు చెప్పకుండ చిత్కిరి తన్ను దహింపకొనెను. మరునాడు భర్త ఆమెను గానక తల్లితో “అమ్మా, ఈవేళ నీకొడలు కనబడుట లేదేమి ?” అని అడుగగా ఆమె “ఒరి ఎ.పీ, వచ్చినది మరల చూసె?” అని చెడరించి ఈ గాథ పలికెను.

శిరమున మాసికల్ ధరియించి మేన
చందనం బలదిన నుందరి నేను
కొనివచ్చితి ప్రసన్నమనమున నిపుడు
ఇంటిలోనుండి నన్ గెంటివేసినది.

“మహారాజు, అత్తకు కోడలు శరణస్థుల మైనట్లు రాజు జనులకు శరణము. దేవా, అచటి నుండియే భయముత్పన్న మగుచో ఏమిచేయుటకు వీలగును? గ్రహింపుడు.”

“సీమాటలు నాకు తెలియుట లేదు. చోరుని పట్టి నా కిమ్ము”

బోధినశ్శ్వడు రాజును బట్టపెట్ట ననుకొని ఇంకొక సంఘటనము తెలిపెను. “దేవా, ఈ నగరములోనే ఒకానొకడు ప్రార్థన చేసి పుత్రుని బడసెను. అడు పుట్టిన నాటి నుండియు నాకు పుత్రుడు లభించె నని అతడు ప్రసన్న చిహ్నముగా వనిని పెంచి పెద్దవానిచేసి వివాహముగూడ చేసెను. అను వృద్ధుడె పొలములో పనిచేయ నశక్తుడై నపుడు కొడుకు “నీవు పొలము పనిచేయలేవు. ఇంటి నుండి వెడలిపిమ్ము” అని తండ్రిని వెడలగొట్టెను. వృద్ధుడు మిగుల శ్రమపడుచు ముష్టి యెత్తుకొని జీవించ జొచ్చెను. ఒకనాడతడు విచారముతో ఈ గాథ పలికెను.

ఎవ్వని పుట్టుక కెదురు చూచితిన్
ఎవ్వని యభివృద్ధి నిచ్చగించితిన్
ఆ సుపుత్రుండె యీ వానరమ్మనను
ఇంటిలోపల నుండి గెంటిన వాడు

“మహారాజు, నమర్చు డె న పుత్రుడు తండ్రి నెట్లు రక్షింపవలెవో అట్లే రాజు నమ స్థ జీవనవదులను రక్షింపవలయును. నమ స్థ ప్రాణులను రక్షింపవలసిన రాజకడనుండి భయముత్పన్న మైనది. కావున దేవా, ఇతడు చోరు డని గ్రహింపుడు”.

రాజు మాటిమాటికి బోధినశ్శ్వని బలవంతపెట్టి “బాబా, నాకు కారణములు, అకారణములు, రహస్యములు తెలియవు నీవు చోరుని చూపింతువా? నీవే చోరుడవని అంగీకరింతువా?” అనెను.

అపుడు బోధినశ్శ్వడు “రాజు స్పష్టముగా చోరుని తెలిసికొన గోరు చున్నావా?” అనెను.

“బాబూ, అవును.”

“అగుచో పరిష్కారమున ఇతడు చీరు డని చీరుని నిర్దేశింతును.”

“బాబూ. అట్లే చేయుము.”

బోధిసత్వుడు తనతో “ఈ లాజు తన గౌరవము దక్కింప నీయకున్నాడు. చీరుని నిర్దేశింతును” అనుకొని సమావిష్ట లైన జనులను సంబోధించి ఇట్లు పలికెను :

వివిధ ఎంతముల నుండి
విచ్చేసిన జనులారా !
లలికింపు డీవాక్కులు
అగ్ని పుట్టె జలములైన
కల్యాణమునందు ఎవ
కాండ సమాదూత మయ్యె.
లాజు తప్పురోపింతుడు
లాజుము దీనుచునున్న
రధిక జగదూతతతో
ఆలోచన చేయవలయు
శరణ నైన పదము నుండి
సమాదూతమయ్యె భీతి.

తీకులు బోధిసత్వుని కథనము విని “ఈ లాజు రక్షకుడయ్యును వేరొకని దోషిగా ముందరికి నెట్ట తన ధనము అనే పుష్కరిణితో నుంచి, చీరునికై వెదకింపు చున్నాడు. ఎవ్వరికైనా డగు ఈ లాజును సంహరింతము. మరల వీడు దొంగ తనము చేయడు” అని దండములు, ముద్గరములు మొదలగునవి ఎన్ని లాజును, పురోహితుని కొట్టి చంపిరి. మరే బోధిసత్వుని అభిషేకించి లాజును చేసిరి.

శాస్త్ర యిట్లు ధర్మపదేశము చేసి సత్యవ్రతశనము గావించి జాతకములు సరిపోల్చెను. అనంతరము ఉపాసకుడును బాలకుడును ప్రతీతాప త్తి ఫలము నొందిరి. ఆ కాలమున తండ్రి కాశ్యపుడు; కుమారుడు నేనే.”

“అజ్ఞానమునకు ఏకచ్ఛత్రాధిపతివై ఎలింప దలచితివా ?
 లేదా ?” “ఏల తలపను ?” “అట్లులే న లోమకాశ్యపుని పట్టి తెప్పించి యజ్ఞ
 ములో పశువుగా బంధించుము. శక్రునివలె అజరామరత్వము కలిగి జంబూద్వీప
 మును ఎలింపగల” వని శక్రుడు తాలిగాధ పలికెను :

లోమకశ్యపఋషిచే మహాఽజ
 జన్మంబు చేయింప జూలిన యెడల
 అజరామరుడ వాడు వమరేంద్రు నట్లు.

విని ఽజ్ఞా మంచి దని యంగీకరించెను. శక్రుడు పోవుచు “అట్లు లే న
 లలసింపకుమా” అనెను. మరునాడు ఽజ్ఞా సప్తమ్యుడను అమాత్యుని పిలిపించి
 “సహ్యా, నా ప్రయత్నమగు లోమకాశ్యపుని కడ కేగి నమాటలుగా ఽజ్ఞా నీచే
 యజ్ఞము చేయించి అను నమ స్త జంబూద్వీపమునకు నేకచ్ఛత్రాధిపతి యగును.
 నీవు కోరినంత ప్రదేశ మిచ్చును. యజ్ఞము చేయుటకై నావెంట రమ్ము అని
 చెప్పు” మని ఆన తిచ్చెను.

“చి త్తము దేవా” అని యతడు బయలుదేరెను. లోమకశ్యప తపస్వి
 నివాస మెవ్వరికి తెలియు నని ఽజ్ఞా నగరమున బాటొపించెను. నాకు తెలియు నని
 యుకానక వనదరుడు చెప్పెను. అనిని వెంట బెట్టుకొని బహుపరివారముతో
 సప్తమ్యుడు లోమకశ్యపునికడ కేగి ప్రజానుము చేసి ఒక ప్రక్క గురుచుండి నందే
 శము తెలిపెను. “సహ్యా ! ఏమిది ? ఇట్లనుచున్నా రేమి ?” అని అపసి విచా
 రించుచు నాడుగు గాధలు పలికెను.

అబ్ధి పరీవృతం బై నట్టి పృథ్వి
 కూడ గర్హ్యము, నాకు కోరిక లేదు
 జ్ఞాప్తీయం దుంగుకో సహ్యా, రామాట.
 నరకమ్మునకు నీగ్గు దురిత కర్మమ్ము
 తో మిశ్రితం బై న రా మహేశ్వర్య
 మైనను ధనలాభ మైన శుచ్చంబు.
 నగుపుకంటెను జీవన మధున్మన
 సదనంబు విడచి భిక్షాపాత్ర పట్టు.
 వరము కాదే పరివ్రాజక వృత్తి ?

జి.టి. లోను కన్నప జుశకము

జి.టి. జీత వసమున విహారము చేయుచు ఉద్విగ్నచిత్త భిక్షువును గుర్చి చెప్పినది.

వర్ణమున కథ

శంస్ల ఆ భిక్షువును చూచి “నీవు నిజముగా ఉద్విగ్న చిత్తుడ వైతివా?” అనెను. “నిజమే” అని అతడు పలికిన పిదప శంస్ల “నీవు మంచిపేరు కలవాడ వయ్యును చాడ్డపేరు పొందుచున్నావు. ఈ సంకటము పరిశుద్ధ ప్రాణులను గూడ మతిహీనులను చేయును. నీవంటివారి విషయమై చెప్ప నేల?” అని పుర్యజన్మ గాథ చెప్పెను.

జాతీయ కథ

పుర్యము వాంఛనీ రాజకుమారుడు బ్రహ్మదత్త కుమారుడు, రాజపురీషి తుని కుమారుడు కశ్యపుడును మిత్రులు. వారిరువురును నొకే ఆచార్యునికడ నమస్ల విద్యలను నేర్చిరి. తండ్రి తరువాత బ్రహ్మదత్త కుమారుడు రాజయ్యెను. కాశ్యపుడు తనలో “నామిత్రుడు రాజయినాడు. ఇప్పుడు మహేశ్వర్యము నను కూర్చుగలడు. సంపదతో నా కేమిపని? తలదండ్రులను రాజును అడిగి ప్రవ్రజించెదను” అనుకొని వారి యనుజ్ఞ పొంది హిమాలయమునకు పోయి ప్రవ్రజించి, ఏడుదినమాలలో అభిజ్ఞులను సమాపత్తులను పొంది ఉంధవృత్తి నవలంబించి కాలతేవమా చేయుచుండెను. ప్రవ్రజించిన పిమ్మట నతనికి లోమకశ్యపుడను పేరు వచ్చెను. అతడింద్రియములను జూచి మోరతపస్సు చేసెను. అతని తప స్సేజము వలన శక్రభవనము కంపించెను. ధ్యానమున శక్రుడు నను సగము గ్రహించి “ఈ తపస్వి మహాతేజస్వి. శక్రభవనము నుండి నన్ను బడద్రోయ గలడు. వాంఛనీ ప్రభువుతో గలిసి ఇతని తపస్సు భంగము చేయుదును” అని తలపిసి నిజప్రభువమున రాజకయనగారము ప్రవేశించి నిజశరీర ప్రభలతో ఆగారము ప్రకాశించుచుండ రాజకడ నిలిచి అతనిని లేపి “మహారాజ, లెమ్ము” అనెను. “ఎవరు నీవు?” “నేను శక్రుడను” “ఎందులకు వచ్చితివి?” “మహా

ఎవ్వరలను గూడ హింసించకుండి
 నదనంబు వీడి భిక్షుత్వ బట్టి
 గ్రహియించుచో పరివ్రాజక వృత్తి
 రంజ్యపాలనకన్న పూజ్యంబు నుమ్మి.

అమాత్యుడు వెడలిచోయి రాజున కీవిషయము తెలిపెను. అతడు రాని పక్షమున మన మేమి చేయుద మని రాజు మనము వహించెను. అర్థరాత్రమున శక్రడు వచ్చి “మహారాజా, లోమకాశ్యపుని పిలపించి యజ్ఞ మేల మీరు ప్రారంభింప లేదు?” అని యడిగెను. “పిలువ నంపినను అతడు రాలేదు.” అని రాజు చెప్పెను. “మహారాజా, మీ పుత్రిక చంద్రావతి నలంకరించి సహ్యాని వెంట నవటికి బంపి, ‘నీవు వచ్చి యజ్ఞము చేసిన యెడల రాజీమెను నీ కిచ్చును’ అని చెప్పి పంపుము. ఆమెను చూచి అతడు ఒకవేళ రావచ్చును” అని శక్రడు పలికెను.

మంచి దని రాజు నమ్మితిని మరునాడు తన కొమార్తెను సహ్యానివెంట బంపెను. సహ్యా ఆమెను తోడుకొని యాశ్రమము చేరి ఋషికి ప్రణామము చేసి కుశల ప్రశ్నలడిగి దేవకన్యక వంటి యా రాజకుమారిని జూపి యొక ప్రక్క నిలుచుండెను. ఋషి ఇంద్రియ సంయమనము విడిచి ఆమెను జూచిన వెంటనే అశక్తు డయ్యెను. అతని ధ్యానబలము బింపజచ్చెను. అమాత్యుడు తనని ప్రతిబద్ధించి తనము గ్రహించి “భగవే, ఆము యజ్ఞము చేయుపక్షములతో మీకు ఎద పరిచారికగా రాజీమెను మీ కొనంగును,” అని విన్నవించెను. “మంచిది రాజీమెనునా కిచ్చునా?” “అ, యజ్ఞము చేయనెడల ఇచ్చును” “మంచిది, రామె లభించు పక్షమున యజ్ఞము చేయుదును” అని ఆ జడదారి అలంకృత రథము నెక్కి పరామితి చేరెను. అతడు వచ్చుచున్నాడని విని రాజు యజ్ఞపాతక నిర్మూలము చేయ నజ్ఞయిచ్చెను. ఋషి వచ్చిన పిమ్మట రాజు “యజ్ఞము చేసిన పక్షమున నేను శక్రసమానుడ నగుదును. యజ్ఞానంతరము బిడ్డను నీ కిచ్చును” అని చెప్పెను. కాశ్యపు డంగీకరించెను. మరునాడు రాజు చంద్రావతిని తోడ్కొని అగ్నికుండము నమోపించెను. అచ్చట ఏనుగులు గుర్రములు వృషభములు మోదలగు జంతువులు వరుసగా నిలచియుండెను. అక్కడ సమావిష్టులై నవారు “లోమకాశ్యప, ఇది నీకు తగదు; అనుచితకార్య మేల చేయుచున్నావు?” అని పరిరేపనము చేయుచు రెండు గాఢలు పలికిరి.

బలవంతు లిందు ప్రభాకరు లేంతో
బ్రాహ్మణ శ్రమణుండు బలవంతు డెంతో
సంగరీర్ములు బలిష్ఠంబులు నుమ్ము,
అంతకంటెను స్త్రీల కధిక బలమ్ము.

అధిక తపస్వి మహాశంతమూ ర్ని
అయినట్టి లోమ కాశ్యప ఋషిచేత
పితృర్థమై వాజపేయ యాగంబు
కొవించె కొదె చంద్రావతీ దేవి !

ఆ సమయమున కాశ్యపుడు యజ్ఞార్థము మంగళహస్తి కంఠము ఖండింతు నని ఖడ్గ మెత్తెను. ఏనుగు చూచి, మరణభయమున పీంకారము చేసెను. ఆ ధ్వని విని మిగిలిన ఏనుగులు గుర్రములు వృషభములు మరణభయమున పెద్దపెట్టున అరచినవి. జననసూహముకూడ ఆ క్రందనము చేసెను. ఆ కోలాహలము విని కాశ్యపు గుద్విగ్నచిహ్నము తన జడలపై పు చూచుకొనెను. అతని యొడలివొడి రోనుములు నిక్కబొడుచుకొన్నవి. అతడు వశ్యత్నము చెంది “అనుచిత మైన పాపకర్మము చేసితిని” అని ఎనిమిదవ గాఢ పలికెను :

కామమూలకమును లోభ కారణమ్ము
నై నకర్మ మొనర్పితి దీని ఫలము
చాల కటు వగు, నిష్టానిమూల మరసి
బంధ సహితానుంగంబు పట్టి తెంతు.

అంతట రాజతనితో “మిత్రమా, భయపడవలదు. నేను నీకు చంద్రావతీ కుమారిని రథమును న ప్పరత్నంబుని ఇప్పుడే ఇచ్చెదను. యజ్ఞము చేయుము” అని కోరెను. “నుహంజు, నాకు భోగములమీద కోరిక లేదు” అని కాశ్యపుడు తుదిగాఢ పలికెను :

గర్భ్యములు లోకమందలి కామభోగ
తనలు నృప, పాని కన్నను తపమె మేలు
పాని విడనాడ ఒనరించువాడ తపము
నీవె రాష్ట్రము చంద్రును, నిలుపుకొమ్ము.

ఇట్లు పలికి నష్టప్రాయనబలము నతడు యోగవాంఛచే మరల పొంది ఆకాశ
మున పర్యంక బంధమున గురుచుండి అప్రమత్తుడనై యుండు మని రాజున
కుపదేశించి, గుఱ్ఱ వాటికను ధ్వంసము చేయు డని జంతువుల కథయ మిచ్చెను.
రాజు ప్రార్థించుచున్నను వినక బిడినస్వర్గుడు గగనమార్గమున నిజనివాస స్థానము
నకు బోయి, యవజ్జీవము బ్రహ్మవిహారమును భావించుచు, శుదకు బ్రహ్మలోక
పరాయణు డయ్యెను.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి సత్య ప్రకాశనము కావించి జాతకములు సరి
పోల్చెను. అవల ఉద్విగ్న చిత్తు డర్హత్వము పొందెను. అప్పుడు రామహా
నూస్వర్గుడు సారిపుత్రుడు ; తోమకశ్యపుడు నేనే.

131 చక్కని జానము

శిశు జీతవనమున విహరించుచూ ఒకనీక లోభిభిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్ణమున కథ

అతడు లోభి. ఆచార్యునకు తగిన సపర్యలు చేయక ప్రాంతాలముననే లేచి శ్రావణిలో విశాఖ యింటికి జని అనేక ఖాద్యములుతిని నుంచి యవాగు త్రాగి మధ్యాహ్నమున మాంసముతో కూడిన శాస్త్రీదనము కడుపుర తినుచుండును. అంతటితో తనివి తీరక చిన్న-అనాధ పిండకుని యింటికిని, కోసలనరేశుడు మొదలగు వారి సాధములకు జనెడువాడు. ఒకనాడు ధర్మనభతో ఆ లోభి భిక్షువును గూర్చి చర్చ జరుగుచుండెను. శిశు అదటి కరుదెంచి విషయము గ్రహించి ఆ భిక్షువును పిలువనంపి “భిక్షా, నీవు నిజముగా లోభివో?” అనెను. “భాగ్నే, నిజమే” “భిక్షా, పూర్వము కూడ నీవు లోభి వగుటచే ఎంజనిలో ఏనుగు శవము మొదలగువానితో సంతృప్తి నొందక అచ్చటనుండి బయలువెడలి గంగాతీరమున తిరుగుచు హిమాలయ ప్రాంతమున ప్రవేశించితివి” అని, శిశు పూర్వజన్మ వృత్తాంతము చెప్పెను.

జాతీయ కథ

పూర్వము ఎంజనిలో బ్రహ్మాదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా లోభి యైన ఒకము గజశవములు మొదలగునవి తినుచు తృప్తి లేక గంగానదీతటమున మత్స్యముల క్రొవ్వను తిందు నని అచ్చట చచ్చిన చేపలు తినుచు, కొన్ని దినములు గడిపెను. అనంతరము ఒక హిమాలయమున కేగి, ఫలాదులు తిని విశేష మత్స్యకర్చవములు గల మహాపద్మనరస్సు చేరి, అచ్చట సువర్ణ వర్ణము కల రెండు చక్రవాకములు కై పాలము తినుచుండగా చూచి “ఇవి వర్ణ సంపన్నములై మనోహరముగా నున్నవి. ఇవి ఏమి తినుచున్నవో తెలిసికొని నేనుగూడ అదియే భుజించి స్వర్ణవర్ణము సంపాదించును” అని తలచి, వానికడకు బండ్లు కుశలప్రశ్నలడిగి వృక్షాభిమీద ప్రాలి వానిని ప్రశంసించుచు తొలిగాధ పలికెను :

సంతుష్ట స్వంతంబుల
జంటగ విహరించుచుండ
స్వర్ణవర్ణ విపంగములు,
వచియింపుడు లోకమందు
పక్షిజాతియందు లేని
ప్రశంస సంభూత మగును.

విని చక్రవాకము రెండవగోధ పలికెను :

కాకమ్మా, మమ్ముగూర్చి
లోకంబున నిట్లు అంధు-
చక్రని అన్యోన్యత గల
చక్రవాక విహగములే
శ్రేష్ఠము అని వజ్రులందు.
శ్రేయస్సూచకములు మే
మగుట సర్వసమ్మతంబు.
విగతభీతితోడ మేము
విదరింతుము సరసులలో.

విని కాకము మూడవగోధ పలికెను :

మొకీ సలిలమున చక్ర
వాకమ్ములు, ఫలనాంసము
లేవిధమున లభియించుట ?
ఇట్టివర్ణ మిట్టిబలము
ఏమి తినుట చేత కలిగె ?

అంతట చక్రవాకము నాలుగవగోధ పలికెను.

ఫలమా లెట్లు దొరకు సరో
జలములందు, మాంసమౌ
మా కెచ్చటినుండి దొరకు
కాకమ్మా, శై వాలము

శుజలంశుము నీరు త్రాగి
పొట్ట నింపుకొనుటకునై
చెట్ట చేయ మెప్పుడు నేము.

అంతట కాకి రెండుగాధలు పలికెను :

నచ్చ లేదు పక్షిలార,
నా కిది, రుభవము నందు
ఆహారము నెడ వెనుకటి
అభిప్రాయ మిప్పుడు నూరె.

ఫలములు మాంసములు నేను
భక్షింతును తెల్లలవణ
సమ్మిశ్రిత పక్షాన్నము.
సంగరంబు నుండి వచ్చుకూర
నై నీకులట్లు లోకమున.
అయినను మీ కున్న వర్జ
మిచ్చ లేదు మామొడలికి.

కాకి రంగు లేకుండుటకును తనుకు వర్జ ముండుటకును కారణము తెలుపునట్లు
చక్రవాకము శేషించినగాధలు పలికెను :

కావు కావు శుద్ధహార
ఖాదివి వాననను, నీవు
ప్రమాదన కణములైన
పతన ముండవచ్చు నీకు
అధికశ్రమమొద దారకు
సహారము చెట్లపండ్లు
శ్మశాన మాంసంబు తోడ
సంతృప్తి గనకుండువు.

సహసించి యెవ్వడేని
క్షణభంగుర సౌఖ్య మొంది

అంతరంగ పీడ గాంచు
సంతాపముచేత వర్ణ
బలములు జనియించి నిలుచు
అధికసహనమ్ము లేక
అన్యపీడ చేయకుండ
శాంతితోడ నుండువాని
శరీర వర్ణ బలము లల్లె
పూర్ణధీనమ్ము కాదు
వర్ణం బహారమునకు.

ఈ విధముగా చక్రవాకము బహురీతుల కాకిని గర్హించెను. కాకి నింద పోంది
“నీవర్ణమునకు నిదాన మేమో నాకు తెలియలేదు” అని పలికి కాకి నుని అరచుచు
నెగరిపోయెను.

ఈ స్థాయిట్లు ధర్మపదేశము చేసి సత్యవ్రతము గావించి జాతకములు
సరిపెట్టెను. అనంతరము లోభికి అనాగమిఫలము లభించెను. ఆ సమయమున
కాకి ఈ భిక్షువు; చక్రవాకి హులనూత. చక్రవాకము నేనే.

435. సంగీధింగ జూరకము

ఇది సజ్జతవనమున విహారము చేయుదు స్థూలకుమారీ లోభనమును గుర్చి చెప్పినది.

అతీత కథ

పూర్వకథలో ఆకన్య ఆపనకుమారుని శీలభ్రంశము చేసి అతడు తనవశ పర్తి యగుట పనిని నగరమునకు గొనిపోవుకొక్కెంతో “సొందర్యము భోగము లేని యడవిలో సురక్షితమగు సదాచారమునకు అధికఫల ముండదు. నావెంట రమ్ము. ప్రియి వందకల రక్షణను చేసికొన వచ్చును. అడవిలో నీ కేమి పని?” అని రాజు ఆలోచింప వలెను :

వనమునందు తితిక్ష వహించు బెంతో

సరళనే ఏకాంత శయననమును

గ్రామమున తితిక్ష కలిగినవాడు.

సీతన్న నధికుంగు నిశ్చయంబుగను.

ఆపనకుమారుడు విని “మా నాయన అడవిలోనికి పోయినాడు. ఆయన సురక్షింపబడిన పిమ్మట నీవెంటవచ్చెదను” అనెను. ఆమె తనలో “ఇతనికి తండ్రి కూడ ఉన్నాడు. నన్ను చూచిన పక్షమున కావడిబద్ధ తీసి నెత్తిపై గొట్టి అంతము చూడను. కావున నేను నుండుగా పోవలెను” అనుకొని, “నేను తంలుత మార్గము వెంట గురుగు లాంచును పోవుదును. నీ పావల రమ్ము” అని చెప్పెను.

ఆమె వెడలిపోయిన పిమ్మట ఆపనకుమారుడు వంట చెరకు గొని, జలము తాని కంపించ కూరునుండి యేమో చింతించును తండ్రి వచ్చినను ప్రత్యుత్తరము చేయలేదు. ఇది గ్రహించియు తండ్రి “నాయన, నీవు వంట చెరకు గొని, ఉదకము తాని, భోజనసానుగ్రి తాని లేవై తివి. కూరునుండి ఏమో అలొదించు చున్నావు.” అనెను. “నాయన, అరణ్యములో రక్షించెడు సదాచారమునకు విశేషఫలము లేదు. నగరములో నుండును. నాసహచారిణి ముంగు పోవుచు, నన్ను వెనుక రహస్యమునది.

నే నామెంటెనా వీరియదను. నే నవట నున్నపుడు ఎట్టిపాఠితో సంగత్యము చేయవలెను ?” అని అడుగుచు రెండవగాథ పలికెను :

కాననంబును వీడి గ్రామమ్ము నేను
చేరుపిమ్మట నెట్టి శీలంబువారి
ఎట్టి శుతంబుల దిట్టలతోడ
కలియుట యు క్కమో తెలుపుము తండ్రి !

తండ్రి ప్రత్యుత్తర మొనగుచు శేషించిన గాథలు పలికెను :

ఎవ్వరలు ధర్మసరణి
నెట్టి ప్రనాదంబు లేక
అనుసరించుచుండు బారో,

ఎవరు విశుద్ధాచరణులు
ఎవ్వరు ప్రజ్ఞావంతులీ,
అట్టిపారి సంగత్యం
బాచరణీయంబు తండ్రి !

స్థిరచి త్తము లేనివారి
ద్వేషముతో లగముతో
కూడినట్టి పాఠితోడ
కూటమి వర్జ్యంబు తండ్రి !

సారథి కర్దమ సరణికి
జనులు కుపిత సర్పమునకు
పోవునట్లు దూరముగా
బుద్ధిహీను లగువారికి
పోవలయును దూరముగా.

కీడు దెచ్చు మూర్ఖ జనుల
తోడిమైత్రి కానతండ్రి,
వినవలయును నాపాక్కులు
విడుపు మూర్ఖ శత్రునట్లు.

ఈ విధముగా తండ్రి ఉపదేశ మిచ్చిన పిదప కుమారుడు “నాయనా, నేను మానవవధమునకు పోయిన పక్షమున అచ్చట నీవంటి విహ్వలములు లభింపరు. అచటికి పోవుటకు నాకు భయ మగుచున్నది. ఇచ్చట నీకడనే యుందును” అని చెప్పెను. అంతట తండ్రి వానికి విశేషోపదేశము చేసి యోగవిధికాడ నేర్పెను. కుమారుడు త్వరతోనే అభిజ్ఞులను నమావశ్యులను పొంది తండ్రితోడనే బ్రహ్మలోక పరాయణు డయ్యెను.

ఈ స్థ ధర్మోపదేశము చేసి సత్యవ్రతాశనము గావించి జాతకములు సరి పోల్చెను. ఉద్విగ్నుచిహ్నుడు శ్రోతాపత్తి ఫలమున ప్రతిష్ఠితు డయ్యెను. కుమారి కుమారియే, తండ్రిని నేనే.

- - - - - X

436 సముగ్ధ జ-శకము

శ్రీ సతవనమున విహారము చేయుచు ఉద్విగ్న చిహ్న దగు భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్ణమున కథ

శ్రీ సతవనతో “భిక్షా, నీవు నిజముగా ఉద్విగ్నచిహ్నడ నైతివా?” అనెను. “భ న్నే, నిజముగానే” అని అతడు పలుక శ్రీ సతవన “భిక్షా, నీకు శ్రీపై నిచ్చుచేల? శ్రీ సతవనలు కాదు, కృతజ్ఞులు కాదు. పూర్వకాలమున దాన పులు శ్రీని కడుపున దాచుకున్నను, శ్రీసంరక్షణము జరగలేదు. ఒక్క పురుషునితో ఆమె సంతృప్తయై యుండలేదు. నీ వెట్లు నిలువగలవు?” అని పూర్వజన్మ వృత్తాంతమును చెప్పెను.

శ్రీత కథ

పూర్వము పాపానికి లోబడినట్లు ఉద్విగ్నము చేయుచుండ బోధనత్వము కలుగుచు వినిపించి హిమవంతము ప్రవేశించి ప్రవచించి అభిజ్ఞులు సమావేశమై పొంది కందమూలఫలములు తినుచు కాలక్షేపము చేయుచుండెను. ఆయన పర్వతాలకు సమీపముగా దానవరాక్షసుడు నివసించుచు అప్పుడప్పుడు మహాసత్త్వని కడకు వచ్చి ధర్మము వినుచుండును. అని జనులు వచ్చిపోవుమార్గమున నిలిచి వారిని పట్టుకొని భక్షించుచుండెను.

ఒకనాడు అశ్వమేధములోని ఉత్తముకుల వగువు తలదండ్రులను జూచి మరలి వచ్చుచుండగా ఆమె వెంట నున్న వారిపై రాక్షసుడు భయంకరాకారముతో కవసెను. చేత నున్న ఆయుధములను విడిచి వారు పరుగెత్తిరి. బండిలో గూరుచున్న సుందరిని చూచి వాడు ముగ్ధుడై ఆమెను తన మహాలలోనికి గోని పోయి భార్యను చేసికొనెను. అతనినుండి నెయ్యి, బియ్యము, మత్స్య మాంసములు మగురఫలాదులు తెచ్చి యామె కిచ్చుచుండెను. ఆమెను వస్త్రములతో ఆభరణములతో నలంకరించి వానిని మరల కరండములో భద్రముగా నుంచి దానిని గుజమున తగిలించుకొనుచుండును.

అమె యొకనాడు స్నానము చేయుకొరికతో సరస్సు కడకు బోయి కరండి కను తెరచి అందులోని వస్త్రుధులు తీసికొని స్నానము చేసి విలేపనము చేసికొని లభరణములు ధరించెను. “ఒడలికి కొంచెము గాలి తగులనిమ్ము” అని పలికి పెట్టకు సమీపమున నామెను గురుగుండు మని పాడు స్నానార్థము కొంచెము దూరము పోయి నీటిలో దిగెను.

ఆ సమయమున పాయువుశ్రు డను విద్యాధరుడు ఖడ్గభార్గ్యయై యాకాశమున బోవుచుండ అమె యతనిని జూచి సంజ్ఞ చేసెను. విద్యాధరుడు వెంటనే క్రిందికి దిగి రాగా అమె పానిని పెట్టెలో నుంచి బానవునింక కెదురు చూచుచు పెట్టెపె గూరుచుండెను. పాడు వచ్చుచుండుట చూచి అను పానికి గానబడి, మాత తెరిచి అమె విద్యాధరునిమీద పండుకొని తనచీర కప్పకొనెను, బానవుడు వచ్చి పెట్టను పరిక్షింపక తన భార్యయే అం దున్న దని తలచి గుహకు మోసికొని పోవుచు మార్గములో అపసుని దర్శింప కొరిక పుట్టగా ఆయన సన్నిధికి బోయెను. అపసి దురగమునుండి చూచి పెట్టెలో బగు వుండుట గ్రహించి సంభాషించుచు తల్లిగాధ పలికెను,

విచ్చేయుచున్నవా రెచ్చటనుండి
మువ్వరు ? రూపీతములమీద సరిగ
కూరుచుండుడు మీకు కుశలమే కాద ?
చిరకాలమున కిట కరుదెంచివారు.

బానవుడు విని “నే నీ అపసునికడ కొక్కడనే వచ్చినాను. రాయన మువ్వరు రనుచున్నాడు. ఏ మీది ? పా నవము గ్రహించి పలికినాడా ? కాక ఉన్న త్త ప్రలా పమా ?” అనుకొని సమీపించి ప్రణామము చేసి ఒక ప్రక్కన గురుచుండి మాటల గురు రెండవగాధ పలికెను.

నే డరుగురెంచితి నే నొక్కరుండ
లేగు రెండవపాడు నేడు నాచెంత
వచ్చితి రిచ్చటి కెచ్చటినుండి
మువు, రనుప్రశ్నకు, ముని, హేనువేమి ?

“అయ్యప్పన్, నృష్టముగా వినగోరుచున్నావా ?”

“చి త్తము.”

“అ త్తయిన విను” మని అపసి మూడవగాథ పలికెను.

నీ దొక్కడవు రెండు నీడుగర్భమున
నిశ్చి వ్ల మైనట్టి నీ ప్రియభార్య
అయమ రమియిందు వాయుపుత్రుండు.

అప్పుడు దానవుడు తనతో “విద్యాధరులు నూనూపులు. వీడు ఖడ్గముతో వచ్చియున్నచో నాపిట్ట చీల్చిబిగలడు” అనుకొని భయపడి అపసియెదుట పెట్టె తెరచెను.

శంస్ అభినయించు డై నపిదప రంభాంతము ప్రకటించుచు రంగాథ పలికెను.

తపసి స్పష్టముచేయ దానవు డంత
నడికట్టు పట్టంబు విడదీసినాడు
పెనుదండలం దాల్చు వనితయు నామె
కాముకుం డందుల గనబడినారు.

పెట్టె తెరవగానే విద్యాధరుడు మంత్రము పఠించి ఖడ్గముతో ఆకాశమున కెగసెను. చూచి దానవుడు అపసియెడ ప్రపన్నుచిస్లుడై నిగిలినగాథలు పలికెను.

అతివకు వశవ ర్తి యగువాడు తపసి
మానవాధము డనుమాట నీవలన
స్పష్టమయ్యె; తపస్వి ప్రాణపదముగ
నిరతంబు రక్షణ నే చేయుచున్న
ఒకనితో రమియించుచున్నది యమె.

అడవిలో నివసించునట్టి తపస్వి
అగ్నిని సేవించునట్లు సవర్య
సరిపినాడ నహర్నిశల దాని కేను,
అయిన నాపె యధర్మ మాచరించినది
స్త్రీలతో సఖ్యంబు చేయుట తగదు.

కనువున దాచిన కారణమునను
 బాగుది యది అని నమ్మికతోడ
 ప్రాంతమై నుంటిని ఎప్పెత్తుటాలు
 ఛర్మము విడచి తప్పు చేసినది
 శ్రీలతో నఖ్యంబు చేయట తగదు.

ఇది సురక్షిత కాన మదీయ యనుచు
 తగగు విశ్వాస ముంచు పేపగిది నెన.
 తరుణి ఎంతోకన్యకాక జనుని
 ద్రోయనట్టి ప్రపితముతో నమాన !
 వనితయెడల ప్రహస్నండు వ్యభలు చెందు.

కావున శ్రీలను కామింపకుండ
 చరియించువానికి శ్రమ ముండబోదు
 కాంక్షను సుఖ మిట్టి కల్యాణగుణము
 బంధింప దగినది వనితలతోడ
 నఖ్యంబు లేకుండ చరియించు బోవపు.

ఈ ప్రకారముగా దానవుడు బంధిసత్వుని చరణములమీద పడి ఆయనను
 స్తుతించి “భగవే, తమవలన సామ్రాజములు దక్కినవి. కానిపో రుపాపాత్ముల
 వలన విద్యాధరునిచేతులతో నాకు మరణము సంభవించెడిది” అని వలికెను. బంధి
 సత్వుడు వానికి ఛర్మము బంధించి “ఈయె కేమియును అహితము చేయవలదు,
 శీలములు గ్రహింపును” అని పంచశీలదీక్ష యిచ్చెను.

“ఈయెను బిట్టమిదమోసియు రక్షణ చేయలేకపోతిని. ఇంకెవరు
 రక్షింపగలరు!” అని యామెను విడిచిపెట్టి దానవు డరణ్యమునకు బోయెను.

ఇన్న ఇట్లు బంధించి సత్యప్రకాశనము కావించి జాతకములను సరిపెట్టెను.
 సత్యప్రకాశనంతరము ఉద్దిగ్నచి తల్లికపు శ్రోతావత్తి ఫలము నందెను. ఆ
 కాలమున దివ్యచక్షు డగుతపస్విని నేనే.

437 పుణ్యమంస జాతకము

శుక్ల జేతవనమున విహారము చేయును ఇంద్రియ సంయమమును గూర్చి చెప్పినది.

వర్ణమాన కథ

ఒకనాకప్పుడు భిక్షువులు ఇంద్రియసంయమము లేకుండిరి. రోభిక్షువులకు ఉపదేశ మియ దలచినవాడై శుక్ల ఆనందస్థవిరునితో చెప్పి భిక్షువులను ఒకచోట చేర్పించెను. ఆవల అలంకృత మైన ఉత్తమపీఠముపై కూరుచుండి శుక్ల వారలతో “భిక్షువులారా, నమరూపిత్వక మైన జగత్తును సందర్శ్యదృష్టితో చూడదగదు. ఆసమయమున ద్రష్ట మృతి నొందునేని నరకమున నుద్భవించును. అపున రూపిత్వము నుందర మనుదృష్టితో చూడరాదు. నమరూపిత్వ మగుచక్రమున భిక్షువులు పడరాదు. అట్లు పడువారు రోజన్మమున విశామము పొందుదురు. ఇంత కన్న భిక్షువులు వేడిలోహళలాకలతో నేత్రములను దహించుకొనుట మంచిది. విశేషించి రూపమును విలోకింప దగినసమయ మున్నది. విలోకింప దగినసమయ మున్నది. చూచునప్పుడు మంచిదని తలపిసి, చూడక దుష్టమనియే తలపిసి చూడవలెను. రోభిక్షువుగా నిజక్షేత్రమును మిరిపింప కుండవలెను. మిక్షేత్రమేది? నలుగున్నత్యుపన్థనములు, ఆర్యష్టాంగమార్గము, తమ్మిది ఏకోత్తరధర్మములు. రోక్షేత్రమున ఉన్నపుడు మారునకు అవకాశము లేదు. కఠికకు లోబడి నుందర దృష్టితో చూచునెడల క్రుశ్మిమాంసమును తినునక్కవలె నిజస్థిసరేఖనుండి క్షుణ్ణు లగుదురు” అని పలికి పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పుర్వము ఎంజానిలో బ్రహ్మదస్సుడు రాజ్యము చేయుచుండగా హిమాలయ పర్వతమున నొకనాకయడవిలోని పర్వతగుహలో వేలకలది గొర్రె లుండెను, అచ్చటికి కొలదిదూరములో పూతిమంసు డనునక్క వేణి యనుభార్యతో నివసించుచుండెను. ఒకనాడు నక్క భార్యతో గుడి విచరించుచు, ఉపాయమున గొర్రె మాంసము తిన నిచ్చగించెను. నక్క ప్రతిదిన మొకగొర్రెను జంపుచుండెను. ఆ

నక్కలు గొర్రెనాంసము పెక్కి మిక్కిలి బలిసి స్థూలములు అజొచ్చెను. క్రమమున గొర్రెలనెల్ల తగ్గుచుండెను. ఏకమాత యను తెలివి గలగొర్రెను చంప జాలక నక్క మొకనాడు భార్యతో “భద్రే, గొర్రెలు తగ్గుచున్నవి. ఏకమాతను తినవలెను. ఇంకల కుపియము మోచింపవలెను. నీ వొకతెవు వీరియ నువ్వో దానిసభ్యము చేయుము. దానికి సీమీద నమ్మకము బుగుగొ కుదిరిన తరువాత, నేను మరణపక్షలో నున్నట్లు పండుకొందును. దానికడకు నీవు వీరియ నొప్పిమి న్ముతి చెందినాడు. నే ననుచును. నీవు తప్ప నాకు బంధువులు లేరు. నీవు రావలెను. అని రోదనము చేసి అంత్యకర్మలు చేయుట కని ఏకమాతను వెంట పెట్టుకొని రమ్ము. గొర్రె వచ్చినంతనే ఎగిరి నేను దానిగొంతు పట్టుకొని కొరికి చంపెదను.” అని ఆలోచన చెప్పెను. మంచి దని వేణి గొర్రెతో మైత్రి చేసి, దానికి నమ్మకము కుదిరినపిమ్మట భర్త చెప్పినట్లు చేసెను, “సఖీ, నీభర్త నజ్ఞానము నందరను నంహరించినాడు. నాకు భయమగుచున్నది. నేను రాజాలను.” “సఖీ, భయము వలదు. చనిపోయినవాడు ఇతరుల నెట్లు చంపును?” “నీభర్త నులుపుగా నురజించువాడు అడు, నాకు భయముగానే ఉన్నది.” వేణి మాటి మాటికిని పట్టు పట్టుచే, నక్క మరణించి యుండవచ్చు నని యెంచి ఏకమాత దానివెంట జనుచు, ఏ నుగునిో ఎవరు చెప్ప గల రని వేణిని ముందు పెట్టుకొని తాను వెనుక నడచుట అగర్భాకతతో నుండెను. అరిసవ్వుడినిబట్టి గొర్రె వచ్చినదని తలచి స్వగౌలము తల యెత్తి కన్నులు తెరచి చూచెను. ఏకమాత గమనించి “అహహి మోసగాతు. నన్ను చంపించుటకు వచ్చినట్లు పడియున్నాడు” అని తల పోసి పరుగెత్త సిగెను. అది పరుగెత్తుట చూచి స్వగౌలి “ఏల పరు గిడు చున్నావు?” అనెను. ప్రస్థుత్తరముగా ఏకమాత రుగూధ పలికెను.

నా కేనియంగూత నచ్చనేలేదు

పూరిమంతుని జూద; వీరవుచున్నాను

అని, దానికి రూరమం నుంటమేలు.

గొర్రె ఇట్లు పలికి ఆగక నిజానస్థానమునకు పోయెను. వేణి దాని సవలేక, పోయి భర్తపక్షకు వచ్చి మొగము పాలిచి కూరుచుండెను. దానిని నిందించుచు స్వగౌలము రెండవగూఢ పలికెను.

వెర్రెచి నుమ్మి యివేణి, ప్రశంస

చేయును పతితోడ చెలికత్తెగుర్చి

మరలిపోయిన యేళమాతను గూర్చి
చాల విచారించు చంచలచిత్త.

స్వగౌలి మూడవగూఢ పలికెను :

ఓయి సోమ్యా, నీవు నున్నతల్లిబుద్ధి
వవిదక్షణుండవు నవిమలమతివి
మరణమ్ము చెందినమాడ్కి నుండియును
అక్షలు తెరచితి వనమయంబునను.

ఇది అభినంబుద్ధగూఢ :

సమయాన చూచుట సముచిత మగును
తరుణమ్ము చూచుట తగు పండితునకు
అసమయమ్మున జూచు నాతడు మిగుల
పూతిమంసునివలె పొందు వంచనము.

“స్వమీ, చింతింపకుము. ఏదో ఉపాయమున మరల దీని నిటకు గొని వత్తును. నీవు జగదూకతతో పట్టుకొనవలెను,” అని స్వగౌలి భర్త సూచించెను. లవల వేణి ఏళికమాతకడకు పోయి “ఏళీ, నీవు వచ్చుటచే మాకు మేలయ్యెను. నీవు వచ్చునప్పటికి నా భర్తకు డిపిరి పచ్చెను. ఇప్పుడియన జీవించి యున్నాడు. కా, ఆయనతో సంభాషించువు గాని” అని అయిదవగూఢ పలికెను.

నా కీయవలయును నాపయి ప్రీతి
పూర్ణపాత్రము; పీయపృచ్ఛ రమ్ము
ప్రాణాలతోడ నా భర్త యున్నాడు.

ఏళిమాత తనలో “రహిష్మితులములు నన్ను వంచింప నెంచుచున్నది. దీనితో విరోధించుట మంచిది కాదు. యుక్తి చేసి మోసగింపవలెను” అనుకొని ఆరవగూఢ పలికెను :

అగుగక పీయము నీ ! కాళి యిచ్చెదను
పరిపూర్ణపాత్రంబు: బహుపరివార
సహితంబుగా వశ్య-చక్కనివిందు
సమకూర్ప వలయును సంతసమ్మునను.

అనుయాయులను గూర్చి ప్రశ్నించునదె వేణి యేడవగాధ పలికెను :

ఎట్టిది పరివార మే విందుచేయ
వలసినయది ? నీవు వారి సమములు
విడివిడిగా దెల్పు, వేడెడ నిన్ను !

ఏకకమాత ఎనిమిదవగాధ పలికెను :

చతురక్ష, పింగియ. జంబుక, మాలి,
అనువారు పరివారమందు శ్వేతములు
వారికి చేయగవలయును విందు.

ఒక్కొక్క కుక్కవెంట అయిదువందల కుక్కలుండును. రవిధముగా
యొక్కము రెండువేల శునకములతో వస్తును. వారికి మీరు భోజనము పెట్టజాలరేనీ
అవి మిమ్మే భక్షించును.”

విని వేణి భయపడి “ఇది రాకుండుటే మేలు. ఇది రాకుండు నుపాయము
నూడవలెను.” అని తలచి తొమ్మిదవగాధ పలికెను.

విడువకు మియిల్లు విడుచువక్షమున
అంతరింపగవచ్చు నఖిలభండార
మిదటనే గుండుమీ, ఎటకు దివలరు
తెలుపుదు నీదుసందేశంలు పతికి.

స్వగాలి ఇట్లు పలికి మరణభయముచే పరుగెత్తి, స్వామికడ కేగి, దానితో గూడి
యెవటికీ ఎరిపియెను. మరల నెన్నడును నక్కలచటికి రాలేదు.

ఈ స్త్రీ ట్లుపడేంది, జాతకములు సరిపోలేవును. ఆకాలమున నచటి
వనములో జ్యేష్ఠ (అగ్ర) వృక్షమున నుత్పన్న మైనదేవత నేనే.

438. తిత్తిర జానకము

శిశుగృధ్రకూటమున విహారము చేయుచు పథప్రయత్నమును గుర్చి చెప్పినది.

వర్ణమున కథ

ఆనమయమున ధర్మసఖలలో ఇష్టాగోష్ఠి జరుగుచుండెను. “ఆయుష్మంతు లాం, దేవదత్తుడు సిగ్గుమాలినవాడు. అసూయకు, అహతశశ్రువుతో గుడి, ఉత్తమ గుణవంతు డైననమ్యక్ నంబుద్ధుని ధనుస్సంజములతో కిట్టించుట, యిరువ్విం చుట, మత్తగజము నడగిరిని మీదికి త్రోలించుట మొదలగు మారణయత్నములు చేయించెను.” అనుచుండిరి. ఇంతలో శిశుగృధ్ర అదటికి చనుదేరి “భిక్షులాం, ఏమి చేయుచున్నారు?” అని అడుగ వారు విషయము వివరించిరి. అంతట శిశు, “భిక్షులాం, దేవదత్తుడు ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ నన్ను వధింప ప్రయ త్నము చేసినాడు. రంజయమును బెదరింపనైన బెదరింప లేకపోయినాడు.” అని పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతిథి కథ

పూర్వము ఎంజునిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ ఒక ప్రసిద్ధు డాచార్యునికడ 500 మంది విద్యార్థులు విద్యలు నేర్చుచుండిరి. ఒకనాడాయన “ఇవట నుండుటవలన సోకార్యము లేదు. విద్యార్థుల యధ్యయము కుడ నమాప్తి నొందలేదు. హిమాలయ ప్రదేశమున వనములో నివసించుగు వీరికి విద్యలు నేర్పు దును,” అని తలచి. వారితో జెప్పి తిలతండులాగులు తీసికొని అరణ్యమున ప్రవేశించి, మార్గముప్రక్కన వర్షాల నిర్మించి అందునివసంప జొచ్చెను. విద్యార్థులు కూడ వర్షాలలు నిర్మించుకొనిరి. వారియభిమానులు తండు లాదులు పంపుచుండిరి. “అరణ్యములో ఆ ప్రదేశమున ప్రసిద్ధాచార్యుడు విద్యార్థు లకు చదువు చెప్పుచున్నాడు,” అని దేశవాసులు బియ్యము మొదలగునవి పంపు చుండిరి. వారికి ఎల్లకై యొకరు దూడతోగుడ అవును పంపిరి. ఆచార్యుని వర్షాల ప్రక్కన తన యిరువ్వురుబిడ్డలతో ఉడుము నివసించుచుండెను. సింహా యోధులు కూడ ఆయనను సేవించుటకై వచ్చుచుండెను. ఒకనాడ తిత్తిరిపిట్ట నికటశబ్దంబు నివసించుచు ఆచార్యుడు విద్యార్థుల కభ్యాసనము చేయునప్పుడు

వినుచు మూడువేదములను గ్రహించెను. విద్యార్థులకును తిత్తిరికిని గౌరవోత్తియోర్పడెను. విద్యలు పూర్తిచేయకుండనే ఆచార్యుడు మృతి నొందెను. ఆయన కళిబరమున కగ్నిసంస్కారము చేసి బాలుకానుష్ఠము నిర్మించి పుష్పములతో పూజించి విద్యార్థులు దుఃఖించిరి. ఏల దుఃఖించుచున్నారని వారిని తిత్తిరి యడిగెను. ఆచార్య డభ్యాసము మధ్యమముననే మమ్ము విడిచి బోయినాడు. కావున విచారించుచున్నాము.” “అట్లయినచో దుఃఖింపకుడు. నేను విద్యలు నేర్చుదును.” “నీ కెట్లు విద్య లలవడినవి?” “ఆచార్యుడు బొక చివ్వునవ్వుడు నేను విని మూడువేదములను అభ్యసించినాను.” “అయినచో నీకే క్షిప్రకటింపుము.” “వినుడు” అని తిత్తిరి కతిసభాగములను పర్యవేక్షించుచుండి బాగుప్రవహించురీతిని వినిపించెను. వారు సంతోషులై తిత్తిరిపండితునికడ వేదాభ్యాసము చేయసాగిరి. తిత్తిరి ప్రభాసాచార్యుని స్థానము సాక్రమించి వారికి సమస్తవిద్యలు నేర్పుచుండెను. తిత్తిరిపండితునకై వారు సువర్ణస్థానము మధువు మొదలగునవి తెచ్చి సావిధపుష్పములతో పూజించి సత్కరించుచుండిరి. అరణ్యములో తిత్తిరి 500 విద్యార్థులకు చదువులు చెప్పుచుండె ననుబాధ జంబూద్వీపమున వ్యాపించెను.

ఆ కాలమున జంబూద్వీపమున గిరగ్రాహితవముతో ననాన మైనమహాత్మ్యము ప్రకటితమయ్యెను. చూడ రం దని మాణవకులకు వారితలిదండ్రులు బాధపంపిరి. వారు తిత్తిరిపండితునితోను, ఉడుముతోను చెప్పి తమతమప్రదేశములకు బోయిరి. నిర్గంధుడైననుష్టాపను డొకడు దేశమున తిరుగుచు ఆ ప్రదేశము చేరెను. ఉడుము (గిర) బానిని చూచి ప్రశ్నార్థము చేసి “అచట బియ్యమున్నది. ఇచట తిలలున్నవి. ఆన్నము వండుకొని తినుము” అని చెప్పి ఆహారము వెడలిపియెను. బాగు ప్రతాపముననే ఉడుముబిడ్డలను చంపి, మాంసము వండెను. మధ్యాహ్నము తిత్తిరిపండితుని వత్సకమును వధించి భక్షించెను. సాయంకాలము చేనుపు వచ్చుట చూచి బానిని చంపి, మాంసము తిని గుర్రు పెట్టుచు చెట్టుక్రింద నిద్రించెను. ఉడుము సాయంకాల మింటికి వచ్చి బిడ్డలను కానక విచారముతో తిరగజొచ్చెను. బానిని చూచి వ్యక్తదేవత స్కంధవరమున నిజప్రభావముతో నిలిచి బానితో సంభాషించుచు “విచారించకుము. ఈ ఎంపిశ్యుడు నీబిడ్డలను, తిత్తిరపండితుని, దుఃఖను, గోవును వధించినాడు. వీనికంతమును కొరుకుము. వీనిని శుద్ధముజ్జింపుము.” అని తొలిగొధ పలికెను.

ఎవనికి తండులా లిద్దిత” అదె

నీబిడ్డలను పట్ట నింపుకొన్నాడు

ఎనిని కొలెయ వలయును, నిన్ను
బ్రదుకనీయదు అను బ్రదికియుండంగ !

అంతట గోధ రెండు గోధలు పలికెను :

మంత్రనినుల చీరెమాడ్కిని మలిను
దెంతయు లోభాశ్వు డీకృతఘ్నుండు
కాటు వేయగ వీనిగొతన శుభ్ర
భాగ మేమియు అనబడ దించుకె న.
రాలాటి దోష్షైకదృక్కున కెల్ల
భూమి యొనంగినదొండడు తృప్తి.

గోధ యిట్లు పలికి “వీడు లేచి నన్ను గూడ ఎప్పుడో చంపి తినగల” డని
తలపిసి, ప్రాణములు రక్షించుకొనుటకై ఎరిపియెను.

మిత్రము లగుటచే సింహ వ్యాఘ్రములు తిత్తిరపండితుని చూచుటకై అప్పు
డప్పుడు వచ్చుచుండెడివి. తిత్తిరపండితు డప్పుడప్పుడు బిఱియి ఎనికి ధర్మివ
దేశము చేయుచుండును. అందు సింహము వ్యాఘ్రముతో “మిత్రమా, మనము
తిత్తిరపండితుని చూచి సపహా మయినది. నీవు బిఱియి ఎ ర్గ కనుగొని రమ్ము”
అనెను. మంచి దని వ్యాఘ్రము బయలుదేరి, ఉడుము పరుగెళ్లు సమయమైన
కచట చేరి నిద్రించుచున్న దుమ్మర్గుని చూచెను. ఎనిజడలలో తిత్తిరపండితుని
రోమములు, తక్కినవాని యెముకలు కనబడెను, వ్యాఘ్రంజ మది చూచి అను
దినము నివసించుచుండు బంగరుపంజరమున తిత్తిరపండితుని అనక, ఆ ఎ-
త్తుడే ఎనిని భక్షించియుండు నని తలచి ఎదముతో తన్నిలేపెను. భయభ్రాంతు
డైనవానితో పులి “నీవు వీని నన్నిటిని చంపితివి” అనెను, “నేను చంపలేదు, తిన
లేదు,” అని ఎ డనెను. “ఎవచో, నీవు చంపనిచో నెవరు చంపిరి ? చెప్పవేని
నీ ప్రాణములు దక్కవు !” అని వ్యాఘ్రము బెదిరింపగా ఎడు మరణభీష్ణుడై
“స్వమీ, అవును. గోధకపోతములను, వత్సక ధేనువులను వధించి భక్షించితిని.
తిత్తిరినిమాత్రము చంపలేదు,” అని యెంత చెప్పినను నమ్మక “నీ వెవలనుండి
వచ్చితివి ?” అని పులి ప్రశ్నించెను. “స్వమీ, కళింగరాష్ట్రమున వర్షకుల సర
కులు మోయుచు జీవసార్థ మింను వనులు చేయుచు ఇచ్చటికి వచ్చితిని.” అని
నను న్నము ఎడు వివరించెను. పులి బెదరించి ఎనిని సింహముకడకు గొనిపియి.

“నీవు తిత్తిరిని వధింపకున్నావో మరి యెవడు వధింతురు?” అనెను. వారిని చూచి సింహము ప్రశ్నించునట్లే నాలుగవగాధ పలికెను.

ఈమాకోవకుతోడనేల సుబాహు
చనుచెంచిన విచ్చటికి వేగముగ ?
చెప్పుము పని యేమొ శీఘ్రముగను.

విని బౌద్ధులు ముందవగాధ పలికెను.

నలు డైన తిత్తిరి యీ వీడినన
శంకింపకున్న ననత్కర్ముడైన
వీనియొన్నిని గూర్చి విని తిత్తిరికిని
గుభము లే దని మనఃకోభ కల్గినది.

అంతట సింహ మారవగాధ పలికెను.

జీవికకై వీడు చేసినపనులు
ఇతనివాసస్థాన మెచటను చెప్పును.
తిత్తిరిమృత్యునందేహంబు నీకు
కలుగ వీ డేమైన పలికిన దొక్క ?

ప్రశ్నకు సమాధానముగా బౌద్ధులజము శేషించిన గాధలు పలికెను ;

తిరిగెను చిల్లరసరుకు లవ్యునును
కాశింగమున వీగు కర్ర చే పట్టి
తిరిగెను గహనప్రదేశంబులందు,

సంచరించెను నటజనులను గూడి;
సంజరంబుల కర్రనిములు చేసి;
పృథ్వీగులం బట్టెను కాలిచె ఘ్రానంబు
ద్రోణంబు చే పట్టె; ద్యూతంబు లాడె,

నిూరెను నియమాల మేరను గూడ;
తనువున గొంతుంబు తగులగా నాపె
ర కబిండువు లర్థహత్రంబు నంగు;
కరణుగళంబును కాల్చుకొన్నాడు

వీ ఊరగించుచు వేడియన్నంబు.

జీవికకై ఇన్ని చేసి డితడు :

రతనిజటలతో రకలు కలవు.

చచ్చియున్నది గొప్ప సందేహమేల ?

సింహ మాపుచును తో “నీవు తిత్తిరపండితుని సంహరించితివా ?” అనెను. “చిత్తము స్వేమి!” అని ఎదు పలికెను. ఎదు సత్యము పలుకుటచే సింహము ఎనిని విడిచిపెట్టి గోరెను. కాని వ్యాఘ్రుంజము “రూపి వధాగ్నుడు” అని తోడనే ఎనిని కోరలతో చీల్చి, గుంటలోనికి విసరివేసెను.

మాణవకులు నురలివచ్చి తిత్తిరపండితుని కానక దుఃఖించి వెడలిపోయిరి.

శంస ఇట్లు బోధచేసి “భిక్షులాం, రాప్రకారము దేవదశ్శుడు పూర్వము కుండ నన్ను వధించుటకై ప్రయత్నము చేసివాడు” అని జాతకములు సరిబోల్చెను. ఆకాలమున జడబారి దేవదశ్శుడు, ఉడుము కృష్ణగతమి, వ్యాఘ్రము మర్దల్యాయ నుడు; సింహము సరిపుత్రుడు, ప్రసిద్ధబాహ్యుడు కాశ్యపుడు; తిత్తిరపండితుడు నేనే.”

433 చతుర్వార జాతకము

శాస్త్ర దేవతలను విహారము చేయుచుండగా మాట వినని ఒకనాక భిక్షువును చూచి చెప్పినతథ.

చర్చనాన తథ

ఈతథ నరకునిజాతముతోని ప్రథమకథతో వి స్మృతిపూర్వకముగా వచ్చి నది. చరణతో శాస్త్ర ఆదిక్షతతో “భిక్షవా, నీవు నిజముగా మాట విననివాడ వాని” అనెను. “ఈ నే, నిజమే” అని అత డన్నపిదప శాస్త్ర “భిక్షవా, భార్యనువాడ నీవు చెప్పినమాట విననివాడ నగుటచే ఘరచక్రమువలన బాధ చెందితివ” అని పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

భార్యకలమున కశ్యపబుద్ధుని నమయమున బాంజసిలో ఎనుబదికిట్ల కలమున కథితతి యగు శ్రేష్ఠికి నిత్రవించు డనా పుత్రు గుండెను. అతని తలి పండ్రాలు శ్రోతజన్ములు. కాని అతడు దుశ్శీలుడు, శ్రద్ధారహితుడు. కంతకలము నకు అతనితండ్రి మృతి చెందగా తల్లి కుటుంబమునా నిర్వహించునదై “నాయనా, నీవ్విధ మగు మానవత్వము నీకు లభించినది. బాననూ చేయుము; నదాచారమును పాటించుము. ఉపనిషదధర్మ మాచరింపుము. ధర్మము నాకర్ణింపుము,” అని చెప్పెను.

“అమ్మా! ధర్మముతో నాకు ప్రయోజనమా లేదు. నా కేమియును చెప్ప వలదు. నేను కర్మమునుజ్ఞుడై పరలోకమునకు బోవుదాను,” అని అతడు పలికినను తల్లి బాంసక పూర్ణిమనాగు అతనితో “నాయనా, నేగు గొప్ప ఉపనిషధ బాసరము. ఈయగు నీవు ఉపనిషదప్రత మాచరించి, విహారమునకు జని, రేయి అంతయు కర్మధర్మంగము విని కమ్ము. నీకు వేయిసజము లిచ్చాదను,” అని చెప్పెను.

అతడు భనలోభనాచే ఉపనిషదప్రతము ఆచరించి, ప్రాతఃకాల భోజనము చేసి విహారమును చేరి, పగ అంతయు అచట నుండి ఒక్క-ధర్మవాక్యముకూడ

చెవిలో పడకుండుతావున విశ్రమించెను. అచట నాతడు నిద్రపోయి మరునాడుదయమున లేచి దంతభావనాదులు చేసి కూర్చుండెను. ఇంటికడ తల్లి “నేడు నాపుత్రుడు ధర్మములు విని, ధర్మోపదేశికు లగు స్థవిరులను వెంటగొని వచ్చును” అని తలపోసి యవాగు ఎసీయము ఖద్యభజ్యములను సిద్ధముచేసి, చిత్రాసనము పరిచి ఎదురు చూచుచుండెను. కుమారుడు ఒంటరిగా వచ్చుట చూచి “సాయన! ధిర్మకధకుని ఏల వెంటగొని రాలేడు?” అని తల్లి అనెను,

“ఆతనితో నాకేమియు పనిలేదు.”

“అట్లయిన యవాగు త్రాగుము.”

“నీవు నాకు వేయినాణము లిత్తు నంటివి. ఎనినిమ్ము. పిదప యవాగు త్రాగెదను.”

“సాయన, ఎసీయము పుచ్చుకొమ్ము. ఆవల నాణములు లభింపగలవు.”

“ముందు నాణెములు లభించినచో పిదప ఎసీయము పుచ్చుకొందును.”

తల్లి వేయినాణముల నందిని ఆతని యెదుట పెట్టెను, అతడు ఎసీయము త్రాగి, నంది పుచ్చుకొని ష్యాపారము చేసి, త్వరలోనే లక్షణ గణించి, ఓడ ష్యాపారము చేయుదు ననుకొని, నాక సిద్ధము చేసి, తల్లితో రూపిషయము చెప్పగా “సాయన, నీవు నా కక్కడవే కుమారుడవు. మనయింట ధనము విశేషముగా ఉన్నది, నముద్రయనమున ఎన్నో కష్టములు దాపురించును. పోవలదు” అని నివారించెను.

“నేను పోవక తప్పదు. న న్నడ్డగింప లేవు.” అతని చేయి పట్టుకొని “నిన్ను పోవనీయ” ననుచుండు తల్లి చేయి నెట్టి ఆమెను పడద్రోసెను. ఆవల మిత్రవిందకుడు సోకాయానమున నముద్రమున ప్రవేశించెను. ఏడవనాడు ఆతని కర్మఫలమునుబట్టి నావ నముద్రమున కదలలేదు. నష్టదాయకు నన్వేషించు శలాక ముమ్మారు త్రిప్పినను అది మిత్రవిందకునే సూచించెను.

ఒక్కనివలన ఆనేకులకు నష్టము రుగుడ దని తలచి నావికులు ఎనిని పలకపై కట్టి నముద్రమున విడిచిరి.

తోడనే నాకలు నముద్రమున వేగముగా పోవనిగినవి.

వాడు నీట మునుగుచు, తేలుగు క్రనుముగా ఒకానొక దీవి చేరెను. అచట స్పటికవిమానమున నలుపురు ప్రేతలు కానబడిరి. వారు ఒకవారము దుఃఖ మనుభవించుచు వేరొకవారము సుఖము లనుభవించుచుండెరి. అతడు వారితో దివ్యానందము చూరగొనెను. వారు దుఃఖ మనుభవింపబోవు సమయమున “స్వమీ! మేము ఏడుదినములతో తిరిగి వస్తాము. మేము వచ్చువరకును ఉద్విగ్నవిత్తుడవు కాక ఇచటనే గుండవలయును” అని చెప్పిరి. వాడు అశచే వలకపై నెక్కి సముద్రమున పయనము చేయుచు ఒకానొక ద్వీపము చేరెను. అచట రజతవిమానమున అష్టప్రేతలను గొంచెను. రవిధముగానే ఆవలిద్వీపమున మణివిమానమున పడుసాలుగురును, వేరొక స్వర్ణవిమానమున ముప్పదిఇరువురు ప్రేతలను గొంచి వారితో దివ్యానందము పొంది, వారు దుఃఖ మనుభవింప బోయినపిదప, అతడు సముద్రమున పయనించి నాలుగుప్రక్కల నాలుగు ద్వారములు కల నగరమును కనుగొనెను. అది ఉన్నదనరకము. అందు యాతాశరీరులు తమతమ కల్యాణ నిరముగా ఫల మనుభవింపవలయును. మిత్రవిందకుగు అలంకృత మైన నగరమును చూచెను. అంగు ప్రవేశించినతోడనే ప్రభువు నగుచు నని మోచింది ఆత డంగు ప్రవేశించెను. అచట వక్షోదక్రమును బాల్చి మంటలలో ఉరుకునున్న నరకవాసులను వీక్షించెను. వారి రొమ్ములపై ఐదుదశముల బంధనములు అలంకారరూపమున గానవచ్చెను. శరీరములనుండి కారుచున్న రక్తవందన విలేపనములతో ఏడ్చి మొత్తుకొనుచున్న ధ్వనులు మధురగీతములవలె నుండెను. అతడు వారి కడకుబోయి “ఓయి పురుషులా! రువద్యమును మీరు బలతడవులనుండి ధరించి యున్నారు. ఇక నాకిండు,” అని పలికెను.

“మిత్రహా! ఇది పద్మముకాదు, ఖరచక్రము.”

“నీవు రువదలపక ఇట్లనున్నావు.” నరకవాసి తనలో “నకర్మము క్షీణించి ఉండవచ్చును. ఇతడు నావలెనే తల్లిని కట్టి వచ్చియుండవచ్చును. వీనికి ఖరచక్ర మిచ్చెదను,” అనుకొని “ఓయీ! రమ్మ, పద్మమును కొనుము” అని వారి శిరముపై ఖరచక్రము తగిలెను.

అప్పుడు మిత్రవిందకునకు అయ్యది ఖరచక్ర మని తెలిసెను. అతడు బాధతో కేకలు వేయ నారంభించెను. ఖరచక్రమును ధరించినంతనే ఆవలి బాధంతో న మయ్యెను. బోధిసత్వుడు చాలామంది అనుయాయులతో ప్రచారము చేయువాడై అననుయమున నచ్చటకు వచ్చెను. వారిని చూచి మిత్రవిందకుగు

“దేవంజు! రోదక్రము నువ్వుగింజలను గాను గాడినట్లు బాధ పెట్టుచున్నది. నే నేమి ఎవకర్మము చేసితిని? అని రోగాధలు పలికెను.

నాలు గినుపకవాటముల్ నాలు గినుప
గట్టికుట్టాలతో గొట్టినట్టి నగర !
మిందు తిరుగాడుచున్నాడ; నేల ఏవ
కార్యము లొనర్చినాడనీ: కాని ఆన్ని
వాకిళులు బద్ధములు; పక్షివలెను చిక్కు
కొన్నవాడను దీనిలో; నన్ను చక్ర
మేమి యపరాధమున బెదరించు యక్ష !

దానికి కారణము తెలుపువాడే దేవంజు రోగాధలు పలికెను ;

హేసామ్య. పొందియు నిరువదిలక్ష,
లా వ్యభంధపులు దయాశువు లెంత
చెప్పినన్ విన కల్పసిద్ధికై యబ్ధి
యందు దూకినవాడ; వచ్చట నాల్గు
నుండి యెన్నిది, దానినుండి పదారు,
ప్రొప్పించె నవల ముప్పదిరెండు నీకు.

రోవిధంబుగ కోర్కె పెచ్చినకలది
చక్రంబు క్రమముగా సంప్రేష్ట మయ్యె

అశ్వప్రకాశితు డె నమానపుని
శిరముపె చక్రంబు తిరుగుచునుండు.

ఉత్తరీ తర వృద్ధి నంది పూర్ణంబు
కానితృష్ణకు వశగము లోవారు
చక్రంబు ధరియింతు; సరకు లెన్నెనొ
విడనాడి మార్గవివేకంబు లేక
ఆత్మీయగేహంబు త్యజియించింపు.

చరియింతు రెవరు విచారమ్ము లేక
ఇట్లు చక్రంబు ధరియింతురు తలను.

తనచేయకార్యముల్ తత్ఫలితంబు
లాలోచనము చేయ నగును మెండుగను.

కొరిక్కిని సేవింపగూడ దనర్థ
మిచ్చు; కృపాశుల హితవదనాల
ననుసరింపం దగు; నటు చేయునట్టి
జనునకు గలుగదు చక్రభయంబు.

విని మిత్రవిందకుడు తనలో “నేను చేసినపను లీదేవపుత్రుడు యథార్థ
ముగా గ్రహించినాడు. నేను నరకబంధలో నుండునవధి కూడ గ్రహించియుండును”
అనుకొని యీగంధ పలికెను :

“హే యక్ష ! యీచక్ర మెంతకొలంబు
శిరముపై నుండునో చెప్పుమీ యింక
విగువక యుండునా వేయేండ్లుకూడ ?”

“ఇటు మిత్రవింద! నీ వెంతకొలంబు
వసియుండువో చెప్ప వశము కా దోయి !
ఉ తల్లమాంగముమీద నున్నచక్రంబు
విగువగు నీవు జీవించియుండంగ.”

ఇట్లు పలికి దేవపుత్రుడు నిజనివాసమునకు చనెను. రెండవవాడు కూడ
మహాశూతన అనుభవించెను.

శంస్లుట్లు ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపిరియైనను, అకాలమున
మిత్రవిందకుడు తల్లిమాట విననివాడు. దేవరాజు నేనే !

౧౪౪ కల్ప జాతము

శిశువు కపిలవస్తు సమీపమున న్యగ్రోహమును విహరించుచుండగా నవ్వును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శిశువు న్యగ్రోహమును సొంతకాలము భిక్షువులతోగూడి పఠించేయుచు ఒకప్పుడు నవ్వెను. “భగవాన్ హాసము చేయుటకు కారణ మేమై యుండును ? తాను గనుడు అకారణముగా మందహాసము చేయడు. అడుగుదును గాక,” అని అనంద స్థవిరుడు యోచించి చేతులు జోడించి హాసమునకు కారణ మడిగెను. “అనంద ! ఇచ్చట పూర్వకాలమున కృష్ణు డను ఋషి యుండెను. ఆయన శీలతేజముచే శక్ర భవనము కంపించెను. “అని శిశువు ఆకథను స్థవిరుని ప్రార్థనపై ప్రకటికరించెను.

అతీతకథ

పూర్వకాలమున బ్రహ్మాదత్తుడు బ్రాహ్మణునిలో లంజ్యము చేయుచుండ ఎను బడికోట్ల ధనమున కధిపతియై అపుత్రకు డైన బ్రాహ్మణు డుండెను. అతడు శీల గ్రహణము చేసి పుత్రార్థియై ప్రార్థన చేయుగా బోధినత్వము బ్రాహ్మణి కడుపున పుట్టెను. సమకరణమునాడు బిడ్డనికి “కృష్ణకుమారు” డని పేరు పెట్టిరి. పదున రేండ్లు వచ్చినప్పటి కతడు మణిప్రతిమవలె మనోహరముగా నుండెను. విద్యా గ్రహణార్థము కుమారుని తండ్రి తక్షశిలకు పంపగా, పుత్రుడు అన్నివిద్యలు నేర్చు కొని మరలివచ్చెను. తండ్రి అతనికి తగిన కన్య నిప్పించి వివాహము చేసెను. కాలక్రమమున అతడు తలిదండ్రులనంపద సంతను పొందెను.

ఒకనా డతడు రత్నభంజరము కనుగొని మంచముపై కూర్చుండి బంగరు వస్తువుల పట్టిక తెప్పించెను. అందు అతని పూర్వపురుషులు లిఖించిన అక్షరములు ఖలానివారు ఇంతధనము సంపాదించిరి అని యుండెను. చూచి బోధినత్వము తనలో “ఇంతధనము సంపాదించినవారు ఎవరును కనుక, ధనమామూత్రము కొనవచ్చుచున్నది. ఒకరుకూడ ఈధనమును పరలోకమునకు కొనిపోవరు. పంచ

విభగతులకై అపిరన్యైః ధనమును దానముచేయుటయే సారము. బహుళిగమూలకు నిలయమగు నిస్పర్శరీరము శీలవంతు లగువారికి ప్రణామము చేయుటకు నిలయమయే సారము. అనిత్యాధిభూత మగు నిస్పర్శజీవితమునకు అనిత్యాధికమును గూర్చి వివశ్యసంభావన చేయుటయే సారము. కావున అపిరభిగములనుండి సారము గ్రహించుటకై దానము లిశ్యును" అనుకొని పీతమునుండి లేచి రాజ సన్నిధికిని అంగునయనుమతి వదలి మహాదానములు చేసెను. ఏగురింజులకుగూడ భనము నిశ్చేషము కాకుండుట చూచి ఆతగు "నకు ధనముతో నేమి పని? పార్శ్వకృషు లాకహార్యమే ప్రప్రజించి అభిజ్ఞులను సమావశ్యులను పింది బ్రహ్మ లోకపరామృతము నయ్యెదను." అనుకొని బ్యారము తెరచి, కావలసినవి పున్ను కొని పింగు అని బాటించెను. ఆవల నకు స్వము త్యజించి లోకులు నెత్తి మొగ్గుకొని యేగురుండగా ఆతడు నగరము వెలువడి పిమాలయము ప్రవేశించెను. యుగళులకై ప్రప్రజించి అను నివసించుటకై రమణీయ గృహగమును వెదకుట ఇచ్చట నుండు నని ఒకచో నిర్ణయించుకొనెను. ఇంద్రవారిణీవృత్తమా గల గ్రామమే సుశ్రయంతు నని అయిన ఒకానొక చెట్టుమొదట నివసంపజొచ్చెను. శ్రమముగా గ్రామమీ విడిచి అరజ్యువాసియై, పర్వతాల నిర్మింపక, వృక్షమూలమున నివసించుచుండెను. ఇచ్చి వచ్చినప్పుడు అకాశవీధిలో విహరించుచు, కుర్చుండుచు, అక్కర్తవస్తువు నేటిమీద పంపకొనుచుండువాడు.

నిష్ఠులలో అచ్చిన వస్తువునే తినెడివాడు. దినమున కొకమారే భోజనము చేయుచుండెడివాడు. ఆసనముపై ఒంటిగా నుండెడివాడు. ఓర్పుతో సమ స్వప్రత నులు అడిరించుచు, రులోకమున దిద్దినస్వప్నాదై అల్పేచ్ఛునై కొలదికాలములినే అశ్విజనమావశ్యులను పింది, భృతక్రీడనక్కుడై అదటనే నివసంపజొచ్చెను. కంఠమూలభలములకై అన్యప్రదేశమునకు పియేడివాడు కాదు. వృక్షమునుండి వచ్చు లాచినచో తినుచు, అకులు లాలినచో వానినే తినుచు, అకులు లేనప్పుడు వెదకు తినుచుండెడివాడు. ఈప్రకారముగా బహుకాలము అదట సంతృప్తితో వసించుచు ఒకప్పుడు ఇదే కాలమున అచ్చెట్టుపండ్లు తినుచుండగా లోభప్రేరితుడై వేంక చొరకితిని, అచ్చటిపండ్లు తినెడివాడు కాదు. కుర్చుండియే చేయి బాపినంతనే అచింతపండ్లనే గుమికూర్చి అండు పండ్లను గాలింపక చేతికి వచ్చినవి తినెడివాడు. అనంత ఈప్రకారముగా, శీలవంతో, తేజముతో, నుండగా శక్తునిసింహాసనము వేటి మెత్తెను, ప్రిజి పీతనును బాంధించినప్పుడు వేదెక్కును. ఇంద్రుడు

భృగవలముతో తన్ను పడచోయదలచినవా డెవడా యని యెంచింది, అరణ్యమున హారతపన్ను చేయు కృష్ణముషిని పండ్లు తినుచున్నవానిని గమనించెను. నేను ధర్మకథ గంభీరముగా పలికి, రోషమును నిత్యము ఫలప్రదానము చేయుచునిని ఆవింతుననుకొని మహాభై భవముతో త్వరితముగా, భూమిపై కవతరించి, ఆచెట్టు వెనుక నిల్చి, రోముషి నిజనిండ ఆలించినచో కుపితు డగునోకాడో పరీక్షింపదలచి రోగధ పలికెను.

పీడు నల్లనివాడు, వీనిభోజనము
నల్లగా నుండును, నల్లని నేల
నే వసియించు, నా కిది నచ్చలేదు.

కృష్ణముని దివ్యనేత్రముతో చూచి నాతో సంభాషించువా డెవ డని పరికించి శక్రు డని గ్రహించి లేవక అయినవై పుచాడక రోగధ పలికెను.

తలవకు నలు పని త్వజ్జూతముననె;
అంతరంగము నిర మైన బ్రాహ్మణుడు;
పేనురపత్తి! చేయు నెవ్వడు ఎవ
కృత్యంబు లవాడై కృష్ణవర్ణుడు.

ఇట్లు పలికి రోముషులకు మృత్యువు సమకూర్చు ఎవకర్మవిశేషమును విస్మరించు నమ స్మృతకర్మములను నిందించి శీలములను ప్రశంసించి, ఆకనకాన చంద్రునివలె వెలుగుచు, శక్రునకు ధర్మపదేశము చేసెను. శక్రుడు ధర్మకథ నాలకించి, సంతుష్టచిహ్నము బోధిసత్త్వనకు వరమిచ్చువాడై ఈగధ పలికెను :

సీనుభాషితముల సీనునోహరి
వాక్కుల కలరి నే వర మిచ్చువాడ
అడుగుము బ్రహ్మణ ఆభిలషితంబు.

విని బోధిసత్త్వుడు తనలో “నిజనిండ విని నేను కుపితుడ నగుదునో కానో అని రోయన పరీక్ష చేయుచున్నట్లున్నది. తలత నాకృష్ణజినమును, భోజనమును, నివాసస్థానమును నిందించి నేను కృద్ధుడను కాకుండుట గమనించి శక్రుడు ప్రసన్నుడై వర మిచ్చునట్లున్నాడు. నేను శక్రునిసంపదగాని, బ్రహ్మ శ్వర్యముగాని కోరుచున్నా నేమో యని భావించియుండనొప్పును. కావున రోసంశ యము తొలగించుటకై నేను నాలుగువరములు వేదవలనియున్నది. నాకు నెవరి

యెవలను ద్వేషము కాని, క్రోధము గాని ఉండరాదు. అన్యుల సంపదయెడల లోభము గాని ప్రీతిగాని ఉండరాదు" అనుకొని సంశయములు తొలగించుటకై అల్పగుణవరములు వేడుకొనె రుగాధ పలికెను ;

సర్వగూఢేశ్వరం, శక్ర, వరము
దంప చేయునెడ సర్వం లోభహీను
దద్వేష్ట నక్రోధి నయి నేను చి త్త
వృత్తితో స్నేహంబు విడుతును గాక !
అల్పగుణవరములే యేను బాంధింతు.

శక్రము తనలో కృష్ణపండితుడు వేడినవరములు నిర్దుష్టము లని భావించి అవిరముల గుణదోషములనుగూర్చి ఇతనిని ప్రశ్నింపును అనుకొని రుగాధ పలికెను :

వీధిలో తనూ చెప్పి వీనిలో నీకు
లోభదుష్టత్వే యీ దోషంబు తెల్పి ?

దోషసన్న్వతు వీని రుగాధలు పలికెను :

అల్పంబునుండియే అధిక మైపోవు
అక్షమనుండియే యావిర్భవించు
అనకునకు గల్గు నధికగుణంబు...
నచ్చలే దంగదే నాకు క్రోధంబు.

మహాపాకులు లేగు ప్రథమమ్మునందు
పిడిపిలిపింబులు పిమ్మట దండ
మాచల శస్త్రప్రహారంబు నడచు
ఇట్లానినుండి జనింగు క్రోధంబు
నచ్చలే దంగదే నాకు ద్వేషంబు.

తొలుత బాంధంబును దోషిడి యవల
సహనవృత్తి భంజన దీన బుట్టు
నచ్చలే దిందుచే నాకు లోభంబు.

స్నేహముతో గూడి చి త్తమ్మునందు
విత్తిమ్ములే యుండు బహువిధగ్రంథు

బుద్ధూతమగు ఎనినుండి ఆపంబు
నచ్చదు స్నేహంబు నా కందువలన.

ప్రశ్నితరములు విని శక్రుడు “కృష్ణపండిత్ తమా ! నీవు ఈ ప్రశ్నముల
కిచ్చినసమాధానములు బుద్ధభగవానుడే ఇచ్చినంత మేలుగా నున్నవి. నీయెడ నేను
మిగుల ప్రసన్నుడ నై తిని. ఇంకను వరము వేడుము.” అనుచు రోగిని పలికెను :

నీసుఖశీతముల నీమనోహరి
ఎక్కుల కలరి నే వర మిచ్చువాడ
అడుగుము బ్రహ్మజ్ఞ, అభిలషితంబు.

అంతట బోధిసత్వుడు రోగిని పలికెను :

సర్వభూతేశ్వర, శక్ర, వరము
దయచేయుదేని యిట్టాని నొనంగు;
మీయరణ్యమునందు నేకాకిగాను
నిత్యవిహారంబు నెరపుచు రోగ
బాధ లేకుండంగ బ్రదుకుదు గాక !

విని శక్రుడు తనలో “కృష్ణపండితుడు సంసారసంబంధ మగు విషయము
లను కోరుట లేదు. తపస్సంబంధ మగువిషయములనే కోరుచున్నాడు” అనుకొని
మరింత ప్రసన్నుడై మరయొకవర మీయదలచి రోగిని పలికెను :

నీసుఖశీతముల నీమనోహరి
ఎక్కుల కలరి నే వర మిచ్చువాడ
అడుగుము బ్రహ్మజ్ఞ, అభిలషితంబు.

బోధిసత్వుడు వర గ్రహణానంతరము ధర్మీయదేశము చేయుచు రోగిని
పలికెను :

సర్వభూతేశ్వర, శక్ర, వరము
ఒనగుచో నావల్ల ఒకరికిగుండ
మనసునందె నను తనువున నై న
కలుగ రా దేలాటి కష్ట మెన్నుండు
ఏను వేడెడి వర మిదె దేవరాజ !

బిందీసత్త్వము లకునిర్దు వరము వేడినను అగ్రసంబంధ మగువరములే కిరెను. రిగము శరీరసంబంధి గునియు ఇంద్రుడు రిగవిముక్కుని చేయలే డనియు ప్రాణుల శరీరము లుక్కు మనశుద్ధి శక్తునిచేతిలో లే వనియు కృష్ణ ఋషి గ్రహించినను ధర్మపదేశము ఇచ్చుటకై వరమును గ్రహించినాడు. శక్తుడు ఆవృక్షమును నిత్యఫలదాయకావించి, బిందీసత్త్వమునకు ప్రజామము చేసి, అంజలి మస్థకమున ఘటించి, ఇచ్చటనే ఆరంగ్యముతో నుండు మని నిజస్థానమునకు జనెను.

బిందీసత్త్వమును ధ్యానవస్థితుడై బ్రహ్మలోకమునకు జనెను.

శిష్ట రథధర్మపదేశము చేసి, “ఆనందా, ఇచ్చటనే నే పుర్యము అంటిని” అని జాతకములు సరిపిల్చెను. ఆకాలమున రఃఅనురుద్ధుడు శక్తుడు. కృష్ణపండి తుడు నేనే !

442. సంఖ్య జానకము

వర్ణమున కథ

శ్రీప నీలీ ఒకానొక ఉపాసకుడు తటాగతుని ధర్మీపదేశము విని మరు నాటికి నిమంత్రణము చేసెను. అతడు ఇంటిలో మండపము నిర్మించి, అలంకరించి తరుణమున తటాగతునకు ఆహ్వానము పంపెను. నీలీ మంచి భిక్షువులతో గూడి శాస్త్ర అదర్శికి జని, తనకై పరిచిన ఆననముపై గురుచుండెను. ఉపాసకుడు బుద్ధప్రముఖ భిక్షసంఘమును వరుసగా ఏడుదినములు ఆహ్వానించి మహాదానములు చేసెను. ఏడవనాడు నమ స్థపరిష్కారములతో దాన మిచ్చెను. అప్పుడు ఎందరక్షలు ఇచ్చుట విశేషము. తటాగతుని కర్పించిన ఎందరక్షలజత విగావ వేయినాణములు. అగ్రశ్రావకుల కిరువురకు నీలీ నాణముల విలువగల జతలు నమర్పించెను. మిగిలిన భిక్షువు లందరకును జత నీలీ నాణముల విలువ కలవి ఒనంగినాడు. ఈ ప్రకారముగా నమ స్థపరిష్కారములతో కుడిన దానము లిచ్చి భగవానునిపార్శ్వమున అతడు కూర్చుండెను. శాస్త్ర దానముమోదనము చేయుచు మధురస్వరమున “ఉపాసక, నీవు నమ స్థపరిష్కారములతో చేసినదానము శ్రేష్ఠ మైనది. పూర్వకాలమున బుద్ధుడు జన్మింపక పూర్వము నీవు ప్రత్యేకబుద్ధునకు ఎందరక్షలు దాన మిచ్చినావు. అవల నొక ప్రయోజనము చేయుచు శతవ పగిలినపెదవ నముద్రమున దిక్కు లేక విఘ్నమును ఎందరక్షాప్రదాన ఫలితముగా తీరము చేరగలిగినావు. ఇప్పుడు బుద్ధ ప్రముఖభిక్షసంఘమునకు మహాదానములిచ్చినావు. నీవుచేసిన ఎందరక్షా దానము నీకు సహాయకారి ఏలకాదు?” అని ఉపాసకుని ప్రార్థనపై పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున ఈశాంబానికి మోలిని అని పేరు. మోలిసినగరమును బ్రహ్మదత్తుడు పరిపాలన చేయుకాలమున సంఖ సామకు డగు ధనికబ్రాహ్మణుడుండెను. అతడు నగరద్వారములు నాల్గింటికడను, నగరమధ్యమననూ, రాజ ద్వారముకడను ఆరు దానశాలలు స్థాపించెను. అనుదినము ఆరులక్షల నాణములు వెచ్చించుచు దుఃఖితులకు దరిద్రపీడితులకు ఘోరిదానములు చేయుచుండెను. ఒకనాడతడు తనలో “ఇకధనము లేకున్నచో నేను దానధర్మములు చేయజాలను. ధన

మన్ననే దానము చేయగలను. ఇందులకై నాకప్రయాణము చేసి సువర్ణభూమికి పోయి, భనము తెచ్చెదను.” అనుకొని నాక ఏంపుట చేసి దానిని వస్తునము దాయముతో నింపి, భార్యను, పుత్రులను పిలువనంపి, “నేను వచ్చునంతవరకు అనుదినము దానధర్మములు నగుపుచుండవలెను.” అని చెప్పి, భత్రము కైకొని ఏదరక్షలు తాడుగుకొని మహ్యహ్మ సమయమునకు సమీప గ్రామము వెళ్ళెను.

ఆసమయమున గంధమాధన పర్వతమును ఒకానొక ప్రత్యేకబుద్ధుడు భాసించుచుచే విషయము గ్రహించి తనలో “రహుహపురుషుడు భనము కొని వచ్చుటకై పోవుచున్నాడు. సముద్రమున యేమైన లవద కలుగవచ్చునో కలుగదో పరిశీలించెదను” అనుకొని రోతడు నన్ను గొంచి భత్రము, ఏదరక్షలు, మొదలగు నవి నాకు దాన మిచ్చును. దానివలన సముద్రమున ఒకవేళ పడవ పగిలినచో రో వస్తువుల సహాయము ఈతనికి లభింపవచ్చును. కావున రోతనిని కనికరించెదను. అనుకొని ఆశమాధ్యక్షుని వచ్చి బ్రాహ్మణునకు కొలదిదూరమున నిలిచి యాయు వుచే అగ్నివలె నుండునున్న త ప్థవాలుకవయి ఆతనియెదుటకు వచ్చెను. బ్రాహ్మణు డాతని చూచినంతనే తన పుత్రాక్షత్ర మెగుటికి వచ్చినట్లు భావించి, నేడు దాన దీపములు చల్లవలెను. అనుకొని సంతుష్టచిత్తుడై వేగముగా ప్రణామము చేసి, “నన్ను కరుణించి రహమాధ్యక్షునుండి కొంచెము ప్రక్కకు తొలగి రోవృక్షబుద్ధులలో నిక పయించెదము.” అని వేదెను. ఆయన అచటికి చేరినంతనే బ్రాహ్మణుడు ఇనుకతో అరుగు లేర్పరచి, దానిపై తన యుత్తరీయము పరచి ప్రత్యేకబుద్ధుని దానిపై కూర్చుండబెట్టి సుగంధిల నుగుపినిగముతో ఏద ప్రక్షాళనము చేసి సుగంధద్రవ్యము ఏదక్షులకు పూసి ఆయన ఏదరక్షలై త్రి సుగంధద్రవ్యము లాచి ప్రత్యేకబుద్ధుని ఏదములకు తాడిగెను. ఆవల తన భత్రమును, ఏదరక్షలను ఆయన కప్పించి “రోజుకు అము తాడుగుకొని రోభత్రమును ధరింపుడు” అని దిన్నెదించెను. ప్రత్యేకబుద్ధుడు ఆయన ననుగ్రహించుటకై దానిని స్వీకరించి, తన ప్రసన్నభావము వెలిబుచ్చుటకై చూచుచుండగానే ఈ తల్లరమున కెగసి గంధ మాధన పర్వతమునకు జనెను. బోధినన్నుడు సంతుష్టస్వీకృత్యై రేపుపట్టణము నకు జరి నాక యొక్కెను. సముద్రయానము చేయుచుండగా ఏడవనాడు నాక భగ్గుమయినది. నీరు తొడివేయుటకు చీలుకాలేదు. భయభ్రాంతయై జననమూహము అరుగును తమతమ ఇష్టదేవతలను స్మరించును. ఆక్రోశము చేయజొచ్చెను. బోధి నన్నుని ఒకానొకసేవకునిచే తెలమర్దనము చేయించుకొనెను. ఘృతము చక్కెర తినగలిగినంత తిని సేవకునకుకూడ పెట్టెను. కూవయష్టి పడినట్లు ఇటు మానగర

మున్న దని నిశ్చయించుకొని సముద్రజంతువులనుండి అన్యోన్యము రక్షించుకొనును నీట పోవుచుండిరి. సకలలోని జను లందరు నశించిరి. బింధిసత్త్వుడు ఆతని సేవకుడు ప్రక్కప్రక్కలనే రోడుచుండిరి. ఎరు అట్లు రోడుచుండగా ఏడు రోజులు గడచినవి. ఉప్పునీటిలో నున్ననూ ఆతడు ఉపసనభవతము నవలంబించెను.

ఆసమయమున లోకపాలకులు నుజిమేఖల అను దేవిని సముద్రరక్షణార్థము నియోగించిరి. సకలు భగ్నమైనచో త్రికరణములు గ్రహించినవారిని సహచార సంపన్నులను తుదకు తల్లిదండ్రులమాట వినువారిని, సంకటమునుండి కాపాడుట సంభవించును. అతనికి పారముదినములవరకు సంపన్నత సంభృతముగా నుండెను. దేవి యౌడవరోజు సముద్రమువైపు చూడగా శంఖబ్రాహ్మణుడు కానబడగా “ఇతడు సముద్రమున బడి పార మగుచున్నది. మరణించినయెడల నాకు మృత్యువు వచ్చును.” అనుకొని ఆమె వివిధవిధములై న భోజ్యవదార్థములను, బంగరుపశ్చరమున పెట్టి కని ఎయ్యవేగముతో ఆతనినమోపమునకు జని ఎదురుగొని లాశమున నిలిచి “బ్రాహ్మణోత్తమా, నీవు పారమురోజులనుండి ఆహారము లేకున్నావు, రోదివ్యభోజన గూరిగింపుము.” అని వలుకగా, బ్రాహ్మణుడు ఆమెను చూచి. “నీభోజనము దూరముగా నుండును. నేను ఉపసనభవతమని.” అనెను. వెనుక నున్న ఆతని సేవకుడు దేవిని చూడక, ధ్వనిమాత్రము విని బ్రాహ్మణునకు మనసు మెత్తగిల్లి పోయిన దనుకొనెను. పారము దినములపాటు భోజనము లభింపకుండుటచే, దుఃఖియై మృత్యుభయముచే ప్రలాపము చేయుచున్నా డని కూడా తలచెను. బ్రాహ్మణుని సోదరులకు ఆతడీగాధ పలికెను :

ఓసంఖ, నీవుబహుశుగుడవు నుమ్ము
కొక విన్నడవు కడుధర్మములను
శ్రమణుల బ్రాహ్మణ జనులను కంటి
అయిన విలాపించి తనమయంబునను
నీతోడ మాటాడు నెవడు నే గాక ?

అయిన పానిపాకులు విని వీడు దేవిని చూడక పలికినాడు అనుకొని “మిత్రమా ! నాకు మృత్యుభయము లేదు! మృత్యువునకు భయపడి మాటాడు పారలేదు” అని యీగాధ పలికెను :

సముఖి, సువర్ణయు, సుందరమూర్తి
బంగరునగలతో భాసిల్లు దేవి

భోజనంలు సువర్ణభాజనమందు
తెచ్చి ఎకోనమ్మె తిను మన్నయపుడు
స్వర్ణము నె న యానంశుష్టచి త్
నేను నిషేధింప నేరకున్నాను.

అంతట ఆతడిగొధ పలికెను :

రఃరితి యశీజీ నీశీంచి సుఖము
నచిలపించెడియత డడుగంగ వలయు
హస్తముల్ జోడించి యాయుమ నిట్లు
దేవివో ఆకున్న నీవు మానుషివో ?

జీఠినశ్శువుడు నరిగి పలికినాడు ఆనుకొని అతడు రఃగొధ పలికెను :

ప్రియదక్షపులతోడ వీశీంచి భోజ
నార్థమై పిలిచెద; వడిగెద నిన్ను
తెలియుటకోసమై దేవివో ఆక
మహనీయ విగ్రహో, మానవంగనవో ?

అంతట దేవి రఃగొధులు పలికెను :

చనుచెందితిని సింధునలిలంబునుండి
దేవిని, నీయొక ద్వేషంబు లేదు
ఆనుకంబయే కల; దాగమనంబు
హితచింతచే, శంభ, రఃని-గరమున
అన్నపానీయంబు లఖిలప్రకార
శయనానంబులు శంభ, వాహనము
లున్నవి నీకోగు నన్నియు నిన్ను.

ఇది విని జీఠినశ్శువుడు తనలో “రఃదేవి నముద్రతలమున లేచి, వీనిని
నితీశ్శు ననుచున్నది. నాయోగ్యకర్మవలన దేవి వీనిని ఎక్కించుచున్నదా ? ఎ-శ క్షిని
ఇట్టి ఇంపుచున్నదా ? రఃమె నడిగెదను” అనుకొని రఃగొధ పలికెను :

నాచేరనట్టి దానములు యజ్ఞములు
ఏకొంచెములు గాని యెరుకయే నీకు

సుశ్రోణి, సుగ్రవు, సుందరగాత్రి
ఏనాడు కర్మకు నీనాటి ఫలము.

విని దేవి “రూబ్రహ్మణుడు తనకుశలకర్మల వలన, కాక తనసమర్థత వలననా అని భావించుచున్నాడు- నా కేమియు తెలియదు కావున అడిగెదను” అనుకొని యీగాధ పలికెను :

పండు త్రోవను కాళ్ళు నూడుచునుండ
శ్రమతోడ దప్పితో చనుచుండ గొంచి
ప్రత్యేకబుద్ధిని ఎందరక్షలను
దానమీయగ కామధేనువే యయ్యె.

బోధిసత్తువుడు సంతుష్టచిత్తుడై ఇట్టిసముద్రమున గుండ నాకోరిక తీర్చువారు కలరుకదా ! ఓహో ! ప్రత్యేకబుద్ధున కిచ్చినదానము సఫల మయినది, అని రూ గాధ పలికెను ;

ఇటు సన్యసాహస మేటికి నాకు ?
భిద్రముల్ లేకుండ సింహాసనముల
తోడి నాకను దేవి వేడుచున్నాను
అనుకూలపవనాల నానాక నేడె
సను మోలినీప ల్లనము జేర్పవలయు.

దేవి ప్రసన్న చి త్తయై స వర్షత్నములనాక నిర్మించెను. అందు ఇద్రసీల మణుల కుంపములు మూడు, స్వర్ణమయము ల్ల నవళుపులు రజతమయములయిన తెరచాపలు. బంగరుతెడ్డును కలవు. దేవి నాకను స వర్షత్నములతో నింపి బ్రాహ్మణుని నాకపై నెక్కించెను. సేవకునియెడ దృష్టి ప్రసరింపలేదు. బ్రాహ్మ ణుడు తనకుశలకర్మలతో భాగము సేనకున కిచ్చెను. సేవకు డనుమోదించెను. అంతట దేవి వానినిగుండ నాకపై నెక్కించి వానిని మోలినీనగరమునకు గొని విోయి, బ్రాహ్మణునియింట ధనము నుంచి నిజనివాసమునకు బోయెను,

ఇం న్న అభినంబుద్ధుడయినపిదప రూగాధ పలికెను :

సుత్రసన్నతతోడ సుందరనాక
నిద్రము చేయించి సేవకసహితు
శంఖు జేర్చెను దేవి చక్కనిపురికి.

బ్రాహ్మణుడు యావజ్జీవము సంపదతో శుల కూగుచు, దానధర్మములు చేయుచు, పంచశీలములు రక్షించును. కాలము తీరినంతనే అనుచరునితోకూడ దేవనగరము చేరెను.

ఇంక ధర్మపదేశము చేసి, సత్యక్రియ కావించి జాతకములు సరిపఱిల్లెను. సత్యక్రియానంతరము ఉపాసకుడు శ్రీతాప త్తిథుల వ్రతస్థితి డాయెను, ఆకాలమున దేవి ఉత్పలవర్ణ, సేవకుడు ఆనందుడు, శంఖ బ్రాహ్మణుడు నేనే.

113 మృదాంగీధి జూరకము

శున్ద జేతవనమున విహారము చేయుచూ కోపగ్రస్తుడైన ఒకానొకనిని గూర్చి చెప్పినది.

వర్ణన కథ

అతడుకల్యాణకారి యగు శున్ద ప్రకారము ప్రవ్రజించియు కోపమును జయింప లేకుండెను; అతడు కోపియగుటయే గాక చంచలనుననుకూడు. ఇతరు లేది చెప్పినను మండిపడెడివాడు. కోపము లాగానే మూతి ముగుచుకొనెడివాడు. అతడు కోపిష్టి యని విని శున్ద పానిని పిలువ నంపి “నీవు నిజముగా కోపిష్టివేన?” అని ప్రశ్నించి, భిక్షువు నిజమే నని అంగీకరించిన పిదప “భిక్షా, నీవు కోపము నిడువ వలెను. ఇహపరలోకములలో కోపము వంటి అనర్థకారి మరియొకటి లేదు. నీవు క్రోధము లేని బుద్ధశున్ద ప్రకారము ప్రవ్రజించియు కోపము నేల విడువవు? పూర్వము పండితులు బుద్ధశున్దమున ప్రవ్రజింపకున్నను కోపము లేకుండిరి” అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున బ్రహ్మదత్తుడు బాహునిలో రాజ్యము చేయుచుండగా, కాశీగ్రామములో మహాసంపత్తిశాలి యగు ధనిక బ్రాహ్మణుడుండెను. ఆయనకు సంతానము లేదు. పుత్రసంతానముకొరకు బ్రాహ్మణి దైవతమునకు మొక్కుచుండెను. బ్రహ్మలోకమునుండి బోధిసత్వుడు అవతరించి ఆమెగర్భమున ప్రవేశించెను. అనుకరణమునాడు బాలునకు బోధికుమారుడని పేరు పెట్టిరి.

అతడు పెరిగి పెద్దవాడై తక్షశిలకు జని సమస్తవిద్యలు నేర్చి ఇంటికి తిరిగివచ్చెను. అతనికి ఇచ్చలేకున్నను, తల్లిదండ్రులు ఆర్థేయపూరుషేయములలో సమాన మగు కన్యను తెచ్చిరి. ఉభయములకు ఇష్టము లేకున్నను పెద్దలు వివాహము జరిపిరి. వారిలో ఎవరికిని కామము లేదు. స్వప్నములో కూడా కామవాసన లేకుండ పెరిగిన పరిశుద్ధశీలురు. కాలక్రమమున తల్లిదండ్రులు కాలధర్మము చెందగా బోధిసత్వుడు వారికి అంత్యక్రియలు చేసి భార్యను పిలిచి “భద్రదే, నీవు రోకించి సంపదను స్వీకరించి సుఖముగా నుండుము” అనెను.

“ఆర్యపుత్రా, మీ రేమి చేయుదురు ?”

“నాకు ధనముతో పని లేదు. నేను హిమాలయమునకు జని ప్రవ్రజించి ఆత్మీయార్థము చేసికొందును.”

“ఆర్యపుత్రా, పురుషులేనా ప్రవ్రజింపుదురు ?”

“భద్రే, స్త్రీలకు కూడ పక్కన్నది.” “నేను మివలెనే అ్యగిని నయి ఎండిదెచ్చి లక్ష్యము చేయును. నాకుకూడ ధనముతో పని లేదు. నేనుకూడా ప్రవ్రజింపును.”

“భద్రే, విక్కిలి యోగ్యము.”

ఉభయులును శుశ్రీలము చేసి ఇల్లు వెడలి రమణీయ ప్రదేశమున ఆశ్రమము నిర్మింపుకొని ప్రవ్రజించి, కందమూలఫలములు భుజింపుచు, పదినెండువత్సరము అక్కడనే నివసించిరి. అప్పటివరకును వారికి ధ్యానలబ్ధి కాలేదు. అవల పారు డప్పు, పులును కొరకు జనపదమునకుపోయి, విచారించుచు క్రమముగా వారిని చేరి రాజ్యాధీశమున నుండజొచ్చిరి.

ఒకనాగు తోటనూలి రాజదర్శనార్థము పోయినప్పుడు రాజు వానితో “నేను ఉత్త్యానమున క్రీడింతును. ఆరామముంతయు పరిష్కరింపుము.” అని ఆదేశించెను. పాడు ఉపవనమున పరిశుద్ధము చేసినపిదప రాజు చాలమంది అనుచరులతో అచ్చట దిగెను. బ్రాహ్మణీ బ్రాహ్మణులు బుద్ధ్యానముతో ఒకవైపున కూర్చుండి, ప్రవ్రజ్యములును అనుభవింపుచుండిరి. రాజు ఇటు నటు పరుగు చేయుచు ఆసుందరవరి ప్రాజకద్వయమును కనుగొని వారియెడల సంశుద్ధచిహ్నములును, కావున ఆయన కొంచెము తడవగలడు, వారిని ప్రశ్నింత మనుకొని బోధిసత్తువుని నమిపించి, “ప్రవ్రజించిన మీకిదియే నేమి కావలెను ?” అనెను.

“నువ్వారాజు, ఏమియును వలదు. నే మిరువుర మొక్కనినిగా ప్రవ్రజించి నాము. తద్వారాను రుషి సచరణసేవిక.” విని రాజు “వీరి కేమియును పని లేదు. నేను బోధిసత్తువులనుచే రుషిని కొనిపోయినచో రుతము నన్నేమి చేయ గలను ? కావున వట్టుకొందును.” అని ఆతనికడకుపోయి రుగాధ పలికెను ;

రుషుతోసిని ప్రియ నీవిశాలాక్షి

బ్రాహ్మణ, ఎవ్వరైన బలపురస్వకము

ఎన్నకపోవుచు నేమి చేయుదువు ?

విని బోధింపఁబడిన పలికెను :

సాయంతరంగంబునందు క్రోధంబు
సంగూత మొనఁచి చచ్చునంటాక
విడువదు నను, కాన విపులవర్షంబు
ధరణీపంగంబు దమియించురీతి
ఏను దానిని శమియింప జేయుదును.

రక్షకరముగా బోధింపఁబడిన సింహాసనము చేసినట్లు పలికెను. రాజు
ఆపాక్కులు వినియు అజ్ఞానముచే, మూర్ఖతచే అంధీగ్గుతు డగుటవలన మనస్సును
వశమున నుంచినలేక ఒకయంద్యిగిని పిలిచి “రూపరివ్రాజికను రాజభవనమునకు
కొనిపోమ్ము” అని ఆజ్ఞ ఇచ్చెను. ఏడ్చి మొగ్గుకొనుచు “లోకమున ధర్మము
లేదు” అని ఎఱివేయుచున్న పరివ్రాజికను ఎదు కానిపోయెను. బోధింపఁబడిన
ఆమె యేడ్చు విని ఒక్కసారి ఆవలికి చూచి, దృష్టి మరల్చుకొనెను. రాజువ్యాసము
విడిచి రాజభవనమునకు జనెను. ఆపరివ్రాజికను పిలువ నంపి సౌఖ్య
మును భోగములను గూర్చి ఆమెకు తెలిపెను. ఆమె ఐహిక భోగమును
నిందించి ప్రవ్రజ్యము ప్రశంసించెను. ఎంతకును మనస్సు స్వాధీనము కాకుండుటచే
రాజు గదిలో బందించి తనలో “రూపరివ్రాజిక భోగజీవితము నపేక్షించుట లేదు.
శ్రీని తీసికొనిపోవుచున్నను తపస్వి కోపము చెంది ఒక్కసారియు ఇటువైపు చూడ
లేదు. రూతగు గొప్పమోనగాడు. ఏమైనను నాకు అనర్థము కావింపవచ్చును. పోయి
అత డేమి చేయుచున్నాడో చూచెదను” అనుకొని డివ్యానము ప్రవేశించెను.

బోధింపఁబడిన గూర్పుండి చీవరము కుట్టుచుండెను. రాజు కొలది పరిపా
రమువెంటబెట్టుకొని ఆంబుటము లేకుండ, నిదానముగా ఆయనకడ కరిగెను. బోధి
నశ్శిష్యుని రాజువంక చూడక అంబరమును కుట్టుచుండెను. రాజు తనలో “రూతగు
క్రోధముచే నాతో మాటాడకున్నాడు. రూద్రవృతపస్వి సింహగర్జన చేసినచో నాకు
కోపము వచ్చును. అణచుకొని పెక్కి తెలియనీయను” అనుకొని రూగధ పలికెను :

ఆత్మ ప్రతాపంబు సాదిలోచూపు
నట్లు ప్రగల్భంబు లాడినవాడు
బండబోలిక నిప్పు గుండు మనమున.

బోధింపఁబడిన కోపము లేకుండ రాజునకు సమాధానము చెప్పుదు ననుకొని
రూగధ పలికెను :

పుట్టినది వశగూతంబు కాదు
క్రీధంబు కావున వీజీపంగ
శమనంబు గూరివర్షము చేయునట్లు
ఏను దానిని శమియింప జేసితిని.

రాజు తనలో, అవును వేరొక విద్యనుగూర్చి రాయనను ప్రశ్నింపును అను
కొని, రంగాధ పలికెను :

పుట్టిన దేది నీబుద్ధిలోపలను ?
కాని దేనికి వశగూతంబు కావు ?
ఎట్లాని నీవు శమింప జేసితివి
అధికవర్షము గూ? నణచినయట్లు ?

విని బోధినత్వము “మహారాజా, క్రీధమువలన నెన్నో దోషము లుండును.
ఇది బాలకీగు కలిగిండును. తాత నామనస్సున క్రీధ ముత్పన్న మైనది. కాని
సైత్రీభావనతో దానిని నిరోధించినాను” అని క్రీధదుష్టపరిణామమును నిందించు
వాడై రంగాధ పలికెను :

పుట్టియు చియ్యది పడచూప కుండు ?
పుట్టక బాగుగా పడచూపు నేది ?
అట్టిక్రీధము మదిం బుట్టెను కాని
కానెతి వశవ ర్షి దానికి నేను
క్రీధస్మనకును మూర్ఖుండు లోబడును

ఏది జన్మింప నపితకము లైన
శత్రువుల్ కూడ ప్రసన్నులై అట్టి
క్రీధంబు నామనఃకుపంపన బుట్టె
కానెతి వశవ ర్షి దానికి నేను
క్రీధస్మనకును మూర్ఖుండు లోబడును.

ఏది జన్మింపగా నే నదర్థములు
సైతము బుద్ధికి వక్కగా నావొ
అట్టిక్రీధము మదిం బుట్టెను కాని

దానికి వశవ ర్హి కౌనై తి నేను
క్రొధమ్మునకును మూర్ఖుండు లోబడును.

దేనికి వశవ ర్హి యైన జనుండు
కుశలకర్మంబులు కుడ త్యజించు
విషలార్థములు గుడ విడుచుచునుండు
భయదనుర్దకమును బలవంత మైన
యొక్రొధమునకు మహాంజ, నేను
వశవ ర్హి కౌలేదు ఏ న్నవమ్ముగను,

కర్తృపిడిచేత కలుగును నిప్పు
ఎవ్వనిచేత జన్మించెన అను
అట్టికృష్ణంబుల నగ్నిదహించు
ఆజ్ఞాని మూర్ఖుండున మందబుద్ధి
సంగుర్జణంబున జనియించు క్రొధ
మావల నాతడే అర్థున మండు.

గడ్డిలో కట్టెలం బడ్డట్ట వహ్ని
ఫోలిక క్రొధ ప్రభూతి యెవ్వనికి
వ ర్హించునుండు నవ్వనియశంబు
బహుళ పజ్జన క్షవికరునట్లు

ఇంధనరహిత వహ్ని ప్రకాశమున
ఎవని క్రొధము శమియించుచునుండు
నవ్వని కీరితి యభివృద్ధి నొందు
శుక్ల పక్షంబున సోమనిరీతి.

అంజ బోధినత్వస్వనివాక్కులు విని ప్రసన్నచిత్తుడై అమాత్యుని బిలిచి పరి
వ్రాజికను కొని ర మ్మనియను, క్షమాపణ వేడవలె ననియు నాన తిచ్చెను. “క్రొధ
రహితులై మి రిరువురు మహానయన ప్రవ్రఖ్యనుభము ననుభవించుచు, నివసించు
పుడు. నేను నీధర్మసంరక్షణవిషయమై కనుగొనుచుందును.” అని ప్రహమముచేసి

వెడలిపోయెను. ఉభయులు నచటనే నివసింపజుచ్చిరి. కాలక్రమమున పరివ్రాజిక కాలధర్మము నొందెను; ఆవల నతడు హిమాలయమునకు జని, అభిజ్ఞలను సమావస్థలను పొంది బ్రహ్మవిహార మభ్యసించి శుద్ధకు బ్రహ్మలోకగామి యుయ్యెను.

శాస్త్రధర్మవదేశనము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను సత్యవ్రకాశనంతరము కుపేతభిక్ష వనగామి ఫలమున ప్రతిష్ఠితు డయ్యెను. అనన్యయమున పరివ్రాజిక హిమాలమాత; రాజు ఆనందుడు; పరివ్రాజకుడు నేనే.

౧౧ / శత్రుదీప-గ్రాస జ-తకము

శత్రు జేతవనమున విహారము చేయుచు ఉద్విగ్నచిత్తుడను భిక్షువును గుర్చి చెప్పినది.

వర్ణము-న కథ

రకభ కుసజ-తకము (-) లో వచ్చును. శత్రు భిక్షువులో “నీవు నిజముగా ఉద్విగ్నచిత్తుడ వైతివా?” అనెను.

“భ నే, నిజమే,” “భిక్షా, పూర్వకాలమున బుద్ధుడు జన్మింపక పూర్వము పండితులు అన్యవిధానమున ప్రవరించి, 5 సంవత్సరములకు పెరిగి కామభోగముల సాగింపక బ్రహ్మచర్యము నవలంబించిరి. లజ్జాభయములచే అము ఉద్విగ్నచిత్తు లై నవిషయము ఎవరితోడను చెప్పరైరి. కాని నీవు కల్యాణప్రద మగుశాసన ప్రకారము ప్రవరించియు, సావంతిగ రహస్యబుద్ధుని సమక్షమున నిలిచి పరిషన్నధ్యమున ఇ ట్లేల హాయిచున్నావు? నీవు లజ్జ నేల రక్షించుకొనలేదు?” అని శత్రు పూర్వజన్మ వృత్తాంతము చెప్పెను.

రాత్రిత కథ

పూర్వకాలమున వంకర-ష్టమున కశోంబీనగరమున కశోంబీకు డనురాజు రాజ్యము చేయుచుండెను. ఆనమయమున ఒకనాక గ్రామమున ఎనుబదికొట్లకు అధిపతు లగు బ్రహ్మణమిత్రు లిరువు రుండిరి. ఇరువురును కామభోగములు దోష భూయిష్టములని యెంచి, భారిదానములు చేసి, భోగములన్నిటిని త్యజించి, జనులు దుఃఖముచే ఏడ్చి మొత్తకొనుచుండగా, హిమాలయమునకు బయలుదేరిరి, అక్కడ ఆశ్రమము నిర్మించికిని ప్రవరించి, కందమూలఫలాదులు తినుచుండి యేబది సంవత్సరములు నివసించిరి. అయినను వారికి ధ్యానలబ్ధి కాలేదు. అవల ఉప్పు, చింతపండుకారకు, హిమాలయము దిగి, జనపదములు తిరుగుచు కాశీరాజ్యము చేరిరి. అచ్చట ఒకనాకనిగమ గ్రామమున, ఒకగృహస్థునకు మిత్రులైరి. ఆయన వారిని చూచినంతనే ప్రసన్నచిత్తుడై, పర్వతాల నిర్మించి వారికి కావలసిన సాగు వస్తువులు సమకూర్చినాడు. అచ్చట వారు రహారమి ౬ సంవత్సరము లుండిరి.

ఆవల పరివ్రాజనము చేయుటకై బయలు వెడలి ఎలాజని చేరి శ్మశానములో నివసించుచున్నది. వారిలో ద్వైపాయనతపస్వి కలదికలము శ్మశానమున నుండి గృహ సమీపమునకు రమ్మియెను. మాండవ్యతపస్వి అచ్చటనే యుండెను. ఒక రాత్రి వేళ చీరుడు విశేషముగా ధన ముపహరించి పోవుచుండెను. ఇంటిలోనివారు నిదుర లేచి, కావలావారిని వెంట బెట్టుకొని చీరునివెంటబదిరి. చీరుడు శీఘ్రముగా శ్మశానము చేరి మాండవ్యనిపర్జలకడ సరుకులు వదలి పారిపోయెను. యజమానులు వానిని కనుగొని మాండవ్యనితో “ఒరిదుష్టతపస్వి, నీవు రాత్రివేళ చార్యము చేయుదువు. పగటివేళ తపస్సు నటించువు” అని అతనిని తన్ని, కొట్టి. రాజునన్నిదికి కొనిపియిరి. రాజు విచారించకుండానే “ఇతనిని కొనిపియి శూలారోపణము చేయుడు” అని ఆజ్ఞ యిచ్చెను. మొదట వేపకొయ్యతో చెక్కిన శూలమునకు అయనను దిగవేసిరి. అది దిగలేదు. తుదకు ఇనుపశూలమునకు తపస్విని దిగవేసిననూ దిగబడలేదు. అప్పుడు అపని తనపూర్వకర్మనుగూర్చి యోచించినాడు. ఆయనకు పూర్వజన్మజ్ఞానము కలిగి, కర్మవిధానము గీచరించినది. వెనుకటి జన్మములో కలహరియింటి బిడ్డ. ఒకనాడతడు తండ్రివెంట నేదో చెట్టు కొట్టుటకై పోయెను. ఈగను కొవిదారముకర్తతో గ్రుచ్చెను. అను చేసిన పాపమునకు ప్రాగుల్లి త్తము చేసికొన నెంచి అపని తన ప్రకృతస్థితి గమనించి శూలారోపకులను పిలిచి, “మీరు నన్ను శూలారోపము చేయదలచినచో కొవిదార కాష్టముతో చేసినశూలమును తెప్పింపుడు” అని చెప్పగా వారు అట్లే దానిని కొని వచ్చి తపస్విని దానిపై కెక్కించి, కావలావారి నుంచి చనిరి. వారు బాటున దాగి మునికడకు వచ్చుచిప్పువారిని చూడజొచ్చిరి. అప్పుడు ద్వైపాయనుడు తన మిత్రుని చూచి చాలరోజు లయిన దని తలచి మాండవ్యని కడకు బయలువెడలెను. మిత్రుడు శూలవేధ పొందినవా డని మార్గసుధ్యమున విని, మాండవ్యని సమీపించి, ఒక ప్రక్క నిలిచి, “మిత్రమా! నీవుచేసిన అపరాధ మేమి?” అని అడిగెను. “నే నేమియు అపరాధము చేయ లేదు.” “నీకెవరిమీదను కోపము లేదు?” “నాకు రాజుమీదగని, నన్ను బంధించిన శూలారోపకులమీద అని కోపము లేదు.” “ఇట్లయినచో సహారవ ర్తి బృగు నాకు సాఖ్యదాయకము” అని ద్వైపాయనుడు శూలమున తెనుగుగా కూరుచుండెను. మాండవ్యని శరీరమునుండి ర క్షబిందువులు ద్వైపాయనుని సుదిట్టపై బడెను. అతని బంగారుశరీరము ఆబిందుపాతముచే కంచెము నల్లబడెను. దానివలన అయనకు కృష్ణద్వైపాయనుడనుపేరు వచ్చెను. ఆరేమయంతయు అత డచటనే కూరుచుండెను. ఈసహారము కావలివాండు

రాజునకు మరునాడు నివేదించిరి. అను విచారణ చేయకుండ ఇట్లు చేసితినే అని తట్టిగా రాజు వెంటనే లేచి శీఘ్రముగా ద్వైపాయనునికడకు జని “తపస్వీ, ఎదురుగా ఏల కూరుచున్నావు?” అని అడిగెను. “నుహరాజా, రతపస్వీ సంతక్షణ్ణకై కూరుచున్నాను. మీరు విచారణ చేసి దోషి యని నిరూపించి రక్షింప వేసినారా? కాక విచారణ చేయకుండనే చేసినారా?” అనెను. అవు నని రాజు అంగీకరించెను, తపస్వీ సమ స్థము వివరించెను రాజు సత్యము గ్రహించి మాండవ్యుడు నిర్దోషి యని గ్రహించి శూలము విడదీయుడని శూలారోపకున కానతి యిచ్చెను. అప్పుడు మాండవ్యుడు “నుహరాజా, నేను పూర్వజన్మమున చేసినకర్మమునకు ప్రతిఫలముగా రక్షూలారోపము సంప్రప్తమయ్యెను. దీనిని నశరీరమునుండి తొలగించుటకు వీలు పడదు. మీరు నన్ను బ్రతికింప దలచుచో రంపము తెప్పించి రక్షూలమును నాచర్మముతో కలిపి కాయంపుడు” అని చెప్పెను.

రాజు అట్లే చేయించెను. శూలము శరీరములోపలనే యుండెను. మాండవ్యుడు మక్షికగుదస్థి-నమున పొడిచిన శలాకమొన బానిలోనే యుండెను. మక్షికము మరణింప లేదు. కావున అతడు కుడ మరణింపక జీవించియుండెను.

రాజు తపస్సులకు ప్రణామముచేసి క్షమింప వేడి వారిని ఉద్యానమున నిలిపి ఉపవారములు చేయ నొగెను. అప్పటినుండి ఆతపస్వీకి అణిమాండవ్యుడనుపేరు వచ్చెను. ఆయన రాజు శ్రయమున నచ్చటనే యుండెను. అంతట ద్వైపాయనుని గాయము మాన్చి గృహ స్థమి త్రము మాండవ్యునికడకు పోయెను. అతడు పర్ణశాలలో ప్రవేశించుట గొంచి మిత్రునకు నూచన చేసెను. అతడు విని ప్రసన్ను చిశ్లోడై భార్యపుత్రసహితముగా బాల పరిమళము గల పుష్పమాలికలు, నుగంధ తెలము, ఖండశర్కర మొదలగునవి పట్టించుకొని పర్ణశాల చేరి ద్వైపాయనునకు ప్రనామము చేసి ఎడములు కడిగి నుగంధతెలము రాచి నుగరంపనీయ మిచ్చి కూర్చుండి అణిమాండవ్యుడు చెప్పమటలు విననొగెను. అతనికిమారుడు పహరు చేయు ఆపుచివర బంతి ఆడుగుండెను. అచట కలుగులో విషసర్ప ముండెను. బాలుడు కొట్టినబంతి పోయి పుట్టలోని విషసర్పమునెత్తిపె బడెను. బాలుడు తెలియక బంతికొరకు బలముతో చేయి పెట్టగా, కృష్ణసర్పము బాని చేతిపె కాటు వేసెను. బాలుడు విషవేగమువలన మూర్ఛితుడై అచటనే పడిపోయెను. తల్లిదండ్రులు రోవినయము గ్రహించి బాలుని లేవ నెత్తి కొనివచ్చి తపస్విచరణములపై బడవేసిరి. “భన్నే, ప్రజ్ఞితులకు క్షిప్రగుణప్రభావము తెలియును, నూబాలుని

రక్షింపుడు” అనిరి, “నాకు ఓషధులసంగతి తెలియదు; నేను నై ద్యము చేయను,”
 “భ నే, అట్లయినచో ఆము మై త్రిభావన నెరపి సత్యక్రియ చేసి సంరక్షింపుడు.”
 “నుంచిది, సత్యక్రియ కావించును” అని యజ్ఞదత్తునిశిరస్సుపై కర ముంచి ఈ
 గాథ పలికెను :

పుణ్యవాంఛ, బ్రసన్నతాపూర్వకముగ
 నిండు సప్తహాలమ్ము నెరపినను
 బ్రహ్మచర్యము; పుర్వ మేబదిసమాల
 సమయ మెల్ల నిచ్చతో జరపినను.

ఏలనము; నేటి సత్య ప్రభావమునను
 సంఘటిల్లుత శుభము విషముగూడ
 అగుత నిర్వీర్య, మిప్పుడే యజ్ఞదత్తు
 దనువులం బొంది యుపవిష్టు డగును గాత !

సత్యక్రియ కావించినంతనే యజ్ఞదత్తుని గాయమునుండి విషము పైకి
 పొంగి నేలపై జాలువారెను. బాలుడు కన్నులు తెరచి తల్లితండ్రులను గొంది
 “అమ్మా” అని కేకవేసి పండుకొనెను. అప్పుడు కజ్జాదీపాయనుడు బాలునితండ్రితో
 “నీ క్షీకొలది ఎటువడినను. నీ క్షీకొలది కూడ ప్రయత్నింపుము” అనెను.
 సత్యక్రియ కావించును. అని బ్రాహ్మణుడు కుమారుని రోమ్ముపై హ స్తముంచి
 ఈగాథ పలికెను :

నానివాసమ్మునకు వచ్చునతిగుల గని
 ఎన్నగుంగుండ దాన మే నీయలేదు.
 శ్రమణులకును బహుశుశు లగు బ్రాహ్మణులకు
 ఇచ్చువాడను దాన మునిచ్చతోడ.
 నేటి సత్యక్రియామపః ఎటవమున
 విషము నిర్వీర్య మగుత, జీవించుగాక
 యజ్ఞదత్తుడు కల్యాణ మగును గాక !

ఇ ట్లాతడు సత్యక్రియ కావించినంతనే కటి ప్రదేశమునుండి విషము నేలపై
 జాలువారెను. కుమారుడు లేచి కూర్చుండెను. కాని, నిలువజాలక పోయెను.
 అప్పుడు తండ్రి వనితల్లితో “భ ద్రులాలా, నేను చేయగలిగినది చేసినను. నీవుకూడ

సత్యక్రియ కావింపుము. కుమారుడు లేచునట్లు చేయు" మనెను. "నాకడ సత్యక్రియ ఒకటి కలదు. కాని దానిని మీయెదుట చెప్పలేను." "భద్రులాలా, ఎట్లైనను కుమారునకు ఆరోగ్యము కలుగునట్లు చేయుము." ఆమె యంగీకరించి సత్యక్రియ కావించుచు రోగాధ పలికెను :

భుజగమ్ము తండ్రి, ప్రభూతజేజము
కలయది పిమ్మిణతలముపై నుండి
ఎగురుచు నిన్ను కాపేసినదాని
యెడ గాని, నీతండ్రి యెడగాని లేదు
అపియత్వంబునం దంతర మేమి.
నేటిసత్యక్రియ పొటవంబునను
విరిగి విషమ్ము జీవించును గాక
యజ్ఞదత్తుం డింక నగు గాక శుభము .

తండ్రినే విషమంతయు నేల్లప జాలువారెను. యజ్ఞదత్తుడు విషరహితుడై లగుకొన జచ్చెను. ఇట్లు కుమారుడు లేచినంతనే మాండవ్యుడు తపస్వి యై ప్రియము తెలిసికొనుటకై రోగాధ పలికెను :

సకలమానవులును శాంతచిత్తులును
దమనశీలురును కా దగుదురు, పిదప
గ్రహాయింప నగు పరిపూజక వృత్తి,
బ్రహ్మచర్యంబు దీపింను, యెవరు
నెరవ రనిచ్చుతో నీవిధానమున .
పేయ మూకార్యంబు నేల చేసితివి ?

అతడు దానిమూలము తెలుపుచు రోగాధ పలికెను :

ప్రథమమున శ్రద్ధతోడనే ప్రవజించి
మరలినాడ గృహస్థ శ్రమమున కవల
గరైవంబున మూకమూర్ఖుండు వీగు
అనడి లోకాపవాదాని కడలిబోలు
నెరపితిని బ్రహ్మచర్యంబు నే ననిచ్చు.

ఇద్ది విజ్ఞులు మెచ్చినా, రిద్ది సాధు
జనులకును జీవనం బగుచంద మగుట
పూజ్యమును నేను నెతము పొందగలను.

క్రీమియనుడు తనయభిప్రాయము నెరింగించి మాండవ్యుని ప్రశ్నించువాడై
రంగాధ పలికెను :

శ్రమములును, విప్రులును, బాటసారులైన
భిక్షకై వచ్చినంత సంప్రీతి గూర్చు
వన్నపసీయముల నిచ్చి; అందరకును
అవకీనగృహంబు సాధరణంబు,

ఎట్టియవపాద భయమున నిచ్చ లేక
ప్రీతియను, పుణ్యార్థముల్ చేయు దీవు ?

అంతట మాండవ్యుడు తనమతమును వివరించువాడై రంగాధ పలికెను :

తండ్రీయును ఆతయును దానధర్మములను
చేయుచును శ్రద్ధతోడ ప్రసిద్ధి సొంది;
అవరంపర రక్షించు సన యొకటి,
అద్ది సంతోష ముచ్చిన్న మైన జనులు
హేయముగ జూచు రనుభూతి, హేతువులుగ
కాగుచుంటిని దానమ్ము విచ్చ లేకె.

అవల మాండవ్యుడు తనభార్యను ప్రశ్నించువాడై రంగాధ పలికెను :

ఎరుక లేనికుమారిని హేతుగూర్చి
చిన్నదానిని నిన్ను తెచ్చితిని నీదు
వంశముండుండి, లేకున్న ఎంధ నీకు.
నాకు సేవలు చేయుచున్నపు మిగుల :
గోచరింప దప్రియచర్యకొంచెమేని !
సంకుటితె నెల్లు మననివాసంబు దేవి.

అనె రంగాధ పలికెను :

మావరంపరతో లేదు మగని విడిచి
ప్రీతియనది; అవరంపర ప్రీతివనీక

నడుపుకోరిక విచ్చి తి నావలననె
వచ్చునో యనులోకపాద భీతి
కారణములుగ నీతోడ కలిసియుంటి
ఇచ్చ యేమియు లేకపోయినను గూడ.

ఇట్లు పలికి లమె తనతో “నేను స్వామియెదుట ఇదివరలో నెన్నగును
పలుకనిమాటలు పలికితిని. రాయనకు నాపె కోపము వచ్చినను రావచ్చును.
కాబట్టి మాట విశ్వసనము గల తపస్వియెదుట శమాపణ వేడెదను.” అనుకొని శమ
వేడునదై రోగాధ పలికెను :

పలుక దగనట్టి ఎక్కులు పలికినను
నీదునుశుకయ శమియింపు నేగు నన్ను.

ఇహమునందు సుతప్తేమ నేది మీరు ?

ఓయి మండవ్య జీవించియున్నవాడు

యజ్ఞదత్తుండు మానుకీసత్వజుండు.

అప్పుడు మాండవ్యుడు “భద్రే, లెమ్ము నిన్ను శమించుచున్నను. నేటినుండి
నీది తగ్గమున కరిన్య ముండరాదు. నేనుకూడ నీయెడ అప్రియము చేయను.”
అనెను. బోధినశ్శ్వుడు మాండవ్యునితో “అయుష్మన్, నీవు శ్రమ చేసి ప్రిగ్
చేసిన ధనము సత్కర్మల యెడ అశ్రద్ధ వహించి చేసిన దానధర్మములు యుక్లము
కాదు. నేటినుండి శ్రద్ధాపూర్వకముగా దానధర్మములు చేయుచుండుము.” అని
ఉపదేశ మిచ్చెను. అతడు సమ్మతించి బోధినశ్శ్వునితో “భద్రే, “మీరు మా
దానములకు శ్రేత్రమై ఇష్టము లేకున్నను చేసిన బ్రహ్మచర్యపాలనము సరిగా లేదు.
నేటినుండి ప్రసన్నచిత్తముతో బ్రహ్మచర్యపాలనము చేయవలెను.” అనెను. వాడు
బోధినశ్శ్వునకు ప్రమాణము చేసి వెడలిపోయిరి. అప్పటినుండి భార్య భర్తయెడ
స్నేహభావముతో నుండెను. మాండవ్యుడు ప్రసన్నచిత్తుడయి శ్రద్ధాభక్తివై దాన
ధర్మములు చేయజొచ్చెను. క్రమముగా ధ్యానాభిజ్ఞులను పొంది బ్రహ్మలోకగామి
యయ్యెను.

ఈ సన్ ఇట్లు ధర్మోపదేశము చేసి సత్యవ్రతశము కావించి జాతకముల సరి
పోచ్చెను. ఉద్విగ్నచిత్తుడై నభిశువు శ్రోతాప త్తిఫల మొందెను. ఆకాలమున
మాండవ్యుడు ఆనందుడు; భార్యవిశాఖ: పుత్రుడు రావణుడు; ఆణిమాండవ్యుడు
సారిపుత్రుడు; కణ్ణదీపాయనుడు నేనే.

145. ని గోధ జులకము

శాస్త్ర వేదవనమున విహరించుచు దేవదశ్శునిగుర్ని చెప్పినది.

వ ర్ణన కథ

ఒకనాడు భిక్షువులు దేవదశ్శునితో “అయ్యమ్మన్, శాస్త్ర నీకు మిక్కిలి ఉపకారము చేసినాడు. నీకు శాస్త్ర వలననే ప్రవ్రజ్య ఉపసంపద లభించినవి, శాస్త్రవలననే నీకు ధ్యానము లభించెను. నీకు రాజ్యము, గౌరవము అబలహరి వలననే లభించినవి,” అనిరి. దేవదశ్శుడు అక్కడలొలి పడియున్న గడ్డిపరకను లేవనెత్తి “నేను శ్రమజగతమునివలన రమ్యాత్రము ఉపకారము లభించినట్లు భావించుట లేదు” అనెను. అత డిట్లు పలికిన పిదప ధర్మసభలో చర్చలు జరిగెను. శాస్త్ర అగుదెంచి “భిక్షువులూ, కుర్చుండి ఏమి సంభాషించుచున్నారు?” అనెను. “ఫలాని విషయము” “భిక్షువులూ, దేవదశ్శు డకృతజ్ఞుడు. మిత్రద్రోహియు ఇప్పుడే కాదు, పుర్యయకూడ ఇట్లే యుండె” అని శాస్త్ర పుర్యజన్మకథ చెప్పెను.

అతిత కథ

పుర్యకాలమున రాజగృహమున నుగధరాజు రాజ్యము చేయుచుండెను. అప్పుడు రాజగృహశ్రేష్ఠి తనకుమారునకై ఒకనాడ జనపదశ్రేష్ఠి పుత్రికను తీసుకొని వచ్చెను. వంధ్య యగుటచే క్రమముగా నామె కాదరము తగ్గిపోయెను. నీవు వ్యంధ్యవు. మావంశభివృద్ధి యెట్లగును అని యామెను ప్రతిదినము దెప్పుచుండిరి. “నరి. గర్భవతినిని వారిని మోసగించెదను” అని తలపోసి యామె తనకు నచ్చినదానిని “అమ్మా, గర్భవతు లేయేపనులు చేయుదురు” అని యడిగి తెలిసికొని, ముశుకాలము వచ్చినప్పుడు లేచి చింతపండు మొడలగునవి తిసెను. కాని సేతులు కడుగుకొనునప్పుడు వానిని బాగుగా పిసికి లా వెక్కునట్లు చేసెను. అనుదినము వస్త్రముమీద వస్త్రము కట్టి పొట్ట లావుగా నుండునట్లు చేసెను. చురుకములు నలు పెక్కునట్లు కావించెను. శరీరకృత్యములు చేయునప్పు డాదానిని తప్ప మరియెవ్వరిని దగ్గరకు రానిచ్చెడిది కాదు. ఆమె గర్భవతి యని భర్త నిర్ణయించెను. ఆమె యీవిధముగా నవమానములుండి “జనపదమున మాపుట్టినంటికి

“నువునకై పోవుదును” అని అత్తమామల యనుజ్ఞ పొంది రథ మెక్కి అడంబరముతో రాజగృహము వెలువడి రాజమార్గము ప్రవేశించెను. అమెకు ముందు బిడారము పోవుచుండెను. ఒకనాడొక ప్రయాణము చేయుచుండ దరిద్రవనిత యొకతె మార్గము ప్రక్క మర్రిచెట్టు క్రింద మగశిశువును కనెను. ఆమె ప్రాతఃకాలమున బిడారు బయలువెడలునపుడు తనలో “నేను వీరివెంట పోవజాలను, వీరు లేకుండ పోవజాలను. పోవుదునేని కుమారుడు లభింపడు” అనుకొని మర్రిచెట్టు మొదట ఆమము చల్లి పుత్రుని విడిచి వెడలిపోయెను. దేవతలు అశిశువును రక్షించిరి. బోధి నశ్శుద్ధే ఆరూపమున జన్మించెను. ప్రాతఃకాలమున ఆమె మర్రిచెట్టుకడకు పోవగా బంగరువన్నె గలఅబాలుడు కానబడెను. చూచి ఆమె నాయత్నము నఫల మయ్యెను. అనుకొని వస్త్రము ప్రక్కకు నెట్టి పిక్కపై నెత్తురు ఆమము రాచుకొని జనన కాలమును నూచించెను. ఆమె కప్పుకొన్న వస్త్రము జూరిపడెను. ప్రసన్నచిత్తులైన ఆమె యనుయాయులు రాజగృహమునకు రావార్హవంపిరి. ఆమె మామగారు పరిజనులతో “కుమారుడు కలిగినపిదప పుట్టింటికి పోయి ఏమి చేయును? ఆమె ఇచ్చటకే మరలి పడగును” అని వార్హవంపగా ఆమె రాజగృహమునకు మరలి వచ్చెను. ఆమె కింటివారు స్వాగతము చెప్పి, బాలుడు న్యగ్రోథ వృక్షముక్రింద జన్మించుటచే నమకరణ సందర్భమున న్యగ్రోథ కుమారుడని పేరు పెట్టిరి. అనాడే శ్రేష్ఠికోడలు కానుపుకై పుట్టింటికి బోవుచు మార్గమధ్యమున చెట్టుకొమ్మ క్రింద పుత్రుని గెనెను. ఎనికి శత్రుకుమారుడని పేరు పెట్టిరి. శ్రేష్ఠి నాశ్రయించి యున్నతంతువాయునిభార్యకు అనాడే వస్త్రములలో బిడ్డడు పుట్టెను. ఎనికి పొత్తికుడని పేరేడిరి. న్యగ్రోథకుమారుడు పుట్టిననాడే వారు జన్మించినా రని తెలిసికొని మహాశ్రేష్ఠి వారిని రావించి ఒకచోటనే అందరిపోషణకును ఏర్పాటు చేసెను. వారందరు పెరిగి పెద్దపార్థెనపిదప తక్షశిల కేగి విద్య లభ్యనిందిరి. శ్రేష్ఠిపుత్రులిరువురు అచార్యునకు చెరియొక 4000 యుచ్చిరి. పోత్తికుమారుని విద్యాభారము న్యగ్రోథుడు తనపై బెట్టుకొనెను. విద్య ముగించిన పిదప వారు అచార్యునికడ సెలవు గైకొని బయలు వెడలి దేశసభ్యతను గమనించుచు క్రమక్రమముగా వారాణసి చేరి చెట్టుక్రింద దిగిరి. అప్పటికి వారాణసి ప్రభువు చనిపోయి యేడుంజు లాయెను. మరునాడు పుష్పరథము బయలుదేరు నని బాటంపు జరిగెను. తెల్లవారుసరికి పొత్తకుమారుడు ముందుగా లేచి న్యగ్రోథకుమారుని ఎడములు వట్టుచుండెను. అచెట్టుపై నున్నకోడి క్రిందికొమ్మపై నున్నకోడిపై రెట్ట చేసెను. “ఎవరిట్లు చేసిరి?”

“మిత్రమా, నేనే పొరపాటున చేసితిని.”

“ఓరీ, నీవు రెట్ట వేయటకు నాశరీరమే స్థాన మనుకొంటివా? నానత్నవ నీకు తెలియదు.” “ఓరీ నేను పొరబడితిని అని చెప్పినను నీవు ఎగిరిపడుచున్నావు. నీసామర్థ్య మెంత?” “నన్ను చంపి తినువారికి తెల్లవారుసరికి 1000 పాణములు లభించును. ఎందుచేత నేను గర్వపడను?” “ఓరీ దీనికే యెగిరి పడుచున్నావా? నన్ను చంపి సైమాంసము తినువాడు తెల్లవారుసరికి 10 జగును; నడిసైమాంసము తినువాడు సేనాధిపతి యగును; బామికలు నమలువాడు ఖజాంచీ యగును.” పితకుగు రమాటలు విని తనలో “వేయిపాణములవలన నాకు లాభమేమి? 10 జగుటయే మంచి” దనుకొని మెల్లగా చెట్టుపై కెక్కి పై న పండుకొని యున్నకోడిని చంపి, దిగి నిప్పులతో కాల్చి సైమాంసము నిగ్రోధకుమారునకు, శుద్ధ్యహంసము శాఖకుమారునకు పెట్టి బామికల కంటుకొన్నమాంసము తాను తినెను. ఆహానంతరము “నిగ్రోధకుమాం, నేడు నీవు 10 జగుదువు; శాఖకుమారుడు సేనాధిపతి యగును. నేను ఖజాంచీ నగుదును.” “నీకెట్లు తెలియును” అని వా రడిగినపిమ్మట జరిగినవృత్తాంతము తెలిపెను. వారుదయముననే వాంజనికి పోయి ఒకనాక బ్రాహ్మణునియింట నేయి, చక్కెర, ఊరము పుచ్చుకొని నగరము వెయివడి ఉద్యానవనము ప్రవేశించిరి. నిగ్రోధకుమారుడు శిపాలయ సుందముపై పండుకొనెను, తక్కినయిరువురు బయట పండుకొనిరి.

ఆప్పుడు పంచరాజ చిహ్నములు లోపలనుంచి చిత్రించిన రథము ఉద్యానము చేరి నుండరికి కదలక ఆగిపోయెను. పురోహితుడు తనలో “ఉద్యానమున నెవరో పుజ్యోత్తమ లుండవలెను” అనుకొని లోనికి జని కుమారుని గొంచి ఆతని కాల్చిపై నున్న దుప్పటి తొలగించి చూడగా ఎందమున చక్రవర్తి రిలక్షణములు కాన బడెను. వాంజనినూట యేమి, నను న్న జంబూద్వీపమునకు చక్రవర్తి యగుటకు తగినవాడనుకొని పురోహితు డతనిశరీరము పరీక్షించెను. నిగ్రోధకుమారునకు మెలకువ వచ్చెను. నుఖముపై దుప్పటి తొలగించి జననమూపమును గొంచి ప్రక్క కొత్తిగిలి పండుకొనెను. కాలదిక్షణములలో లేచి శిలాఫలకముపై కూర్చుండెను. బ్రాహ్మణు డభిషేచనము చేసి “సజ్యముపై అధికారము మీది” అని, ఆతను నుంచి దనిన పిదప రత్నఖచిత మైనపీఠముపై గుర్చుండ బెట్టి అభిషేకము చేసెను. కుమారుడు 10 క్షేత్రపిదప శాఖకుమారుని సేనాధిపతిని చేసి వైభవముతో నగరమున ప్రవేశించెను. పొత్తియకుమారుడు కూడ ఆతనివెంట

నగరములోని కరిగెను. అప్పటినుండి బోధిసత్త్వగు ధర్మానుసారముగా రాజ్య మేలుచుండెను.

ఒకనాడు తలిదండ్రులమాట జ్ఞాపికి వచ్చి శాఖాకుమారునితో “తలిదండ్రులు లేక నే నుండజాలను. నీవు సముచితపరివారముతో చని జననీజనకులను తోడ్కొని రమ్ము” అనెను.

శాఖాకుమారుడు అంగీకరింపక “అదట సాక్షేమియు పనిలేదు.” అనెను. అంతట బోధిసత్త్వగు బుద్ధియునితో చెప్పెను. ఆతడు మంచి దని బయలుదేరి తలిదండ్రులను సమీపించి “మీకుమారుడు రాజ్యమును రండు పోవుదము” అనెను. వా రంగీకరింపక “నాయన, మాకడ కావలసినంత ధన మున్నది. అక్కడకు వచ్చుట మాకు రుచించుట లేదు,” అనిరి. శాఖాకుమారుని తలిదండ్రులతో రవిషయము చెప్పగా వారుకూడ సమ్మతింప లేదు. తనతల్లిదండ్రులతో గూడ రవిషయము ప్రసంగించగా వారుకూడ సమ్మతింపక “పోనిమ్ము. మే మిచ్చటనే నివసించుచు వస్త్రములు తయారు చేసి కాలమా గడుపుకొనగలము” అనిరి. వారల యంగీకారము పొందలేక ఆతడు వారానికి తిరిగెను. అతడు తనలో “త్రోవలో సేనాధిపతియింట విశ్రాంతి తీసుకొని పిదప నిగ్రోధకుమారుని కలిసికొందును” అనుకొని సేనాధిపతి సోధద్యారముకడ నిలిచి లోనికి “నీమిత్రుడు బుద్ధియుకుమారుడు వచ్చినాడు” అని వార్త నంపెను. ద్వారపాలకుని మాటలు విని శాఖాకుమారుడు “వీడు రాజ్యము సాక్షియక నిగ్రోధకుమారున కిచ్చినాడు” అనెడి వైరభావముతో నుండి వార్త విని మండిపడి లేచి వచ్చి “ఎవడు వీనికి మిత్రుడు ! రూపీపుత్రుని- పిచ్చివానిని- పట్టుకొనుడు” అని మెడ వట్టి నెట్టించెను. అతడు తనలో “శాఖాకుమారునకు సేనాపతిపదవి నే నిప్పించినదే. వీడు కృతఘ్నుడు, మిత్రద్రోహి నన్ను కొట్టి నెట్టించినాడు. నిగ్రోధుడు విజ్ఞుడు కృతజ్ఞుడు, సత్పురుషుడు, అతనిసన్నిధికి పోయెదను” అనుకొని రాజద్వారమున నిలిచి లోనికి వార్త పంపెను. రాజు అనుజ్ఞ నిచ్చి ఆతడు లోనికి వచ్చినంతనే పీఠమునుండి లేచి స్వాగతము పలికి, కుశల మడిగి అతనికి శురకంబుడిక మేల్పాటు చేసెను.

ఆవల వివిధభరణములతో అలంకరించి, రుచ్యవదార్థములతో విందు చేసి, అతని ప్రక్కన సుఖాసీను డయ్యెను. అవల తలిదండ్రులను గూర్చి కుశల ప్రశ్న లడిగెను. వారు రాతే మని చెప్పినవిషయము తెలిసికొనెను.

అక్కడ శాఖకుమారుడు తనలో “ఈ ప్రిన్సిపల్ నాకు విరుద్ధముగా రాజుతో సహా నిందా మోజులగు; నేనుండగా నేమియు వ్యతిరేకముగా పలుకలేడు” అనుకొని రాజనముఖమునకు పోయెను. ప్రిన్సిపల్ కుమారుడు శాఖకుమారుని యెదుటనే రాజును సంబోధించి “దేవా, అము నమ్ముదురో నమ్మరో నాకు మార్గమును బడలిక కలుగుటచే త్రోవతో నున్న శాఖకుమారుని యింట విశ్రాంతి గైకొని పిదప తమనన్నిధికి రాదలచి ఇతని యింటికి పోయి యివటికి వచ్చితిని. శాఖకుమారుడు నన్ను గుర్తింపక నన్ను మోడ బట్టి గెంటినాగు” అని మూడు గాధలు పలికెను :

ఏ నెరుంగను వీని, సీత దెవ్వండు ?

ఎవరివా దని శాఖ దెరుగనియట్లు

నన్నన్నమాటలు న్యగ్రీధ, గణన

చేయుదువా ? శాఖ సేవకగణము

కట్టి మోమున, మోడ పట్టి నెట్టినది.

ద్రోహ, కృతఘ్నుండు, దుర్మతి నీదు

సఖుడె నశాఖుండు నలిపిన దయ్య

హేజనాధిప, యిట్టి హేయకార్యము!

విని న్యగ్రీధకుమారుడు ఈ గాధ పలికెను :

ఈ సంఘటనము నే నెరుగను, నాకు

నెవ్వరు చెప్పలే దిప్పుడు శాఖ

పృథ్విరాజును నాకు విన్నవించితివి

నీవు నిత్రము, నాకు జీవనదాత

విచ్చుటచేత మా కహీనసంపన్న.

నీమూలమున గల్గె నిజముగా ఋద్ధి

ఇంకెంతో సందియ మేమియు లేదు.

అంకురింపక మాగునట్లు బీజంబు

పట్నాల్లో బడి, దుష్టవ ర్తనుడె న

జనునకుం జేసినసత్కృతి కూడ

సత్ఫలం బొసగక నమనియే ప్రీతి !

శీలవంతుండును, చేసిన మేలు
విస్మరింపక, ఆర్యవృత్తంబు కలు
ను తమునకు జేయు నుపకార మెప్పుడు
సత్క్షేత్రపతిత బీజమువలె చెలగు.

ఈ విధమున న్యగ్రోధుడు పలుకునపుడు శాఖాకుమారుడు అచటనేనిలిచి యుండెను. రాజు “శాఖ, ఈ పోతికుని గుర్తింపగలవా ?” అనెను. ఆతడు డిరకుండెను. రాజు ఆనతి యిచ్చుచు ఈ గాధ పలికెను :

వంచకు డితండు దుర్మార్గవ ర్థనుండు
బలిమి హరియింపవలె వీని ప్రాణములను
వీగు జీవముతో నుండ చూడగోర !

విని విోతికుడు తనలో “ఈ మూర్ఖుడు సములమున మరణింప రాదు.” అనుకొని ఈ గాధ పలికెను :

ఇతనిని మహాప్రభూ, క్షమింపుంప దగును
మరణ మొందిన ప్రాణముల్ తిరిగి రావు !
ఇతడు దుష్టుడై యైన క్షమింప దగును
కోర నే దేవ, ఈతనిమరణంబు.

ఈ జాతనినూటలు విని శాఖాకుమారుని క్షమించెను. అతడు పోతియకుమారునే సైన్యాధిపతిని చేయవలె ననుకొనెను. కాని ఆతడిష్టపడలేదు. అన్ని అభియోగములను విహరించు భండగారికవదవి యాతనికిచ్చెను, పూర్వ మింపదవిలేదు; అప్పటినుండియే ఆరంభమయినది.

కంతకాలమునకు పోతియకుమారుడు బిడ్డలతో కలయుగడిపి వృద్ధుడాయెను. తన సంతానమున కుపదేశ మిచ్చువాడై ఈ గాధ పలికెను :

ఆచరింపం దగు న్యగ్రోధసేవ,
చనరాదు శాఖుని సవిధమ్మునకును
శాఖునికడ జీవనంపదకన్న
న్యగ్రోధుకడ మరణమ్ము శ్రేయమ్ము.

ఈ సభ ఇట్లు దర్శింపదేశము చేసి బిడ్డవులాం, “ఇప్పుడే కాదు పూర్వము కూడ గోవదత్తుడు కృతఘ్నుడు” అని జాతకములు సరిపొలిల్చెను; ఆ కాలమున శాఖాకుమారుడు దేవదత్తుడు; పోతియకుమారుడు అనందుడు; న్యగ్రోధకుమారుడు నేనే.

౧౧౩. శక్త శ జానకము

శ్రీ సత్యజానకమున విహరించుచు పితృప్రీషకు డగు ఉపాసకుని విషయము చెప్పినది.

వ రమాన కథ

ఆతడు ఏడకుటుంబమున పుట్టెను. తల్లి ప్రీయిన పిమ్మట ఆతడు ప్రతః కాలముననే లేచి తండ్రికి దంతభావనాదికములకై వస్తువులు సమకూర్చెడివాడు. కూర్చి గాని, బీలము పని గాని చేసి దానివలన వస్తుద్రవ్యముతో తండ్రికి ఆపక లాభము సిద్ధము చేసెడివాడు. తండ్రి కుమారునితో “సయస, నీ వొక్కడనే యింటి పనులు, బీలము పనులు చేయుచున్నావు. నీకు వివాహార్థము కన్యను కాని తెల్తును. అది గృహకృత్యములు నిర్వహించును” అనెను.

“సయస, శ్రీ యింటిలోనికి వచ్చినపిమ్మట నీకు గాని, సకు గాని చిత్త కాంతి యుండదు. ఇట్టి మాటలు చెప్పవద్దు, నీజీవితాంతము వరకును నేను సేవ చేయుచుండును. అనంతరము చూచెదను,” అనెను.

కుమారుని అంగీకారము కా కున్నను తండ్రి ఒకనొక వధువును తీసికొని వచ్చెను. ఆమె మిగుల నమ్రతతో భర్తకును, మామగారికిని సపర్యలు చేయుచుండెను. కింతకాలము గడచినపిదప ఆమెతనలో “సభర్త దొరికినదానిని తండ్రికి ఈయక నొకప్పుడున్నాడు. నిజముగా తండ్రియెడల ఆయనకు ప్రీతి లేదు. ఒక ఉపాసకుని నవలంబించి ఈ ముసలివానిని ఇంటినుండి ఆవలకు బంపెదను.” అనుకొని, అప్పటినుండి ఆయనకు కోపమువచ్చు మాటలు పలుక జొరెచ్చెను. స్నానము వకు బాం చల్లని నీరు గాని, బాం వేడినీరు గాని పెట్టుచు, వంటలో ఉప్పు ఏముక్త్రాను వేయక గాని, ఎక్కువ వేసిగాని వడ్డించుచు, డిడ్డిఉడకని బియ్యము గాని జూవ గాని పెట్టుచుండెను. ఆయనకు కోపము వచ్చినప్పుడు “ఈ ముదుసలికి సపర్యలు సెగరు చేయగలరా?” మొదలగుకఠినవాక్కులు పలుకుచు, జగదమా శాస్త్రానికొనెడిది; ఎట్లెట్లు భర్తను నిందించి కోపము తెప్పించెడిది. “చూడు, మిమ్మలగువని! ఇట్లు చేయవల దన్నమీదట కోపించును. ఈ లూంట నన్నొక

మీసాయనగారిని ఉండనిండు” అనును. ఆత డిట్ల నెను. “భద్రే, నీవు చిన్న బానవు. ఎచ్చటికయినను బీజు ఉండగలవు. మానయన పెద్దవాడు. నీవు ఇది సహింపని పక్షమున రః యింటినుండి వెడలుము,” ఆమె భయపడి వృద్ధుని పాదములపై బడి క్షమింపు మని కోరి “ఇది మొదలు ఇట్లుచేయను” అనెను, అప్పటినుండి ఆమె వెనుకటి తీరునే సేవలు చేయజొచ్చెను.

ఆ రోజులలో ఇంటిలోని పోరువలన ఉపాసకుడు శాన్త కడకు ధర్మివ దేశము వినుటకు బీజులకుండెను. మరల ఇంటిలో స్వస్థత ఏర్పడినపిదప చనెను. శాన్త అతనిని చూచి “ఉపాసక, నీవు ఏడెనిమిది రోజులనుండి ధర్మివదేశము వినుటకు వచ్చుట లే దేమి ?” అనెను. ఉపాసకుడు స్థితిగతులు విన్నవించినపిదప “ఇప్పుడు మాత్రము నీవు భార్యమాట వినక తండ్రిని వెళ్ళగొట్టుకుంటివి. కాని పూర్వజన్మలో ఆమె మాట విని తండ్రిని శ్మశానములోనికి గొనిపోయి గోతిలోనికి త్రోసితివి. అప్పుడు నేను తలిదండ్రులయెడల ఆచరింపవలసిన ధర్మములను పోషించి నిన్ను పితృహత్యనుండి నివారిందితిని. అప్పటి నాయుపదేశములు విని జీవితాంతము వరకును తండ్రికి సేవలు చేయును స్వర్గము చేరితివి. జన్మాంతరమున కూడ నాఉపదేశములు విన్నవరింప లేదు. అందుచే నిప్పు డామెమాట విననైతివి” అని శాన్త పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము బాంజునీలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా ఒకసారి నంజమున జన్మించిన బాలునకు వశిష్టకు డని పేరు పెట్టిరి. ఆతడు తల్లి దండ్రులకు ఉపహారము చేయుచు తల్లిమరణానంతరము తండ్రికి ఉపహారము చేయుచుండెను. ఆతనిభార్య “స్వమీ, మీసాయనగారి చేష్టలు చూడుడు, ఆయన కతి ముగు, కలహశీలి, వృద్ధుడు, రోగి, త్వరలోనే మరణింపగలడు. నేను రః యింట నుండజాలను.” అని మాటిమాటికిని చెప్పినపిదప భర్త “భద్రే, మానవుని చంపుట నులుపు కాదు, ఆయనను చంపుట యెట్లు ?” అనెను. “అట్లయిన మీకు ఉపాయము చెప్పెదను.” “అయినచో తెలుపుము.” “స్వమీ, మీరు వేకువజము ననే లేచి మీసాయనగారి మంచముకడకు జని అందరకు వినబడునట్లు పెద్ద గొంతుతో ఫలానా గ్రామమున మనకు ధన మీయవలసినవాడు ఉన్నాడు. నేను వశిష్ఠుని రఃయకున్నాడు. మీతగువాతకూడ రఃయడు. ఉదయము బండిలో బగులు దేరుదము అనుడు. ఆయన లేగునప్పటికి మీరు బండి కట్టడు, అంగులీ ఆయన

హున్నప్పిదవ శ్లోకమునకు గొనిపొందు, దొంగలు దోచుకున్నారని కేకవైచి నెత్తిపె గొట్టుడు” అని ఆమె చెప్పినది. బాగున్న దని తలచి యతడు బండి సిద్ధము చేసెను. అతనివెంట ఏడేళ్ళబాలు గుండెను. బాలుడు చదువుకొన్నవాడు. సేభావి. బాలుడు తల్లిమాటలు ఆలకించి తనలో “సతల్లి దుర్మార్గులు. మనయనచే తండ్రిని చంపింపనున్నది. ఇట్టిపని కానీయకుండ చూచెదను” అనుకొని నెమ్మదిగా తండ్రికడకు జని పండుకొనెను. వశిష్ఠకుడు నిర్జితసమయమునకు బండి సిద్ధముచేసి తండ్రికడకు జని “సాయనా మనకు రావలసిన ధనము దెచ్చుకొందము” అని తండ్రిని బండిలో గురుచుండ బెట్టుకొనెను. బాలుడు ముందుగనే పీయి బండి యెక్కెను. తండ్రి పానిని నిహరింపలేక తుదకు వెంట రానిచ్చెను. తండ్రి కుమారుని బండిలో నొక ప్రక్క గూరుచుండ బెట్టి పలుగు, ఎర పట్టుకొని పీయి మారుమూల త్రవ్వ సారంభించెను. బండి దిగి బాలుడు నెమ్మదిగా జనకునికడకు జని, పీయియు నెరుగనివానివలె సంభాషణ మారంభించి యీగ్రంథ పఠితెను :

అడవిలోన శ్లోకమునందు తండ్రి

కానబడవు కదంబమున్ గడ్డలేని;

త్రవ్వచున్నాడ వింక గర్భము నేల ?

తండ్రి యీగ్రంథ పఠితెను ;

ఒక పశుచున్నవాగు దుర్బలతవలన

అత, బ్యాగులు పీడింగు సతతముగ.

అత జీవించి యుంట యు క్షమ్ము కాదు

కాన పూర్వేద నతని సీగ ర్థమందు.

విని, కుమారుడు ఈ గ్రంథ పఠితెను :

నీకు సంకల్పము నింగుపాపము

అద గూడిన, దిట్టి దుష్టభీకరము

కృత్యము చేసెద వేటికి తండ్రి ?

ఇట్లు పఠితి తండ్రిచేతిలోని పలుగు తీసుకొని సమీపములో నేల త్రవ్వ జొచ్చెను. తండ్రి వచ్చి “సాయనా, ఏల త్రవ్వచున్నావు?” అనెను. అతడు ప్రత్యుత్తర మిచ్చువాడై ఈ గ్రంథ పఠితెను;

జరుగుట నిజ మిట్టి సంఘటనమ్ము
నాయనా నీకును, నామాలమునను
వచ్చినయంతనే పార్థకదశయె.

వంశపారంపర్య వ ర్థనంబునకు
తగినట్లు నిన్ను గ ర్థంబున పూర్ణు.

ఆతని తండ్రి యీ గాథ పలికెను :

కఠినవాక్కులతోడ గాయంబు చేసి
నను బాధపెట్టుచున్నపు కుమార !
బరసుండవె కౌని అహితచిత్తధవు.

ఇట్లాతడు పలికినపిదప బుద్ధిమంతుడైన బాలుడు ప్రశ్న తర్కముగా
నొకగాథ, ఉల్లాసముగా నొకగాథయు పలికెను :

హితచింతకుడ నే నహితచింతకుండ
కను నాయన, ఎవకార్యంబునుండి
మరలింప సంకల్ప, ముంతియే నుమ్ము.

చంపు నేపిపి నిర్దోషిజనకు నై న
తల్లి నై నను నరకమ్ము తప్పకుండ
చెందు నవ్వాడు మరణమ్ము బొందుపిదప.

అన్నపానాదుల నొసంగి కన్నతల్లి
దండ్రులకు సేవ చేయునాతండు మరణ
మొందిన యనంతరంబునం దోవసిన్
సద్దతిం జెందు ననుట నిస్సంశయంబు.

పుత్రుడు చెప్పిన ధర్మీయదేశము విని తండ్రి ఈ గాథ పలికెను :

క వహితచింతకుండవు నీవు పుత్ర
అగుదువు హితై షివే, భవదీయజనని
హుకుచే క్రూరకర్మంబు నొనరునుంటి.

ఇది విని బాలుడు “నాయనా, శ్రీలదోష మెరిగియు ఎంతకును నిగ్రహింప
కున్నచో ఎవకర్మము జరుగును. మరల నాతల్లి ఇట్లు చేయకుండునట్లు నివారించ
వలెను.” అని ఈ గాథ పలికెను :

జన్మకారణ మైనట్టి జనని నాకు
 నీకున్బుంగి యైనయానింద్యదరిత
 గెంటివేయఁము తోడనే గుంటినుండి
 కానియెడ నామె కూర్చు ననూనబాధ.

తండ్రి కుమారుని మాటలు విని ప్రసన్నునిగ్నడై “నాయనా, రమ్మ దివ్యదము అనెను” అనెను. తండ్రి కుమారులతో కూర్చుండి అమె కూడ బండితో కదలెను. ఇంటికి పోయి, దుంభిగ్యులాలిని వెడలగొట్టినట్లు తలచి ఇల్లు అలికి పాలు కాచి యిచ్చెను. అప్పుడు వారందరును వచ్చుట చూచి వెడలగొట్టిన దానిని మరల కాని వచ్చినాడని యెంచికొనించి, ఓరిగుమ్మర్లుడ, వెడలిపోవు నింభిగ్యులాలిని మరల తీసికొని వచ్చినావా, అని నిందించెను. వసిష్ఠుడు మనముగా బండితలుపు తెరచి “నుంబరిణి ఏనుసుచున్నావు!” అని బాగుగా కొట్టి కాలువట్టి యీడ్చి “నేటినుండి రాయిండు నువలవలదు” అని వెలువలికి నెట్టివేసెను.

నువ్వుగును తీరము ఆగిరి. అదుర్మర్గులంలు కలదిదినములపాటు వేరొక రాయిండు నుండెను. అప్పుడు బాలుడు తండ్రితో “నాయనా, నాతల్లి ఇప్పటికి తెలివి తెచ్చుకొన్నది. ఫలాని గ్రామమున నామామకూగు రున్నది. అమె వచ్చి మన నాయనకు కుమారునకు ఉపహారము చేయును. అమెను తీసికొని వచ్చెదను అని చెప్పి గంధనాల్యాగులు తీసుకొని బండి నెక్కి బయలువెడలుము. పగలు పోల మున నుండి సాయంకాలమునకు మరలి రమ్మ” అని చెప్పెను. అత డల్లె చేసెను. ఇరుగుపొరుగు అమ్మలక్కలు నీభర్త “వేరొక భార్యను తెచ్చుకొనుటకై వేరొక గ్రామము చనినాగు” అని చెప్పినారు. అమె భయపడి “ఇక అవకాశము లేదు. కుమారుని వేడికొందును” అనుకొని నెమ్మదిగా వానికడకు జని పాని పొడవలపై బడి “నాకు తోడ్పడువారు లేరు. నేటినుండి మీ కందరకును స్పృహ మును అలంకరించునట్లు ఉపహారములు చేసెదను. మరల నన్ను ఇంటికి జేర్చింపుము” అని వేగుకొనగా. బాలుగు “నుంచిది. మరల నీ వట్లు చేయవలదు, అప్రమత్తతతో నుండుము.” అని తండ్రి వచ్చుననుయమున రోగాధ పలికెను :

అమె వశేభూత యైనది, శాంత

నూనన హాస్యినిమాడ్కి నియ్యెడను

ఇంటికి గ్రమ్మర నేతేరవచ్చు.

అతడు తండ్రితో ఇట్లు వలికి తల్లిని తీసుకొనివచ్చెను. అసె భర్తను, మామను కమింపుడని వేడి ధర్మమార్గమున ఇంట సేవలు చేయుచుండెను. ఎరు కుమారుని యువదేశమును సరముగా బాసాదిపుణ్యకార్యములు చేయుచు స్వర్గము లుయిరి.

శుభ ఇట్లు ధర్మపదేశము చేసి సత్యక్రియ కావించి జాతకములు సరిపి ల్పెను. పితృపీషకుడు శ్రోతావ త్తిఫలము నందెను. ఆకాలమున తండ్రి కడుకులు న్నారే: కుమారుడను నేనే.

447. మహాధర్మములు జాతము

శ్రీ శ్రీ వ్రతమహర్షయః కపిలవన్శకు జని, తండ్రినివాసస్థిన మైన న్యగ్రోహ-
లమమన విహరించ నమయమున రాజు నవిశ్వాసమును గుర్చి చెప్పినది.

వర్తమన కథ

నల్లదనమహారాజు ఇరువదివేలభిక్షువులతో కూడియున్న బుద్ధుని నిజగృ-
హమునకు ఆహ్వానించి యపగ్రహసేయము నిచ్చి భిక్షునంతరము కుశలాదికము.
అడిగి “భ సే, మీరు యోగాభ్యాసము చేయుకాలమున దేవత అరుదెంచి ఆకనమున
నిలిచి “సేకుమారుని ఆహారము లేక మరణించిండు” అని తెల్పెను. శ న్న
“మహారాజా, మీరు నమ్మితిరా?” అని అడిగెను.

“భ సే, నమ్మలేదు. ఆకనమున నిలిచి పలికినదేవతమాటలు స్వీకరింపక
సేకుమారుని బ్రతివృత్తముక్రింద గురుగుండి బుద్ధత్వమును పొందువరకును పరి-
నిర్వాణము చెందకు అంటిని”.

“మహారాజా, మీరు పుర్యము మహాధర్మపాలుడై జన్మించినప్పుడు కూడ
ప్రశ్నించుచున్న ఇది సేకుమారుని యెఱుకలని చూపినను మీరు నమ్మలేదు.
ఇప్పుడు చెప్పు విశ్వసించుదు?” అని, శ న్న తండ్రి కోరిన పిమ్మట పూర్వజన్మ కథ
చెప్పెను.

జాతీయ కథ

పూర్వజన్మన మహారాజుని బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా శా-
ల్యునివలన ధర్మపాలనము ముందెను. అంగు ధర్మపాలనంశ ముండుటచే గ్రామ-
మున రాజుని వచ్చెను. అచట దశకుశలకర్మ లాచరించు బ్రాహ్మణునకు ధర్మ-
పాలుడని పేరు వచ్చెను. వారి పరిపాలనములో పరిపూరికా, పరిజనులుకూడ
దానధర్మములు చేయుచు, శీలములు రక్షించుగు ఉభిసథవ్రత మాచరించుచుండిరి.
దానధర్మము ఆనెనుమగున వారియింట పుట్టెను. అతనికి ధర్మపాలకుమారు డని
పేరు పెట్టిరి. అతడు పెరిగి పెద్దవాడై నవదశ తండ్రి సేవ నాణము లిచ్చి
విద్యలు నేర్చుకొనుటకై తక్షశిలానగరమునకు పంపెను. యువకు డచ్చటికి చేరి.

ప్రసిద్ధాచార్యునివద్ద విద్యాభ్యాసము చేసెను. అచట ౧౦౦ మంది శిష్యులతో ఆతడు జ్యేష్ఠశిష్యుడని నానెను.

అనమయమున ఆచార్యుని జ్యేష్ఠపుత్రుడు మరణించినాడు. తనయట్టును, శిష్యులు, జ్ఞానులు పరివేష్టించి యుండగా ఆచార్యుడు దుఃఖింపఁచు శుదకు శ్మశానమునకు కళేబరము గొనిపోయి అంత్యక్రియలు కావించెను. అప్పుడెల్లరు నేడ్చి మౌనమునుంచుండిరి. ధర్మపాలకుమారుడు మాత్రము శాంతముగా నుండెను. ఇరువందలనుండి శిష్యులు మరలి వచ్చి ఆచార్యునికడ కూర్చుండి “అయ్యో! ఆచార వంతుడు, తరుణవయస్కుడు అగు కుమారుడు తల్లిదండ్రులను విడనాడి మరణించినాడు.” అనిరి. ధర్మపాలుడు వారితో “మిత్రులారా, ఆతడు తరుణ వయస్సుననే పోయినాడని మీరన్నారు. పిన్నతనముననే ఏల మరణించెను? యౌవనమున పోవుట సమచితము కాదు” అనెను,

“మిత్రమా, ప్రాణు లెల్లరు మరణింప వలసిన వారని తెలియదా?” “తెలియును, కాని ప్రాణి అరుణ్యముండగో చనిపోవడు. పార్థకము వచ్చినంతనే మృతి సంభవింపను.” “సంస్కారము లన్నియు అనిత్యములు. నిత్యముండు వారు లేరు?” “అనిత్య మగుట సత్యమే. అయినను ప్రాణి బాల్యముననే మరణింపడు, వృద్ధుడైన పిదపనే అనిత్యమును పొందును.” “మిత్రమా, ధర్మపాలా, మీయింట నెవరును చనిపోవుట లేదా?” “చిన్నతనమున మరణించుట లేదు, పార్థకముననే మరణము సంభవింపను,”

“ఇది మీకులక్రమంగత మగు సాచారమా?”

“అవును, కులపరంపరాగతమే.”

విద్యార్థులు చని ఆతనినూట ఆచార్యునకు నివేదించిరి. ఆచార్యుడు ఆతనిని బిలువ నంపి “నాయనా, ధర్మపాలా, నిజముగా మీయింట చిన్నతనమున నెవ్వరును చనిపోవుట లేదా?” అనెను, “అబ్బో, సత్యమే.” గురువాతనినూటలు విని తనతో “ఇతడు మిగుల ఆశ్చర్యకర మగు వార్త చెప్పుచున్నాడు. పోయి ఇతనితండ్రి నడిగి రూతనినూటలు సత్య మగునని నేనుగూడ ఆ ధర్మమునే అనుష్ఠింపును” అనుకొని చేయవలసిన కర్మ లన్నియు జేసి, తరువాత కొలదిదినములకు ధర్మపాలుని పిలిపించి “నాయనా, నేను బయటకు పోవలెను. నేను మరలి వచ్చు వరకు విద్యార్థులకు పాఠములు చెప్పుచుండుము” అనెను. మేకబావికలు తెప్పించి

అందు రెండు సుగంధతైలములు వేసి సంచిలో నుంచి, చిన్న సేవకుని వెంట పెట్టుకొని తక్షణముండి బయలుదేరి క్రమముగా ఆగ్రామము చేరెను.” ధర్మపాలని గృహమేది” అని అడిగి తెలిసికొని ద్వారము చేరి నిలిచెను. అక్కడి పరిచారకు లలో అచార్యుని తంలుత చూచినవారిలో నొకడు చేతినుండి గొడుగును, ఒకడు పంచములనుండి పందరక్షులును, ఇంకొకడు చేతినుండి సంచిని తీసికొనిరి, “ధర్మపాలకుమారునియార్యుడు వచ్చి ద్వారముకడ నిలిచిన దని యజమానునకు తెలుపును” అని గురువు పలికినపిదప మంచి దని పాఠశ్రీ చేసిరి. ధర్మపాలగు త్వరితముగా వచ్చి అచార్యుని లోనికి గొనిపోయి మంచముపై కూర్చుండబట్టి ఆవల పంచములు కడిగి పూజించెను. భోజనాంతరము సుఖసీనుడై “బ్రాహ్మణోత్తమా, నీకుమారుడు మిక్కిలి వ్రజ్జుగలవాడు. మూడువేదములందును అష్టదశవిద్యలందును ఉత్తీర్ణుడైనాడు. కాని, ఏదోవ్యాధివలన అతనికి మరణము ప్రాప్తించినది. అన్నిసంస్కారములు అనిత్యముగా” అని చెప్పెను. బ్రాహ్మణుడు చప్పట్లు కొట్టి గట్టిగా నవ్వెను.

“బ్రాహ్మణోత్తమా, నవ్వెద రేల?” “నాకుమారుడు మరణింపడు. పోకను మరణించి యుండును.” “నీకుమారుడే బోయినాడు. బీమికలు చూచి నమ్ముము,” అని అచార్యుడు సంచిలోనుండి బీమికలను చూపి “ఇవి నీకుమారుని ఆస్థికలు” అని పలికెను. “ఇవి మేకవో, కుక్కవో కావచ్చును. నాకుమారుడు పోలేడు. సప్తపురుషాంతరములనుండి మావంశమున తరుణవయస్సున నెవరును పోలేను. నీవు చెప్పినది సత్యము కాదు” అని విప్రదనెను.

ఆప్పు డెల్లరును కరణాశ్వులు చేసి, పెద్దపెట్టున నవ్విరి. అచార్యుడు విస్మయపడి, ప్రసన్నుడై “బ్రాహ్మణోత్తమా, మీవంశమున నిష్కారణముగా తరుణవయస్కులు మరణించుట సంభవింపదు, యువజనులు మరణింపకుండుటకు కారణమేమి?” అని రుగంధ పలికెను :

సీత్రతం బెట్టిది? నీశ్రేష్ఠదర్య

నొద్ది? ఏనక్కార్య హేతువుచేత

బ్రాహ్మణ, నీకిట్టిఫలితము కలిగె?

స్మృతి చెందకుండురు మీవంశమందు

తరుణవయస్కు లెట్టనని చెప్పుమ !

అయిన విని యేగుణములవలన తరుణవయస్కులకు మృత్యువు సంభ-
వింపదో యని నిట్లు ఉగ్గడించెను :

పలుక రసత్యంబు, పిపకృత్యముల
కడకు బోవ, రసర్యక్ర్యంబు లెవ్వి
సలువ రెన్నడు ధర్మనరణి జరింతు
యువకు లద్దానిచే నందరు మృతిని.

ద్వివిధధర్మంబులు విని యనధర్మ
పరులను విడిచి, సత్పురుషుల నెంత
యువకు లద్దానిచే నందరు మృతిని.

యన మిచ్చెడువేళ, తప్పుర్వమందు
నైత ముంగుదుము ప్రసన్నతతోడ
లేదు హస్తాపలేశంబు కుడ;
యువకు లద్దానిచే నందరు మృతిని,

శ్రమణుల, విప్రుల, సర్వయోధకుల
కన్న ఎసీయముల్ మున్నగు నిచ్చి
సంశుష్టచిత్తుల నలుపుచుండుదుము
యువకు లద్దానిచే నందరు మృతిని,

పరులభార్యలయెడ బ్రహ్మచర్యంబు
నిజపత్నియెడ గాక నెరపుచుండుదుము
యువకు లద్దానిచే నందరు మృతిని.

ఇట్టి యుత్తమాంగనలందు బుట్టినట్టి
సుగులు వేదజ్ఞులును బహుశ్రుశులె గాక
అధికమేధాచితులును వ్రజ్జాన్వితులును
అందుచేత వయఃస్థులు పిందగు మృతి.

తల్లి తండ్రియు సోదరుల్ తనయు లతివ
లెల్లరుం గుడ పరలోకపితమున కయి

ఆచరింతును ధర్మకార్యంబు లెపుడు
అందుచేత వయఃస్థులు చెందరు మృతి.

ఆచరింతురు ధర్మకార్యమాలు కర్మ
కాదు, బువజీవులును, పరిహరకులును
ఎరలొకికసోఖ్యమే ప్రతిఫలముగ
అందుచేత వయఃస్థులు చెందరు మృతి.

ఈదశకు ధర్మచారులగుణములను రూఢిధర్మమున పలికెను :

ధర్మచారిని రక్షించు ధర్మ మెపుడు
అధికసోఖ్యము నొనగు ధర్మచరణము.
అట్టివానికి దుర్గతి పట్టదోదు,

ధర్మచారిని రక్షించు ధర్మమెపుడు
జనుని ఎనకలంబున భక్తమట్లు
ధర్మరక్షితు డగును మాధర్మియు
దుండు సుఖముగ. నస్థిక లొరుల వగును.

ఇది విని అచార్యుడు “నేను వచ్చుట మే లాయెను. ఎలాక నఫల
మయ్యెను నిష్ఫలమా కలెదు.” అని ధర్మియుని తండ్రిని క్షమింపవేడెను.
“నేను వచ్చునపుడు మిగ్గు పరిక్షయ్యెటకు రూఢిధర్మము తెచ్చిను. నీకుమారుడు
అంగీకరముతో నున్నాడు. నీవు పరిపాలన చేయుధర్మము నాకు గూడ అనుగ్ర
హింపుము.” అని కొలదిదినము లచట నుండి ఆవల తక్షణిలకు మరలిపోయెను.
ధర్మపాలకుమారునకు విద్యగా పూర్తిగా నేర్పి చాలమంది గునుచరులతో నాచార్యు
దత్తనిని స్వగ్రామమునకు పంపెను.

ఈ సమర్థుడగున కువదేశము చేసి, రూఢిధర్మ ప్రకాశమున సత్యక్రియ జరిపి
జాతకములు సరిపెట్టెను. సత్యక్రియ సంతరము లాజు అనగామిథలము నందెను.
అకాలమున అచార్యుడు సారిపుత్రుడు, ధర్మపాలకుమారుడు నేనే.

౧౧౮. కుక్కు తు జానకము

శిశు వేళవనమున విహారము చేయుచు, వధ ప్రయత్నమును గుర్చి చెప్పినది,

వర్ణమున కథ

ధర్మసభలో దేవదత్తుని దుర్గుణములను గుర్చి చర్చ జరుగుచుండెను. శిశు అచ్చటి కరుదెంచి విషయము తెలిసికొని “భిక్షువులాంటి, కేవలము ఇప్పుడే కాదు పూర్వము కూడ ఇతడు నన్ను వధించుటకై ప్రయత్నము చేసియుండెను.” అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున కోశంబిలో కోశంభకాసుమకు డను రాజు పరివాలన చేయుచుండెను. ఆకాలమున బిందెనెత్తుడు కోడికి జనించి వందలకొలది కోళ్ళతో అడవిలో నివసింపుచుండెను. అక్కడనే కొలదిదురములో దేగ యుండెను. అది నేర్పుతో ఒక్కొక్క కోడిపిల్లనే క్రమముగా చంపి తినుచుండెను. బిందెనెత్తుడు ఒక్కడే ఉండి మేతమేసి వెదురుబొదలో పండుకొనుచుండెను. దేగ కోడిని పట్టుకొనలేనని తెలిసికొని తనలో “దీనిని కడునేర్పుతో పట్టుకొందును” అనుకొనెను. అతినమిషమున నున్న చెట్టుకమ్మపై నక్కి “మిత్రమా, కుక్కుటలజమా, నీవు నన్ను చూచి ఏల భయపడెదవు? నేను నీతో స్నేహము చేయ గోరుచున్నాను. ఫలంని ప్రదేశమున మేత బాగుగా దొరకును. అక్కడ మనము అన్యోన్య ప్రేమతో ఆహారము తినుచూ నివసంతము” అని పలికెను. బిందెనెత్తుడు అతనితో “నాకు నీమొడ విశ్వాసము లేదు. పొన్ను” అని చెప్పెను.

“మిత్రమా, నేను పూర్వము చేసిన దుష్కర్మముల వలన నీవు నన్ను నమ్మజాల కున్నావు. ఇప్పుడు నే నట్లు చేయుట లేదు.”

“నాకు అట్టిమిత్రునిమీద విశ్వాసము లేదు. నీవు వెడలిపోవలెను.” అని బిందెనెత్తుడు మూడునిర్లు నిషేధించి, వన మంతయు ప్రతిధ్వనింగనట్లు పన దేవతలకు ధర్మకథ ప్రకటించి ఈ గాథలు పలికెను:

వివిష్ణుల ససత్యవాగుల నమ్మ
 లాడు, స్వర్థముకై ప్రజ్ఞాప్రయోగ
 పరులను నమ్మకు పరమశితులను,

కోందరు పురుషులు గోపివిసకులు
 వాక్కులచేతనే వారు మిత్రులను
 తనుపుననుండురు పనులచే గాక.

హా సముల్ భాష్యము లయ్యును, వాక్కు
 లై శ్వర్థభరితము లట్టినిస్పృహ
 నరుల, కృతఘ్నుల నమ్మంగరాదు.

ధిన్నచి త్తముతో నున్నట్టివారి
 బహువిధ సంస్కరపరులను గూడ
 నరుడె న శ్రీ యైన నమ్మగరాదు.

అస్థికుం డగును సహార్యకర్మములు
 చేయును ముందును సిద్ధముగాను
 ఒకటిపై సూత్రకై, ఒకటి న దూర్చు
 క త్తిపీఠిక మంకు ఖలు నమ్మురాదు.

కోందరు మృగువచస్కులు, కాని కఠిన
 నూనముల్ మిత్రులై నానావిధాల
 చేరువారిని విశ్వంసిపగ రాదు.

ఎచ్చలైనను ధనం జేసి ద్రవ్యము
 కాని దుష్కోచర సైనికో వాగు
 బాగుగా హరియించి స్వామిని జంపు.

శత్రువు లెందరో విశ్రమాపమున
 గనబడ, ఎవీచజనుల నెరింగి
 కోడి గేగనుబోలె వీడగావలయు.

ఎవ్వ గుత్తున్నార్థ మెరుగజాలండి
శీఘ్రమే, శత్రులచేతుల బడును
అధికమ్ముగా బొందు ననుతాప మరడు.

ఎవ్వ గుత్తున్నార్థ మితై గహించు
నాతండు వై రులపన్నిలనుండి
శీఘ్రమ్ముగా ముక్తి చెందును దేగ
వాడిగొరులనుండి కోడివిధాన.

ధ్వంసకారయు నిత్యకుఘార్మికుండు
నై నవానిని దూరమునందె విడువ
వలయు, వేణువనంబున వలను బాటి
కోడి దేగను దూరన వీడునట్లు.

ఈ గాథలు పలికి “నీవు ఇచ్చట నున్నవక్షమున నిన్ను ఏమి చేయవలెనో
నాకు తెలియును.” అని దేగను బెదిరించెను. అచటనుండి దేగ వేరొకచోటికి పారి
పోయెను.

ఈ స్థ ఇట్లు ధర్మోపదేశము చేసి “భిక్షువులారా, దేవదత్తుడు పురస్వము
కుడ ఇట్లే నన్ను చంపుటకు యత్నించెను.” అని బోధినత్తుడు జాతకములు
సరిపఱిల్పెను. అప్పుడు దేగ దేవదత్తుడు; కోడి నేనే.

౧౩. మట్టుకుట్టాన జూతకము

శాన్త జేతవనమున విహారము చేయునమయమున ఇట్టి గృహస్థుని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శ్రావస్థిలో బుద్ధ సేవకు డగు గృహస్థునిపుత్రుడు మరణించెను. పుత్ర శోకాభిగ్రాసుడై న ఆతడు స్నానము మాని, భోజనము మాని, వసులు చూడక బుద్ధ సేవకు కూడ చనకుండెను. “నా ప్రియపుత్రుడు నన్ను విడిచి సకంఠె ముందు పోయినాడు!” అని విలపించుచుండెను.

శాన్త బ్రాహ్మణుహార్యమున లేచి, లోకముపై దృష్టి పరపి, ఈ గృహస్థ శీఘ్రముగా శ్రోతావతివత్తిఫలము పొంద నున్నాడని గ్రహించి, మరునాడు శ్రావస్థిలో భిక్షాసంగుముతో భిక్షాపులక ర్థవ్యమును ప్రబోధించి, ఆనందస్థవిధునితో ఆయింటికి జనెను. శాన్త అగుదెంచినట్లు అగృహస్థునకు సూచన చేసిరి. ఆయింటి వారు అననముపరచి శాన్తను కూర్చుండ బెట్టి, గృహస్థును పట్టుకొని శాన్త నన్ని ధికి గొనివచ్చిరి. ప్రజమిల్లి ఒక ప్రక్కన కూర్చున్న గృహస్థుతో దయార్ద్ర వచనములతో, “ఉపాసక, నీయేకపుత్రుని విషయమై చింతించుచున్నావా?” అనెను.

“భగవే, చిత్తము,” అని అతడన్న పిదప శాన్త “పూర్వము పుత్రుడు పోయినపిమ్మట వండితుడు తిరుగుచుండెను. వివేకవంశులవాక్కులు విని, పోయిన వాడు మరల రాగు అనుతత్త్వమును గ్రహించి శోకము మానుకొనెను” అని, అతనిప్రార్థనపై పూర్వజన్మ వృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీతకథ

పూర్వకాలమున బ్రహ్మదగ్గుడు వాంఛనీలో రాజ్యము చేయుచుండగా మహా వై భవశాలి యగుబ్రాహ్మణుని పుత్రుడు, చదునైన దు వదునగువత్సరములవాడు ఏదో వ్యాధివలన చవిటియై దేవలోకమున జన్మించెను. బాలుడు మరణించిన పిదప బ్రాహ్మణుడు శ్మశానమునకు పోయి బుడిద ప్రిగు విరజిమ్ముచు, ఏడ్చుచు, అన్ని వసులు విడిచి శోకాకులచి స్నాదై తిరుగుచుండెను. దేవపుత్రుడు విహరించుచు అది చూచి ఉపాయముచే యునదుఃఖము గూరము చేయుదును అని తలపిసి తండ్రి

శ్రీశాసమునకు బోయి దుఃఖించునమయమున ఆయనకుమారుని రూపము ధరించి సమస్థిభరణములు అల్పి ఒక ప్రక్కన నిలిచి, నెత్తిన చేతులు పెట్టుకొని గట్టిగా నేడువజొచ్చెను. బ్రాహ్మణుడు రోదనధ్వని విని లగ్నె పు చూచెను. తోడనే పుత్ర ప్రేమ జనింపగా ఆతడు కుమారునికడకు పోయి నిలిచి “సాయనా, నీవు ఈ శ్రీశాసమున ఏల రోదించుచున్నావు?” అని ప్రశ్నించుచు రోగాధ పలికెను :

మీన హరిచందనంబుతో మెడను పూల
దండలును, శ్రవణంబుల కుండలములూ
దాలిచి, అలంకృతం బై నతనువుతోడ,
ఏల రోదించుచున్నాడ వీవనమున ?
చేతులం గట్టుకొన్నావు హేను వేమి ?

దానికి ప్రత్యుత్తర మిచ్చువాడె యువకు డీగాధ పలికెను :

పెడికొంసులతో రథపంజరమ్ము
దొరకినది కాని దానికి తడుగుట కగు
చక్రములు చిక్కకున్న విచారమునను
ప్రాణములు వీగు గతికూడ పట్టె నాకు !

బ్రాహ్మణు డంగీకరించుచు రోగాధ పలికెను :

నీకు నిర్మించి యిచ్చెద నే సువర్ణ
రజత లోహ మణిమయ రథము చక్ర
సహితముగ, చెప్పవలయును స్వాభిమతము.

విని. తరుణుడు పలికినగాధలతో ప్రథమపంక్తి శాస్త్ర అభినంబుద్ధుడె పలికెను :

తస్మాజ్జవకు డీవిధంబున పలికెను :

సోదరు లై నట్టి సూర్యచంద్రములు
చక్రయుగ్మమ్ముగా న్వర్ణరథంబు
పడయంగ జాలును పరిపుష్టశోభ.

బ్రహ్మణు డీట్లు పలికెను :

నీకీరికంబట్టి నీవు మూగ్గుండ
వని తోచుచున్నది; అంతియే గాక
చూడలే వొక్కట సూర్యచంద్రులను
నిశ్చితం బని తోచు నీమరణంబు.

తరుణు డీట్లు పలికెను :

వచ్చుట పోవుట వర్జ్యములు
గనునవిభావంబు కనబడు, నే ప
రీత్య సెన్నడు గోచరింప, దెవండు
పెద్దమూగ్గుం డేఁపు నిద్దరిలిస ?

ఇట్లు తరుణుడు వసుకగా బ్రహ్మణు డాలోచించి యిట్లు పలికెను :

నిక్కంబు లెంతయు నీభాషితమాలు
ఏడ్చు నిర్వురనుండు నే మూర్ఖతరుడ !
విధునీకె బాలుండు విలపించునరణి
దలపించు శవముకె తలరు నారీతి.

తరుణుని యుపదేశముచే నిశ్శిశు డయి, బ్రహ్మణుడు అతనిని ప్రశంసించు

వాడె యీగంధలు పలికెను :

ఘృత సేదనముచేత కెరలెగు వహ్ని
నలిలసేకనుచేత చల్లబడ్డట్లు
గుఃఖమా చల్లారి తలగె దూరముగ !

లగ్న మెయున్న శల్కంబును లాగి
సంతనే హృదయము లాంతి గన్నట్లు
చీకకు వడిన సచి తమ్మునుండి
పుత్రశోకము వీడవీయె దూరముగ !

నూజావక, సేదనములు వింటి;
ఇంతట చింతింప, నింక రోదింప;

జరిపియెను నునశ్శల్యంబు, వదలె

శోకంబు, వెలయును సుస్థిరత్వంబె.

యవకు డిట్లు పలికెను. “బ్రాహ్మణి తమా, నీవు పుత్రునికొరకై ఏడ్చు శున్నపు, నేను దేవతాకమున జన్మించినను. నేటినుండి సొకొరకు రోదింపగుడదు. దానధర్మములు చేయవలెను. శీలరక్షణము కావింపుము. ఉభిసథ వ్రతము నాచరింపుము” అని చెప్పి నిజస్థానమునకు కదలిపియెను. చెప్పిన వ్రతము బ్రాహ్మణుడు దానధర్మములు చేయించెను.

శున్న ఇట్లు ధర్మిపదేశము చేసి సత్యవ్రతాశనము కావించి జాతకములు పరిపాలెను. సత్యవ్రతాశనంతరము గృహస్థ శ్రీరామ తిథిలము పొందెను. ఆ కాలమున ధర్మిపదేశకు డగు దేవపుత్రుడు నేనే.

అంతరిక్ష నిశ్చల జనకము

ఇంక జీతవనమున విహారము చేయుచుండగా దానముచేయు భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

అతడు బుద్ధశాసనమున ప్రవ్రజించి దాత అయ్యెను. భిక్షువైతనిని కెంత వచ్చినను అందులోని కొంత అన్యులకు పెట్టకుండ భుజించెడివాడు కాదు. నీరము గూడ అన్యుల కొనంగకుండ త్రాగెడువాడు కాదు. ధర్మసభలో అతనిగుణములను గూర్చి ప్రశంస జరుగుచుండెను. ఇంక అవటి కరుదెంచి, విషయ మడిగి తెలిసి కొని ఆభిక్షువును పిలువ నంపి “నీవు నిజముగా దాతవే? దానశీలుడవే?” అనెను, “భయో, నిజమే” అని ఆత డన్న పిదప ఇంక “భిక్షువులాంటి, ఇతడు పూర్వము శ్రద్ధావంతుడు కాదు. పెరిగి అప్రసన్నుడై యున్నాడు. గడ్డివరకకానమింది తెలియబడుచున్నది ఇతరుల కిచ్చెడివాడు కాదు. నేను ఇతనిని త్రోవకు దెచ్చి వినయవంతుని చేసితిని. దానఫలస్వరూపమును చూపితిని. ఈ దానశీలత వ్యము సీతగు రజస్వమున కూడ విగువలెదు.” అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున బాహునిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బంధి నశ్శుగ్రు శ్రేష్ఠికులమున జన్మించి పెద్దవాడై నతరువాత కుటుంబభిక్షిణులై తండ్రి మరణానంతరము శ్రేష్ఠిపదవి నొందెను. ఒకనాడతడు ధనహినులవై పు చూచుచు తనలో “ధనము కానవచ్చుచున్నది, కాని ఈ ధనము ననుకూర్చినవారు కానవచ్చుట లేదు. నేనీధనమును విడుదలి దానధర్మములు చేయవలెను.” అనుకొని ధర్మశాలలు నిర్మింపజేసి జీవితాంతమువరకు దానధర్మములు చేయుచుండెను. మరణకాలమున పుత్రున కాత డీదానపరంపరను నిర్వహించుచుండు మని యపదేశ మిచ్చి త్రయః త్రింశభవనమున శక్రుడై జన్మించెను. అయినపుత్రుడు తండ్రిచెప్పినచివ్వున దాన ధర్మములు చేయుగా తనకుమారునకు నదపదేశ మిచ్చి చంద్రదేవపుత్రుడై జన్మించెను. ఆతనికిమారుడు సూర్యు డయ్యెను. ఆతనికిమారుడు మాతలి

సంగ్రహకు డయ్యెను. ఆతనితనయుడు పంచశిఖ గంధర్వుడై పుట్టెను. కానివాని కుమారుడు శ్రద్ధాకుపు కాలేడు. కఠోరచిత్తుడు, మాత్సర్యము క్కుడు నయ్యెను. ఆతడు దానశాలలు పడగొట్టించి యుదకులను మెడబట్టి గెంటించెను. అత డెవరికిని తలమీద నూనెబొట్టయినను ఇచ్చెడివాడు కాదు.

అప్పుడు దేవంజు శక్రుడు తన పూర్వజన్మమును గుర్చి విచారించి దాన ధర్మములు జరుగుచున్నవో లేదో యని తలపిసి తనపుత్రుడు చంద్రలోకమున జన్మించినట్లు కనుగొనెను. శుదకు తనశుడిమనుమడు దానపరంపరను నిర్మాళించి నట్లు కాంచెను. రుషి-విశ్వుని ధర్మమార్గమున పెట్టవలె ననుకొని చంద్ర, సూర్య, మాతలి, పంచశిఖలను పిలిచి, “సోమ్యులారా, మనవంశమున శుదివాడు దానపరం పరను భ్రష్టము చేసి దానశీలమునకు నిప్పు పెట్టినాడు. యాదకులను వెడలనడచి నాడు. పాడెవరికి నేమియు నీయఁడు, రండు, పానిని త్రోవలోనికి త్రిప్పుదము” అని వారితో కలిసి పరాజనకి పోయెను. ఆనమయమున శ్రేష్ఠి రాజుకొలుపునుండి మరలి వచ్చుచు ఏడవద్వారముకడ వీధివెంట జనుచుండెను. శక్రుడు వారితో “నేను ప్రవేశించిన పిదప మీరు క్రమముగా రావలెను” అని శ్రేష్ఠికడకు జని నిలిచి “శ్రేష్ఠి, నాకు భోజనము పెట్టించు” అనెను.

“బ్రాహ్మణో తృమా, నీకు భోజనము లేదు” అని యత డనెను.

బ్రాహ్మణు డడిగినమీదట శ్రేష్ఠి భోజనము పెట్టించవలసి యుండెను. కాని యతడు “బ్రాహ్మణో తృమా మా యింట వండినయన్నము లేదు, పిమ్ము” అనెను.

“శ్రేష్ఠి, నీ కొకశ్లోకము వినిపించును.”

“నీశ్లోకముతో నాకు పనిలేదు. పిమ్ము. ఇక్కడ నిలచి యుండకుము.”

శక్రుడు శ్రేష్ఠిమాటలు వినక రెండుగాఢలు పలికెను :

వంట చేయుట యెరుగనివారు యొగ్గు
లోనగుదురు లభ్య మైనది యొరుల, కీవు
ఎకనిపుణుడ వీనగవే పరుల కకట !

మాత్సర్యమునను, ప్రమాదంబుచేత
నై నను జరుగదు దానంబు; కాని
పుణ్యము కాంక్షించు పురుషుండు యొగ్గు
డగువాడు దానమ్ము తగును చేయంగ.

శక్రనివాక్కులు విని “నీవు ఇంటిలోనికి రమ్మ. ఏదో కొంచెము దొరకును” అని పలికెను. శక్రడు లోనికి జని కూర్చుండి ఆశ్లోకములు చదువుచుండెను. అంతట చంద్రుడు లోనికి ప్రవేశించి భోజనము కావలెనని అడిగెను. “ఏమమ్మ, నీకు భోజనము లేదు.” చంద్రుడు “లోపల బ్రాహ్మణుడు కూర్చుండి శ్లోకము పఠించుచున్నాడు. నేనుకూడ నిలుచును” అనెను.

“బ్రాహ్మణో త్థమా వతనము వలదు నగువుము.” అని శ్రేష్ఠి పలికిన పిదప “శ్రేష్ఠీ, వినుము” అని ఆతడు రెండుగొధులు పలికెను ;

ఏభయంబున దాన మీకుండు లోభి,

దాన మీకున్నను తప్ప దా భయము

ఆకలి దప్పిక లన్నభయంబు

పొందుచునుండు నేనిర్దిహినుండు

ఇహమున పరమున నెంద్రె నగాని

వానికి తప్ప దావానిభయంబు.

అందుచే మాత్సర్య మణుట మేలు;

మాత్సర్యరూప ము మలమును కడుగు

దానంబు చేయుట తగినకార్యంబు

ప్రజాజితమునకు పరలోకముండు

పుణ్య మొనంగును భూరిహితంబు.

శ్రేష్ఠి ఆకర్ణించి “నరి, రమ్మ ఏదో కొంచెము దొరకును” అని చెప్పెను. ఆతడు లోని కరిగి శక్రనికడ కూర్చుండెను. ఆవల అచిరకాలములోనే సూర్యుడు వచ్చి భోజనము యాచించుచు రెండుగొధులు పలికెను ;

ఇచ్చెడివారల కిచ్చుట కష్ట

మిచ్చువారికి దానమే గుష్కరమ్ము

దానంబు యోగ్యులు కానట్టివారు

నలువనే సలువరు; నస్మార్గవగులు

చేయుధర్మంబు దుర్ జ్ఞానంబు కాదె !

సజ్జనసజ్జన సరణి భిన్నంబు
సజ్జనుల్ పోదురు స్వర్గంబు చేర
నడతు రసజ్జనుల్ సరకమార్గమున.

“సరి, లోనికి జని బ్రహ్మణులకడ గూర్చుండుము. ఏదో కొంచెము లభిం
చును” అనెను. అవల కొలదిసేపటికి మాతలి వచ్చి భోజన మడిగెను. లే దని
ప్రత్యుత్తరము లగా ఆతడిగాధ పలికెను.

కొంద రిచ్చుచునుందురు కొంచె మున్న
రఃకుందురు మరికొంద రెంత యున్న;
స్వల్పముగ నున్నయప్పు డసంగునట్టి
దక్షిణ సహస్రగుణముగా తలపఱగును.

శ్రేష్ఠి విని “లోనికి పోము. ఏదో కొంచెము లభించు” ననెను. పంచ
శిఖుడు వచ్చి భోజన మడిగెను. శ్రేష్ఠి “దొరకగు, పోము” అనెను. “నేనెక్కడికి
పోవుదును ! ఇచ్చట శ్లోకపఠనము జరుగును” అని పంచశిఖుడు రోగిధ పలికెను :

ఉంధవృత్తిని బానియున్నను కొంద
రనుసరింతురు ధర్మ; మల్పమే యున్న
పోషించుచును దొరపుపు ఆదిజనుల,
నరులకు దానంబు లొసగుచు నుండు
భూరియజ్ఞంబులు భూరిదానములు
సలుపువారికి వీరినిమ్మమే లేదు !

శ్రేష్ఠి పంచశిఖుని ఎక్కులు విని ఆలోచనాపరు డయి అనర్హతను గూర్చి
రోగిధ పలికెను :

యజ్ఞ మనర్థదాయకము, దానమ్ము-
తోడ నేగతి నగు శుల్య ? మనేక
నవనక ర్థలుకూడ సరింపరు అవము
యోగ్యు డాతతతో నొకనితో నైన.

పంచశిఖు డాతని కుపదేశింపబడె రోగిధ పలికెను :

కొందరు దుష్కర్మయందు నివిష్టు
లయి కొట్టి చంపును యజ్ఞమ్ములందు

దక్షిణ లిత్తు; లాద్రవ్యంబు సొక్తు
వగును, నదండంబు నగును; నట్టాన
సమము కా దది; అట్టినజ్జనుతోడ
లవ మైన బోలరు లక్షలకొలది
యజ్ఞమ్ము లొనరించి నట్టివా రైన.

అతడు పంచశిఖానిబింద విని “బోయి లోపల కూర్చుండుము. ఏదో లభించును” అనెను. అతడు లోపలికిపోయి కూర్చుండెను. శ్రేష్ఠి దానిని పిలిచి “రః బ్రహ్మణులకొక్కొక్కరికి తవుడు ఇమ్ము” అనెను. అమెఘాన్యదికముతో బ్రహ్మణులను సమీపించి “దీనిని గొనిపోయి ఎచటనైన వంట చేసికొనుడు” అనెను. “మేము దీనిని శుజింపము” అని వారు అన్నప్పటికి “అయినచో బియ్యమి” న్నుని శ్రేష్ఠి చెప్పెను. ఆమె బియ్యము తెచ్చి రంగు బోవగా వలదనిరి. “అట్లయిన వండినఅన్నము గిన్నెలతో నిమ్ము” అని శ్రేష్ఠి వలుక, ఆమె వశువులకు వండిన యాహారము తెచ్చి బ్రహ్మణులయెదుట పెట్టెను. వారు దానిని నోటితో వేసికొని కన్నులు తేలవైచి మూర్ఛపోయినట్లు చనిపోయినట్లు నేలపెడిదిరి. దాని నుంచి భయపడి శ్రేష్ఠికడకు జని “అర్యా, బ్రహ్మణులు ముద్ద మింగుడు వడక చనిపోయినా” రని చెప్పెను. అతడు యోచించి “లోకులు నన్ను నిందించురు. నుకుమార బ్రహ్మణులకు వశువులకు వేయ నాహారము పెట్టించినాను. గొంతు దిగక వారు చనిపోయిరి” అనుకొని దానితో “పోయి వివిధపరాధములను పాత్రలతో నుంచి శాల్యన్నము రసవంతము లైన వ్యంజనములును తెచ్చి వడ్డింపుము” అనెను. ఆమె అవిధముగనే చేసెను, వీధివెంట పోవులోకులను ఆపి శ్రేష్ఠి వారితో “నేను తిను నాహారమునే బ్రహ్మణులకు పెట్టించితిని. కాని వారు పెంపొందజే పెద్దపెద్దముద్దలు మింగి గొంతు దిగక ప్రాణములు విడిచినారు. ఇందు నా దోష మేమియు లేదు” అనెను. గుమిగుడిన జనులను గొంచి బ్రహ్మణులు లేచి “చూచితిరా, మీ శ్రేష్ఠి అబద్ధ మాడుచున్నాడు. అను తినునాహారము మాకు పెట్టించినట్లు చెప్పుచున్నాడు. కాని వశువులకు పెట్టునాహారము మాకు పెట్టించినాడు. మేము నృకులవలె పడిపోవుటచూచి భయము చెంది ఆవల మంచుచియన్నము తెప్పించినాడు.” అని నేలపై బడవైచిన భంజనము వారికి చూపిరి. లోకులు శ్రేష్ఠిని నిందించి వంశగౌరవము బూడిదపాలు చేసినాడు అని మెడ పట్టి నెట్టిరి. అప్పుడు శక్రుడు వారితో “రంగుంట నెంత ధనమున్నది ? అది యెవరిది ? మీకు తెలియునా ? తెలిసినట్లు లేగు; మునుపు రంగుంట పరాణనిమహా శ్రేష్ఠి

దానధర్మములు విశేషముగా చేసెడివాడు" అనెను. "అవును విన్నము." "అతడు
 "విశేషదానధర్మములు చేయుటచే శక్తుడై పుట్టినాడు. ఇంటిబిడ్డలు ఆదానవరం
 పరను బాగుగా నెరవేసారు; ఒకడు చంద్రుడైనాడు, ఒకడు సూర్యుడైనాడు, ఇం
 కొకడు మాతలి అయినాడు, వేరొకడు పంచశిఖు డయినాడు. వారిలో ఇతడు
 చంద్రుడు, ఇతడు సూర్యుడు, ఇతడు మాతలి, ఇతడు పంచశిఖుడు. రోషకార
 ముగా వీ రందరు మహా సంపన్నులు అని తెలిసికొనవలెను." అని పలికెను.
 తోకులనంశయము నివారించుటకై వా రందరు సాక్షామున కెగరి మహావైభవ
 ముతో సపరివారముగా తేజరిల్లుచు నిలిచిరి. రోషయము నగర మంతట ప్రకెను.
 శక్తుడు జనుల నుద్దేశించి "మేమందరము రోషంశమున బుట్టి ధనముపై ఆసక్తి
 విడిచి దానధర్మములు చేసినాము. రోషులగుడు కులక్రమాగత మగుదానంశాల
 దపించి యచకులను మెడ బట్టి నెట్టించినాడు. రోషకారముగా రోతడు మావంశ
 పారమును వమ్ము చేసినాడు. ఇతడు చెడిపోయి నరకమున బడకుండ రక్షించుటకై
 మేము వచ్చినాము" అని దానమహిమను వర్ణించి ధర్మపదేశము చేసిరి. బిశ్మరి
 చేతులు జోడించి "ఇకనుండి వంశవరంపరాగతం బగు దానము చేయుచుండును. నేటి
 నుండి అన్యుల కొనగకుండ జల మైనను త్రాగను" అని విన్నవించెను. శక్తు
 డాతనిమందలించి పంచశీలములందు ప్రతిష్ఠించి నలుగురు దేవపుత్రులను వెంట
 బట్టుకొని నిజనివాసమునకు జనెను.

అతడు జీవితాంతమువరకు దానధర్మములు చేయుచు మరణించిన పిదప
 త్రయోత్రింశ భవనమున జన్మించెను.

ఈ స్థ ఇట్లు ధర్మపదేశము చేసి జాతకములను సరిపెట్టెను. ఆకాలమున
 చంద్రుడు ఎరిపుత్రుడు, సూర్యుడు మద్గల్యాణుడు, మాతలి కాశ్యపుడు, పంచ
 శిఖుడు, అనందుడు శక్తుడు నేనే.

శివ జేతనమున విహారము చేయుచు ఒకానొక లోభిభిక్షువును గుర్చి తెల్పినది.

వర్ణన కథ

చీమందలవలన తృప్తి నొందక అభిక్షువు సంఘటన మొక్కడ జరుగును ? నిమంత్రణ మొక్కడ జరుగును ? అని వస్తువులమీదనే దృష్టి నిలిపెడివాడు. నటించి యగుభిక్షు వికడు కనికరించి శివ న్నతో నితనినిగుర్చి చెప్పెను. శివ న్న ఇతనిని పిలువ నంపి “భిక్షా, నీవు నిజముగా లోభివేనా ?” అని అడెగను. “చిత్తము భ్రాంతే!” అని అత డంగీకరించిన పిదప శివ న్న అతనితో “భిక్షా, కల్యాణకారి యగు బుద్ధులననమున ప్రవ్రజించియు ఏల లోభిగా నున్నావు? లోభము నుండితివాడు. పుర్యజనుకూడ నీవు లోభము వలననే బాంబునిలో గజకళేబరందూలతో సంకుష్టి నొందక అడవిలోని కరిగితివి” అని పుర్యజన్మకథ చెప్పెను.

సాత్విక కథ

పూర్వము బాంబునిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా లోభి యగు లోక పినుగుకళేబరము మొదలగువానితో శుష్టిచెందక అడవిలో నెట్లుండునో చూడవలె నని అరణ్యమునకు పోయి అచ్చటిపండ్లతో తనివి నొందక గంగాతీరము చేరెను. అచ్చట విచరించుచు చక్రవాకదంపతులను చూచి “రహస్యము బాల చక్కగా కానబడుచున్నది. రంగంగాతీరమున రుపిట్టలు మాంసము తినుచుండ వచ్చును. నేను పీచి నడిగి ఏవి తినుటచే చక్కదనము వచ్చునో అవియే తిని నొందరహస్యము నొందవలెను.” అనుకొని అనతిదూరమున ఆగి రహస్యము వెలికిెను:

నీవందగాడవు, నింగుదేహమ్ము

కరగిన బంగారు కాంశుల నీను

నీయంగకమ్ములు నీవదనంబు

నువ్రసన్నములు; తోడును గంగదరిని

వసియించుచును చక్రవాక, రకాల
చేపల నీవు భజించుచున్నట్లు.

చక్రవాకము వానిని నిషేధించుచూ రూగూధ పలికెను :

మిత్రమా శైవాలపత్రముల్ తక్కు
నీటిలో నైన రూకటిలో నైన
సంభవం బైనమాంసము ముట్టుకొనను
పత్రశైవాలమాల్ మాత్రము తిందు.

అంతట కాకి రెండుగూధలు పలికెను :

చక్రవాకముల భోజన మింతె యనుచు
మిత్రమా, నమ్మను; మెనవుదు నేను
పల్లెలలో తైలపక్వంబు చేయు
మాంసముతో గూడు మంచిభోజనము
చక్రవాక అట్లు నలిపినగుండ
నీదేహవర్ణంబు ఎదయె నాకు !

కాకికి అట్టిరంగు వస్తుటకు కారణము తెలుపుచు ధర్మీవదేశము చేయుననె
చక్రవాకదంపతులు ఈగూధ పలికెను :

ఒరులయెడ న్నికు నుండు నైరంబు
కానంబడుచునుండు; హాని చేయుదువు
పెరవారి, కేదైన బెదరుతో తిందు
విట్లుండు నీవన్నె యీకారణముల.

కాకమా, నీ వెల్లలలోకమ్మునకును
నైరి నైతివి ఎవవ ర్జనమునను
నమకూరు పింఱిన సంతృప్తిలేదు -
ఇట్లుండు నీవన్నె యీకారణముల.

సోమ్య, యెల్లరయెడ శాంతంబుతోడ
నుందును నే, శంక యుత్సుకత్వంబు
శోకమ్ము భీతియు లేక భుజింపు.

అంగుచే చేయుము యత్ను; మహింస
తో చరింపుము స్వీయదుశ్శీల ముడిగి
యున్నచి నావలె నొందజూచువు
లోక ప్రయత్నము కాకమా నీవు.

హింస చేయ డెవండు, హింస చేయింప,
డెవగు హాని యొనర్ప, డెవ్వడు హాని
చేయింపడో సర్వజీవులయెడల
మై తిభావనతోన మనలుగునుండు
వాని కెవ్వరితో వై రంబు లేదు.

నీవు లోకములో అందరకును ఇష్టుడవు కాదలచినచో నను న్నవై రభావ
ములు వినర్జింపుము.” అని చక్రవాకము లుపదేశించెను. “మీరు నాకు మీ
యహారసేవయు తెలుపలేదు అనుచు కాకి కాకి అని అరగుచు ఎగిరిపోయి వా
జునీలో పెంటప్రోగ్గుపె వ్రాలెను.

ఈ న్న ఇట్లు ధర్మివదేశము చేసి సత్యప్రకాశనము కావించెను. అప్పుడు
లోభిభిక్షువు అనాగౌమిఫలము పొందెను. ఆకాలమున కాకి లోభి యగుభిక్షువు;
చక్రవాకి రాసులుని తల్లి; చక్రవాకము నేనే.

--X

452. ధూరిపట్టా జాతకము

ఈజాతకము ఉమ్మగ్గ జాతకములో వచ్చును.

౧౬౩. మహామృగ్ధరా జుహవము

శిష్ట జేతవనమున విహరించుచు మహామంగళ సూత్రమును గుర్చి చెప్పినది.

పర్వమున కథ

అజగ్రహమున ఏదోపనిమిద సమావిష్ట లైన జనులలో ఒకడు “నేడు నే నేదో మంగళకార్యము చేయవలెను,” అని లేచివెళ్ళెను. ఇంకొకడు రూపాక్కులు విని “ఇతడు మంగళకార్యము చేయబోవడు” మంగళమునకు విధానమేమి?” అనెను. దానికి మరొకడు ఇట్లు చెప్పెను. “మంగళరూపములను చూచుట మంగళము. ఎవడె నను ప్రాతఃకాలమున లేచి శ్వేతవృషభమును గర్భిణీస్త్రీని, రోహిత మత్యమును, పూర్ణఘటమును, కపిలగోవును, నూతనవస్త్రమును, కానిచో గుగ్ధమును చూచును. ఇంతకన్న నెక్కువమంగళము లేదు.” కొంద రతని నభినందించిరి. అతడు బాగుగా పలికినా డనిరి. కాని అందులో నొకడు వేరొకనితో “ఇవి మంగళకరములు కావు” అనెను. కొందరతనిని గూడ నభినందించిరి. ఒకడు ప్రాతఃకాలమున లేచి పృథ్విని, పచ్చికను, గోమయమును, శుద్ధవస్త్రమును రోహితమత్యమును, వెండిబంగారములను, ఆహారపదార్థములను స్పృశించుటకన్న వేరొకమంగళము లేదు,” అని చెప్పగా కొంద రతనినిగూడ అభినందించిరి. ఈ విధముగా త్రివిధమంగళములను గుర్చి జనులు భిన్నభిన్నములై ఏకాభిప్రాయమును సమకూర్చుకొనరైరి. భూదేవతలు మొదలుకొని బ్రహ్మలోకమువరకును ఎవడును ఇది నిజముగా మంగళవస్తు వని గ్రహింపలేదు. శక్రు డది చూచి “సదేవలోకములో నున్న బుద్ధభగవానుడుకప్ప ఈమంగళ ప్రశ్నమును వివరింపగలవారు లేరు. బుద్ధభగవానునికడకు జని అడుగుదును గాక” అనుకొని అత్తి వేళ తథాగతుని సన్నిధికి జని, చేతులు జోడించి, ప్రణామము చేసి ప్రశ్న వేసెను. శిష్ట 12 గాథలలో 38 మంగళములను వివరించెను. మంగళసూత్రమునకు వ్యాఖ్యానము జరుగుచుండగా వేలకొట్లదేవతలకు అర్హత్వము కలిగెను. శ్రీరామ శ్రీ ఫలము లెన్ని దక్కెనో లెక్క లేదు. శక్రుడు మాంగళికము విని నిజస్థిరమున కరిగెను. శిష్ట మంగళమును వివరించిన పిదప సదేవలోకములో నెల్లరును బాగున్నదని అభినందించిరి. అసమయమున ధర్మనభలో తథాగతుని గుణప్రశంశ

జరుగుచుండెను. “అయ్యుష్మంతులాం, అన్యై లెవ్వరును సమాధానము చెప్పలేని నుంగళ ప్రశ్నమును భగవానుడు సదేవతోకమువారి చిత్తములను రంజించి సందేహములను తొలగించెను. ఆశమున చంద్రోదయమువలె భగవానుడు సమస్తము విస్ఫుట్టము చేసెను.” ఇంత అరుదెంచి విషయము తెలిసికొని “భిక్షువులాం, ఇం బాశ్చర్య మేమియు లేదు. నేను బుద్ధత్వము పొందిన పిదప నుంగళ ప్రశ్నమును తెలిపితిని. అయినను బంధిత త్వచర్యతో నుండగా దేవతలకు మానవులకు రుచిషయ్యనై సందేహము నివారించితిని” అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలము బంధితస్వర్గుడు ఒకానొక గ్రామమున నై భవశాలి యగు బ్రాహ్మణుని యింట జన్మించెను. బాలునకు రక్షితకుమారు డని పేరు పెట్టిరి. ఆతడు పెరిగి పెద్దవా డై నపిదప తక్షశిల కేగి విద్యలు నేర్చి వివాహము చేసికొని తలిదండ్రులు మరణించిన పిదప ధనమునెడల విరక్తి చెందెను, ఆతడు సమన్యము ధానము చేసి భిగ్గులను త్యజించి హిమాలయమునకు జని ప్రవ్రజించి ధ్యాన భిక్షులు పొంది కందనూలఫలాదులు తినుగు ఒకచో నివసించుచుండెను. క్రమ క్రమముగా పరివారము పెరిగి 500 మంది శిష్యులు చేరిరి. ఒకనా డాతాపనులు బంధితస్వర్గునితో చెప్పి వర్షాలునువున హిమాలయమునకు ఉత్తరదిక్కుగా దిగి ఉప్పు, చింతపండు కొరకు జనపదము చేరిరి. వారు బయలుదేరుటకు ముందు ఆచార్యునితో “ఉప్పు, పులుసు తిన్నవశమున మనశరీరములు దృఢము లగును. ప్రయశముకూడ బాగుగా సిగును. అని చెప్పినను ఆచార్యుడు “మీరు పొండు, నేను మాత్రము ఇదటనే ఉండును” అనెను. వారు బయలుదేరి ప్రజానుముచేసి బయలు వెడలిరి. క్రమముగా వారు బాలాజిని చేరి రాజోద్ధానమున ప్రవేశించిరి. వారికి గొప్ప సన్మానము జరిగెను. ఒకనాడు బాలాజినిలో జను లొకచో జేరి మంగళ ప్రశ్నము చేసి నిలచిరి. అకాలమున జనులకు సంశయములను తొలగింప గలవారు వచ్చి డనువార్త వ్యాపించుటచే లోకులు ఉద్ధానము చేరి రాజును గొంది “మహారాజ, మే మిచ్చట సమాధానము చెప్పలేము. కాని మాఅచార్యదేవుడు రక్షిత తపస్వి మహాప్రజ్ఞావంతుడు హిమాలయమున నివసించుచున్నాడు, ఆయన చక్కని సమాధానము చెప్పను.” అనిరి. రాజు “భ సే, హిమాలయము దూరము, గుర్గమము. మేము పోజాలము. మీ రాచార్యునికడకు జని ఆయనతో జెప్పి మరలి వచ్చి మాకు తెలుపుడు” అని కోరెను. వారు సరే నని నమ్మితింది ఆచార్యుని

కడకు జనిరి. అచార్యుడు పరికుశలమును, అజ్ఞానాధిపతిని, జనపదములను
అచారములను గూర్చి అడిగెను. అవల మంగళ ప్రశ్నాదికములను గూర్చి పాఠ
తెలిపిరి. ప్రభానశిష్యుడు అచార్యుని ప్రశ్నించువాడే రూఢి పలికెను :

నరుడు ప్రార్థన చేయతరుణమునందు
ఏవేదము పఠించు, నేమి జపించు
ఏశాస్త్రముం బల్కు, ఇహపరంబులును
కల్యాణరక్షకై కుండు నెద్ది ?

బోధినత్త్వము దేవతలకు, మానవులకు సందేహము విడిచిపునట్లు ఇది
మంగళము అని స్పష్టీకరించుచు బుద్ధలీలనుండి రూఢియుగా పలికెను :

నిత్యపూజితు లగుచుండు నిఖిలదేవ
తలును, పితరులు, జంతుసంతతులు, నన్ని
ప్రాణు లెప్పని మైత్రిభావనమువలన
అద్దియే మైత్రిమంగళ, మువచు పాని.

రూఢియుగా బోధినత్త్వము ప్రథమమంగళము తెలిపి మిగిలినమంగళము
లను రూఢియుగా పలికెను :

మిగుల నమ్రతతోడ మెలగుచు స్త్రీలు,
బాలురు, పురుషులు పరుషముల్ పల్కు
సహించి ప్రతికులదర్శ లేకుండు
సరనిద సహనశీలత మంగళంబు
అతని నీమంగళ మవచునుండు.

ఆ షష్ఠిత్తులయెడల సాదరంబు
నెవడు చూపడ ధన విద్య లెంత యున్న
సాధిజాత్యంబుచేత; ప్రజ్ఞాన్వితుండు
తరుణమున స్మృతిమంతుడ సరుని యాద
రంబు మంగళ మాతని రక్ష చేయు.

ఏయనిందితు మిత్రు లహీనశాంత
లధిక విశ్వాసపాత్రుల, అట్టివారి

మొకల ద్రిహము తలపెట్ట దెవడు, ధనము
పంగు సమముగ, నతనిసల్పవ మగును
మంగళము ఎని నద్దియే మనుచుండు.

ఎవనిఁకార్య పతివ్రత, యేకచి త్త,
కులవతి, ముఖీలవతి, అనుకూలవతియు
ననుపయస్క, ధర్మరత, ప్రజావతి యగు --
అద్ది శ్రీమంగళం బయి యవచు ఎని.

ఈతను పరాక్రమధనుండు దై వ్యతభావ
రహితుడు, పవిత్రు డైనమిత్రం బటంచు
ఎరుగునో యశస్వి భావతి యెవనిగూర్చి
అద్ది లజమంగళ మును, యవగు ఎని.

జాత సంశుష్టబుద్ధితో శ్రద్ధాశ్లేష
అన్నపానీయ గంధమాల్యానులేప
సమల సాసంగు నతిశుల కనిశ మెవగు
అయ్యదియె స్వర్గమంగళ మవగు ఎని.

ఎవడు పూడించు నజ్జన వృద్ధ శీల
వంశాలను, బహుశ్రుతు అగువారి ఋషుల
ఆర్యమృగస పూర్వచర్యనివృత్తముగ
అద్ది ఆర్హతమంగళ, మవగు ఎని.

జీర్ణనస్త్వగు ఆర్హత్యమునుగురించి అష్టగ్రాథలు పలికి అమంగళములను
స్తుతింపగు అతిముగ్ధ పలికెను :

ఇవియె మంగళస్థానము విహమునంగు
సత్కముగ, విజ్ఞజములు ప్రశంస చేయు
వీని, నింద్రియసుఖ మున్ను వీనివలన;
ప్రాజ్ఞా దగువాగు ఎ-లింపవలయు వీని
ఇతరమంగళముల సత్య నేల లేదు!

424. ఘోష జంఘనము

శాస్త్ర జేతవనమున విహరించుచు మృతపుత్రుని గూర్చి చెప్పినది.

వర్షమున కథ

రకథ ముట్టుకుండలి జాతకములో (494) కథవలె నుండును. రకథలో శాస్త్ర ఉపాసకునితో “ఉపాసక, నీవు చింతించుచున్నావా?” అనెను. “చిత్తము, భన్నే!” అని అతడు చెప్పిన పిదప శాస్త్ర “పుర్యము పండితులు వివేకవంశుల పుక్కులు విని మృతపుత్రుని విషయమై విచారము మానిరి” అని పుర్యజన్మకథ చెప్పెను.

గౌతీత కథ

పుర్యకాలమున ఉత్తరపథమున కంసభంగమున అనితంజన నగరమున నుహాకంస నామకు డనురాజు రాజ్యము చేయుచుండెను. అతనికి కంసుడు, ఉప కంసుడు అను నిరువురుపుత్రులును, దేవగర్భ అనుపుత్రికయు నుండిరి. ఈమె పుట్టిననాడు జ్యోతిష్క-బ్రాహ్మణులు భవిష్యత్తునుగూర్చి చెప్పిరి; ఈమెకుడుపున జన్మించెడి కుమారుడు కంసగోత్రమును, కంసవంశమును నాశము చేయు నని వారి జ్యోతిష్ము, రాజు పుత్రికపై విశేషప్రీతి వలన ఆమెను సంహరింప లేకపోయెను. కుమారు లీవిషయము నుండు రని రాజు యోచించి డిరకుండెను. కాలక్రమమున రాజు చనిపోయినపిదప కంసుడు ప్రభువు, ఉపకంసుడు ఉపరాజు నైరి. “మేము నిందరిని సంహరించినచో నింద ఎలాదుము. ఈమెకు వివాహము చేయకుండ రక్షించుచుందుము” అని యోచించి వారు ఒంటికంబము మేడ నిర్మాణము చేసి ఆమె నందులో నుంచిరి. అమెకు నందగోప అను పరివారికయు, దానిభర్త అంధక వేణు వను పానుగును పహరా ఇచ్చుచుండిరి.

ఆకాలమున ఉత్తరమగురలో నుహానిగర నామదగురాజు పరిపాలన చేయుచుండెను. అతనికి సింగరుడు, ఉపసింగరుడు అనుపుత్రు లిరువు రుండిరి. తండ్రిమరణానంతరము సింగరుడు రాజు, ఉపసింగరుడు ఉపరాజు నైరి. ఉప సింగరుడు ఉపకంసునకు మిత్రుడు. ఇరువురును ఒకేఅపార్యకులమున నహమితు

లుగ నుండిరి. ఉపనిగరుడు అన్నగారి అంతఃపురమున అవినయచరణమున వట్టుబడుదు నను భయమువలన కంసభిగ నుండలి ఉపకంసునికడకు జనెను. ఉపకంసు డతనిని కంసంజునన్నిధికి గొనిపోయెను. లంజ అతనిని మహావైభవం పెతుని జేసెను. అత డొకనాడు లంజకులువునకు బివుగు ఒంటికంబపుమేడ నుంచి అది ఎవరి నివాస మైయుండు నని యోచించి, వృత్తాంతము తెలిసికొని దేవగర్భ యెడ ఆనక్కు డైయుండెను. ఉపనిగరు డొకనాడు ఉపకంసుని వెంట లంజ కులువునకు బివుగున్నప్పుడు దేవగర్భ ఆతనిని గొంచి నందగోపునితో “రూత డెవ” రని అడిగెను. వానివలన ఆతడు ఉపనిగరు డనియు నుపనిగరునిపుత్రు డనియు తెలిసికొని ఆమె ఆన కృతి త్న అయ్యెను. ఉపనిగరుడు నందగోపకు లంచ మిచ్చి “చెల్లాయి, నీవు దేవగర్భను నాకు చూపగలవా?” అని అడిగెను. ఆమె “స్వమీ, రూపని కఠినమైనది గాదు” అని చెప్పి దేవగర్భకడకు పోయి రూప ర్న తెలిపెను. ఆమె స్వభావికరీతిని ఆతనియెడ ఆన కృతి త్నయై అంగీకరించెను. నందగోప ఉపనిగరునకు ఇంగితము చేసి లంజివేళ అతనిని మేడమిదికి గొని పోయెను. ఆతడు దేవగర్భతో సహవాసము ప్రారంభించెను. తరచుగా ఆతనితో సహవాసమువలన దేవగర్భ గర్భము ధరించెను. కాలక్రమమున ఆమె గర్భ ప్రకట మయ్యెను. లంజసీదరులు నందగోపను ప్రశ్నించిరి. ఆమె వారి నభయము వేడి, రహస్యము బయలు పెట్టెను. “సీదరిని చంపజాలము. శ్రీశిశువును కన్నుచీ దానినికూడ చంపజాలము. పుత్రుడు పుట్టినయెడల వానిని సంహరింతము” అని యోచించి వారు దేవగర్భను ఉపనిగరుని కిచ్చి పెండ్లి చేసిరి. నెలలు నిండిన పిదప ఆమె శ్రీశిశువును కనెను. సీదరులు ప్రసన్నుచిత్తులై బిడ్డకు అంజనదేవి యని పేరు పెట్టి, తల్లిబిడ్డలను గోవర్ధమాన భిగ గ్రామమునకు పంపివేసిరి. ఉప నిగరు డామెవెంట అగ్రామమునకు బియ్య ఆమెతో నివాసము చేయనిగెను. ఆవల దేవగర్భకు మరల గర్భము నిలిచెను. నందగోప కుండలనాడే గర్భము బాల్చెను. నూనములు నిండిన పిదప ఉభయులు ఒకనాడే ప్రసవ మైరి. దేవగర్భకు పుత్రు డును, నందగోపకు పుత్రికయును పుట్టిరి. తనబిడ్డడు మృతి నందు ననుభయముచే దేవగర్భ తనశిశువును నందగోపకడకు బంపి, దానిశ్రీశిశువును తెప్పించుకొనెను. బీదరి ప్రసవించిన దనువార్ల లంజసీదరులకు తెలిసెను. పుట్టినది పుత్రుడా పుత్రి కయ్యా అని వారు ప్రశ్నించిరి. ఆడు బిడ్డ యని విని వారు దానిని బిషింపు డని చెప్పిరి. రూప్రకారముగా దేవగర్భ పదిమంది పుత్రులను, నందగోప పదిమంది పుత్రికలను కనిరి, మగబిడ్డలు నందగోపకడకు, ఆడుబిడ్డలు దేవగర్భ కడకు

పెరుగుగండిరి. ఈవిషయ మన్యులకు తెలియదు. దేవగర్భ పెద్దకుమారునకు వానుదేవుడు. రెండవవానికి బలదేవుడు, మూడవవానికి చంద్రదేవుడు, నాల్గవవానికి సూర్యదేవుడు అనుదవవానికి అగ్నిదేవుడు, ఆరవవానికి వరుణదేవుడు, ఏడవవానికి అర్జునుడు, ఎనిమిదవవానికి వ్రద్యుముని, తొమ్మిదవవానికి శతపండితుడు, పదవవానికి అంకరుడు అనిపేర్లు పెట్టిరి. వీ రందరు అంధకవేణుదాన పుత్రులనియు, నుష్ట సోదరదశక మనియు పేరుపడిరి.

కాలక్రమమున వారు పెరిగి బలశక్తియుతులై కఠోరస్వభావు లైరి. వారు రాజకీరకు కానుకలు గ్రహించి అపహరింపుచుండిరి. జనులు రాజాంగణమున గుమి గూడి అంధకవేణుదాన పుత్రులు పదిమంది సోదరులు దోపిడి చేయుచున్నారని ఫిర్యాదు చేసిరి, రాజు అంధకవేణువును పిలువనంపి, సీకుమారులచే ఏల దోపిడి చేయింపునన్న వని బెదరించెను. ఈవిధముగా రెండుమూడుసార్లు రాజుకడ జనులు మొర పెట్టుకొనిరి. అంధకవేణువు మరణభీతుడై రాజు నభయము చేడి “దేవా, వారు నాపుత్రులు కారు. ఉపనిగరుని పుత్రులు” అని రహస్యము జూపుచు పెట్టెను. రాజు భయపడి అనూత్యులతో వీరిని ఏయిహమున పట్టుకొన గల మనెను. “దేవా, వీరు మల్లురు, మల్లయుద్ధ మని నగరమున చాట బంచి, వీరు మల్లసంధపమునకు వచ్చినంతనే పట్టి సంహరింతము,” అని నలహా చెప్పిరి. వాజూరును, ముష్టికును అను మల్లార పేరున నంపి నగరమున నాటికి ఏడవవాడు మల్లయుద్ధను జరుగు నని రాజు బాటొపించెను. రాజుబ్వరముకడ మల్లనుండవమూ నిర్మించి రంగస్థలము సిద్ధము చేయించి మండపము నలంకరించి జయవహికలూ కట్టించెను. నగర మంతయు మహోత్సాహపూర్ణ మయ్యెను. మంచెలు, మండలములు నిర్మితము లయ్యెను. వాజూరముష్టికులూ మండపమునకు వచ్చి యుముకుచు, గర్జించును తోడిలు చరచుచు ఆంబుటను చేయుచుండిరి. పదుగురు సోదరులు రాజుకునికడ లాగికిన్న సుందరవస్త్రములను ధరించి దుఃఖముమీది నుగంధద్రవ్యములు, సూర్యాకుల అంగరూపముండి పుష్పమాలికలు లాగుకొని శరీరములనిండ చందనములు పూసికొని వాహమలు ధరించి చెవులతో పుష్పములు శురుముకొని, నమస్కరు గర్జించును, తోడిలు చరచుచు మల్లసంధపము ప్రవేశించిరి; అనంతరమున వాజూరును తోడ చరచుచు విహారము చేయుచుండెను. బలదేవుడు వానిని చూచి “చేతితో వీరిని తాకను” అని సంకల్పించి పాశాలముండి పెద్దత్రాడు తొని వచ్చి ఎగిరి గర్జించి త్రాడు విసిరి వాజూరుని కడుపుమీదుగా చుట్టి వైచి, త్రాటికొనలు రెంటిని పట్టుకొని వానిని లేవనెత్తి తలగుట్టును త్రిప్పి నేలపై నొక్కి

పట్టి ఆవల మల్లరంగమునకు వెలుపల వినరివై చెను. బాజారుకు మరణించిన పిదప రాజు ముష్టికున కాజ్ఞ యిచ్చెను. ఎడు లేచి ఎగిరి గర్జించి తాడ చరిచెను. బలదేవుడు ఎనిని గట్టిగా పిసికి ఎముకలు బిడిబిడి చేసెను. ఎగు “నేను నుల్లు డను కాను, మల్లుడను కాను” అని అనుచున్నను నీవు మల్లుడవో కావో నాకు తెలియ దనుచు బలదేవుడు ఎనిని పట్టుకొని నేలపై గొట్టి ప్రాణములు ఎపి మల్లరంగమున కావల వినరివై చెను. చనిపోవునపుడు ఎగు “యక్షుడనై వీనిని భక్షించెద” నని సంకల్పించెను. కాలక్రమమున ముష్టికుడు కాలమత్తి వనమున యక్షుడై వుత్తెను. రాజు లేచి రోదూష్టరానపుత్రులను పట్టుకొం డని ఆజ్ఞ యిచ్చెను. ఆనమయమున ఎనుదేవుడు చక్రమువిసిరెను. తాడనే రాజసిద్ధరు లిరువురి శిరములు ఎగిరి పడినవి. జనులు భయ భ్రాంతులై మమ్ము రక్షింపు డని బలదేవ ఎను దేవుల ఎడములపై బడిరి.

సిద్ధరు లిరువురు మేనమామ మరణించినపిదప అనితంజన నగర రాజ్యమును చేకొని తలిదండ్రుల నచట నుంచిరి. సిద్ధరదశకము నమ న్నజంబూద్వీప రాజ్యము గై కందు మని సంకల్పించి బయలుదేరి కాలసేన రాజు నివాసస్థాన మగు అయోధ్యానగరము చేరి, చుట్టుముట్టి వనమును నాశము చేసి రాజును పట్టుకొని రాజ్యమును స్వాధీనము చేసికొని, అచటినుండి ద్వారవతికి బోయిరి. ఆనగరమున కంకప్రక్క నముద్రము, వేంకప్రక్క పర్వతము గలవు. ఆనగరముపై యక్షుని కధికారము గలదు. ఎనిని సంరక్షించుయక్షుడు శత్రువును గొంచి, గార్ధభరూపము ధరించి ఓండ పెట్టినాగెను; తాడనే యక్షప్రభావముచే నగరము పైకి లేచి నముద్రములోని ద్వీపముమీదికి చేరును. శత్రువులు వెడలిపోయిన పిదప యక్షుడు నిజరూపము ధరించి, యథాస్థానమునకు వచ్చు నగరమున నివసించును. సిద్ధర దశకము వచ్చుట తెలిసికొని యక్షుడు గార్ధభన్వరము చేసెను. నగరము లేచి ద్వీపముమీదికి బోయి, శత్రువులు పోయినంతనే నిజస్థానమునకు చేరెను; ఎరు రెండుమూడుపర్యాయములు దండయాత్రలు చేసినను రాజ్యము లభింప లేదు. అప్పుడు ఎరు కృష్ణద్వీపాయనునికడకు బోయి “భ నే, మేము ద్వారవతీరాజ్యమును పట్టుకొనలేకున్నాము. దీని కేదే న ఉపాయము మాకు నెలవిండు” అనిరి.

“కందకమున కావల ఫలానిస్థానమున గార్ధభము తిరుగుచుండును. అది శత్రువులక కనుగొని ఓండపెట్టును. తక్షణమే నగరము పైకి లేచిపోవును. మీరు దానికాలు పట్టుకొనుడు, ఫల ప్రాప్తికి ఇదే ఉపాయము” అని ఆయన చెప్పెను.

ఎరు అపనికి నమస్కరించి వెడలిపోయి గొర్లభముకొప్పు పట్టుకొని
“స్వీయి, మిరుతప్ప మాకు వేరు ఆఘరము లేదు, మేము నగరమును వట్టుకొన
బోవు నపుడు మీరు ధ్వని చేయండి” అని విన్నవించిరి.

“నేను మనముగా మందు నని చెప్పజాలను, కాని మీరు ముందుగా
వచ్చి నలుగురు పెద్దయినవ సగళ్ళు తెచ్చి నగరద్వారములు సలుగించి
గొనిపో ఇనుపకంబములు పెద్దవి ఎత్తుడు. నగరము పైకి లేచునపుడు సగళ్ళు
పట్టుకొని అనికి కట్టియున్న యినుపగొట్టెములు కంబములకు తగిలించుడు, నగర
మెగిరిపోవ జాలదు” అని ఎగు తెలిపెను.

ఎరు మంచి దని అర్థమైన సగళ్ళు వెంట గొని నగరద్వారములు
సల్పించి కడను భూమిలో ఇనుపకంబములు ఎత్తి నిలిచియుండిరి. ఇంతలో గొర్ల
భము కుత పెట్టి నది. నగరము పైకి లేచ మొద లిడెను. ద్వారములకడ నున్న
నలుగురును సగళ్ళకు కట్టియున్న గొట్టెములను స్తంభములకు తగిలించిరి. నగ
రము లేవజాలక పోయెను. అంతట సీదరులు వరుగురు నగరమున దురింజులు
సంహరించి రాజ్యము స్వాధీనము చేసికొనిరి. రవిషముగా జంబూద్వీపమున
ముప్పదియారువేల నగరముల రాజులను ఎరు చక్రములతో సంహరించి ద్వారముల
చేరి భగములు పంపింకొనిరి. ఆనమయమున సీదరి అంజనదేవి మాట మరచి
అప్పుడు పదకొండవ భగము చేయవలె నని వారికి తోచినపుడు, అంకురుడు
“సగర మామె కిచ్చి నేను వ్యాపారము చేసి జీవింతును, మీరు మీమి జీవ
పదములలో సకడనుండి వన్ను వసూలు చేయండి” అనెను. మంచి దని ఎరు
ఆతనిభగము సీదరి కిచ్చి ఆమెతోగూడ ద్వారవతిలో నివసించ జొచ్చిరి. అంకురు
డు వ్యాపారము చేయజొచ్చెను.

పంశము వృద్ధి పొందెను. అడుబిడ్డలు మగపిల్లలు కలిగిరి. తలిదండ్రులు
కాలదర్శము చెందిరి. ఎనుదేవమహారాజు ప్రియపుత్రుడు మృతి నొందెను. శిశువు
కులచిగ్గు దై నంజు మంచము వట్టె పట్టుకొని కుచ్చుండి ఏడ్చునా అన్ని పనా
నూని యుండెను. ఆనమయమున శుతపండితుడు రవిషయము గ్రహించి తన
“సీదరునిశోకము దూరీకరించుటకు సకన్న వే రెవగునులేరు, కాని కాలమున
రతనిశోకము తలగింతు నని తలపోసి పిచ్చివానివలె నటించు నగర మంజుల
తిరుగుమా సకు కుందేలు కావలె, కుందేలు కావలె నని యరచుచు, ఆకనమున
చూచుగు విచరించుచుండెను. నగరవాసులు చూచి శుతపండితుడు పిచ్చివాడని

దని ఆకులత పొందిరి, అప్పుడు రోహిణియు దను అమాత్యుడు ఎనుదేవునికడకు బోయి ఎంలాపములు చేయును రోగాధ పలికెను :

పండుకన్నపు కృష్ణ, లాభమ్ము లేదు
త్వరితముగ లెమ్ము నీప్రియభాతయనువు
లల్లకల్లీల మెనవి; ఆత డిప్పుడు
కేశవా, ప్రలపించు నావేశమునను.

ఇట్లు అమాత్యుడు పలికినపదవ, శాస్త్ర అభినంబుద్ధుడె రోగాధ పలికెను :

ఆరోహిణియుని యలాపములను
విని విని కేశవుడు; సిద్ధగునిబాధ కెంత
కుండుచు వేగమే యందుండిలేచె.

రాజు లేచి శీఘ్రముగా ప్రాసాదము దిగి ఘటపండితునికడకు జని రెండు చేతులతో అతనిని గట్టిగా పట్టుకొని సంభాషణ చేయును రోగాధ పలికెను :

శశము శశ స్మృంచు సంప్రంతచిశ్న
విధమున ద్వారకావీధుల దిరిగె
దెవ్వడు సీశశం బెన్నకపియె ?

రాజు ఇట్లు పలికినను ఆతడు మాటిమాటికిని వెనుకటిమాటలే అనుచుండెను.

రాజు మరల రోగాధలు పలికెను :

స్వర్ణ రజత మణి లోహ శంఖ మయము
కాని ప్రావప్రవాళాదికమ్ము గాని
ఏది కోరిన దాని చేయించి యిశ్న.
అడవిలో చరియించు నట్టికుందేశ్శ
బట్టి తెప్పించు, నీ కెట్టిది వలయు ?

రాజువాక్కులు విని పండితు డీగాధ పలికెను :

రూపేలశశకమ్ము లేటికి నాకు ?
జుబిల్లిలో నున్నశశము కావలయు:
కేశవా, దింపించు క్రిందికి దాని.

“జాతనినూటలు విని విచారగ్రస్తుడై నిశ్చయముగా నానీదరుడు పిచ్చివాడె నా తని రుగూఢ పలికెను :

అయి, కోల్పోదువు తీయనియనువు,
లిచ్చగింతు వవధ్య హేదో యద్దాని
కోరుడే జుద్దిలికుందేటి నవుర !

భుతపండితుడు రాజువాక్కులు విని నిలిచి, “నీదం, నీకీ సంగతి తెలియదా ? జంతునినుంగుంగు కుందేలు లభింపవలె ననునిచ్చ కలిగి అది లభింపక పోవుటచే చనిపోవలెను ? నీమృతపుత్రుని కొరకు ఏలకోకించుచున్నావు ?” అని అగుగుపాడె రుగూఢ పలికెను :

ఇతరుల కుపదేశమిచ్చు జ్ఞానంబు
నీ కున్నచో కృష్ణ, నేటికి గుండ
ప్రియిన నునునికై బిగిలెద వేల ?

ఈవిధముగా అతడు వీధినడుచు నిలిచినై “నీదం, నేను కానబడు వస్తువునై కోరుచున్నను, నీవో, ఆలోచించినను కానబడనిదానిని కోరుచున్నా” వని భరింపదేశము చేయువాడై రుగూఢులు పలికెను :

పుట్టిన పుత్రుండు పోవ రా దనెడి
సంగతి నూనవజాతికి నై న
అనునుష్కజాతికి నై నను లేదు
ఏవిధముగ నీకు నిది సంభవించు ?

పట్టినంత్రములచే నెట్టియోషగుల
చే నై నను, భవమ్ముచే నై న గాని
ప్రాణమ్ము లీకళేదరములోపలికి
ఎంత దుఃఖించిన నెట్టులు వచ్చు ?

రాజు విని “బాబూ, చక్కగా చెప్పినావు. నాదుఃఖమును దురము చేయుటకై నీ విది గంతయు చేసినా” వని భుతపండితుని ప్రశంసించువాడై రుగూఢులు పలికెను :

ఘృత సేచనముచేత కెరలెడువహ్ని
 నలిల సేకముచేత చల్లబడ్డట్లు
 దుఃఖము చల్లారి తలగె దూరముగ.
 లగ్న మైయున్న శల్యంబును లాగి
 నంతనే హృదయమ్ము శాంతి గన్నట్లు
 చీకాకు వడిన నాచి తగ్గము నుండి
 పుత్రశోకము వీడిపోయె దూరముగ.
 మాణవక, నీదుమాటలు వింటి;
 ఇంతట చింతింప, నింక రిందీంప:
 జరిపియెను మనశ్శల్యంబు, వదలె
 శోకంబు వెలయును సుస్థిరత్వంబె.

అంతమున ఇది సంబుద్ధగాధ.

ఎవరు ప్రజ్ఞావంశు, లెవ్వరు కరుణ
 కలవారో వారు శోకమ్ము తరింతు
 అల ఘృతపండితు డన్న విధాన.

రాష్ట్రకూటముగ ఘటకుమారునివలన శోకరహితుడై కేశవుడు బాలకాలము
 లాజ్యపాలనము చేసెను. ఆవల దశసిధరపుత్రులు ఒకనాడు “కృష్ణద్వీపాయనుగు
 దివ్యదృష్టి కలవాడని ప్రతీతి. అయినను పరిక్షింతము” అని తరుణులై
 కుమారునకు గర్భిణీస్త్రీ వేషము వేసి కడుపునొద తలగడ కట్టి, కృష్ణద్వీపాయనుని
 కడకు గొనిపోయి “భ సే, రాకుమారి ఏమి కనును?” అని అడిగిరి. అపసి
 నూచి దశసిధర రాజుల విశాళము నమీపించిన దని, ఇంకను ఎంత ఆయుర్ధాయ
 మున్న దని యోచించి అనడే తనకు మరణ మని గ్రహించి “కుమార, నీవేమి
 చేయుచున్నావో, తెలియునా?” అనెను. “మాకు తెలుపుడు” అని వారు పట్టు
 వట్టగా అపసి “ఇతడు నేటినుండి ఏడవనాడు కావ్యఖండమును కనును. బానివలన
 వాసుదేవకులమునకు నాశ మేర్పడును. మీరు కావ్యఖండమును కాల్చి బానిబూడిద
 నదిలో చల్లివేయవలెను” అని చెప్పెను. “దుష్టతపస్వీ, నీవు ఎదుటివారిని గను
 నింపవు!” అని వారు వింటినరముల త్రాటితో అపసిని కొట్టి చంపిరి.

రాజు కుమారులను పిలువ నంపి “తపస్వీ నేల చంపితి?” రని యడిగి
 వృత్తాంతము తెలిసికొని భయ భ్రాంతుడై కుమారునిపై కాపలా ఉంచి, ఏడవనాడు

వానియందరమునుండి వెలువడిన కాష్ఠఖండమును తగులబెట్టింది, భస్మము నదిలో చల్లించెను. అది ప్రవాహమున బడి సుఖద్వారమున ఒక ప్రక్కకు చేరెను. అచట ఆముదవుమొక్క మొలిచెను.

ఒకనాడు రాజు జలక్రీడ చేయుకొరికతో నదీముఖద్వారము చేరెను. పరివార మచట మహామండల మేర్పడుచేసి చక్కని మంటవమున, తిని, అగి ఆటపాట లలో ఒకరినొకరు కాలుచేతులు పట్టుకుని రెండుదశములుగా విడివడి జగడ నూడ జొచ్చిరి. అందులో నొకడు మల్లెపూవులు చేత నిలువకపోవుటచే ఆముదవు చెట్టు నుండి లకుకొని తెచ్చెను. అది చేతిలోనికి వచ్చినంతనే కొయ్యరొకలి యయ్యెను. ఎడు దానితో తక్కినవారిని కొట్టెను. ఒక్కక్కడు ఆకు కొయ్యగానే అది ముసల మగుచుండెను. అంతట వారు ఒకరి నొకరు మోడుకొని ఎల్లగును వివాళ మొందిరి. వారు నష్ట మగుట గాంచి వాసుదేవుడు, బలదేవుడు, అంజనదేవి, పురోహితుడు, రథమెక్కి పలాయనము చేసిరి. మిగిలినవారందరును మరణించిరి. వారు నలుగు రును కాలమ త్థిక వనము చేరిరి. ముష్టికమల్లుగు తుదినంకల్ప ప్రకారము యశ్శాడె అచట నివసించుచు బలదేవుడు వచ్చుట చూచి తక్షణమే గ్రామము నిర్మించి మల్ల వేషము ధరించి “ఎవరు మల్లయుద్ధము చేయుదు?” రని గర్జించుచు, ఎగురుచు, తండ చరచును విచరింప సేగెను. బలదేవుడు వానిని చూడగానే వానితో మల్ల యుద్ధము చేయుచు నని వాసుదేవుడు నిషేధించుచున్నను వినక రథము దిగి ముష్టికుని సమాపించి తండ చరిచెను. బలదేవుడు చేయి బాపినంతనే యక్షడు అతనిని పట్టుకొని ముల్లంగిగడ్డను మ్రింగినట్టు మ్రింగెను. వాసుదేవుడు ఆసంగతి గ్రహించి సోదరిని, పురోహితుని వెంట బెట్టుకొని రాత్రి యంతయు వ్రయశము చేసి సూర్యోదయ మగునప్పటికి సరిహద్దు గ్రామము చేరెను. అచట సోదరిని, పురో హితుని వంటవనికి నియమించి, అను చెట్టుక్రింద పండుకొనెను. అప్పుడు జం నామకు డగు వేటకాడు చెట్టుక్రింద ఏదో కదలుట చూచి అడవిపంది అనుకొని శక్తిని వినరి, ఆతనికొల్పె గాయము చేసెను. “ఎవరు నన్ను గాయపరచినాడు” అను మనుష్యవాక్కు విని వేటకాడు ఎరిపొయెను. రాజు శక్తిని (అయధము) డొడబెరికి “నూనూ, భయపడక రమ్మ” అని వేటకానిని పిలిచి ఎడు వచ్చిన పిదప నీపే రెమని యడిగెను. “స్వామీ వాపేరు జర.”

“జర బాణముతో కట్టిన పిదప నేను మృతి సొందుదు నని పురాణవండి తులు చెప్పినారు. నేడు మరణము నిశ్చయ” మని గ్రహించి “నూనూ, భయ

పడకు. గాయముమీద పట్టి వేయు” మని ఎడు పట్టిచేసినపిదప వానిని వీక్షిం
కొల్పెను. బాధ హెచ్చినది. అన్యులు తెచ్చిన ఆహారపదార్థములు తినలేక నీడరిని
పిలువ నంపి” నేడు నేను గురజింజను, నీవు సుకమారివి. ఏపనియును చేసి జీవ
నము నిర్వహింపజాలవు. రుమంత్రము ఉపదేశము మీందుము” అని ఆహ్వా
మంత్రము చెప్పి అను ప్రాణము లచటనే విడిచెను. రువిధముగా అంజనదేవి
తప్ప తక్కినవా రెల్లరు మరణించిరి.

శం న్న ఇట్లు ధర్మపదేశము చేసి, “ఉపాసక, రువిధముగా ప్రాణపండితుల
వాక్కు విని పుత్రశోకము మాని చింత విడుపుము” అని సత్యవ్రతశనము చేసి
జాతకములు సరిపెట్టెను. సత్యవ్రతశనంతరము ఉపాసకుడు శ్రీరామ తిథిలయిన
ప్రతిష్ఠితు డయ్యెను. “ఆకాలమున రోపిణీయు ఉనందుడు: వాసుదేవుడు సరి
పుత్రుడు; పరిషత్తు బుద్ధపరిషత్తు: ఘటపండితుడు నేనే.”

౧౬౬. పాశ్చాత్య విశేషక కథ

“శ్రీ” స్వ జేతవనమున విహారము చేయుచున్నప్పుడు మాతృప్రేక్షకు డను స్థవిరుని గూర్చి చెప్పినది.

వర్ణనాన కథ

ఈకథ సామజాతకమున (౧౬౬) వచ్చును. కథ బానివలెనే యుండును. “శ్రీ” వారిని జూచి “భిక్షువులాం, ఈతనిపై కోపింప వలదు. పుర్యము వండి తులు పశుగర్భమున పుట్టినను మాతృప్రేక్షాగ మైనవిదవ సహజాల మాహారము స్వీకరింపక, శుష్కించిపోవును, ఆవలంబభోగములు లభించినను తల్లి ఆహారము స్వీకరింపనిదే అము మేత మేయక, తల్లిని చూచినపిమ్మటనే ఆహారము స్వీకరించిరి.” అని పుర్యజన్మకథ చెప్పెను.

కథిత కథ

పుర్యము పాశ్చాత్యులతో బ్రహ్మద స్థుగు లజ్యము చేయుచుండ బీదినత్వము హిమాలయ ప్రదేశమున ఏనుగుకగుపున పుట్టెను. ఆయన తెల్లని వర్ణముతో నుండగఁ గ్రుడ్డె ఎనుబదివేల ఏనుగులకు నాయకు డయ్యెను. ఆయన తల్లి గ్రుడ్డిది. ఆయన ఏనుగు ల్వం తల్లికి తియ్యనిపండ్లు పంపుచుండెడివాడు. అయ్యది ఆమె కొనగక వచ్చు అనే తినుచుండెను. పరీక్షించి, ఉన్నస్థితి కనుగొని బీదినత్వము యుధము విడిచి తల్లికి సేవ చేయదలచి, రెండవ ఏనుగునకు తననివాసము తెలుపకుండ లాత్రివేళ తల్లిని వెంట గొని చండీర్ణవర్ణతము చేరి అదటి సర స్థిరమున నున్న కొండగవిలో ఆమె నునిచి పీషణ చేయజేచ్చెను.

పాశ్చాత్యునివాసి యగు వనచగు డొకడు త్రవతప్పి దిక్కు తెలియక గట్టిగా రోదనము చేయుచుండెను. బీదినత్వము అవాక్కు విని “ఈత డనాఁగుడు, నే నుండగఁ ఈతడు చనిపోవుట తగదు” అని తలచి పానికడకు జనెను. వాగు భయముచే పరుగెత్తబోవుట గొంచి “ఓయీ నన్ను గొంచి నీవు భయపడవలసిన కారణ మేమియును లేదు. భీతి చెందకుము. నీవు ఏడ్చుచుత్రవ ఏల తప్పిపోయితివి ?” అని బీదినత్వము డడిగెను.

“స్వమీ, నేను దేవ తప్పి ఏడురోజు లై నది.”

“ఓయీ, భయపడకుము. నిన్ను జనమార్గము వరకు కొనిపోయి విడిచెదను.”

బీదిన స్వయం వానిని తనవీపుపై కూర్చుండ బెట్టుకొని అడవి వెలువలకు గొనిపోయి నురలి వచ్చెను. నగరము చేరినపిదప ప్రభువునకు సూచన చేయవలె ననుతలపు ఆపొత్తునకు కలిగినది, అడు వృక్షములను, గుట్టను గురుతుంచు కుని చనెను. ఆనమయమున రాజుగారిభద్రగజము చనిపోయెను. నే నధిరోహింప దగినగజము ఎవనికేని కానబడినచో నాకు తెలుపవలెను అని రాజు బాట బంచెను. అడు రాజనన్నిధికి జని “దేవా, ఆ మారోహింపదగినది సర్వశ్రేయము, యోగ్యము అగుభద్రగజమును చూచితిని. మార్గము చూపుదును. నావెంట పో స్త్రీకులను పంపి నచో బానిని వట్టించెదను” అని విన్నవించగా, రాజు మంచిదని ఆవనచరుని వెంట పరివారమును, మావటివాండ్రను పంపెను. వారిని వెంట గొని సర స్తీరమున భద్రగజము చరించుచుండుట నతడు చూచెను. బీదిన స్వయం మావటివాండ్రను చూచి ఇట్లు తలపోసెను. “రసంకటమెచ్చటనుండియో వచ్చినది గాదు. వీనివల్లనే కలిగి ఓండవలెను, మహాలిప్యం నగు నేను వేయియేనుగులనైనను ధ్వంసము చేయ గలను. కోపించితినేని రాష్ట్రములీని నైన్యము సంతను నశము చేయగలను. కుపింపక నైతి నేని శీలభంశ మగును. కావున నేడు శక్తి నశముకొని కోపము రాసీయను.” ఇట్లు సంకల్పించి బీదిన స్వయం శిరసు వంచి నిలిచెను. మావటివాడు పద్మసంపరము లోనికి దిగి హ స్థిలక్షణసంపత్తి కనుగొని నాయన రమ్ము అని అహ్వనించెను. వెంటిగొట్టమువంటి తండము వట్టుకుని ఏడవసాటికి నగరము చేరెను. కుమారుడు రాకుండుట గమనించి బీదిన స్వయంతల్లి తనలో “నాకుమారుని రాజుగారి మహామాన్యుని కొనిపోయి యుండుడు. అతడు వెడలిపోవుటచే ఇచ్చట అడవి పెరిగిపోవును” అని తలపోసి దుఃఖించుచు ఈగథలు పలికెను :

భద్రసగము చనుటచే పల్లవించు
సాల కురువింద కరవీర నల్లకు లిట
మెండగు నివాతగూమిలో కొండగోగు.

పసిడి కేయారముల్ బాల్చు పాలకుండో
రాజపుత్రుడో మాయిభరాజమునకు
ముద్ర వేయింపనోపును; మూపుమోద

కురుచుండి నిర్భీతియై వై రివీర
కవచములు చేయనీవును ఖండములుగ.

మావటీడు మార్గమునుండియే రాజునకు వార్త వంపెను. రాజు నగరము నలంకరింప జేసెను. మావటీడు అలంకృతమై నువాసిత మైన హస్తీలతోనికి బంధినత్వముని కనిపింపి రత్నకంబళము కప్పి రాజునకు నివేదించెను ప్రభువు వివిధములై నఆహారములు బంధినత్వమునకు పెట్టించెను. తల్లి భుజింపకుండ నేను ఆహారమును కైకొన నని తలచి బంధినత్వము ఏమియు భుజింపలేదు. రాజు ప్రార్థించువాడై రోగిగా పలికెను :

కబళంబు నాగమా, గ్రహింపవలెను;
చేయ నక్కర లేదు సేద్యంబు నీవు
కల వెన్నియో రాజకార్యముల్ నలువ.

ఇదివివి బంధినత్వము డీగోధ పలికెను :

దృష్టిలేనిది బాలకృష్ణుల లామె,
త్రోవ చూపెడివాడు దొరకని యామె,
చండోరణం బను కొండవై ఎమె
ఎదఘట్టన చేయు ప్యాకులంబుగను.

ప్రభువు బంధినత్వము ప్రశ్నించువాడై రోగిగా పలికెను :

దృష్టి లేనట్టిది, కృష్ణుల లెంత,
త్రోవ చూపెడివాడు దొరక నట్టిదియు
చండోరణం బను కొండవై పునను
ఘట్టించునది యేమి కావలె నీకు ?

బంధినత్వము డీగోధ పలికెను :

చూపు నాతల్లికి త్రోవంబు దేవ,
త్రోవ చూపెడివాడు దొరక రాముడు
చండోరణం బను కొండవై ఎమె
ఎదఘట్టన చేయు ప్యాకులంబుగను.

బోధినశ్శ్వని విడిపింపువాడె లంజీకథ పలికెను :

జననికి సేవలు చేసెడి యిట్టే
ద్విపంజా నిప్పుడే విడిపింప వలయు,
జ్ఞాసులన్ మాతను కలిసికొగలడు.

ఇవి సంబుద్ధ గాథలు :

బంధము క్కం బయ్యె సింగుర మ్మవుడు,
గోలునులు విడిచియి కుంజరమ్మునకు,
అచ్చట విశ్రాంతి నంది ముపచార
మాత్రము, చేరెను యత్రీధరంబు

శీతలంబును పండ్ల సేవిత మగుచు
రమ్మయైననరవరమ్ము త్రొడిగుచు
నిండుగా తండాన నీరంబు గొనుచు
నభిషేక మొనరించె నిభము తల్లికిని.

దేవుడు ఎన కరియుచున్నాడని తలచి బోధినశ్శ్వనితల్లి యిగాథ పలికెను:

అతివృష్టి నెవ రీయసార్యదేవుండు
చేయు నకలాన! సేవలు ఎకు
కొవించు కొమరుండు కన లు డివుడు.

అమె నోదార్పుచు బోధినశ్శ్వని డీగాథ పలికెను :

అమ్మ పన్నుంటివా? లేమ్ము లే లేమ్ము.
నీకుమారుండను నే వచ్చినను
జ్ఞాని, యశస్వియ కళావిశుండు
అనుకంపతో విగ్న కుని జేసె నన్ను.

అమె లంజా ననుమోదించుచు రుగాథ పలికెను :

వృద్ధజనంబుల కెప్పుడు సేవ
లొనరించుచుండెడి తనయుని విడిచి
వుచ్చు కళాపక్ష్య భూమిలకుండు
చెందు గొవుత చిరంజీవిగా జయము!

బోధినశ్శుద్ధిని గుణములకు రాజు ప్రసన్నుచిశ్శుడె సరోవరసమీపముననే గ్రామనిర్మణము కావించి, ఆతనితల్లికి ఎడతెగకుండ నవర్యల నేర్పుట చేసెను.

కాలక్రమమున తల్లి మరణింపగా నామెకు భౌతికకర్మలు చేయించి ఆయన కరండక నమముతో ఆశ్రమమునకు జనెను. హిమాలయమునకు డ త్లరదిక్కున ౧౦౦౦ ఋషు లుండిరి. రాజు బోధినశ్శుద్ధిని బోలినప్రతిమ చేయించి విశేషముగా నాదరించెను. జంగాద్వీపవాసులు నమావిష్ణులై హ సిపుజ యనునుత్పవము చేసెడివారు.

శాన్త ధర్మీవదేశము చేసి, సత్యవ్రకాశనము గావించి, జాతకములను సరి పోల్చెను. అప్పుడు రాజునందుడు; హ సిమాత మహామాయాదేవి; తల్లిని పోషించు నాగము నేనే.

శ్రీ స ఆనందుని వర ప్రాప్తి విషయమై చెప్పినది.

వ ర్ణన కథ

బోధిధర్మ ప్రథమావస్థలో మొదటి ఇరువదేండ్లువరకును తఱాగకునకు సేవకు దెవడును నిలకడగా లేడు. స్థవర నాగనమాల, సాగిత, ఉపవాణ, సునఖత్త, సున్దరాగల, మేఘయ వీరు అప్పు డప్పుడు ఉపచారములు చేయుచుండిరి. ఒకనాగు భగవానుడు భిక్షువులను పిలిచి “ఇప్పుడు నేను వృద్ధుడ నై నను. రహస్యమున పోవుచు ఒక్కొక్కభిక్షువు చెప్పిన పిమ్మట రెండవవానివెంట జనును. ఒక్కొక్కడు సాపేత్రను, చీవరములను నేల్లపె నుంచి పోవును. సాకారకు నిలకడగా నుండు వానిని చూడడు” అనెను.

“భ నే, నేను సేవచేయుదును. నేను సేవ చేయుదును” అని సారిపుత్ర స్థవిందులు విన్నవించినపుడు శిరసుల్పై చేతులు జోడించి భగవానుడు “మిష్టార్థనలు అంగీకరించుటకు వీలులేదు” అని పలికి నపుడు భిక్షువు లానందస్థవిరునితో “ఆయుష్యన్, నీవు సేవకపదవికై ప్రార్థింపుము” అనిరి. స్థవిరుడు 8 వరములను-1 ఆజ్ఞలను 4 ప్రతికేవలములను-ప్రార్థించెను, 1. భగవానుడు నాకు చీవరము లీయకుండురు గాక. 2. నాకు కబళము లీయకుండురు గాక. 3. గంధకుటిలో తమనన్నిదిలో నన్ను ఉండనీ కుండురు గాక. 4. నన్ను ఏ నిమంత్రణకు వెంట గొనిపోకుండురు గాక. 5. అంగీకరించిన నిమంత్రణమునకు భగవానుడే వెడలును గాక, 3. దూర ప్రదేశమునుండి దర్శనార్థము జనులను నేను కింపవచ్చినప్పుడు భగవానుడు వారికి దర్శన మిచ్చును గాక. 7. నాకు సందేహము కలిగినపుడు భగవానునినన్నిధికి పోయి నివేదించుట కవకాశ ముండును గాక. 8. భగవానుడు నేను లేనపుడు ఎవరి కైనను ధర్మప్రదేశము చేసినచో ఆవల నాకది వినిపించును గాక!

భగవానుడు రహరము లాతని కనుమఱించెను. అది మొద లాతడు 25 వర్షములవరకును స్థిరముగా సేవలు చేయుచుండెను. అతడు పంచశబ్దమాలలో అందరికన్న మొదటివా డయి ధర్మసంపత్తి, అనుభూతిసంపత్తి, పురస్కారము

సంపత్తి, అగ్రార్థదంపనంపత్తి, తీర్థవాసనంపత్తి చిత్రైకగ్రహసంపత్తి, పిండి బుద్ధుని వలన రి వరమును పిండి ఆకాశమున చంద్రునివలె ప్రస్ఫుటముగా నుండెను. ఒకనాడు ధర్మనధర¹ సంభాషణలు జరుగుచుండెను. “అయ్యవృంతు లాం, తభిగతు డానందునకు రి వరము లనుగ్రహించి సంతుష్టులైన జేసినారు.” “ః” స్థ అరుదెంచి విషయము గ్రహించి, “భిక్షువులాం, నేను కేవల మిప్పుడే కాదు, పూర్వముగూడ ఆనందునకు వరము లిచ్చి సంతోష పరచితిని. పూర్వము ఈతడు అడిగినదాని నెల్ల నిచ్చితిని.” అని ః స్థ పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున ఎంజునిలో బ్రహ్మదశ్శుడు రాజ్యము చేయుచుండగా, జుట్టాకుమారు డను తత్పుత్రుడు తక్షశిలలో విద్యలు అభ్యసించి అచార్యునికడ నలపు తీసికొని, రాత్రి, చీకటివేళ అచార్యగృహమునుండి వెలువడెను. అతడు వడివడిగా ఇంటికి బోవునపుడు మార్గమున చేయి తగిలి బ్రాహ్మణుని ఆహారము జరిపడెను. భిక్షులనంతరము బ్రాహ్మణుడు గృహమునకు నులుగుండెను. బ్రాహ్మణుడు నేల బడి రోదనము చేయసాగెను. కుమారుడు కనికరమున బ్రాహ్మణుని చేయి పట్టుకొని కూర్చుండ బెట్టెను. “నాయనా, నీవు ఆహారపాత్రను పడ ద్రోసినావు. ఆహారపువిలువ నా కిమ్ము” అని బ్రాహ్మణుడనగా, కుమారుడు “బ్రాహ్మణోత్తనూ, ఇప్పుడు నీకు నేను ఆహారము విలువ నీయ జాలను. నేను కోసలనరేళుని పుత్రుడను, జుట్టాకుమారుడను. నేను సింహాసనము నారోహించి నపుడు నీవు వచ్చి ధనమడుగుము” అని పలికెను.

రాజకుమారుడు ఎంజునికి జని తండ్రియెదుట విద్యాప్రదర్శనము చేసెను. “నేను జీవించి ఉండగా కుమారుని చూడగలిగితిని; ఇక నితడు పట్టాభిషిక్తుడగుట కుడ చూశును గాక!” అని రాజు తలవీసి కుమారునకు పట్టాభిషేకము చేసెను. జుట్టాకుమారుడు రాజై ధర్మమునిరముగా పరిపాలనము చేయసాగెను. బ్రాహ్మణు డీనమాహారము విని “ఇప్పుడు నేను భోజనమూల్యమును అడిగి తీసికొందును గాక.” అని తలవీసి ఎంజుని చేరి, రాజు వగరప్రదక్షిణము చేయుననుయమున ఉన్నతస్థానమున నెక్కి ‘జయజయ’ ఘోషము చేసెను. రాజు బ్రాహ్మణుని చూడక ముందరికి సాగిపోయెను. రాజు తనను చూడలే దను సంగతి గ్రహించినపుడు బ్రాహ్మణు సంప్రశ్నము చేయువాడై ఈ గాథను పలికెను;

జులై జాతకమున, నీచెవి జీరగ నిమ్మ
నాడునకులు, నే పనిమీద నిటకు
వచ్చితిని, బ్రాహ్మణుండేని, ఎండుదేని
పల్కునది విన కేగుట ఎడయగునె ?

రాజు విని భద్రగజమును అంకుశముతో ఆపి రోగభ వలికెను :

ఆగితిని, చప్పు బ్రాహ్మణ, ఆలకింతు
అరుగుదెంచితి వేటికి ? అట్లు కాక
నన్ను నే న్నన కరగా నున్న దొక్క ?
బ్రాహ్మణ తల్లము, విందును పలుకవలయు.

ఆవలి గోధలలో రాజు బ్రాహ్మణుల డ త్తర ప్రత్యుత్తరములు గలవు.

స వ్యతగోపులన్, దానితము దేవ
స్వర్ణనిష్క-సహస్రంబు, సదృశ భార్య
లిర్వురన్, గ్రామపంచక మీయ వలయు.

బ్రాహ్మణ తల్లము, ఉగ్రతపస్వి వొక్క ?
కలపోకో చిత్రమంత్రముల్ ? కాక నీదు
సానకుల్ నరవేర్చెడి యక్షులుండ్ర ?
తొలుత సావని యొద్దె న సలిపిసావ ?

ఆపనిని కాను, నాకు మంత్రములు లేవు.
యక్షులును లేరు నెరవేర్చ సానకులను
తొలుత నీవని యేదియు సలుప లేదు
నేడె తొలిమేళనంబు నీతోడ నాకు.

ఇదియె తొలిదర్శనం బైన నింతకు మును
జరిగినది యేదియు నాకు జ్ఞాపి లేదు
ఎన్నడేని ఇంతఃపూర్వ మెదటనేని
కలిసికొన్నమొ బ్రాహ్మణ, తెలుపవలయు.

రమ్య తక్షశిలా నగరమునందు
దేవ, గాంధార రాష్ట్రమున నీవు నేను

కటికచీకటిం త్రి దర్శరగనిలిచి
స్మరణయోగ్యంబు లై న భాషణము లచట
నాడితిమి; మననేళన మవుడె: దాని
కవల నె నను మున్నె న కలుగ లేదు.

అప్పు డప్పుడు సుజన సమాగమంబు
బ్రాహ్మణ, సంభవించును పండితజన
సంగమంబు నష్టపడ నీవు సఖ్యములను
మున్ను చేసినయపకారములను గాని.

మూర్ఖసంగతి నైతిని, మున్ను చేసి
నట్టి యువకృతులను గుడ నష్టపరచు
తథ్య మను మూర్ఖుండు కృతఘ్ను డనుట.

మున్ను చేసినయపకారమును లవంబు
కుడ ధీరులసంగతి కోలుబోవ
నీడు, ఎరు కృతజ్ఞులే యెల్లవేళ.

అ గ్రహారము లిచ్చెద నె దు నీకు,
స ప్తశతగోవులును పరిచారికలను
శతమితంబుగ, స్వర్ణనిష్కములు వేయి,
యోగ్యురద్యయంబు నీ కొనగువాడ.

చంద్రునకు ఆరకులకును సంగతివలె
అలరుచుండును సుజనసమాగమంబు
చేసితివి పూర్వు నన్ను కాశీనరేశ
నిక్కముగ మనసంగతి నేడె జరిగె.

బీధినశ్చిత్త జాతనికి విశేషనంపద ననంగెను. ఇంక రెండు ధర్మపదేశనము
చేసి “భిక్షువులాం, ఇప్పుడే కాదు, పురస్కముకుడ నేను ఆనందునకు ఎనిమిది
వరము లిచ్చి సంకుష్టచిత్తుని జేసితిని” అని జాతకములు సరిబోల్చెను. ఆనమయ
మున బ్రాహ్మణుడు ఆనందుడు; రాజు నేనే.

శ్రీ సజ్జతవనమున విహారము చేయుచు దేవదత్తుడు పృథ్వీ ప్రవేశము చేయుటను గూర్చి చెప్పినది.

వర్మ-న కథ

ధర్మనభరీ సంఖ్యజ జరుగుచుండెను. “అయుష్మంశులాం, దేవదత్తుడు తథాగతునియెడల వైరముఘ్నని రసితలము ఎ-లయ్యెను.” శ్రీ సజ్జతరెంచి విషయము తెలిసికొని “భిక్షువులాం, ఇప్పుడు దేవదత్తుడు జినచక్రముపై ప్రవ-రించుటచే అడుగంటిపిరియినాడు. కాని పు-ర్వము ధర్మచక్రమునే ప్రవరించుటచే అవీచీనరకమున పడినాడు” అని పు-ర్వజన్మకథ చెప్పెను.

సతీత కథ

పు-ర్వకాలమున ఎ-లాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బంధినత్తుడు కామానందరత్నకమున ధర్మ నామక దేవపుత్రుడ జన్మించెను. దేవదత్తునిపేర ధర్మడు. ధర్మడు దివ్యాలంకారగౌషీకుడై దివ్యరథ మెక్కి అప్పరిగణనమన్నికుడై లోకులు సాయంసమయమున భజనముచేసి తమతమ మందిరములపై సుఖసీమలై ఉన్నపుడు, పూర్ణిమాది ఉపవాసదినములందు గ్రామములకు, నిగమములకు పోయి ఆకానమున నిలిచి “ప్రణామితము మొదలగు అకుశల కర్మలు చేయవలదు. మాతృసేవాధర్మము, పితృసేవాధర్మము, త్రివిధసుచరిత ధర్మములను నిర్వర్తింపుడు. స్వర్గములై మహాభై భవములు పొందుడు” అని లోకులను దశకుశలకర్మములయందు ప్రేరేపించుచు జంబూద్వీపమునకు ప్రదక్షిణము చేయుచుండెను.

“ప్రణామము పొందింపుడు” అను అకుశల కర్మములందు లోకులను ప్రేరేపించుచు అధర్మగు జంబూద్వీపమును ఎ-మమార్గమున తిరుగుచుండెను. ఆకానమున ఉభయాల రథములును ఎదురుపడినవి. “మీరు దేనికి? మీరు దేని” కని పరిషత్తు ప్రశ్నింపగా, “మేము ధర్మమునకు” “మే మధర్మమున” కని మార్గమున నిలిచి ఎ-రు రెండు భాగము లైరి. ధర్మ ధధర్మని సంబంధించి “సీపు

అధర్ముడవు, నీవు అధర్ముడవు, సామార్థము ఋజువై నది, నీరథము సాపి నాకు
ప్రేమ ఇమ్ము” అని రోగిని పలికెను ;

శ్రమణుని బ్రాహ్మణుని ప్రశంస చేసి
సాగు నను, దేవతలను మానవులు కూడ
అర్చ చేతురు, ధర్ముడ; అధ్వనానకు
యోగ్యుడ, అధర్మ, తెగువు నా కన్యవలయు.

ఇక ముందు వచ్చుగాథలు వారి ఓ తల్లి ప్రశ్న తల్లిరములు ;

గట్టిగ నధర్మమార్గంబు పట్టినను
నిర్భయుడ, బలవంతుడ నేను ధర్మ !
ఎవ్వరికిగూడ తెగు వీను నింతకు మును
ఇప్పు డేటికి మార్గము నీయవలయు ?

ధర్మమే పురస్కరమందు అధర్మ మవల;
ధర్మమే జ్యేష్ఠమును సహితము గుడ;
కావునన్ జ్యేష్ఠునకును మార్గము నిమ్ము.

సరణి యొనగుట లేదు యచనను బట్టి,
అట్లు చేయుటయుం గుడ ననుచితంబు.
యొద్ద మగు గాక ఇప్పుడే యుభయులకును
జయము గాంచినవానికి సరణి దొరకు.

యశము వ్యాపించినది నాల్గదిశలయందు
నేను బలవంతుడను సాటి లేనివాడ;
అఖిల సర్గజయు క్కుండ నైన నన్ను
ఏవిధముగ గెల్చి వోయి అధర్మ !

పాపకము దెచ్చి తినును లోహముచేత;
అనునపదార్థమును దెచ్చి తీను లేదు
దర్శనీయసువర్ణ, మధర్మమునకు
నేటికలాన విజయము నిక్కువముగ !

యుద్ధబల మున్నచో నీకు ఓయధర్మ
 నీకు జ్యేష్ఠులు, పూజ్యులు లేక యున్న
 ప్రీతితో మార్గ మిన్న నప్రియము లీవు
 మెండుగా బల్కినవు క్షమించినను.

బోధినన్ను డీగోధలు పలుకుచుండ అధర్ముడు రథమున గురుచుండ లేక
 పోయెను. అతడు తల క్రిందుగా నేల గులెను. భూమి వానికి త్రోవ యిచ్చెను.
 వాగు అవీచీనరకమున వడెను.

ఇయ్యది గ్రహించి భగవానుడు సమ్యక్సంబుద్ధుడై నతడువాత మిగిలిన
 గోధలు పలికెను :

అవు డధర్ముండు తలక్రిందు లగుచు పడియె
 యుద్ధకాముడ నేను, సకాకడు కూడ
 చిక్కడే పోరికె యేమి చేతు నన్న
 మాటతోడ నధర్ముండు మరణ మొందె.

ఓడగొట్టి యధర్ముని యుద్ధబలము
 మాత్ర మున్నట్టి వానిని మహికి ద్రోసి
 రథముపై జనె సత్యపంక్రముండు
 ధర్ము డత్యంతశుష్ట శతతబలుండు.

జనని జనకుడు, బ్రహ్మణ శ్రమణు లెవని
 మందిరంబున సమ్మాన మొందుచుంద్రి
 తనువు దొరగిన పిదప సతండు ధర్ము
 పోల్కి నరదంబునం జని పొందు మగతి.

శాస్త్ర రవిధమ్ముగా ధర్మోపదేశము చేసి “భిక్షువులాం, ఇప్పుడే కాదు,
 దేవదన్నుడు పూర్వముకూడ సాతో విరోధించి నరకమునకు పోయెను.” అని
 జాతకములు సరిపోల్చెను.

ఆ కాలమున అధర్ముడు దేవదన్నుడు; రుపరిషన్న దేవదన్నునిపరిషన్నే;
 ధర్ముడు నేనే; రుపరిషన్న బుద్ధపరిషన్నే.

46. ఉదయ జాతకము

శుక్ల జేతవనమున విహారము చేయుచు ఉద్విగ్నచిత్తుడగుభిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్ణమున కథ

రకథ కళ జాతకములో (56) వచ్చును. శుక్ల ఆ భిక్షువును పిలువ నంపి “భిక్షా, నీవు నిజముగా ఉద్విగ్నచిత్తుడ వైతివా?” అనెను. “భన్నే, నిజమే,” అని యతడన్నపిదప శుక్ల “కల్యాణకారి యగు శాసనమున ప్రవర్జించియు ఏల కానుకత్వమునకు వశిగూశుడ వైతివి? పండితులు నమ్మద్దమై 2 యౌజనముల విస్తీర్ణము గల సురంధన నగరమున రాజ్యము చేయుచు అచ్చర వంటిస్త్రీతో 7 సంవత్సరములపాటు ఒకకశ్యతో నున్నను ఇంద్రియకల్యాణమునకు లోను గాక అమె వంక కుండ చూడ లేదు,” అని పూర్వజన్మ కథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము కాశీరాష్ట్రములోని సురంధన నగరమున కాశీరాజు రాజ్యము చేయుచుండెను. ఆయనకు పుత్రిక గాని పుత్రుడు గాని లేరు. “పుత్రునికై దేవతలను ప్రార్థింపు” మని రాజు భార్యతో చెప్పెను. ఆసమయమున బోధినశ్వుడు బ్రహ్మలోకమునుండి జూరి ఆతనిపట్టపుదేవి కడుపున బుట్టెను. లోకుల మౌర్యము లుబింపంగజేయుటచే బిడ్డనికి ఉదయభద్రుడని పేరు పెట్టెరి. కుమారుడు ఎలాడునాటికి వేరకవ్యక్తి బ్రహ్మలోకమునుండి జూరి వేరకరాజీగర్భమున కుమారిగా జన్మించెను. అమెకు ఉదయభద్ర యని పే రిడిరి. కుమారుడు పెరిగి పెద్దవాడై సమ న్నవిద్య లభ్యసించెను. ఆతడు జన్మమాదిగా బ్రహ్మచారియై స్వప్నమున కూడ మిగులననూగమ విషయమును గ్రహింపకుండెను. ఆయన చిత్తమున కామ వాసనకుండ లేదు. కుమారునకు పట్టాభిషేకము చేసి, నాటకము చూపెద నని రాజు వార్తపంపెను. బోధినశ్వుడు వలదనియు, తనకు రాజ్యాభిలాష లేదనియు, తన చిత్తము భోగన క్లమ కాదనియు విన్నవించెను. మాటిమాటికిని తండ్రి వార్త పంపుటచే కుమారుడు జంబునదిలోని బంగారముతో స్త్రీమూర్తిని చేయించి, ఇట్టి

స్త్రీమూర్తి లభించినచో రాజ్యము స్వీకరింపు నని తల్లిదండ్రులకు పార్శ్వపంపెను. రాజస్వర్ణప్రతిమను జంబూద్వీపమంతటను త్రిప్ప పంపిరి. కాని అట్టి స్త్రీ మూర్తి లభింప లేదు. ఆవల ఉదయ భద్రను అలంకరించి ప్రతిమ ప్రక్కన నిలిపిరి. ఆమె స్వర్ణప్రతిమకన్న మిన్నగా నుండెను. పరిమళపురికిరైలుకు విరుద్ధముగ వేలు విడిచిన చెల్లెలు ఉదయభద్రను కుమారున కిచ్చి పెండ్లి చేసి అతనిని రాజ్యాభిషిక్తుని కావించిరి, పరిమళపురి బ్రహ్మచర్యవ్రత మనుష్ఠించిరి. ఆవల జననీజనకుల మరణానంతరము కుమారుడు రాజ్యపాలన చేయ నారంభించెను. పరిమళ గదిలో నున్నను ఇంద్రియములకు లోబడకుండిరి. కాని తమలో ముందు చని పోయినవారు ఉత్పన్నస్థానమునుండి వచ్చి, నేను ఫలానితాపున జన్మించితి నని వచ్చి చెప్పవలె నని పాదు నిర్ణయము చేసికొనిరి.

రాజ్యాభిషేకానంతరము నూరుసంవత్సరముల కతడు దేహము పాలించెను. వేరెవరినీ రాజును చేయలేదు. ఉదయభద్ర ఆనతియే కొనసాగుచుండెను. అమాత్యులు పరిపాలనము నెరవేరుచుండిరి. త్రయస్త్రింశభవనమున ఉదయభద్రుడు జనన మొంది శక్రకు డయ్యెను. నైభవవిశేషమువలన సప్తహమ్మవరకు ఏమియును జ్ఞప్తియం దుండలేదు. మానవగణన ప్రకారము ఏగువందల సంవత్సరములు గడిచిన తరువాత ఉదయభద్రుడు యెంచి రాజకుమారి ఉదయభద్రను ధన మూలమున పరీక్షించి, ధర్మీయదేశమిచ్చి, జ్ఞానము కలిగించి ముక్కులని చేసెద నని నిశ్చయించుకొనెను.

ఆకాలమున మానవాయున్న 200 సంవత్సరములు. ఆరాత్రి రాజకుమారి ధర్మరములు బాగుగా మూసి రాక్షసులు పహం ఇచ్చుచున్న ఏడవఅంతస్తులో అలంకృతశయనగృహమున ఒంటిగా శయనమున నిశ్చలముగా కురుచుండి తన శీలమును పరిశీలించుకొనుచుండెను. శక్రుడు స్వర్ణమాషములతో నిండిన సువర్ణ స్థలి గైకొని శయనగృహమున వ్రత్యక్షమై ఒక ప్రక్కన నిలుచుండి ఆమెతో ప్రసంగించువాడై రోగభ పలికెను :

ఓయనిందితగాత్రి, ఓశుభ్రవనన,
కమనీయజంఘలు కలిగినదాన !
ఎక్కి ప్రాసాదంబు సేకాకినిగను
కిన్నరీనేత్ర, కుర్చున్నట్టి దాన !
ఉభయుల మీట రేయి నుండ వేడుదును.

అప్పుడు రాజకుమారి రోగాధలు పలికెను :

నగరమునకు చుట్టు నాల్గు ప్రక్కలను
కలవు లోతై నయగ ధలు, దృఢము
లై నవి కోవ్యము లట్టాలికలును
ఖడ్గభారులు వాని గాయుచు నుండు
సులభంబు కా దిందు జీచుట యన్న
రాతేరు లోనికి బాలురు యువకు
లెట్లు నాలో గూడ నిచ్చగించెదవు ?

శక్రు డీగాధ పలికెను :

నీయంతికమునకు నే వచ్చినను
యక్షుండ, కల్యాణి, అగుగాక శుభము
సంతుష్ట నన్ జేయు స్వర్ణసంపూర్ణ
నైనట్టి స్త్రీని నీ కర్పించువాడ.

విని రాజకుమారి రోగాధ పలికెను :

ఉదయని దప్ప నే నారల గంక్షింప
మగ్ధ్యుల నె న నమగ్ధ్యుల నె న
పోవలె వెంటనే భూరిప్రతాప,
యక్ష, క్రమ్మర నిట కడదేరవలదు.

అమె ఆయన సింహాసనము విని నిలువలేక వెడలిపోవు బానివలెకాగా,
ఆతడు అచటనే అంతర్ధాన మయ్యెను. మరునాడు శక్రుడు స్వర్ణమాషములతో
నిండిన రజతస్థలి గోని అమెతో సంభాషించుచు రోగాధ పలికెను :

పావకర్మంబులు ప్రాణి మొనర్చు.
లక్ష్మీ మెయ్యది భోగు లగువారి కెల్ల
ఓసుహానుని, అట్టి యు త్తమరతిని
విడనాడటకును; వెండితో జేసి
నట్టి స్త్రీని నీకు నర్పించువాడ.

“రతడు సాతీ సంఖాపించుటకై వచ్చుచున్నాడు. ఇప్పు డీతనితో సంఖా
షేంప” నని తలచి రాజకుమారి ప్రత్యుత్తర మిచ్చునట. అమె ఏమియు పలుక
కుండుట గమనించి ఆత డచట నిలువక అంతర్ధాన మొందెను. మరునాడవేళకే
కొన్నిపఱములతో నింపిన తోప-ఎ-త్ర గొని వచ్చి “భద్రే, నీవు నన్ను భోగము
లతో సంతృప్తి పరచినచో కొన్నిపఱములతో నింపిన రఃస్థలిని నీకిచ్చును” అని
శక్రకు డనగా, రాజకుమారి రఃగాథ పలికెను ;

నరుడు ధనముతో నరిని తోభ
పెట్టుచు ద్రవ్యంబు వృద్ధి యొనర్చు
తల క్రిందుగా దేవధర్మంబు మారె
విలువను తగ్గించి వేసితి వీవు.

విని యతడు “భద్రే, నేను నిపుణుల్యపొందిని. నేను నిరర్థకముగా ధనము
పంచిపెట్టను. నీవు అయిదులతో, వన్నెలతో నానాటికి వృద్ధి గొందువేని నేను
నీతో సమాగమము పెచ్చుచేసి ధనము కనిపెట్టును. నీవు ఆదరము తగ్గిం
చుచో నేనుగూడ ధనము తగ్గింపును” అని రఃగాథలు పలికెను ;

ఓనుగృతి, క్షయంబు పొందుచునుండు
ఆయువు వన్నెయు; క్రమంబుననె
ధన మనుదినమును తరుగుచునుండు
నేడు జీర్ణత పెచ్చు నిన్నటికన్న
ఓయశస్విని, చుండు మోరాజపుత్రి,
రేయింబవళ్ళు నీరీతిని నేను
నిన్ను గొంచుచునుండ వన్నియు తగ్గు.
రఃజన్మమున నీవు పే-రాజపుత్రి,
బ్రహ్మచర్యవ్రత ఎలన చేయు
చున్నచో నగుదువు సుందరతరపు.

అంతట రాజకుమారి రఃగాథ పలికెను :

తనువు చెందదు జీర్ణతను మానవులకట్లు
దేవతాగణముల; దేవలగ్న ముడత

లెంతమాత్రము పడవు హేమహాతేజస్వి !

అడిగెదం జెప్పుమా యశ, ఏటికి పడవ ?

శక్రు డామెకు ప్రత్యుత్తర మిచ్చువాడై రోగోధ పలికెను :

దివ్యవర్ణము హెచ్చు దేవతాదేహాల

భోగసింహుగ్రీయుం బొందుచుండును వృద్ధి.

అమె దేవలోక ప్రశంస విని, మార్గ మడుగునదియై రోగోధ పలికెను :

బహుమర్శ్యు లిచ్చటం బరలోక భీశులే,

పరలోకముల కెన్న పథములం జూపుదురు

ఎయు పరలోకంబుభయ మేడ నున్నచో ?

శక్రుడు ప్రత్యుత్తర మిచ్చువాడై రోగోధ పలికెను ,

కావింపరీ ఎవకార్యంబు లెవరు

త్రికరణశుద్ధుడై, సకలాతిశులును

అదరించునుండు నన్నెనముల,

శ్రద్ధయు డానంబు చత్వరడాన

సంగ్రహ సామగ్రిసంయతుం డెవగు

మృదుభాషి, ప్రియభాషి, మృదులస్వభావు

డెవ్వడో ఎనికి నీభీతి లేదు.

అప్పుడు రాజకుమారి అతనిమాటలు విని స్ఫురించుచు రోగోధ పలికెను :

ఒనగిసావు నాకు నుపదేశమును యశ,

జనని జనకు డిచ్చుచందమునను.

ఓమహార్హవర్ణ, ఓమహాబలదేహ,

ఏను పృచ్ఛ చేతు, నెవరు నీవు ?

అప్పుడు బోధినశ్శ్వ డీగోధ పలికెను :

ఉదయుండ నే సుమీ ఓసికల్యాణి

వచ్చినాడను మాట యిచ్చట చేత

కావించి సూచన కడలిపోవుదును

ఇచ్చువాక్కులనుండి యింక విముక్తి.

రాజకుమారి నిట్టుండు విడిచి అశుభారణ పడుచుండగా “స్వామి, మీరు ఉదయభద్ర ప్రభువులు. మీరు లేకుండ నేను నిలువజాలను. మీకడకు నేను రాగలుగు మార్గమును చూపుడు,” అని ఈగొథ పలికెను :

నీ వుదయుడవేని నేరవేర్ప వ్రతిన
నిటకు వచ్చితివేని, హే రాజపుత్ర,
మరల సమావేశ మగువిధంబునను
ఉపదేశమును నాకు నొసగ వేడెదను.

అమె కుపదేశము చేయుచు శక్రు డీగొథలు పలికెను :

ఆయువు క్షీణింపు ననునిమేషమ్ము
గ్రువ మేది లేదు; అగ్రువశరీరంబు
శీర్ణమై ప్రాణి త్యజించును తనువు,
ఉదయా, ప్రమదంబు నొందగొందు.

ఒకని యధీనమం దుంచిన యెడల
నర్వంసప, నతండు చనిపోవునపుడు
వీడు ననంశుష్టితాడనే పృథివి;
ఆచరింపుము ధర్మ మప్రమాదముగ.

తల్లిదండ్రులును సిద్ధరులును క్రీత
ఓర పరస్పరత్యాగ మొనర్చు;
ఆచరింపు ధర్మ మప్రమాదముగ.

అగు నీకళేబర మన్యభోజనము
క్షణభంగురములు దుర్గతియును సుగతి
ఉదయా, ప్రమదంబు నొందకుండంగ
ఆచరింపుము ధర్మ మనవరతమ్ము.

బోధినశ్శ్వు డీ ప్రకారముగా అమె కుపదేశ మిచ్చెను :

అమె ధర్మకథ విని ప్రసన్నుచి తల్లయై ఆయనను స్తుతించుచు ఈ గొథ పలికెను :

యక్షుండు పల్కి న దంతయు సాగు
సీమితం బు నరజీవిత మల్పు

మెంతయు దుఃఖభూయిష్టంబు కాన
కాశీ సురంధసల్ గ్రక్కున విడిచి
ఏకాకినిగ ప్రవ్రజించెడు డాన.

బీధిన శ్వు ఆమె కుపదేశ మిచ్చి నిజనివాసమునకు జనెను. ఆమె మరునాడు
అమాశ్వులను పిలువనంపి నిజనగరమునందలి ఉద్యానమాన ఋషి ప్రవజ్యకావించి
ధర్మానుసారముగా జీవించుచుండెను. మరణానంతరము త్రయస్త్రింశ భవనమున
జన్మించి ఆమె బీధిన శ్వుని విదసేవకుం లయ్యెను.

శంస ధర్మపదేశము చేసి సత్యప్రకాశనము కావించి, జాతకములు సరి
పెట్టెను. సత్యప్రకాశనానంతరము ఉద్విగ్నచిత్తభిక్షువు శ్రోతావత్తిఫల మొందెను.
అసమయమున రాజకన్య రాహులజననిః శక్తుడు నేనే.

159. ఎన్‌ని జుశకము

శ్రీ స జేతవనమున విహారము చేయుచు కాముకా నిగ్రహమును గుర్చి చెప్పినది.

వర్ణమున కథ

ఒకానొక సమయమున మిత్రు లయిన 500 మంది గృహస్థులు శ్రావ స్థిలో తటాగముని ఉపదేశము విని ప్రవ్రజించి ఉపసంపద పొందిరి. కోటిశయన భవనమునుండి అర్థరాత్రిసమయమున కామభోగసంకల్పముల గుర్చి చర్చింప సిగిరి. కథ అంతయు పూర్వమువలెనే వి స్మరించి చెప్పవలెను. భగవానుని ఆదేశమునిరముగా ఆనందుడు భిక్షువులను సమావేశపరచిన పిదప శ్రీ స అరుదెంచి వరచినఆననముపై ఉపవిష్టుడై ఎవరిని ప్రత్యేకముగా నుద్దేశింపక “కామభోగము లనుగుర్చి విక్రమింపకుడు. భిక్షువులాహ, భిక్షువునకు శ్రమ తక్కువ ఉండను. కామమును గూర్చినవిత్కర్మము బయలుదేరినపుడు భిక్షు బానిని నిగ్రహింప వలెను. పూర్వము పండితులు బుద్ధుడు జన్మింపకపూర్వము కామవిత్కర్మదికము నిగ్రహించి ప్రత్యేకబుద్ధత్వమును పొందిరి” అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము ఎంబాణిలో బ్రహ్మదశ్శుడు రాజ్యము చేయుచుండగా కాశీరాష్ట్ర మున ఒకానొక గ్రామమున ఇరువురు మిత్రులు నివసిండుచుండిరి. వారు జలకుండి కలు కొనిపోయి బొలములో నొకమూల నుంచి, బొలముపని చేసి బాహ్య పైనపుడు అందలిజలములు త్రావుచుండును. ఒకనాడందులో నొకడు వచ్చి తనకుండికలోని నీరు త్రాగక రెండవవానినీరు త్రాగి పోయెను. సాయంకాల మడవి వెలువడి అతడు స్నానము చేసి ఇట్లు తలపోయి దండగెను. “నేను శరీరకముగా ఎట్టి ఎంపకర్మము చేయలేదు. కానబడిన కమండలమునుండి నీరు నీరు త్రాగినది.” ఇంతలో వానికి సంవేగము జనించినది. “తృప్తి హెచ్చినచో నేను సరకమున పడుదును. రాతృప్తిను దమింతునుగాక” అని తలచి అతడు అపహరించిన నలినము మీదనే ధ్యాన ముంచి విదర్శనభావన ద్వారమున బోధిజ్ఞానమును పొంది బానిని మననము చేయుచు

నిలిచియుండెను. రెండవవాడు స్నానముచేసి వచ్చి “మిత్రనూ, రమ్మా ఇంటికి పోవుదము” అనెను.

“నీవు పొమ్ము. నా కింటితో వనిలేదు. నేను ప్రత్యేకబుద్ధుడను.”

“నీవంటివాడు ప్రత్యేకబుద్ధుడెట్లగును?”

“ఎవడైన నెట్లగును?”

“వెండ్రుకలు పెరిగి, కిషియంబరములు ధరించినవాడు డి తర్దహిమం లయమున నందమూలపర్వతమున కలరు” అని అతడు శిరసుపై చేసుకొని మోడ్చెను. ఆక్షణముననే వాని గృహస్థవేషము తొలగిపోయి, మంచియెరుపురంగు కల ద్విపటమును, ధరించినవాడయ్యెను. విద్యుద్వేగమున కాయబంధము ఏర్పడెను. రక్తవర్ణము కల ఉత్తరీయము చీవరము మెడమీదకు వచ్చిపడెను. నేళువర్ణము గల చీవరము శరీరముపై నుండెను. శ్రమరవర్ణము గల మట్టిపాత్ర ఎడమ భుజమునకు తగిలింది యుండెను. ఆతడు ఆకాశమున కెగసి నిలిచి, ధర్మీపదేశ మిచ్చి, నందమూలపర్వతమునకు జనెను.

రెండవవాడు కాశీలోని గ్రామమున గృహస్థధర్మము నవలంబించి అంగడి పెట్టుకొనెను. తనభార్యను వెంట బట్టుకొని పోవుచున్నపురుపు సొకనిని చూచెను. చక్కనిరూపము గల ఆ స్త్రీని గొంచినంతనే ఇంద్రియములు చంచలములు కాగి, “ఈ లోభము పెంచి నన్ను నరకమున తోయగలదు” అని తలపోయిగా వానికి విదర్శనాభావము కలిగి, ప్రత్యేకబోధిజ్ఞానము లభింప, ఆకాశమున నిలిచి ధర్మీపదేశము చేసి, నందమూలపర్వతమునకే చేరెను.

కాశీ గ్రామవాసులగు పితాపుత్రులిరువురు మార్గమువెంట చనుచుండిరి. అరణ్య ముఖమున చీరలు నిలిచి యుండిరి. తండ్రికిడుకులు కనబడినపుడు వారు కుమారుని పట్టుకొని, ధనము తెచ్చి నీకుమారుని విడిపించుకొను మని తండ్రితో చెప్పి పంపెడివారు. ఇరువురు నీందరులు కానబడినపుడు చిన్నవానిని పట్టుకొని పెద్ద వానిని విడిచి వుచ్చెడివారు. గురుశిష్యులు లభించినపుడు గురువును పట్టుకొని శిష్యుని విడిచెడివారు. శిష్యుడు విద్యమించి ప్రీతిచే ధనము కొనివచ్చి గురువును విడిపించుకొనెడివాడు. ఆ తండ్రికిడుకులు చీరలు నిలిచివారని తెలుసుకొనినంతనే యోచించి “నన్ను తండ్రి నని” చెప్ప వలదు “నీవుకుమారుని వని” చెప్ప నని

నిశ్చయించుకొనిరి. చోరులు వారిని పట్టుకొని “మీరు ఒకరి కింక రేమగుదు?” రని ప్రశ్నింపగా “ఏమియు కా” మని అసత్యము చెప్పిరి.

సామంతములము అడవి వెలువడి వారు స్నానముచేసినపిదప కుమారుడు నిజశీలమును పరీక్షించుకొని ఆను అసత్యవాది అయినట్లు నిశ్చయించుకొని “ఈ అసత్యము పెరిగి నన్ను నరకమున కులద్రియగలదు. ఈ చిత్తమాలిన్యమును తొలగించుకొందును,” అని తలపిసి, విదర్శనభావన పెంపొందించుకొని ప్రత్యేక బోధిజ్ఞానము పొంది, ఆకాశమున నిలిచి, తండ్రికి ధర్మపదేశము చేసి, నందమూలకపర్వతమునకే పోయెను.

కాశీ గ్రామనివాసి యగు ఒకానొక భోజకుడు పశుబలిని నివారించెను. బలి రాయవలసిన సమయమునకు జనులు గుమి గుడి “స్వామీ, మేము లేళ్ళను, పందులను యక్షులకు బలి యిచ్చుము. బలి రాయవలసిన సమయ మానన్న యునది” అనిరి.

“మీయిష్టప్రకారమే చేయుదు.”

జనులు ఎన్నో జంతువులను బలి యిచ్చిరి. మత్స్యమాంసముల గుట్టలు చూచునప్పటికి భోజకునకు హృత్పూర్వము జనించెను. “నే నొక్కమాట అనుటచే వీరు ఇన్నిజంతువులను బలి ఇచ్చినారు” అనుకొని అతడు ద్వారహుకడకు పోయి, విదర్శనభావము పెంపొందించుకొని ప్రత్యేకబోధిజ్ఞానము పొంది, ఆకాశమున నిలిచి, ధర్మపదేశము చేసి, నందమూలక పర్వతమునకే చేరెను.

కాశీ గ్రామనివాసి యగు వేరొకభోజకుడు మద్యవికయము మాన్పినాడు. “స్వామీ, ఈ సమయమున పుంశ్చలమునుండియు ఎంతోవస్తువులు జరుగుచుండెడిది. ఏమి చేయుదుము?” అని లోకు లడుగగా, అతడు “ప్రచీనాచారము ననుసరింపుడు” అనెను. జను లుత్సవము చేసి సుహృదానము కావించి దెబ్బలాడిరి. కాండరి కాలుచేతులు విరిగినవి, తలలు పగిలినవి. చెవులు తెగినవి. ఎముకలు విరిగినవి. గ్రామభోజకు డది చూచి తనలో “నేను ఆనతి రాయనిచో ఇంత కష్ట నష్టములు కలిగెడివి కావు” అనుకొని అతడు హృత్పూర్వము పొంది, విదర్శన భావన పెంపొందించుకొని ప్రత్యేకబోధిజ్ఞానము పొంది, ఆకాశమున కెగసి “అప్ర మశ్శులు కం” డని చెప్పి నందమూలపర్వతమునకే పోయెను.

కంతకాలమునకు ఐదుగురు ప్రత్యేకబుద్ధులు ఎంజనీవ్వరముకడ దిగి ఈ త్తనురీతిని వస్త్రభారణ చేసికొని. చిత్తాంతి కలిగించుతీరున భిక్షాటనము చేయుచు ఎంజనీవ్వరము చేరిరి. వారిని చూచినంతనే ఎంజనీవ్వరము స్వయంగా లేచి వారలను తోనికి గొనిపోయి, ఎదములు కడిగి సుగంధతైలముపూసి స్వాగు భోజనము పెట్టించి ఒక ప్రక్కన గురుచుండి ఇట్లడినెను; “భన్నే, చిన్నతనముననే మీరు ప్రవ్రజ్య శోభతో కానవచ్చుచున్నారు. కామభంగుల దుష్పరిణామమును మీరు గ్రహించి యుండుదు. మిమనసులలో ఏ మున్నది?”

వారు ప్రత్యుత్తర మిచ్చువారై క్రమముగా ఐదుగాథలు పలికిరి;

మిశ్రుడ నై యుండి, మిశ్రుని నీరు
చూటుగా త్రాగి, పశ్చాత్తాప మొంది
నాను; ఎవనూ చేసినట్లు భావించి
క్రమ్మర నేపిపకార్యంబు చేయ
రఃహేతువున ప్రవ్రజించినవాడ.

వరదార గనుగొన, ప్రభవించె కొరిక్కి
అధికపశ్చాత్తాప నూవిర్భవించె
క్రమ్మర నేపిపకార్యంబు చేయ
రఃహేతువున ప్రవ్రజించినవాడ.

నాజనకుని కాననమ్మన పట్టు
కొనిరి చీరు, లెరింగికూడ ననత్య
మాడి, పశ్చాత్తాప మందినవాడ
క్రమ్మర నేపిపకార్యంబు చేయ
రఃహేతువున ప్రవ్రజించినవాడ.

అభోమయాగంబునందు ప్రాణాతి
ఎత మాయెను, నేను వాని కనుజ్ఞ
నొసగి, పశ్చాత్తాప మొందినవాడ
క్రమ్మర నేపిపకార్యంబు చేయ
రఃహేతువున ప్రవ్రజించినవాడ.

మగువు క్రీలినయట్లు మద్యసేనంబు
 కావించిరి అనర్థకారికార్యంబు
 అట్టి జనంబుల కనుమతి నేను
 ఒనగి పశ్చిత్తాప మొందినవాడ;
 రూపేతువున ప్రవ్రజించినవాడ.

రాజు పృథ్వీనము విని ఒక్కొక్కరిని స్తుతించి, “భ సే, ప్రవ్రజ్య మికు తగినది” అనెను.

అంతట రాజు వారి ధర్మపదేశము విని ప్రసన్నుడై, చీవరములు, వసములు, ఒషధములు. ఇచ్చి ప్రత్యేకబుద్ధులకడ నెలవు గైకొనెను. వారు బాసను మోదనము చేసి అవతీకే చేరిరి. నాటినుండి రాజు భగములయెడ విరక్తుడై కోర్కెలు విడనాడి, వివిధరుచిరభాద్యములను తినుటమాని, శ్రీలతో సంభాషణ త్యజించి, పారివై పు చూడక, విలగియై, లేచి శయనగృహములోనికి బోయి, తల్లనిగోడ ననుకని యోగిభ్యాసము చేయుచుండెడివాడు. ఆతడు లబ్ధిభ్యాసుడై కామభోగాదులను నిందించువాడై రూగింధ పలికెను :

కంటకకీర్ణముల్ గొడదుర్గంధ
 పూర్ణంబు ల్ కామభోగముల్ మిగుల
 హేయము, లవ్వని నేను సేవించు
 నప్పు డేతత్సఖ్య మబ్బినే లేదు.

అతని పట్టపురాజు “ప్రత్యేకబుద్ధుల ఉపదేశము విని రాజు ఉద్విగ్నచిత్తుడనాడు. మాత్రం మాటలాడకుండ శయ్యాగారములోనికి పోయినాడు. రూతనిని పట్టుకొనవలెను,” అని తలపిసి, శయనాగార ద్వారము చేరి రాజు కామభోగములను నిందించుచుండగా వానిని ప్రీతితో ప్రశంసించునదై రూగింధ పలికెను :

కామభోగంబుల గొడనిరస్య
 మాన్నది, కామమ్ముకన్న సుఖంబు
 వేరుగా నేమొందు ? వీని భోగించు
 వారు జన్మించురు స్వర్గంబునందు.

విని బింధినత్వము “దుష్కర్మలా, నీవు నశింపు ! బింధులగు
సుఖ మెక్కడిది ? దీనిపరిణామము దుఃఖనే” అని నిందించుచు రో గింధలు
పలికెను :

స్వీరస్య మెంతయు స్వల్పంబు కామ
భింగములందును, భూరిదుఃఖంబు
పిండమును, వీనిని పిండమారలకు
నరకములోనె జన్మము ద్రువము !

తీక్ష్ణ నైవట్టి నిశ్చింతము గుచ్చ
గుండెటిపల బాధ మెందుగా నుండు
హెచ్చు భింగవ్యధ యిట్టానికన్న.

కణకణ నుండు నంగారగ రంబు
వాసరం బంతయు వహ్నిలో మంగు
నగేటి కట్టెన భింగాలకన్న

నీయగా నేరవు హెచ్చుబాధలను.

హాలాహలము, పింగు తెలంబు కాని
కరగిపోసెడింగి కాని యొనంగు
వ్యధకన్నభింగాలబాధయే మిన్న.

ఈ ప్రకారముగా బింధినత్వము ధర్మపదేశము చేసి అమాన్యలను సమ-
వేశపరచి “అమాన్యలాం, మీరు అజ్యపాలనము చేయుదు. నేను ప్రవ్రజించె-
దను” అనెను. జనులు ఏడ్చి మొక్కుకొనిరి. బింధినత్వము లేచి ఆకాశమున నిలిచి,
ఉపదేశ మిచ్చి, తస్మార్థముననే ఉత్తరహిమాలయము చేరెను. అచట రమణీయ
ప్రదేశమున ఆశ్రమము నిర్మించుకొని. ఋషివిభానమున ప్రవ్రజించి, కాలాంతమున
బ్రహ్మతోకగాని అయ్యెను.

ఇన్న ధర్మపదేశము చేసి “భిక్షులాం, చి త్తమున కల్మషము కొలది
ధనము బుద్ధిమంతులు దానిని దూరీకరింపవలెను” అని చెప్పి, సత్యప్రకాశనము
చేసి జుతకములు సరిబోల్చెను. సత్యక్రియ-సంతరము 500 భిక్షువులు అర్హత్వము
పొందిరి.

“ఆనమగుమున ప్రత్యేకబుద్ధులు పరినిర్వాణము పొందిరి. దేవి అహల
మాత; అజు నేనే.”

400. యువంజయ జాశక్తు

శ్రీమద్భగవద్గీతా ప్రథమోధ్యాయః షష్ఠః స్కంధః
 యువంజయ జాశక్తుః

పాదముల కథ

ఒకనాడు భిక్షువులు ధర్మసభలో సమావేశమై శ్రీమద్భగవద్గీతాను ప్రశంసించుచుండిరి. “అయ్యుష్మంతులాం, దశబలధారి యుంతునే యున్నచో నమస్సప్రపంచమునకు చక్రవర్తియై, నష్టరత్నములతో నాలుగుబుద్ధులతో, సహస్రధికముగా పుత్రకళత్రములను గుడి యుండెడివాడు. అయిన యిట్టి వైభవములను త్యజించి, కానుభోగములు దుష్టములని భావించి అర్థంత్రమున భన్నుని సేయముతో కంటకహయము నెక్కి వెడలిపోయెను. ఆనోనదీతీరమున ప్రవ్రజించి ఆరు సంవత్సరములు హేరతపస్సుచేసి సమ్యక్సంబుద్ధిని పొందినాడు.” అనుచుండగా శ్రీమద్భగవద్గీతా కరుదెంచి, విషయము గ్రహించి “భిక్షువులాం, తథాగతుడు కేవలము ఇప్పుడే కాదు పూర్వమునుండ మహాభినిష్క్రమణము కావించెను. పన్నెండు యోజనముల విస్తీర్ణము గల ఎలాఁజనీ నగరాజ్యమును విసర్జించి వెడలిపోయెను” అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

సతీత కథ

పూర్వకాలమున రంభనగరమున సర్వదత్తు డను ఒక జుండెను. (ఇది ఉదయజాతమున సురంధనమనియు, శూద్రసుతపితృమజాతమున సుదర్శన మనియు, శోణుండ జాతమున బ్రహ్మవదన మనియు, ఖండహాల జాతమున పుష్కవతి యనియు, పేర్లు పొందెను. ఈ విధముగా కాలానుగుణముగా రసగరము పేరు మారుచుండెను.) సర్వదత్తు ప్రభువునకు వేయిమంది పుత్రు లుండిరి. అందు యువంజయుడను జ్యేష్ఠపుత్రుని తండ్రి యువంజును చేసెను. ఆత డొకనాడు సంతానమున రథ మెక్కి మహావైభవముతో క్షీరార్థము ఉద్యానమునకు పోవుచుండెను. గడ్డికనలమీదను, వృక్షశాఖలమీదను, వృక్షగ్రములమీదను సాలెపట్టారీతిగ ముత్యముల జలగుల వలెను మంచుబిందువులు వ్రేలాడుచుండుట కనుగొనెను.

“వయస్య, సారథీ, ఇది ఏమి” అని ప్రశ్నించెను.

“దేవ, మంచు వడినపుడు మిగిలిన హిమబిందువు లివి” అని సారథి బదులు పలికెను. యువరాజు దినమంతయు ఉద్యానమున క్రీడించుచుండెను. సాయం నమయమున ఆతడు రాజమందిరమునకు నురలి భోజనపుడు హిమబిందువులను కానక, “వయస్య, సారథీ, హిమబిందువులు కనబడ వేమి ?” అని అడిగెను.

“దేవ, సూర్యోదయ మైనపిదప మంచుబిందువులు కరగి భూమిలో కలసి పోవును.”

రామాటలు వినునప్పటికి యువరాజునకు సంవేగము వుట్టెను. “ప్రాణి కోటుల జీవములు హిమబిందువులవలె నుండును, వ్యాధిగాని, ముదిమి గాని ప్రారంభింపక ముందే నేను తల్లిదండ్రుల నడిగి ప్రవ్రజింప వలెను” అని యోచించి ఆతడు హిమబిందువులనే ధ్యానించుచు ముజ్జగములు మండుచుండుట గాంచి, నిజమందిరమునకు జనక, అలంకృతమైన స్యాయశాలలో కుగుచున్న తండ్రీకడకు జని, ప్రజామము చేసి ఒక ప్రక్కన నిలిచి ప్రవ్రజ్యకై అనుమతి వేడెను.

సఖులతోడ నమాత్యసంఘంబుతోడ
పరివృశుడ మహాప్రభువునకు నేను
ఒనరింతు వందనం ; బిమవరాజ !
ఇమ్ము సమ్మతి ప్రవ్రజింపగా నును.

రాజు అతనిని నివారించుచు రాగాధ పలికెను :

భోగాల లోటున్న పూర్తి చేయుండు
ఎవ్వడేనియు శ్రమ యిచ్చునయేని
ఎని నిరీధిండు: వద్దు ప్రవ్రజ్య.

విని కుమారు డీగాధ పలికెను ;

కలుగదు నాకు భోగముల లోపంబు
కష్ట మిచ్చెడివాగు కానరా దెవడు
జర నుంచివేయగ జూలని ద్వీప
మొక్కటి నిర్మింప నుహించినను.

ఆత డీమాటలు పలుకుచుండగనే శాస్త్ర రః అర్థగాధ పలికెను :

తండ్రిని యాచించు తనయుండు తాబుత
తనయుని యాచించు తండ్రి యావలను.

రాజు మిగిలిన భాగము పలికెను :

నిగమవాసిజనంబు నీదు ప్రప్రజ్య
ప్రార్థించుచున్నాడు పరిహరింపంగ.

కుమారుడు మరల నిట్లు విన్నవించెను :

ప్రప్రజ్యను నరేశ, పరింపవలదు
భోగాలతో మునిషివుచు జరకు
వశవర్తి నగుట అవాంఛనీయంబు.

విని రాజు అప్రతిగు డయ్యెను. రాజు ర్థ తెలిసి దేవి నిట్టుర్పులు విడుచుచు బంగరుపల్లకి యెక్కి న్యాయశాల చేరి కుమారుని వేడుకనున్నది రఃగాధ పలికెను :

నాయన, వినవలె నా ప్రార్థనమ్ము -
నే నిషేధించును నీదు ప్రప్రజ్య
నిన్ను వీక్షింపగా నిత్యంబు కర్కి;
వలదు యువంజయా, వలదు ప్రప్రజ్య.

విని రాజకుమారు డీగాధ పలికెను ;

నిలువదు తృణముపై సీహారకణము
ఆదిత్యు డుదయించు సంతతిలోనె
మానవాయువు నట్టిమాదిరి నుండు.

ఇట్లు చెప్పినను ఆమె పట్టుదల విడవలేదు. అప్పుడు బోధినశ్వరుడు తండ్రిని సంబోధించి యీగాధ పలికెను :

పల్లకి యెక్కించి తల్లిని పంపు,
ఆమె సతీర్ణత కడ్డు లాకుండ.

రాజు పుత్రునిమాటలు విన్నపిదప పట్టుపుడేవితో “భద్రే, పల్లకి యెక్కిరతివర్ధనసోధమునకు పోయి కురుచుంగుము” అనెను. ఆమె రఃమాటలు విని యిలువనేరక శ్రీపరివారముతో జని ప్రాసాద మెక్కి నిలిచి న్యాయశాలా ద్వారము

మీద చూడ్కులు నిలిపి యోచించుచుండెను. తన్ని వెడలిపోయిన పిదప బిందీ నశ్శ్వడు తండ్రి యనుమతి వేడెను. అవలెక బిందీవుటచే లాజు కుమారునకు నమ్మతి యుచ్చుచు “నాయన, అట్లయినచో నీయిచ్చ నెరవేర్చుకొమ్ము, ప్రప్రజింపుము” అనెను. తండ్రినమ్మతించు సమయమున కనిష్ఠసిదరుడు యుద్ధిష్ఠిరుడు కూడ ప్రప్రజ్యక్తై తండ్రిని ప్రార్థించెను. సిదరు లిరువురును తండ్రికి ప్రణమిల్లి భీగ ములమీది తృప్త విడనాడి జననమూహముతో న్యాయుల వెలువడిరి. “నాకుమారులు ప్రప్రజింపగా రమ్మ మైనరూనగరము శాన్య మగును” అని లాజు విలపించుచు రోగిధ పలికెను ;

అగుగాక భద్ర, మీ వరుగుము వేగ !

రమ్మకనగరంబు లాజుంప దింక

నమ్మతించెను యువంజయ కుమారుండు

ప్రప్రజించుటకునె ప్రభువు దత్తుండు.

స్వర్ణసమానుండు సంస్కృతముండు

చను యువంజయుడు కామయధరుండు

ప్రప్రజింపగ మహాలవంశు డదిగి !

బిందీనశ్శ్వడు వెంటనే ప్రప్రజింప లేదు. తలిదండ్రులకు ప్రణామము చేసి యాతడు తమ్ముడు యుద్ధిష్ఠిరుని వెంట గొని నగరము వెలువడెను. జననమూహమును పొరించి లా రిరువురు హిమాలయము ప్రవేశించి రమణీయ ప్రదేశమున ఆశ్రమము నిర్మించుకొని ఋషివలె ప్రవ్రజించెను. ధ్యానమును అభిజ్ఞలను పొంది జీవితకాల మంతయు కందమూలఫలములు తినుచు తుదకు బ్రహ్మలోకముగామి అయ్యెను. రూపిషయమును శుదిలి అభినంబుద్ధగిధ వ్యక్తికరించుచున్నది :

తల్లినీ తండ్రిని త్యజియించి, కోసి

మారపాశమును కుమార యువంజ

యుండు, యుద్ధిష్ఠిరుం డుభయులు గూడ

ప్రప్రజించినవారు పరిష్కర్తముగను.

శాన్త రోగిరొమ్మదేశము చేసి “భిక్షువులాం”, ఇప్పుడే కాదు, పూర్వము కూడ తపాగసుడు లాజ్యమును విడిచి ప్రప్రజింపు డయ్యెను” అని జాతకములు సరిపోల్చెను. “అనమయమున తలిదండ్రులు లాజుకులములని వారు. యుద్ధిష్ఠిర కుమారు లనందుడు, యువంజయుడు నేనే.

431. దశరథ జాతకము

శ్రీశ్రీ జేతవనమున విహరించుచు తండ్రి చనిపోయిన గృహస్థును గూర్చి చెప్పినది.

వర్ణన కథ

అతడు తండ్రిమరణించినపిదప దుఃఖభిభూతుడై పనులన్నియు విడనాడి శోకముచే వెర్రిపాడయ్యెను. శ్రీశ్రీ ప్రాతఃకాలముననే లోకమును గూర్చి యోచించి నపుడు త్వరలోనే అతడు శ్రీతాపత్ని పిండ గలదని తోచినది. మరునాడు శ్రీశ్రీ శ్రావస్థిలో భిక్షులనము చేసి భోజనంతరము భిక్షువులను సంగనంపి, ఒక్క భిక్షువును వెంట నిడుకొని ఆతనియింటి కరిగెను. గృహస్థు శ్రీశ్రీ ప్రణమిల్లి కూర్చున్న పిదప శ్రీశ్రీ మృదునుగుర స్వరముతో “ఉపాసక, దుఃఖించు చున్నవా?” అనెను. “భగవే, చిత్తము, పితృశోకము నన్ను వేధించుచున్నది.” “ఉపాసక, పూర్వము పండితులు అష్టలోక ధర్మములను (అష్టాంగయోగములు) స్వరూపతః గ్రహించి తండ్రి మరణించినను లేశమాత్రముకూడ దుఃఖింపరైరి.” అని శ్రీశ్రీ అతని ప్రార్థనపై పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

సతీత కథ

పూర్వకాలమున ఎంజాపిలో దశరథరాజు నాలుగ గతులకును గురికొక ధర్మప్రకారము రాజ్యము చేయుచుండెను. ఆయన కున్న కుమార్తె మంది భార్యలలో పట్టపురాణికి ఇరువురు కుమారులును ఒకకుమారియును జన్మించిరి. జ్యేష్ఠ పుత్రునిపేరు రామపండితుడు, రెండవవానిపేరు లక్ష్మణకుమారుడు, పుత్రిక సీతదేవి. కంతకాలమునకు పట్టపుదేవి కలధర్మము చెందెను. ఆమె పోయిన తరువాత బాలసేవటివరకును రాజు శోకభిభూతుడై యుండెను. అమాత్యులు బోధించినమీదట రాజు తెలివి తెచ్చుకొని అవరకర్మలు చేయించి వేరొకతెను పట్టపురాణిని చేసుకొనెను. ఆమె రాజున కిష్టులను, మనోరంజకులను లెనెను. ఆవల ఆమె గర్భవతియై దోహదములు పొంది శుదకు పుత్రుని గనెను. బిడ్డనికి భరతకుమారుడని పేరు పెట్టిరి. పుత్రస్నేహమున రాజు ఆమెతో

“భద్రే, నీకు వరమిస్తున్న కంఠకానుము” అనెను. ఆమె వరము గైకొని కుమారుని కేగునంవత్సరములు వచ్చునప్పటికి రాజసన్నిధి కరిగి “దేవా, నాకుమారునికే వరము దయచేసితిరి. ఇప్పుడు దానిని ప్రసాదించుడు” అని విన్నవించెను.

“భద్రే, కైకానుము.”

“దేవా, నాపుత్రునకు రాజ్యము దయచేయుము.”

రాజు వేలితో బెదరించుచు “దుర్ముగ్ధులారా, నీవు నశించువు ! నాకుమారు లిరువురు అగ్ని స్కంధములవలె ప్రకాశించుచున్నారు. వారిని వలదని నీకుమారునికి రాజ్యము యాచించుచున్నావా ?” అనెను. ఆమె చెదరి శయనగారమునకు చేరి పండుకొనెను. ఆవల ఆమె మాటిమాటికిని కుమారునకు రాజ్యము కావలె నని గూచించుచుండెను. ఆమెకు వరమియక రాజు తనలో “స్త్రీలకు కృతజ్ఞత లేదు. వారు ద్రోహము తలపెట్టుదురు. మోసమున రాజము ద్రిక వేసి నాకుమారులను సంహరింపకుండునుగాక” అని తలచి కొడుకులను రావించి విషయము వివరించి “మీ రిచట నున్నయెడల అపయగము సంభవింప వచ్చును. మీరు ఏదో సామంత రాజ్యమున గాని అరణ్యమున గాని నివసింపుడు. నాయనంతరము మీరు మరలి వచ్చి వంశపరంపరగాత మగురాజ్యము కైకొనుడు” అనెను.

ఆవల రాజు జ్యోతిష్కలను రావించి తన ఆయుఃపరిమాణము గుర్చి అడిగెను. “పండ్రెండుసంవత్సరము” అని వారు చెప్పిరి. అప్పుడు రాజు కుమారులతో “నాయనలారా, మీరు నేటినుండి పండ్రెండు సంవత్సరముల తర్వాత మరలి వచ్చి చక్రవర్తియై చేయుడు” అని చెప్పగా, వారు మంచి దని తండ్రికి ప్రణమిల్లి రాజభవనములోనివారు కన్నీరు కార్చుచుండగా నగరి వెలువడిరి. “నేను కూడ సోదరులవెంట పోవుడు” నని సీతాదేవి తండ్రికి ప్రణమిల్లి కన్నీటితో బయలు వెడలెను. తమవెంట వచ్చుజనమును వారు వెనుకకు మరల్చి హిమాలయమునకు జనిరి. జలము ఫలములు మొదలగునవి నులువుగా లభించుచోట వారు ఆశ్రమమును నిర్మించుకొని కందమూలఫలాదులతో జీవనము చేయుచుండిరి. లక్ష్మణునిపండ్లను సీతాదేవియును సామపండితునితో “నీవు మాకు పితృస్థానీయుడవు. కావున ఆశ్రమముం దుండుము. మేము కందమూల ఫలాదులు తెచ్చి నిన్ను పోషింతుము” అనగా సామపండితుడు ఆశ్రమముననే యుండనిగెను. వార లిరువురు కందమూల ఫలాదులు తెచ్చి ఇచ్చుచు ఆయనకు సేవ చేయుచుండిరి.

అక్కడ దశరథ మహామహిమ పుత్రశోకముతో తామిద్దరవఁబడిన మరణించెను. అవరకర్మలు జరిగిన పిమ్మట భరతకుమారుని అభిషేకమునకు అమాత్యులు అడ్డంకులు పెట్టిరి. “అజ్యచ్చత్రాధిపతి అరణ్యమున నివసించుచున్నాడు.” అని వారనగా భరతకుమారుడు “అనుపండితుని వనమునుండి కనిపచ్చి ఛత్రభారము చేయింతుము” అని యొచ్చించి పంచ అజలాంఘనములతో, చతురంగ బలముతో బయలు వెడలి అనుపండితునిని అనుసరించుచు, కిలదిదూరములో శిబిరము నేర్పఱు చేసెను. అక్కడనుండియు, సీతయు అనుసరించుచు బయలుదేరిన మయమున భరతకుమారుడు అనుపండితుని అశ్రమము చేరి సుప్రతిష్ఠిత మైన సువర్ణవిగ్రహమువలె నిశ్చింతముగా ఉపవిష్టృడై ఉన్న అనుపండితుని చూచెను. అవల నన్నిధికి బయలు ప్రణామము చేసి ఒక ప్రక్క నిలిచి, అజామరణ వృత్తాంతము తెలిపి అమాత్యులతో కూడ అనునిమిదముల పాలి రోదనము చేయనిగెను. అనుపండితుడు చింతింపలేదు. రోదింపలేదు. ఆయన అకృతిలో వికారము తోపలేదు. సాయంకాలమునకు సీతలక్ష్మణులు కందమూల ఫలాదులు కొని తెచ్చిరి. “అనుడు తనలో ఇతడు చిన్నవాడు. నాకు ఉన్నంత ద్రధిమ కలవాడు కాదు. తండ్రిమరణం నూటిగా తెలిపినది శోకవేగము కలిగి గుండెలాగినను ఆగవచ్చును. వీరిరువురను జలాశయములోనికి పంపి రవృత్తాంతము తెలిపెదను” అని తలపిసి, ఎదుట నున్న నీటిపట్టు చూపి “నీరు చాల అలస్యముగా వచ్చిరి. నీటిలో స్నానము చేయుడు” అని రోగిని పలికెను :

అక్కణ, సీత, జలంబులందిగుడు !

వారు జలములోనికి జని నిలిచిరి, అవల అనుపండితుడు వృత్తాంతము వివరించుచు శేషగాథ పలికెను ;

మనతండ్రి దశరథ స్కామహామహిమ

మరణం నన్ను దెప్పు భరతుండు నేడు.

తండ్రిమరణం నన్ను విని వారు తెలివి కోలుబోయిరి. రెండవవ్యంగ్యము వార్త విని మరల తెలివి కోలుబోయిరి. మూడవసారికూడ వారు స్వప్న తప్పుటచే అమాత్యులు వారిని నీటిలోనుండి గూవలకు గొనివచ్చి, కూరుచుండ బెట్టిరి. భరతకుమారుడు ‘జనకుని మరణం నన్ను, సోదరుడు లక్ష్మణును, చెల్లెలు సీతయును దుఃఖము నహింపలే కుండిరి, అనుపండితుడు మాత్రము విచారపడ లేదు.

దుఃఖింపలేదు. రోగమున శిశికరహితుడై యుండుటకు కారణ మేమో అడిగెదను' అనుకొని రోగిని పలికెను :

శిశింప దగినను నీకు దుఃఖంబు
ల దేవునివాన నామ, తెలుపుదువ ?
తండ్రి గతించువృత్తంతంబు వినియు
ల కున్న దేటికి నీకు దుఃఖంబు ?

అను శిశికరహితుడై యుండుటకు కారణము తెలుపుచు, అనిత్యము స్వరూపమును వివరించుచు ఆయన యీగీతలు పలికెను :

ఎంత విలపించినగూడ నెవని జీవి
తమ్ము నిలువదో వానికె తనకు అను
బుద్ధిమంతుడు పీడలు పొందనేల ?
పడుచువారలు, వృద్ధులు, పండితులును
నిండుమూర్ఖులు, ధనికులు, నిర్ధనులును
అందరును మృత్యువందుదు రనుట నిజము.
అవనిజమునుండి పడిపోదు ననుభయంబు
ఫలమునకు నుండు నిత్యము; ప్రభవ మొందు
మనుజునకు నిత్య ముండును మరణభయము.
ఉదయమున బాల గనబడుచుండు జనులు
సందెవేళకు నుండరు కొంద రందు;
సందెవేళను గనబడు జనమునందు
ఒక్కఁగుంగుడ గనబడ డుదయవేళ.
మూగు లగువార లేద్దురు మౌనశ్శక్తినును
కష్టపడ లాభలేశము కలుగునేని
శిశిములుగుడ నేడ్చుచు మౌనశ్శక్తిండు.
తనకు ల హింసించుకొనుచు నెంతయును
దుఃఖించు నతండు దుర్వర్తు డగును
పీగులుచు నున్నచో పీషణం బగునె
మృతునకు ? ఏగుపు వితథమ్ము మమ్ము.

మట్టుకిన్నంతనే గృహమునకు నిప్పు
 నలిలముల సర్పివేసెడి చందమునను
 దూదిపింజను ఎఱుపు తోలునట్లు
 తోడనే జ్ఞాని దుఃఖమున్ దోలవలయు,
 ప్రాణి యేకాకిగ ప్రభవించుచుండు
 ఒక్కకుటుంబున నుదయించుచుండు;
 సంయోగపరములు సర్వభంగములు.

ఇహవరలోకాల నెవడు ధ్యానిండు
 అష్టజగద్ధర్మ మవగత మెవని
 కాబహుశుతు, ధీరు, నధికశోకంబు
 నైతము బంధింపజాలదు నున్ను !

యోగ్యు లొకరల కొనగూచునుండు
 భోగవై భవములన్; పోషించుచుండు
 బంధువులన్; పెరపారిపాలిండు
 కరణీయ మిదె బీధ కలువారలకు.

అక్కడ సమావిష్టా లై నజనులు అనిత్యప్రకాశనమును, ధర్మోపదేశమును
 గ్రహించి శోకవిరహితు లై రి. అప్పుడు భరతకుమారుడు సమపండితునకు ప్రణా
 మము చేసి “పాపాణసీంజ్య పరిపాలనము నిర్వహింపుడు” అని వేడెను.

“లక్ష్మణ కుమారుని సీతాదేవిని కనిపింపింజ్య ఎలనము చేయుము”
 అని సమదనగా,

“దేవా, మరి అమో, అని భరతు డడిగెను.

“సయిన, పండ్రెండుసంవత్సరముల తర్వాత నీవు రాజ్యము చేయవలయు
 నని సయినగా రన్నరు. నే నిప్పుడే అచటికి పోయినవక్షమున లక్ష్మణులనము
 కానేరదు. మిగిలిన మూడుసంవత్సరములు గడచినపిదప వత్తును.”

“అంతవర కెవరు రాజ్యము నెరపుదురు?”

“నీవు చేయుము.”

“నేను నడపలేను.”

“నేను హనువరకును ఈపాడుకలు హజ్యము నడుపును” అని హమ పండితుడు తృణపాడుకలను తీసి యిచ్చెను. ఎరు మువ్వరును పాడుకలను గైకొని హమపండితునకు ప్రణామము చేసి, పరివారముతో బాహుజిని చేరిరి. మూగు సంవత్సరముల కాలము పాడుకలను ప్రతినిధిగా నుంచి హజ్యపాలనము చేసిరి. అనూత్యులు తృణపాడుకలను సింహాసనముపై నిలిపి అచట అభియోగములకు తీర్పు నిచ్చెడివారు. తీర్పు సరిగ్గా ఉండనిచో పాడుకలు పరస్పరము కొట్లాడుకొనునవి. ఆవల నిర్ణయము సరిగ్గా జరిగినచో పాడుకలు శాంతముగా నుండెడివి. హమపండితుడు మూగు సంవత్సరముల తరువాత అడవి వెలువడి బాహుజిని చేరి ఉద్యానమున ప్రవేశించెను. అయిన యంగమన సూచన తెలిసికొన్న అనూత్యులతో కుమారుడు సీతను పట్టపుహుజిని చేసి ఇరువురకును హజ్య మప్పగించెను. ఇట్లు పట్టాభిషిక్తుడైన బోధినత్వము అలంకృత మైన రథమెక్కి అనుయాయుల నేకులతో నగర ప్రదక్షిణము కావించి నువంద ప్రాసాదమున పై అంతస్థుచేరి 1000 వత్సరములు ధర్మమునిరముగా హజ్యము చేసి తుదకు స్వర్గగమి అయ్యెను.

అభిసంబుద్ధిగాఢ రవిషయము స్పష్టపరచుచున్నది.

పరిపాలనము మహాబాహువు కంట=

కంతుంగు హముంగు కావించినాడు

పదునాగువేల సంవత్సరమితిని.

శాస్త్ర రుధిరస్మిపదేశము చేసి జాతకములు రెంటిని సరిపఱిచెను. సత్య ప్రకాశహనువరము గృహస్థ శ్రీకాప తిథిలము నందెను.

“అకాలమున దశరథ మహాహుజు శుద్ధిధనుడు; మాత మహామాయ; సీత హనులమాత; భరతు డానందుడు; లక్ష్మణుడు సారిపుత్రుడు, పరిషత్తు బుద్ధపరిషత్తు; హమపండితుడు నేనే.”

42. సంగమ జులకము

శ్రీ శతవనమున విహారము చేయుచు విశ్వానము కోల్పోయినభిక్షువును గుర్చి చెప్పినది.

వర్ణమున కథ

శ్రీవ స్థినివాసి యగు ఆ కులపుత్రుడు శ్రీ శ్రీ ధర్మోపదేశము విని ప్రప్రజించి, ఆచార్యవిప్రభ్యాయుని సేవలు చేయుచు, రెండు ఎత్తిమోక్షముల నభ్యసించి, ఐదు సంవత్సరములు నిండిన తరువాత ఆచార్యునితో “కర్మస్థాన గ్రహణము చేసి అరణ్యమున నివసించును” అని విన్నవించి కోసలరాష్ట్రమున సరిహద్దు గ్రామము చేరెను. అచ్చట అతని రాకపేరకల తీరును శయనసన విధానమును గమనించి అదాటిజనులు సంశయపడ్డారు. పర్వతాలు నిర్మించి ఆయనకు సేవలు చేయ జొచ్చిరి. అదట వర్షకాలమున నుండుట కంగీకరించి ఉత్సాహముతో మూడు నెలల వరకు కర్మస్థానమును ఓడించి ఇంకా కై నను అవి కనబడకుండుటచే తనలో “నిజముగా శ్రీ శ్రీ వలన ఉపదేశము పొందిన నలువురు అయ్యెగ్గులలో ఒకడను, అరణ్యవాసమన్న నా కేమి భయము? నేను శతవనమునకు జని తథాగతుని దర్శనము చేయుచు, ఆయన చేయు మగుర ధర్మోపదేశములను వినుచుండును” అనుకొని ప్రయత్నమును విడిచి, వనము వెడలి క్రమముగా శతవనము చేరెను. ఆచార్యవిప్రభ్యాయుడును, అచ్చట కలిసిమెలిసి యుండువారును, తనపునంగమనము నకు కారణ మడుగగా, అతడు సర్వము వివరించెను. అ రతనిని ఇట్లైల చేసితి వని విందించి శ్రీ శ్రీ కడకు గొనిపోయిరి. శ్రీ శ్రీ వారితో “భిక్షువులా, ఇచ్చ లేనిభిక్షువు నేల కానివచ్చితిరి?” అనెను. “భ సే, రతడు సాధన మానుకొని వచ్చినాడు.” శ్రీ శ్రీ “నిజమేనా?” అని, “భ సే, నిజమే” యని అత డన్న పిదప “భిక్షా, ప్రయత్నమేల విడనాడితివి? రూ బుద్ధశాసనమున నిర్వీర్యులు అలనులు, అగువారు శ్రేష్ఠుల మగు అర్హత్వము పొందజాలరు. శ్రద్ధావంతులు దీనిసాక్షాత్కారము పొందుదురు. నీవు పురస్కృతమున శ్రద్ధావంతుడవు. ఉపదేశమును వినిడివాడవు. ఈకారణమున నీవు బాహుసీనరేళుని కనిష్ఠపుత్రుడ వయ్యును పండితులయొక దేశమును మన్నించి శ్వేత ఛత్రము ధరించినావు,” అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

రాత్రీత కథ

పూర్వకాలమున ఎంజునిలో బ్రహ్మదత్తుడు ఎంజుము చేయునప్పుడు ఆయనకు మారుగురు పుత్రులుండిరి. అందు సంవరకుమారుడు కనిష్ఠుడు. విద్యాశిక్షణకై ఒక్కొక్కరికొకమారుని కొక్కొక్క అమాత్యుని నియమించెను. సంవరకుమారుని శిక్షకుడు అమాత్యబోధినత్వుడు, విద్యాంనుడు, మేధావి. ఎంజుపుత్రునకు బోధినత్వుడు పితృస్థానీయుడుగా నుండెను. ఎంజుపుత్రులశిక్షణము పూర్తి అయినంతనే అమాత్యులతనితండ్రినన్నిధికి గొనిపోయిరి. ఎంజు ఎరలకు జనపదము లిచ్చెను. నను న్నవిద్యలలో నిష్ణాతుడైన సంవరకుమారుడు బోధినత్వునితో నిట్లనెను.

“బాబూ, నాయనగారు నన్ను జనపదమునకు పంపుచో నే నేమి చేయుదును?”

“ప్రభువు జనపద మిశ్లు నన్నప్పుడే నీవు నింకరింప వలసి యుండెను ; దేవ, నేను కనిష్ఠుడను, నేనుకూడ వెడలిపోయినచో తమచరణనన్నిధిలో నెవరు నుండరు.”

ఒకనాడు సంవరకుమారుడు తండ్రికి ప్రజ్ఞామము చేసి ఒక ప్రక్కన నిలిచి యుండగా, ఎంజు “నాయనా, నీవిద్యాశిక్షణము పూర్తి అయినదా?” అనెను.

“చి త్తము దేవ!”

“నీకు జనపదము నిచ్చెదను.”

“నేను వెడలిపోవుచో తమనన్నిధిలో నెవరు నుండరు. నేను తమ చరణ సన్నిధి నములలోనే ఉండును.”

ఎంజు సంశుష్టచిత్తుడై నుంచి దని ఆంగీకరించెను. అప్పటినుండి తండ్రి సన్నిహితమున సేవలు చేయుచు ప్రాచీనోద్యానమును ఎంజు నడిగి తీసికొని అచ్చట పూచెడి పువ్వులు, పళ్లు మొదలగునవి పట్టింగుకొని భుజింపఁగొని కలుసుకొనెను. “బాబూ ఇంకేమి కావలెను” అని అడిగి ఎంజు “నగరములో అపారవేతనములు నీవే యిచ్చుచుండుము” అనెను. అట్టియానతి పొంది, నగరములో ఎవరికిని ఏమియును ఇచ్చుటమాని కులిమాత్ర మిచ్చుచుండెను. బోధినత్వు నడిగి మరల ఎంజుజ్ఞ గొని నగరములోని పరివారకులను గుర్రములను స్నేహ్యమును దేనిని విగువకుండ స్వాధీనము చేసికొనెను. అన్యజనపదములనుండి ఆరుదెంచు దూతలు

మొదలగువారికిరకు నివాసస్థానదులను, వణిక్కులకడనుండి సుంకము వసూలు చేయు వనులును స్వయముగా చేసెడివాడు. బోధినశ్శ్వని యుపదేశమునిరముగా ప్రవర్తించుచు నగరములోనివారిని బైటివారిని, రాష్ట్రవాసులను అతిథులను ఇనుప సంకెళ్ళు తగిలించినట్లు తనవారిని చేసికొనెను. అతనియెడ నెల్లరకు ప్రీతి; ఆతడన్న అందరికీ నచ్చును.

కాలక్రమమున మరణశయ్యపై నున్న రాజుతో అమాత్యులు, “దేవా, మీ యనంతరము శ్వేతచ్ఛత్ర మెవ్వరి కిత్తురు?” అనిరి.

“బాబులా, నాకుమారు లందరును శ్వేతచ్ఛత్రాధికారులు. కాని మీకు నచ్చినవానిని స్వీకరింపుడు.”

ఆయన చనిపోయిన ఏడవనాడు సమావిష్ణుల “ప్రభువు చెప్పినట్లు రాజకుమారులలో మన యిచ్చవచ్చినవారిని ఎన్నుకొందుము. సంవరకుమారుడు బాగుగా నచ్చినాడు,” అని వారసుకాని సంవరకుమారుని ముఖమున బంగారుపట్టము కట్టిరి. సంవరమహారాజు బోధినశ్శ్వని ఉపదేశమునిరముగా రాజ్యపాలన మారంభించెను. “మనజనకుడు గతించినాడు. సంవరకుమారున కమాత్యులు రాజ్యమిచ్చిరి. అతడందరికన్న చిన్నవాడు. కావున అతనికి ఛత్ర మిచ్చుట తగదు. అందరితో జ్యేష్ఠునకు రాజ్యాభిషేకము చేయవలె” మని రాజకుమారులు యొచ్చి, ఒకచో జేరి, నగరమునుట్లు ముట్టి “మాకు శ్వేతచ్ఛత్రమిమ్ము; రాయనిచో యుద్ధము చేయుము” అని సందేశము పంపిరి. రాయనము బోధినశ్శ్వనకు నివేదించి సంవరకుమారుడు “ఇప్పుడేమి చేయవలె?” ననెను.

“మహారాజా, సీతదరులతో యుద్ధము చేయరాదు. పై తృకధనమును నూరు బాగములు చేసి పంపుము. ఇవి మీవంశులు, గైకొనుడు. నేను మీతో యుద్ధము చేయను,” అని బోధినశ్శ్వనకు ఉపదేశించినరీతిగా చేసెను. అంతట అందరితో జ్యేష్ఠుడగు ఉపసంధకుమారు డందరను రావించి “నాయనలా, రాజు నెవరును జయింపలేదు. మనతమ్ముడు శత్రువు కాదు. ఇతడు పైతృకధనమును మనకు పంపి మనతో యుద్ధము చేయ నని ప్రత్యుత్తర మంపినాడు. మన మందర మొక్కసారిగా ఛత్రధారణము చేయజాలము. ఒకనిశిరముపైనే ఛత్రము నిలుచును. పంపిన ధనభాగములను ఆతనికి తిప్పి పంపి మనమన జనపదములకు పోపుదము” అని చెప్పెను. ఆ రాజకుమారులు నైరము విడిచి నగరము ప్రవేశించిరి. అమాత్యుల

ఆశ్వీకుల్, రథికులు, నన్యసెనికులు
కలరు ఎరలకు సక్రమముగా నెవుడు
ఒనగూర్చువాడ భజనవేతనములు.

మంత్రి సేవక మహామూల్యులున్నారు;
ఎరు గూంసము, సుహృద్యవహారములను
చేసురు హుణిసీ నగంన.

ఒడపిసథ, ఇది జ్ఞప్తి యుండుకొనుము
నిఖిలదేశగత మహావణిక్కులకును
సలుపుచున్నాను రక్షణ సద్వ్యవస్థ.

తద్గుణము లాకర్షించి ఉపిసథకుమారు డీ గాథలు పలికెను :

సంవర, నీవు ధన్యునిసారముగను
జ్ఞాతిసంజ్యంపు ఎలన సలుపుచున్న
వాడవు, మహామనీషివి, పండితుడవు,
జ్ఞాతిహితమును కోరెడి నజ్జనుడవు.

వివిధబంధవ సంయుతు విభవయుక్తు
ని న్నహితులేమి చేయగ నేరరు సుమి
శక్తు నసురులు బాధింప జాలనట్లు.

సంవరనుపంజు సహోదరులకు విశేషసంపద లొనగెను. ఎరు అతని
కడ రెండు వక్షములఎటుండి, తమతమ జనపదములలో తిరుగుబాటు చెలరేగు
టచే తమనిపాసములకు జనిరి. మహాలా బిందినస్థుని ఉపదేశముసారముగా
ధర్మఎలనము చేయుచు తుదకు దేవలోకగామి యయ్యెను.

శంకర్ ధర్మపదేశము చేసి “భిక్షా, పురస్కము నీ విట్టిఉపదేశము వినడి
వాడవు. ఇప్పుడు వినటకై యత్నింప నేమి?” అని, సత్యప్రకాశనము కావించి
జాతకములను సరిపిల్చెను. అనంతరము భిక్షువు శ్రోతావ తిథిలము నందెను.

ఆ కాలమున సంవరమహంజు జీభిక్షువే; ఉపిసథకుమారుడు నిరిపుత్రుడు;
మిగిలిన సోదరులు స్తవిరులు. అనునవిరులు; ఆ పరిషత్తు ఇప్పటి గుద్దపరిషత్తు;
ఉపదేశము నిచ్చెడిఅమాత్యుడు నేనే.”

శ్రీశ్రీ. సువర్ణగళ భావనము

శ్రీశ్రీ జీతవనమున విహారము చేయుచు ప్రజ్ఞాపారమితనుగూర్చి చెప్పినది.

వర్ణమున కథ

ఒకనాటి సాయంత్రము భిక్షువు లందరు, ధర్మపదేశార్థము బయలు వెడలి న తథాగతునికై యెదురు చూచుచు ధర్మసభలో కురుచుండి దళబలధారికి గల ప్రజ్ఞాపారమితను ప్రశంసించుచుండిరి. “అయుష్మంశులూ, మనశ్రీ మహా ప్రజ్ఞావంతుడు. విస్మృత ప్రజ్ఞావంతుడు, ప్రసన్న ప్రజ్ఞావంతుడు, శీఘ్ర ప్రజ్ఞావంతుడు, తీక్ష్ణ ప్రజ్ఞావంతుడు. ఆయన ప్రజ్ఞా సర్వమును చిచ్ఛుక ని షేపునది. ఆయన సమ స్థానములలో ఉపయోగపడుచున్నది. పృథ్వివలె విశాలము, మహాసముద్రమువలె గాంధీర్యము, లకాశమువలె వెల్లపుల్యము గలవాడు. సమ స్థ జంబూ ద్వీపములలోని ఎల్లరి ప్రజ్ఞా ఆయన ప్రజ్ఞాను మించ లేదు. మహాసముద్రతరంగములు తీరము దాటి యెట్లు పీవలేవో, ఒడ్డు లకి యెట్లు చిన్నాభిన్న నై పోవునో, అట్లే యెవ్వరి ప్రజ్ఞా యు శ్రీశ్రీ నెగ్గలేదు. అని శ్రీశ్రీ చరణములను దాకి చూర్ణము లై పోవును.” శ్రీశ్రీ అరుదెంచి విషయము తెలిసికొని “భిక్షువులూ, తథాగతులు ఇప్పుడే కాదు, పూర్వకాలము జ్ఞానము పరిపాకము నొందనప్పుడు గూడ పరిపూర్ణ ప్రజ్ఞావంతు డై యుండెను. అంగు డై నను నిట్టి అకువలన సముద్రమున ఇది రత్నముని గ్రహించెను” అని పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున భరుకచ్చ ప్రదేశమును భరుంజు పరివలించుచుండెను. అచట భరుకచ్చనును పట్టన గ్రామ ముండెను. ఆ కాలమున బోధిసత్తుడు జ్యేష్ఠ సావికునకు సుందర సువర్ణ రూపమున జన్మించెను. అతనికి సువర్ణరక కుమారుడని పేరుందిరి. అతడు వదునరు సంవత్సరముల వయసు వచ్చినప్పటికి సావిక విద్యలో కుశలమయ్యెను. పితృమరణానంతర మతడు జ్యేష్ఠ సావికు డై వృత్తి నిర్వహించుచుండెను. పండితుడు. జ్ఞాని అయినయితడు ఏపడవపై నుండునో అ పడవకు అపాయ ముండునది కాదు. ఉప్పునీరు తగులుచుండుటచే అతనినేత్ర

మూ చెడిపోయినవి అను జ్యేష్ఠసూరికు డైనను ఆయుధ్యగము విడిచి రాజు సాశ్రయించి జీవించవలె ననునంకల్పముతో ప్రభువునన్నిది కరిగెను. రాజతనికి మూల్యనిర్ధారకపదవి నిచ్చెను. అతనుండి బోధినత్వము ఈ తల్లమగజములకు, డ తనూశ్వములకు, ముక్కమణులకు వెల కట్టుగొండెను.

“ఇన్యది రాజునకు భద్రగజ మగును.” నుచి రాజు “సుస్పృహక పండితు నకు చూపుడు” అని చెప్పగా దానిని మూల్యనిర్ధారకునికడకు గొనిపోయిరి. ఆయన దానిని చేతితో నిమిరుచూ “ఇది భద్రగజ మగుటకు తగినది కాదు. దీనిపృష్ఠ భాగము చిన్నది. దీనితల్లి దీనిని కని నముదాయంప లేకపోవుటచే ఏనుగు గున్న నేలపై బడెను; కావున పృష్ఠభాగము పొట్టిదై నది” అనెను. ఏనుగును తెచ్చినవారి నడుగగా “పండితో తమ్ముడు సరిగా చెప్పినాడు” అనిరి. రాజు ప్రసన్నుచిత్తుడై ఎనిమిది కంఠపణము లిప్పించెను.

వే రొకనాడు ఎవరో అశ్వమును గొనివచ్చి ఇది ప్రభువునకు మంగళాశ్వ మగునని పలికిరి. రాజు దానినికుడ పండితునికడకు పంపెను. ఆయన దానిని చేతితో నిమిరుచూ, “ఇది మంగళాశ్వ మగుటకు తగినదికాదు. ఇది జన్మించిన దినముననే దీనితల్లి చనిపోయినది. తల్లిపాలు లభింపని కారణమున ఇన్యది ఎదుగలేదు” అనెను. ఆయన ఎక్కువ సత్యము లని అశ్వమును తెచ్చిన వారనిరి. రాజు విని ప్రసన్నుచిత్తుడై ఎనిమిది కంఠపణము లిప్పించెను.

ఒకనాడు రథము నెవరో కని వచ్చి ఇది మంగళ మగు నని పలికిరి. రాజు దానిని మూల్యనిర్ధారకుని కడకు బంపెను. ఆయన దానిని చేతితో ఆకి “ఇది వృక్షముతో చేసిన రథము కాదు. ఇందు వలన ఇది రాజార్హము కాదు” అనెను. ఆయన చెప్పినవక్రములు సత్యము లని తేలెను. రోజుకు విని రాజు ఎనిమిది కంఠపణములు పంపెను.

బోధినత్వనికడకు నుపామూల్యవంతమైన కంబళమును తెచ్చిరి. ఆయన దానిని చేతితో నిమిరి “దీనిలో ఒకచోట ఎలుకలు కిట్టినవి,” అనెను. పరిశీలించిన పిదప, రాజున కీవిషయము తెలుపగా సంతసించి ఎనిమిది కంఠపణములు పంపెను.

బోధినత్వము తనలో రాజు ఇట్టి అద్భుతవిషయములు వినియును తడవకు ఎనిమిది కంఠపణములే పంపుచున్నాడు. ఇది మంగళిదానముగా నున్నది. రోతదు మంగళికి పుట్టయొందును. ఇట్టి రాజును సేవించుచుండిన నా కేమి లాభము గలు

గును ? నేను నిజనివానమునకే వెడలిపోయెదను” అని తలపోసి భీరుకచ్చపట్టణమునకు మరలిపోయెను.

ఆయన అచ్చట నివసించుకొలమున వణిక్కులా నౌకానిర్మాణము చేయించి ఎవనిని సావికునిగా నియమింత మని యోచించి “సుష్పరకపండితు డేనావృషే నిలుచునో ఆనావకు వివత్సరండు. ఆయన పండితుడు, కుశలుడు, అంధు డై నను ఆయనయే నాగృహు” అనుకొని ఆయనకడకు జని “మా నౌకా నిర్దేశకుడుగా నుండవలె” నని అతనిని కోరిరి.

“బాబులాల్, అందుడను నావకు దిక్కు లెట్లు నిర్దేశింపగలను ?” అని బోధిస్తత్త్వడు పలుకగా,

“స్వమి నీ వంగుడ వై నను శ్రీశృంగధవని మానమృకము” అని పాదు చెప్పిరి.

మాటిమాటికిని పాదు బలవంత పెట్టుటచే తుడకు సుష్పరక పండితుడు “మంచిది మీరు సూచించిన ప్రకారము నిర్దేశకుడుగా నుండు” నని సావృషే తెక్కెను. పడవ మహాదధికి చేరెను. నౌక యేడు రోజులవరకు మహార్జునముతో నిలటంకముగా వయనించెను, ఒకనాడు అకాలవాయువు చెలరేగెను. పాదు నాలుగు నెలలపాటు ప్రాకృతిక సముద్రమున క్రిందుమీదులు పడుచు ఖరమాల సముద్రము చేరిరి. అచ్చట మనుష్యశరీరముతో సమానముగను మంగలిక త్తి వంటి సానికలు గల మత్స్యములు నీటిలో నెగురుచు కనుపించెను. వ ర్థకు లది చూచి సముద్రముపే రేమి యని అడుగుపార్చె రుగాఢ వలికిరి.

క త్తివాంకి సరి సానికల జనంబు

నీరమున దేలి మున్లుగున్నరు చూడు,

ఓయి సుష్పరక, ఏతడుదధి యెది ?

అప్పుడు బోధిస్తత్త్వడు దిశనిర్ధారణ సూత్రమును మేళవించు చీగాఢ పలికెను :

బయలుదేరి కచ్చమున బహుధా ప్లి

కరకు దిరిగెడియావ ర్థకులకు త్రవ

మధ్యపెట్టెది ల ఖరుమాలి యుదధి.

ఆ సముద్రమున రత్నములు కలవు. బోధినశ్వు డిట్లు తలపోసెను. “ఇదట రత్నములున్న వని నేను చెప్పిన పక్షమున వీరు రత్నలోభముచే అనేక రత్నములను పడవలో చేర్చురు, దానివలన పడవ మునుగును.” ఆయన రోషియము వారికి తెలుపక పడవ నాపి; అడు తీసి చేపను పట్టునెవమున నేర్పుతో వలవేసెను. రోవిధముగా సేకరించినరత్నములను పడవలోవేసి సమాన్య మూల్యము కల గుఱతరవస్తువులను వేయించెను. పడవలు ఆ సముద్రమును దాటి ఆవలి అగ్నిమాల సముద్రమును చేరినవి. అగ్నిస్కంధమధ్యమున వెలుగుచున్న సూర్యునివలె దాని కాంతి మెదలెను. వ ర్లకులు ప్రశ్నించువాడై రోగిథ పలికిరి :

వహ్నివలె, సూర్యువలె గనవచ్చుచున్న
అబ్ధిపే రేమి సుష్పరకా, వచింపు.

బోధినశ్వుడు తరువాతిగాదతో ప్రశ్న తర్గ మిచ్చెను :

బయలుదేరి కచ్చంబున బహుధనా ప్తి
కొరకు దిరిగెడి యావ ర్లకులకు త్రోవ
మభ్యపెట్టెడి ఆ అగ్నిమాలి యుదధి.

ఆ సముద్రమున బంగారము కలదు. బోధినశ్వుడు పుంశ్వుము చేసినట్లే సముద్రమునందుండి బంగారమును తీసి పడివలె వై చెను. నాక ఎలవలెను. పెరుగువలెను తళతళలాడు దధిమాలక సముద్రమున ప్రవేశించెను. వ్యాపారులు గాథమూలమున సముద్రముపే రడిగిరి;

దుగ్ధమట్టులు దధివోలె తోచుచున్న
ఆర్జవముపేరు సుష్పరకా వచింపు.

బోధినశ్వు డీగాథతో ప్రశ్న తర్గ మిచ్చెను :

బయలుదేరి కచ్చంబున బహుధనా ప్తి
కొరకు దిరిగెడి యావ ర్లకులకు త్రోవ
మభ్యపెట్టెడి ఆ దధిమాలి యుదధి.

ఆసముద్రమున వెండి కలదు. బోధినశ్వుడు ఉపాయమున కంతవెండి లేవ నెత్తి పడవలో వేసెను. నాక ఆ సముద్రముకుడ దాటి పచ్చనిగడ్డివలెను మెలగు

చున్న వరియొక్కలవలెను కొంఠ లీను నీలవర్ణకుశమాల సముద్రము చేరెను. వ్యాపారులు గాఢద్వారమున దానిపే రడిగిరి.

కుశలవలె సస్యమట్టులు గోచరించు
అబ్బి పేరేమి సుప్పారక, వచింపు.

అయన ఈ గాఢ పలికెను:

బయలుదేరి కచ్చంబున బహుధనా ప్తి
కొరకు దిరిగెడి యావ ర్నకులకు త్రోవ
మధ్యపెట్టెడి ఆ కుశమాలి యుదధి.

ఆ సముద్రమున నీలమణులు లుండెను. అయన నేర్పుతో కొన్నిమణులను కూడ తీసి పడవతో నుంచెను.

పడవపిమ్మట వేణువువలెతోను నలమాల సముద్రము చేరెను.

వణిక్కులు గాఢద్వార దానిపే రడిగిరి.

నలముఖాలిక వేణువువలెను దోచు
అబ్బిపే రేమి సుప్పారక, వచింపు.

బోధినశ్శ్వ దీగాఢ మూలమున ప్రశస్య తర మిచ్చెను :

బయలుదేరి కచ్చంబున బహుధనా ప్తి
కొరకు దిరిగెడి యావ ర్నకులకు త్రోవ
మధ్యపెట్టెడి ఆ నలమాలి యుదధి.

అయన అక్కడి ప్రియమైన వస్తుజాతులును నేర్పుతో పడవలోనికి వేసెను. నలమాలి సముద్రము దాటి నలమాముఖ నామక సముద్రమున ప్రవేశించిరి. అచ్చట నీరు ఉబికి పైబడుచు నలువంకల ప్రవహించుచుండెను. నూడగా తటము తెగి పెద్ద గుంట పడి, తరంగములు పై బడి జలప్రపాత మేర్పడినట్లు తోచుచుండెను. అచట బయలుదేరిన భీకరధ్వని కర్ణపుటములను విడారింది, గుండె లవియజేయునట్లుండెను. దానిని గమనించి ఎనుబదిమంది వర్షకులు భీతి చెంది ఈగాఢతో సముద్రముపే రడిగిరి :

భయదము నహనుషంబు ప్రపాతమట్లు
కానబడునబ్బి సుప్పారక, యి దేమి ?

బోధినశ్శ్వడు గోధారాపమున ప్రశ్న తర మిచ్చెను. “రూపరూపమున నము ద్రమున చేరినవారు తిరిగి పోనేరరు. ఇందు ప్రవేశించు పడవలను నము ద్రము ముంచి నాశనము చేయును.” అనకలఁ ఏడువందలు జనులెక్కియుండిరి. అంద రును స్పృశ్యభయము చెంది ఒక్కదెబ్బన అవీచీనరకమున పడినవారివలె రోద నము చేయజొచ్చిరి. “నేను తప్ప అన్యు లెవరును వీరిని బదికింప లేరు. సత్య క్రియామూలమున వీరిని రక్షింపును.” అని యొచ్చింది, వారిని సంబోధించి బోధి నశ్శ్వడు ‘నన్ను సుగంధజలమున స్నానము చేయించి నకు శుభ్రవస్త్రము లిచ్చి, సువర్ణస్థలి నా చేతి కిచ్చి నీక ముందరిభాగమునకు కొనిపోండు.’ వారు త్వరతో అటులే చేసిరి. బంగరుస్థలిని రెండు చేతులతో పట్టుకొని సోకశిరమున నిలిచి బోధినశ్శ్వడు సత్యక్రియ చేయవాడై రూపరూప పలికెను :

నకు స్మృతి యున్నదాదిగా నకు బుద్ధి
వచ్చినది యాదిగా నొక్క పాణినై న
చంప లే దను సత్యవచస్సువలన
క్రమ్మరిలు గొక సొక నుఖముగొను .

నాలుగు మానముల ఎటు అన్యప్రదేశముల ప్రయాణము చేసి సొకలు, బుద్ధిబలము పొందిన వానివలె ఒకనాడు భద్రుకచ్చ వట్టణము చేరినవి. నావికులు తమగృహములు చేరి వాకిళ్ళకు ఎదురుగా ఎనిమిది వృషభముల నాపిరి. బోధినశ్శ్వడు వణిక్కులకు బంగారము, వెండి, మణులు, రత్నములు పంచిపెట్టి “వీనితో సంశుష్టి చెందుడు, ఇక మరల నముద్రమున ప్రవేశింపకుడు” అని ఉపదేశ మిచ్చి యువజ్జీవము బాసాదిపుణ్యకార్యములు చేయుచు స్వర్గగమి యయ్యెను.

ఈ స్థ రూపరూపప్రదేశము చేసి “భిక్షువులాం, పూర్వముకూడ తథాగతుడు మహా ప్రజ్ఞావంతుడై యుండెను” అని జాతకములు సరిపోల్చెను.

ఆ కాలమున పరిషత్తు బుద్ధపరిషత్తు, సుష్పరక పండితుడు నేనే.

0

432. శ్చంద్ర కుణాల జాతకము

రూపరూప కుణాల జాతకమున (535) వస్తును.

X

౬౬. భద్దనింలా జ్ఞానకము

భక్తజీవనమున విహారము చేయునపుడు జ్ఞాతులకుపకారము చేయునందర్భమును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తన-న కథ

శ్రీవస్తీ నగరమున అనాధపిండికుని యింట అనుదినము వైదికముంది భిక్షకులకు నియమానుసారముగా భోజనము పెట్టుచుండిరి. అట్లే విశాఖ యింటను, కోనలనరేళుని యింటను జరుగుచుండెను. కాని కోనలనరేళుని భవనమున ఎక్కువగా భోజనములు పెట్టుచున్నను అదట భిక్షవులకు విశ్వానపాత్రులెవ్వరు లేరు. అందుచే భిక్షవులు రాజభవనమున భుజింపక భోజనము వెంటగొని అనాధపిండికుని యింటనో, విశాఖ యింటనో అధపా విశ్వానపాత్రుడగు వేరికని యింటనో భుజించుచుండిరి. రాజుకడ కొకనాగు కానుకల సమూహము వచ్చెను. భిక్షవుల కిచ్చివేయుదని రాజు పలికెను. భోజనశాలాధ్యక్షుడు అదట భిక్షవులు లేరని ప్రత్యుత్తరము పంపెను. “ఎదటికి పోయిరి?” అని రాజు ప్రశ్నించినపిదప భిక్షవులు తమవిశ్వానపాత్రుల యింట భుజింపటకు పోయిరి అని సమాధానము వచ్చెను. రాజు విని, ప్రతాపాల భోజనసంతరము శాస్తనన్నిది కరిగి. “భన్నే, భోజనమున శ్రేష్ఠతమ మైన దేమి?” అని అడిగెను, “మహారాజా, విశ్వానము, విశ్వానపాత్రు డిచ్చు గంజికూడ మగురముగా నుండును” అని శాస్తన చెప్పెను.

“భన్నే, భిక్షవులెవరిని విశ్వసించురు?”

“మహారాజా, జ్ఞానులను గొని శక్యకులమును గొని.”

రాజు తనలో “శక్యకుమారిని పెండ్లి యాడి పట్టపుదేవిని చేసెదను. అప్పుడు నన్ను భిక్షవులు జ్ఞానులవలె విశ్వసించురు.” అనుకొని పీఠమునుండి లేచి రాజ భవనముచేరి కపిలవన్శు నగరమునకు దూతను పంపును “నాకు కుమారి నొసగుడు. నేను మీకు జ్ఞాతిని కాగోరుచున్నాను” అని వార్త పంపెను. శక్యకులు రాజు బరము విని ఒకచో సమావిష్టలై “మనము కోనల నరేళుని రాజ్యసహంతమున నున్నాము. పిల్లనీయమేని వైరము సంఘటిల్లును. ఇచ్చితిమేని మనకుల పరంపర

నష్ట మగును. ఏమి చేయుదము” అని విచారింపనిగిరి. మహానాముగు “చింతింపకుడు. నాగమండనము దాసి కడుపున పుట్టినది మావానవ భిక్షియ అనుకన్య. పదునారు వర్షములు దాటినది. ఆమెరూపము మంచిది. తండ్రివై పునుండి ఆ సోభాగ్యవతి క్షత్రియ కన్య. ఆమె క్షత్రియకన్య అని మనము రాజసన్నిధికి పంపుదము” అని చెప్పెను. శాక్యలు మంచి దనిరి. అప్పుడు మహానాముడు దూతలను పిలువ నంపి “మంచిది బిడ్డ నిశ్శము. నీ వీమెను కొనిపొమ్ము” అని వలికిరి. దూతలు “రః శాక్యలు మిగులకులాభిమానము కలవారు. తగనిదాని నయినను తగినదని చెప్పగలవారు. రఃమెతోపాటు కుండుండి భీజనము చేయవారి నే కొనిపింపుడు” మనిరి. శాక్యలు దూతలకు నివాసములు చూపి, ఏమి చేయుదుము అని యెంచింపనిగిరి. మహానాముడు “మీరు చింతింపకుడు నేను డిఎంగుము యోచించినను. నాభీజనసమయమునకు వానవభిక్షియను అలంకరించి కొని వచ్చి. నేను మొదటి ముద్ద తిన్నపిదప, మీరు “దేవా, ఫలానిరాజు సందేశ మంపినాడు. రఃసందేశమును వినుడు అని వత్తము చూపుడు” అని చెప్పెను, మంచి దని వారు వెడలి పోయి, ఆయన భీజనము చేయునమయమునకు కుమారి నలంకరించిరి. మహానాముడు వారితో “నాకన్యను కొని రండు. నాతోపాటు భీజనము చేయగలదు” అనెను. దూతలు త్వరలోనే ఆమెను తీసుకొనివచ్చిరి. ఆమె నాయనగారితోపాటు భీజనము చేయుదునని తలచి గిన్నెలో చేయి పెట్టెను. మహానాముడు ఆమెతోపాటు ఒకముద్ద తీసికొని నోటవేసికొనెను. రెండవముద్ద తీసికొనుటకై చేయి చాపగా వారు “దేవా, ఫలాని రాజుగారు పత్రిక పంపినారు. శాసనము చిత్తగింపుడు” అని పత్రిక నిచ్చిరి. మహానాముడు “బిడ్డా, నీవు భుజింపు” మని కుడిచేయి భీజనములోనే ఉంచి ఎడమచేతితో పత్రిక పట్టుకొని చూడనిగెను. మహానాము డాసందేశమును గూర్చి యెంచుచుండగా కన్య భీజనము ముగించి చేతులు, నోరు కడుగుకొనెను. దూతలు అకిటుకు కనుగొన లేకపోయిరి. ఆమె ఆయన కన్యకయే అని విశ్వసించిరి.

మహానాముడు ఆడంబరముతో పుత్రికను వీడుకొల్పెను. దూత లామెను శ్రవ స్థీనగరమునకు గొనిపోయి “దేవా, రాకుమారి ఉన్నతవంశోద్భవ; మహానాములవారి పుత్రిక” అని విన్నవించిరి. రాజు ప్రసన్నునిశ్శుడై నగరమంతయు అలంకారము చేయించి రత్నమందిరమున ఆమె నుంచి పట్టమహిషిని చేసెను. ఆమె ప్రభువునకు అనుకూలవతి గుఱుకొనెను. కొలదికాలములోనే ఆమె గర్భము

ధరించి పదిమాసములలోపుననే బంగరువన్నె గల పసివానిని కనెను. సామకరణ సుహృత్సవము నాడు రాజు తననాయనమ్మగారికి వార్త పంపుచు శాక్యరాజపుత్రుక ఎనవఱు త్తయ కుమారుని కన్నది. అతని కేమి పేరు పెట్టవలయు నని ప్రశ్న వేయించెను. ఆ సందేశము కొనిపింపు అమాత్యుడు కొలదిగా చెబితేవాడు. అతడు చని ఆమెకు సందేశము తెలిపెను. ఆమె “ఎనవఱు త్తయకు పుత్రుడు కలగనప్పుడు కూడ ఆమె అందరను మించి యుండెను. ఇప్పుడు రాజునకు అత్యంత వల్లభ కాగలడు” అని పలికెను. బధిరు డైన అమాత్యుడు వల్లభశబ్దము సరిగా వినబడ నందున ‘విదూడభ’ శబ్దమునుకొని మరలించిచ్చి రాజుతో “దేవా, కుమారునకు విదూ డభనామ ముందుగా” అని విన్నవించెను. ఆనామము కులక్రమాగత మైన ప్రాచీన నామమునుకొని రాజు కుమారున కాపేరే పెట్టెను

బాలుడు తక్కినరాజకుమారుల వలెనే పెరిగి ఏడు సంవత్సరముల ఈగు వచ్చి, తక్కినరాజకుమారుల మాతామహులు ఏనుగులు, గుర్రములు ఆడుకొనుటకు పంపుచుండగా గూచి తల్లితో “అమ్మా తక్కినరాజపుత్రుల కడకు మాతామహులు వచ్చిపోవుచున్నారు. నాతాతగారు నాకేమియు పంపుట లేదు. నీకు తలిదండ్రులు లేరా,” అని ప్రశ్నించెను.

ఆమె నాయన, నీతాత శాక్యప్రభువు. కాని ఆయన దూరమం దుండుటచే నీకేమియు పంపుట లే” దని సత్యము కప్పి పుచ్చెను. బాలుడు షోడశవర్షప్రాయు డైనప్పుడు తల్లితో “అమ్మా, తాతగారిని చూడవలె నని కోరిక” అన్నాడు.

“నాయన, పోనిచ్చినచో అచటి కరిగి ఏమి చేయుదువు?”

తల్లి నిషేధించినను కుమారుడు పట్టుదల విడువకుండుటచే అంగీకరించి ఆమె “పిమ్మనాయన” అనెను. బాలుడు తండ్రియనుజ్ఞ గై కొని వై భవముతో బయలుదేరెను. ఎనవఱు త్తయ ముందుగనే ఓ తరమున “ఇచట నేను సుఖముగా నున్నాను. మీరు రోతని విషయమున భిన్నభావము ప్రకటింప వల” దని ప్రసాదించెను. విదూడభ రాజకుమారుడు వచ్చుచున్నాడని విన్నంతనే శాక్యుడు ప్రణామము చేయుటకు పీఠు లేదు గావున ఆతని రోడు గల కుమారుల నెదురు పంపిరి. కుమారుడు కపిలవస్త్రపురము చేరినంతనే శాక్యులు స్కంధాగారమున సమావిష్టు లైరి కుమారుడవటికిపోయి నిలిచెను. “బాబా రోయన నీపితామహుడు, రోయన మాతామహు డని చెప్పిరి. కుమారు డెల్లరకును ప్రణామము చేయుచు తిరుగు చుండెను. నడుమున ప్పి వచ్చువరకు ప్రణామములు చేయుచున్నను అతని కెవ్వరు

నమస్కరింప లేదు. “నాకు నమస్కరము చేయువా రెవరును లేరా?” యని కుమారుడనగా శాకున్యలు “నాయనా, కుమారులు వెలుపలికి వెడలినా” రని ఆతనికి సత్కరము చేసిరి. కలది దినము లవటనే యుండి ఆతడు మహావై భవముతో బయలుదేరెను. స్కంధాగారమున లజకుమారులు కూరుచున్న పీఠమును ఒకసారిక దాసి ఎలతో కడిగి, నీరు చల్లుదు “ఈ పీఠముపై వానవతి తియి పుత్రుడు కూరు చున్నా” డని నిందించెను. తనశస్త్రము మరచిపోయి తీసికరిగి దానిని తెచ్చుకొను చున్న పురుషు డొకడు ఆ దాసి చేయు నింద వినెను. ఆతడు మహాసమునకు దాసివలన వానవతి తియ జన్మించినదని తెలిసినవాడు. ఆతడు సేనతో వానవతి తియ దాసిపుత్రిక అని హెచ్చించెను. పెద్దలందఱన బయలుదేరెను. లజకుమారుడు తనలో “నేను కూర్చున్న పీఠమును కడిగిన దాని రక్షణతో కడిగించెదను; నేను లజ నైన పిదప” అని దృఢనిశ్చయము చేసికొనెను.

ఆతడు శ్రవస్థి చేరినంతనే అమాశ్యులు లజనుకు వృత్తాంత మంతయు తెలిపిరి. తనకు దాసిపుత్రిక నిచ్చినందుకు శాకున్యలపై కోపించి అదివరలో వానవతి తియకు, కుమారునకు ఇచ్చుభరణము తగ్గించి సామాన్యదాసిదాసమున కిచ్చు భరణమియినొగెను.

తరువాత కలదిరోజులకు శాన్త ఒకనాడు లజభవనము చేరి ఉపవిష్టు డయ్యెను. లజ వచ్చి ప్రణామము చేసి, “భగవే, తమజ్ఞాతులు నాకు దాసిపుత్రిక నిచ్చినారు. నేను వెనుకటిగౌరవములు మాన్పించి తల్లకిని, కుమారునకును దాస యోగ్యులైనదాని నిప్పించుచున్నాను,” అని నివేదించెను. “మహాలజా, శాకున్యలు చేసిన దనుచితము. ఇచ్చినచో నమాన మైనపాపం గలకన్నె నీయ వలసినది, అయినను ఈవిషయమై ఒకటి చెప్పెదను. వానవతి తియ లజపుత్రి. క్షత్రియ లజనుందిరమున అభిషిక్తులయినది. విదూడభ కుమారుడు క్షత్రియకుమారుడు. తల్లిగోత్రముతో నేమి, పితృగోత్రమే ముఖ్య మైనది. పుత్రులను ఎరుకగలవాగు దరిద్రకన్యలను గొని వచ్చి పట్టపురాండ్రను చేసి పారికడుపున బుట్టినవారిని ప్రభువులను చేసిరి. ఉదాహరణార్థము భద్రపాహునుగు పండ్రెండుయెంజనముల పాంజనికి లజామె” నని శాన్త కట్టహారిజాతము చెప్పెను (1-1-7). లజ భర్తకథ విని యొచ్చించి తండ్రి గోత్రమే ముఖ్య మని సంశుష్టుడై తల్లికడుకులకు మరల పూర్వవ్యవస్థ చేయించెను.

బంధుల సమకుడగు లజసేనాపతి మల్లిక యను తనభార్య వంధ్య యగు టచే ఆమెను పుట్టింటికి పంపివేసెను. ఆమె కుసీనగరమునకు పోవుచు త్రవలో

శాస్త్రదర్శనము చేయుదునని తలపిసి జీతవనమునకు జని శాస్త్రకు ప్రణమిల్లి ఒక ప్రక్కన నిలుచుండెను. శాస్త్ర ఆమెను చూచి “ఎవటికి బోవునున్నావు?” అనెను.

“భగవే, పుట్టింటికి నన్ను పంపునున్నారు.”

“ఏమి?”

“వంధ్యును, పుత్రులు లేనిదాన నని,”

“ఇట్లుగదా నీవు పో నక్కరలేదు. ఆగుము.”

ఆమె సంశుద్ధచిత్తయై శాస్త్రకు ప్రణమిల్లి ఇంటికి జనెను. భర్త చూచి మరల వచ్చితి వే మనెను. “స్వామీ దళబలధారి (శాస్త్ర) నన్ను ఆపినారు.” “తటాగతునకు విషయము తెలిసియుండును.” అని సేనాపతి పలికెను. ఆమె నాకు కోరిక కలిగినది” అన్నది. “కోరిక!”

“వై శాలీనగరమున గణపజాల అభిషేక మంగళపుష్కరిణిలో దిగి స్నాన మాడి అందలి సలిలము క్రిందవలె నని కోరిక” యని భార్య చెప్పగా సేనాపతి మంచి దని వేయిమంది ధానుష్కులను సమకూర్చి ఆమెను రథమెక్కించి శ్రావస్థి వెలువడి వై శాలి చేర్చెను.

కోనలనరేళుని సేనాపతి బంగులూనితో ఏడు ఒకేఆచార్యకులమున చదువు కొన్న మహాలి అను అంధలిచ్చవి ఆకాలమున లిచ్చపులకు ధర్మధర్మముల విషయమై ఓపదేశ మిచ్చుచుండెడివాడు. అతడు ధ్వారముకడ నుండి రథధ్వని విని “ఇది బంగులముల్లుని రథధ్వని. నేడు నిశ్చయముగా ఆపద రానున్నది” అని తలచెను. పుష్కరిణికి వెలుపలను లోపలను చాలకుండి రక్షకభటు లుండిరి. సైన్య లోపాజాలకము కట్టెనున్నది. వశ్యలు సైతము ప్రవేశించుటకు వీలు లేదు, సేనాపతి రథము దిగి రక్షకభటులను కత్తితో బెదరించి విరద్దాలెను. అతడు లోపాజాలకమును నరికి, భార్యను పుష్కరిణిలో జలకనూడించి, అనుగుడ స్నానము చేసి, మల్లికను రథమెక్కించి, నగరము వెలువడి, వచ్చిన త్రోవనే మరలిపియెను. ఆవల కావలివారు పింఱు జరిగినవృత్తాంతము లిచ్చపులకు తెలిపిరి. లిచ్చవీ ప్రభువులకు కోపము వచ్చెను. అయిగువందల మంది అరదము లెక్కి బంగుల ముల్లుని పట్టుకొనుటకై వెంటనంటిరి. ఈవార్త మహాలికి తెలిసెను. “బోవలదు బంగులముల్లుడు అందరను సంహరింపును” అని అతడు చెప్పినను వినక వారు “మేము పోవక తప్పదు” అనిరి.

“రథచక్రములు సాభివరకు భూమితో దిగబడుచోటునుండి మరలి రండు. అట్లు కనిచి, పిడుగుపాటువంటి చప్పుడు వినబడినపు డైన మరలి రండు. అప్పటి కిని మరలనిచి మీ అరదముల కాడితో పగులుచూపినప్పుడు మరలి వలెను. ముందరికి పోయి” అని మహాలి చెప్పెను. ఆతడు చెప్పినట్లు చేయక ఎగు మల్లునివెంట నడచిరి. పయనించుచున్న మల్లిక భర్తతో “స్వమీ, రథములు కానవచ్చుచున్నవి” అనెను. “అన్నిరథములు ఒకే అరదమువలె కనబడినపుడు నాకు తెలుపుము” అని యత డనెను. కంతతడవున కామె “స్వమీ, ఒక్కరథ శిఖరము మాత్రము కానవచ్చుచున్న” దని పలుకగా, మల్లుడు రథ మాపి, చక్రములు నడలింది, రథముననే నిలిచి విల్లు ఎక్కు పెట్టెను. రథచక్రములు సాభివర కును భూమితోనికి దిగినవి. చుచియు లిచ్చవులు వెను దిరుగ లేదు. ఆవల ధనుష్టం కారము పిడుగువలె వినబడినను వారు వెనుదిరగక వెంట నంటుచుండిరి. బంగులుడు రథమున నిలిచియే బాణము విడిచెను. అది అయిదువందల రథశిఖరములను భేదించుకొని పోయి, ప్రభువుల నడికట్టులనుండి దూరి భూమితో జొరబడెను. వారీనంగతి గ్రహింపక పోవుచు “ఆగుము!” అని యరచిరి. ఆతడు రథ మాపి “వారు మృతి నందినవారు. ఇట్టివారితో యుద్ధము చేయను” అనెను.

“మేము చనిపోయినచో ఈ విధముగా నెటు లున్నాము?”

“అట్లయిన, అందరికన్న ముందున్నవాని నడికట్టు విప్పుడు.”

కట్టు విప్పినంతనే యతడు మరణించెను. మల్లుడు వారితో “మీ రందరు గూడ ఈ విధముగానే యున్నారు. మీ రందరును మీమీయిండ్లకు పోయి, భార్య పుత్రాదులతో చెప్పవలసినమాటలు చెప్పి, చేయవలసిన పనులు చేసి నడికట్టు విప్పు కనుడు” అని బోధించెను. ఆవల వారి ప్రకారమే చేసి ప్రాణములు కోల్పోయిరి.

బంగులుడు మల్లికను శ్రావణికి గొనివచ్చెను. ఆమె క్రమముగా పదునాడు పర్యాయములు కవలపిల్లలను కనెను. అందరును బలవంతులు శూరులు నయి, నకల విద్యలు నేర్చిరి. ఒక్కొక్కనికి వేయిమంది పరిజను లుండిరి. తండ్రితో వారు రాజభవనమునకు బోయినపుడు ప్రాంగణ మంతయు పారిపరివారముతో నిండియుండెడిది.

తమవ్యాజ్యము సరిగా నిర్ణయము కా లే దని యొకనాడు కొందరు వచ్చు చున్న బంగులుని జూచి ఆక్రోశించి, వ్యాసుస్థానీయుడు తమకు తిన్ననితీర్పు

చెప్ప లే దని విన్నవించిరి. బంధులును న్యాయస్థానమునకు జని అభియోగము విని తీర్పు చెప్పెను. జనులు ఉచ్చైస్వరమున సాధువాదము చేసిరి. రాజు విని ఏమిది యని ప్రశ్నించి, వృత్తాంతము తెలిసికొని సంతృప్తితోడె ఓద్యోగు లందరి కంటె మీదన్యాయాధీశస్థానమున బంధులుని నియోగించెను. అప్పటినుండి యతడు తీర్పులు సరిగా చెప్పుచుండెను. వెనుకటి న్యాయాధీశులకు భూరిద్రవ్యము దొరకక అల్పద్రవ్యము లభించుచుండుటచే వారు కుపితులై, బంధులుడు రాజు కాగోరుచున్నాడని రాజపరివారములకు వాడు వేసి, వైరభావము కలిగించిరి. రాజునంగతి విని తట్టుకొన లేక, బంధులుని అక్కడనే సంహరించినచో నిందపాలు కావలసి వచ్చునని తలచి, తనవారిని సరిహద్దుసీమకు పంపి తిరుగుబాటు చేయించెను. ఆవల బంధులుని బిలిపించి “సరిహద్దుసీమలో తిరుగుబాటును నీవు సప్రత కుడగై పోయి అణచివేయవలెను. విద్రోహిజనులను పట్టుకొనవలెను” అని ఆనతిచ్చి, శక్తిమంతులై నకోందరు యోధులను వారివెంట బంపును, “బంధులుని శిరస్సు, అతని పుత్రులశిరస్సులను ఖండించి యిదటికి గొనిరావలెను” అని బాటుగా చెప్పెను.

సరిహద్దుసీమకు సేనాపతి వచ్చుచున్నాడని వినగానే విద్రోహిజనులు పలాయనము చేసిరి. అతడప్రదేశమును స్వాధీన పరచుకొని జనులను శాంత పరచిన పిమ్మట మరలి వచ్చెను. బంధులుడు నగరమునకు కొలదిదూరమున నుండగా వెంటనున్నయోధులు అతనిశిరసు, అతనిపుత్రులశిరస్సులను ఖండించిరి.

ఆనాడు మల్లికార్జున మంది భిక్షువులను, ఇగువురు అగ్రశ్రావకులను ఆహ్వానించి యుండెను. పుత్రసహితముగా భర్తశిరస్సును ఖండించిన రనువా ర్థ పుంపృష్టమే లేఖమూలమున నామెకు తెలిసెను. ఆమె ఆవిషయ మెవ్వరికిని చెప్పక, లేఖను రైకలో దాచి భిక్షువుల కందరకును భోజనము పెట్టి నేతిచట్టి తెచ్చునపుడు స్థవిరులయెగుట అదిజూరిపడి పగిలిపోయెను. ధర్మసేనాపతి చూచి, “దేనికి పగిలేది స్వభావము కలదో అది పగిలిపోయినది. చింతింపకుము” అనెను. మల్లిక లేఖ పైకి తీసి “ముప్పదియరువురు పుత్రులతోగుడ తండ్రిశిరస్సు ఖండించి నట్లు లేఖలో నున్నది. భగవే, దీనికి నేను చింతింపలేదు. నేతిచట్టి పగిలినందులకు చింతింపరా?” అనెను. ధర్మసేనాపతి అనిమిత్తం ఇత్యాది పఠించి, ధర్మోపదేశము చేసి, లేచి, విహారమునకు జనెను. ఆమె తనముప్పదియద్దగు కోడండ్రను పిలిచి, “నిర్దోషులై నమోభర్తలు తమతమకర్మఫలము పొందినారు. మీరు చింతింప

వలదు. రాజువిషయమై మీరు మనస్సున ద్వేషము పెట్టుకొనరాదు" అని చెప్పెను. గుండబారు లీమాటలు విని, వారు నిర్దోషు లని రాజుతో జెప్పిరి. రాజు విచారించి వారి యింటికి జని, వారందరికీ మాపణ వేడి మల్లికకు వరమిచ్చెను. ఆమె సరే అని రాజు వెడలిపోయిన పిదప శ్రద్ధకర్మలు చేయించి, స్నానము చేసి, రాజు నన్నిధి కరిగి "దేవా, మీరు నాకు వర మిచ్చినారు. నాకు దానితో ప్రయోజనము లేదు. అయినను, కొండండను నేనును మాపుట్టినిండ్లకు బోవ ననుజ్ఞ దయచే యుడు" అని వేడెను. రాజు నమ్మితియెను. ఆమె కొండండను వారివారిపుట్టినిండ్లకు బంపి, అనుకుండ పుట్టినింటికి బోయెను. రాజు బంధులమల్లుని మేనల్లుడు దిఘాకరయ్యానునకు సేనాపతిపదవి యిచ్చెను. ఈరాజు నామేనమామను నిష్కరణముగా చంపించిన దని సేనాపతి మనసులో వగ పుని యుండెను. అనపరాధి యైనబంధులుని సంహరించినందులకు రాజు వశ్యత పుట్టె. భోగముల ననుభవించ లేకుండెను.

ఆసమయమున శాస్త్ర శాస్త్రుల ఉలుంప నిగమమున విహారము చేయుచుండెను. రాజుచచ్చటికి పోయి, ఆసమయమునకు కాలదిదూరమున డేలలో విడిసి, కొద్ది నుండి అనుయాయులతో దని, శాస్త్రకు ప్రజామము చేయుకొరికతో విహారమునకు బోయి, పంచరాజచిహ్నములను కారయానున కిచ్చి, అ నొకడే గంధకుటిలో ప్రవేశించెను. ధర్మచేతియ ను తగ్గమున వర్జించినవిధము నిచట గ్రహింపవలెను. రాజు గంధకుటిలో నున్నప్పుడు కారయానుడు ఆరాజచిహ్నములతో విదూడభుని రాజును చేసి, ఒక్కగుర్రమును ఒక్కపరిచారికను విహారముకడ విడిచి, శ్రావ స్థికి బోయెను. రాజు శాస్త్రతో ప్రియలాపము లాడి, యీవలకు వచ్చి చూడగా సేన కనబడలేదు. అక్కడి పరిచారిక నడుగగా జరిగిన వృత్తాంత మామె తెలిపెను. మేనల్లుని పంపి విదూడభుని పట్టింప నెంచి, రాజు రాజగుహమునకు బోవునప్పటికి సాయంకాల మయ్యెను. నగరస్వారములు బంధించి యుండుటచే నతడు వెనుపలి శాలలో పండుకొనెను. పగటివేళ తగిలినయెండ, గాలి, దుమ్మువలన నతడు బడలిక చెంది, రాత్రి శాలలోనే మరణించెను.

తెల్లవారిసపిదప కోసలనరేకుడు మృతినందిన దని పరిచారిక చేసినయోక్తి శము విని, జనులు రాజున కీహర్ష తెలిపిరి. విదూడభుడు పరివారముతో పెద్ద పట్టున వచ్చి మామకు శ్రద్ధకర్మలు చేసెను.

రాజ్యము లభించిన పిదప వివాహశునకు వెనుకటివై రము జ్ఞాపికి వచ్చెను. శాకుల నందరను సంహరించుతలపుతో నతడు మహాసైన్యము సాగు త్తము చేసి కాని బయలుదేడలేను. అనాడు శాన్త ప్రాంతకలమున ప్రపంచము విషయమై యోచింపగా, తనజాతికి ముప్పు కలుగవచ్చు నని తోచెను. తనజాతికి క్షేమము కలిగింప నెంచి శాన్త అనాడు పూర్వజ్ఞముననే భిక్షాటనమునుండి మరలి వచ్చి గంధకుటిలో సింహశయ్యపై బండుకొని, సాయంకాల నూతనమార్గమున చని, కపిలవస్తు సరిహద్దున నున్న చిత్రవర్ణవృక్షముక్రింద గురుచుండెను. అనిచెంగటనే యాచలిహద్దున శీతలబృహత కూడిన మేడిచెట్టుండెను. వివాహశుడు శాన్తను కనుగొని ప్రణామము చేసి “భగవే, ఈవేసవిలో విరళబృహత కలవృక్షము క్రింద కూరుచున్నారేల? భగవే, శీతలబృహత కల యిమేడిచెట్టుక్రింద గురుచుండుడు” అనెను.

“మహారాజా, మంచిమాటే. కాని స్వజాతివారి వృక్షబృహత మిక్కిలి శీతలముగా నుండును కదా.”

స్వజాతిజనులను రక్షించుకోరికతో శాన్త అదటికి వచ్చిన దని గ్రహించి రాజు సన్నెన్యముగా శ్రావ సికి మరలి పోయెను. శాన్తకుడ ఆకాశమార్గమున జేత వనమునకు మరలి వనెను.

రాజు శాకులనేరమును స్మరించి సైన్యముతో బయలుదేరి వెనుకటి వృక్షము క్రిందనే శాన్తను చూచి తిరిగి పోయెను. మూడవపర్యాయము కుడ నల్లై జరిగెను. నల్లవసారి రాజు దండయాత్రకు బయలుదేరినపుడు శాన్త శాకుల పూర్వకర్మను గ్రహించెను. పూర్వము వారు నదీజలముతో విషము చల్లిన పాప కర్మకు ప్రతిఫల మనుభవింపక తప్ప దనియు, వారిని రక్షించట పిన్నగ దనియు తలచి శాన్త వృక్షముక్రిందికి పోలేడు రాజు దండయాత్ర చేసి, ఎలు త్రాగుపిల్లలు మొదలుకొని శాకుల నందరను సంహరించి, ర క్షముతో మేజు కడిగించి, నిజ రాజధానికి మరలెను.

శాన్త మూడవసారి మరలి వచ్చిన మరునాడు భిక్షానంతరము శుజించి గంధ కుటిలో విశ్రాంతి తీసుకొనుచుండగా, నలుదిక్కులనుండి వచ్చినభిక్షాపులు ధర్మ సభలో కూరుచుండి శాన్తను ప్రశంసించుచు “అయ్యవ్వుంశాలా, శాన్త రాజునకు గానబడి, నివారింది, స్వజాతిజనులను సంరక్షించినాడు. రాష్ట్రవారిముగా వారికి

మేలు చేసినాడు" అనుచుండిరి. ఇంట్లో యచటకీ జని, ఏమీ సంభవించుచున్నారని యడిగి, తెలిసికొని, భిక్షవులాంటి, ఇప్పుడే కాగు; పూర్వము కూడ తథాగతుడు స్వజాతిజనులకు ఉపకారము చేసినాడు" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున పంపాదేశంలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచు దేశరాజు ధర్మముల ననుసరించుచు సేవనగు తనతో "జంబూద్వీపములో రాజులు బహు స్తంభములమీద కట్టిన మేడలలో నివసింపుచున్నారు. బహు స్తంభములపై నిర్మించినస్తంభములలో విశేషము లేదు. నేను ఒంటికంటియు మేడ కట్టెనును, దీనివలన నేను రాజులయం దగ్రేసరుడ నగుదును" అనుకొని వడ్రంగులను పిలువ సంపాదించి "నాకొరకు అందమైన ఒంటికంటియు మేడ కట్టవలెను" అని చెప్పెను. వారు నమ్మించి అరణ్యములోనికి జని, మేడ కుపయ్యక్త మగుకంటియు సిద్ధము చేయుటకు తగినవృక్షములు చూచి "ఇవి తగినవే. కాని త్రోవ వంకరటింకరగా నున్నది. వృక్షములను క్రిందికి గొనివచ్చుటకు వీలు లేదు" అని భావించి, రాజుతో నీవృక్షాంతము చెప్పిరి.

"ఏయిహియముచే నె నను వృక్షములను క్రిందికి గొనిరండు."

"దేవా, క్రిందికి దెచ్చునుఏయము లేదు."

"అట్లయిన మాయుష్యానముతో తగినవృక్షమును నిర్జాయింపుడు."

వడ్రంగు లాంఛనములోనికి బోయి, పరిశీలించి మంగళ సంకేతములను చూచిరి. అది చక్కగా నూటిగా పెరిగినది. గ్రామ నిగమ జనులు దానిని పూజింపుదు. రాజకులముకూడ దానికి ప్రదానములు చేయుచుండును. వడ్రంగులు రాజునకు రోవృక్షమునంగతి నిన్నవించిరి. 'రో వృక్షము నాది. వీరియ మూడు దానిని కట్టివేయుడు' అని రాజు చెప్పగా, మంచి దని వారు గంధ మాల్యాదులు గైకొని యుష్యానమునకు బోయి సుగంధ పంచాంగుళ చిహ్నముంచి, త్రాడు గుట్టి, పూమొగ్గలదండ వ్రేలాడ దీసి, దీపరాధన చేసి, అర్చన గావించి, "నేటికి ఏడవనాడు వచ్చి వృక్షము ఖండింతుము. రాజుగారి యనతి. ఇందు మాదోషము లేదు" అని పలికిరి.

వృక్షసూన నివసించు దేవత యీవాక్కులు విని యిట్లు తలపిసెను.
 “వృక్షాంగులు తప్పక వృక్షమును కట్టివేయదురు. నానివాసస్థానము బిోవును. అంత
 వరకే సాజీవనము. దీనిగుట్టును ఎన్నో తరుణ సాలవృక్షముల్గ్లె నివసించు నాజాతి
 దేవతల నివాసములు నష్ట మగును. నానివాసము బిోవుటకు చింతింపను. కాని
 స్వజాతివారి నివాసములు నష్ట మయినచో కష్టముగా నుండును. కావున వారిజీవ
 నములు రక్షింపవలెను.” ఇట్లు తలపిసి వృక్షదేవత అర్థరాత్రమున దివ్యాలంకార
 ములు ధరించి, రాజశయనాగారమున ప్రవేశించి, గది దీ ప్తిమంతము చేయుచు రాజు
 శిరసుకడ నిలిచి రోదించునొగెను. చూచి రాజు ఉలికిపడి, ఆవల దేవతతో ఆలా
 పము లాగును ఈ గాథ పలికెను :

ఆకాశబారి, శుక్లాంబరధారి

ప్రవహించుచున్నవి బాష్పంబు లేల ?

ఆపద యెటనుండి ఆవిర్భవించె ?

విని దేవరాజు ఈ గాథలు పలికెను :

ఇట నరువదివేల యేగులు దేవ;

కడచిపోయెను నాకు కడుసాదరమున

భద్రసాలాభిఖ్య పడనినవాడ.

నగరాులు నిర్మించునప్పుడు వివిధ

మందిర నిర్మాణముందున గాని

ప్రాసాదనిర్మాణ భవ్యకాలముల

గాని గుటిల్లదు కష్టము నాకు

పురస్కారాలవల్ల; పుజింపవలయు

దేవ, నీవును వారితెరగును బాని.

అంతట రాజగోధలు పలికెను ;

నీవృక్షమంతటి లా నై నతగువు

ఒడ్డును పొడవును నున్నట్టి బాని

సుందరం బగువాని జూడనే లేగు.

కనునీయ మగు నంటి కంబపు మేడ

నిర్మింశు, నచటికి నిం గొనిపిరిగు
చిరకాల మయ్యెడ జీవించు లుక్ష.

ఆకర్ణించి దేవం జీగాథలు పలికెను :

నను వేరుచేయగొ తరువునందుండి
కలిగిన యెడల సంకల్పంబు నీకు
కావించవలె నన్ను ఖండ ఖండములు.

తొలుత పశుఖ, లావల మధ్యభాగ
మంతమ్మునందు మూలాదులు నరక,
మొందుగా నుండదు మృశ్యుపీడనము,

పిమ్మట రాజు రః గాథలు పలికెను :

జీవించువానిని చేతులు కాళ్ళు
చెవులును నాసిక చివరకు తలయు
ఖండిండుచో మహాకష్టంబు కలుగు.

ఓవనస్పతి, నీకు నందవునే సుఖము
కావించుచో నిన్ను ఖండఖండములు?
ఏలనో ఓభద్రనిల, యాకోర్కి ?

భద్రనిలదేవత ప్రశ్న తర మిచ్చుచు రః గాథలు పలికెను :

వినుమోమహారంజ, నను ముక్కముక్క
లోనరింపు మనుకోర్కి గుండుకారణము
భార్మికం బగును; నాదాపున జ్ఞాతి
ధరణీరుపమ్ము లాతపవాగువులకు
నున్నవి సుఖముగా; ఒక్కమారుగనె
నన్ను ఖండించుచో నావారిమీద
పడి వారి కెంతయో బాధ కల్పింతు.

రాజు విని సంశుభ్బుడై “రః దేవపుత్రుడు భార్మికుడు. తననివాసము పీఠి
నను విచారింపడు. తనజాతిబారి నివాసములు పోవుట కిచ్చగించడు స్వజాతి కుచకా
రము చేయును. రఃతని కథయ మిత్తును” అని తలపిసి ప్రీతితో రఃగాథ పలికెను :

భద్రసాల వనస్పతి, భవ్యచింత !

బంగుహితచింతక, నీకు భయము లేదు !

దేవాలంకా రాజునకు ధర్మోపదేశ మిచ్చి వెడలిపోయెను. రాజుని యువ దేశమునారముగా ప్రవర్తించుచు, దానిదిపుణ్యకార్యములు చేయుచు క్రమముగా స్వర్గలోకమును యమ్యెను.

శాస్త్ర యాచిధముగా ధర్మోపదేశము చేసి, “భిక్షువులాం, తపాగనుడు పూర్వముకూడ జ్ఞానుల కుపకారము చేసియుండెను” అని జాతకములు సరిపెట్టెను. ఆకాలమున రాజు ఆనందుడు; నిలవృక్షదేవ గణము బుద్ధపరిషత్తు; భద్రసాల వృక్షరాజు నేనే.

రెండవ పాఠము. సముద్ర విశేషము

శ్రీ సత్యవేదమున విహారము చేయుచు దేవదత్తుడు 500 మందితో నరకమున బడుటగూర్చి చెప్పినది.

వర్ణన కథ

అతడు అగ్రశ్రవక పరిషత్తును కనిచనిన పిదప శోకమును సహింపలే కుండెను. అతని నీటివెంట వేడిర క్షము పడెను. అతనిని పెద్దరంగము ఘట్టుకొ నెను. అతడు తథాగతుని గుణగణములను జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొని “నేను నవనూన ములఎంటు తథాగతుని వేదించితిని. శాస్త్ర మనస్సుతో నాయెడ విహారము లేదు. ఎనుబదిమంది మహాస్థవిరుల మానసములయెడ కూడ నెట్టిద్వేషము లేదు. నేను చేసిన కృత్యము వలననే అనర్థమనుభవించుచున్నాను. శాస్త్ర కూడ నన్ను విడ నుడినాడు. మహాస్థవిరుడు, ఓ తమబంధువు లహులస్థవిరుడును, శాస్త్రకృపాజ్య వంశము లును నన్ను త్యజించినవి. పీడియి శాస్త్రము క్షమాపణ వేడుకొందును” అని తల పిసి తనసంఘమునకు సూచన చేసి మంద మె త్తించి లాత్రివేశనే వయనము చేసి కోసల నగరము చేరెను. అనందస్థవిరుడు శాస్త్రకు నివేదించెను. “భగవే, దేవ దత్తుడు మిమ్ము క్షమాపణ వేడుటకై వచ్చుచున్నాడు.”

“అనంబా, దేవదత్తునకు సాదర్శనము లభింపదు.” దేవదత్తుడు శ్రవస్థి చేరిన పిదప స్థవిరుడు మరల విన్నవించెను. భగవానుడు వెనుకటివలెనే పలికెను. దేవదత్తుడు జేతవన ద్వారము చేరి, పుష్కరిణి నమింపము చేరునప్పటికి అతని పాపము బ్రద్ద లయ్యెను. ఒడల్లిపె మంటలు లేచెను. స్నానము చేసి బాహము త్రాగవలయు ననుకోరికతో “అయిష్మంశులాం, మంచము దింపుడు. నీరు త్రాగె దను” అని యాతడనగా వారు మంచము దింపునప్పటికి అతనికి మనశ్శాంతి లేదు. నేల బ్రద్ద లై నది. అప్పుడే అవీచీనరకమునుండి జ్వలలు రేగి అతనిని చుట్టు ముట్టినవి. అతడు “సపాపకులము పగిలినది” అని తథాగతుని గుణగణములను స్మరించి రోగాధ పాలుచు తథాగతుని శరణు జొచ్చెను.

“ఇమేహి అట్టిహి తం అగ్గపుగ్గలం
 దేవతిదేవం నరదమసారధిం
 సమ స్తవతుం సతపుజ్జలకణం
 ఏణేహి బుద్ధం నరణం ఉపేమి.”

అతడు శరణగ్రహణము చేయుచుండగానే అవీచీనరకమున బడెను. అతని 500 మంది పరివారము కూడ అతని వక్ష మవలంబించి తఱుగుతుని నిందించుచు అవమానించెడివారు. అందుచే వారుకూడ అవీచీనరకమును పొందిరి. ఈ ప్రకారముగా అతడు 500 పరివారముతో అవీచీనరకమున ప్రతిష్ఠితుడయ్యెను.

ఒకనాడు భిక్షువులు ధర్మసభలో సమావిష్టలై సంభాషించుచు “ఆయుష్యంతు లాం, మహాఎపి దేవదస్సుడు లాభమునెడ లోభ ముండుటచే అకారణముగా సన్యక్ సంబుద్ధుని యెడ ద్వేషము వహించి, భవిష్యత్తులో భయమువంక చూడలేదు. అతడు 500 మంది పరివారముతో అవీచీనరకమును అనునాడు” అనుచుండిరి. ఇంకొక అచటి కరుదెంచి సంగతి తెలిసికొని “భిక్షులాం, దేవద దత్తుడు లాభము మీద లోభముచేత భవిష్యద్భయమును గుర్చి యోచింప లేదు. పూర్వజన్మమున కూడ ఇట్లే చేసి వర్తమాన సుఖముపై పెంపనతో పరిషత్తులో కూడ మహావిసాళము పొందెను” అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున బ్రహ్మదస్సుడు ఎంజునిలో రాజ్యము చేయుచుండగా ఎంజునికి కొలదిదూరములో వేయిమంది వృద్ధులు కల పెద్ద గ్రామముండెను. మీకు మంచములు, మీకు పీటలు చేయుదుమని కొందరు, మీకు గృహములు నిర్మింతుమని కొందరు లోకులవద్ద ఋణము చేసి, తీర్చలేక పోయిరి. అప్పులిచ్చినవారు వారిపై దోషారోపణ చేసి శ్రమ పెట్టసాగిరి. వృద్ధులు లాగ్రామమున నిలువలేమని తలచి, విదేశములకు పోయి నివసింప నిర్ణయించుకొని, అరణ్యములోనికి పోయి, చెట్లు కట్టి, పెద్దపెద్దనామా కట్టి, నీటిపై నచటికి రమారమి యోజనము దూరములో లపి, అర్థరాత్రమున గ్రామములో ప్రవేశించి, స్త్రీలను బిడ్డలను సామగ్రిలను నావలకడకు గొనిపోయి ఆవల నందరు వానిలో నెక్కి క్రమముగా మహా సముద్రమున పలునించి, గాలివాలున నాకానకదీవి చేరిరి. అదట పండినాథస్వము చెరకు, అరటి, మామిడి, జేను, కబ్బరి మొదలగువృక్షములు కూడ కలవు.

అదివరలో నాకాయానము చేయుచు తనపడవ పగిలిపోవుటచే అదీవిచేరిన మానవు డొకడు శాలిభాన్యము, చెరకు మొదలగునవి తినుచుండెను. అతడు స్థూలకాయుడు, నగ్నదేహుడు, దీర్ఘ కేశములు గడ్డము మీసములు కలవాడు. వక్షంగులు రూదీవి రాక్షసి-భీన మైనచో ఎల్లరు నశించు రని భావించి, పరీక్షింప దలచిరి. వారిలో బలి ప్థులు శూరులు నగు ఏడుగురు పంబాధములు ధరించి నావలు దిగి, ద్వీపము చుట్టును తిరిగిరి. ద్వీపవాసియైన మౌటుమానిసి ఉదయభోజనము చేసి, ఇక్షురసము త్రాగి, రమణీయ ప్రదేశమున వెండిబిళ్ళవలె నున్న యిసుకతిన్నెపై శీతల వృక్ష బాహుతో పండుకొని “జంబూద్వీపమున జనులు నేల నాగలితో దున్నుదురు, వి త్తనములు చల్లుదురు. అయినను ఇట్టిసుఖము పొందలే కున్నారు. దానికంటె నాకు రూదీవియే బాగున్నది” అని యుల్లాసపాక్కులు పలుకుచు, ఎటులు పొగుచుండెను,

శాస్త్ర భిక్షువులను సంబోధించి “భిక్షువులారా, అతడు తనయుల్లాసమును ప్రకటించుచు రోగాధ పలికినాడు :

ఎరు కర్మఫలానుసార జీవములు

దున్ని నేలను చల్లుదురు వి త్తనములు

ఎరు జంబూద్వీపవాసు లిచ్చటన్

కా దట్టు లీదీవి కావున గొప్ప.

దీవిచుట్టు తిరుగుచున్నవారు రోయాలాపములు విని, మానవకంఠధ్వని యని గ్రహించి అని ననునరించి పోయి చూచి అతడు రాక్షసుడు కావచ్చు నని యెంచి ధనుస్సు లెక్కు పెట్టిరి. అతడు వారిని చూచి మరణభీతుడై “స్వము లారా, నేను రాక్షసుడను కాను, మానవుడను” అని యెలు గె త్తి పలికి, మానవత్వ మును మాటిమాటికిని ప్రకటించెను. పిదప వా రాతనికడ కరిగి యొగక్షేమము లడిగి, అత డవటి కెట్లు వచ్చెనో ప్రశ్నించిరి. వారి కాతడంతయు వివరించి, “మీరు పుణ్యవశమున నివటికి వచ్చిారు. ఇది నుంచి దీవి. ఇక్కడ చేలతో కష్ట పడి పనిచేసి జీవింప నవసరము లేదు. సహజముగా నిచట పండు ఫలాదులకు నాన్యమునకు అంతము లేదు. నిర్విచారముగా నిచట నుండుడు” అని చెప్పెను.

“ఇచ్చట నున్నచో మా కావడ ఎందు కదా ?”

“అవును. ఇక్కడ నూనవులు లేవు. దేవతలున్నారు, మీమలమూత్రములు కనబడినచో వారికి కోపము రావచ్చును. వానిని మీరు ఇనుకతో కప్పచుండవలెను. ఇక్కడి భయ మింతే. ఎల్లప్పుడు జాగరూకతతో నుండుడు.”

వా రందరు నదటనే నివసింప జూచిరి.

వారు దీవిలో నివసింపసాగిరి. వారిలో నెలకు కుటుంబముల కోకరు చొప్పున వేయికి ఇరువురు జ్యేష్ఠులు బుండిరి. అందఱకు మూర్ఖుడు, కోరికలకు లోబడినవాడు; రెండవవాడు పండితుడు కోర్కెలకు లోబడనివాడు. వా రందరును సుఖముగా నివసించుచు కాలక్రమమున నొకనాడు చెరకుమద్యము సిద్ధము చేసి త్రాగిరి. దానివలన కై పెక్కి ఆడుగు ఎండుగు ఇచ్చ వచ్చినచోట మలమూత్రములు విసర్జించిరి. ఆ అపులలో ఇనుక చల్ల లేదు. ద్వీపమును జుగుఎక్కిరము చేసిరి. “వీరు మా క్రీడాస్థలములను ఎండు చేసినారు” అని దేవతలు కోపించి. జనులను సముద్రమున ద్రోసి, ద్వీపమును ముంచివేయ నిశ్చయించిరి. తిథి నిర్ణయించు విషయమై “ఇది కృష్ణపక్షము. సభకూడ ముగిసినది. నేటికి పద్మనాభదేవరజు పూర్ణిమ. ఉభోసథ వ్రతము చేయవలసిన రోజు. చంద్రుడుదయింపగానే వీరి నందరిని సముద్రమున ద్రోసి సంహరింతము” అనుకొనిరి వారిలో ధార్మికు డైనదేవపుత్రుడు కలడు, అతడు దయదలచి నేను చూచుచుండగా వీరు నశింపరాదు అనుకొనెను. సాయంకాలము వడంగులు భోజనములు చేసి, గృహద్వారముల గురుగుండి సుఖసల్లాపములు చేయుచున్నపుడు, ఆదేవపుత్రుడు సమస్థలంకారభూషణుడై సమస్తజంబూద్వీపమును దేదీప్యమానము చేయుచు, ఉత్తరదిక్కున నొకసముద్ర నిలిచి, “వర్ణకులాం, దేవతలకు మీమింద కోపము వచ్చినది. నేటికి పద్మనాభదేవరజు నొక మి స్మందరము సముద్రమున ముంచి చంపగలడు. మీరిచట నుండరాదు. పలాయనము చేయవలెను” అని యీగధ పలికెను :

ఫోమంగు పద్మనాభయమిమల్ తిరుగ

అబ్ధినేగము వృద్ధి నందును మిగుల

దేవతాగణము లీదీవిని ముంచి

సంపరింపకమున్నె చను డన్యదిశకు.

అత డీశ్రుతరముగా వారి కువరేశ మిచ్చి నిజస్థానమునకు జనెను. అతడు వెడలి పోయినంతనే అతని సహచరు డగు వేరొక దేవపుత్రుడు, కఠినస్పంద

యుడు తనలో “ఈతనిమాటలు విని వడ్డంగులు పిరిపివ గలరు. వీరిపేక నిం
ధించి, అందరను నాశము చేయవలెను” అనుకొని, సమన్వితభరణములు ధరించి
గ్రామమును వెలిగించుచు దక్షిణదిక్కున నాకనమున నిలిచి, ఇచ్చటికి దేవపుత్రు
డెవరై నను వచ్చెను అని వారి నడిగెను. వారు వచ్చిన డనగా, ఆయన మీతో
ఏమి చెప్పినా డని యడిగెను ఇట్లు చెప్పినా డని వారనిరి “మీరిచట నుండుట
ఆయన కిష్టము లేదు. ఆయన కోపమున పలికినమాటలు వినక మీ రిచటనే
యుండుడు,” అని యీ గాథలు పలికెను ;

బహులక్షణాలచే బాగుగా దెలియ
నీసింగుజలవేగ మీపెద్దదీచి
ముంప నేర దటంచు; మోదంబు గనుగు
ఏమి యోచించెద ? రేటికి భయము ?

భోజనవస్తువుల్ గూరినొమ్మగి
స్థానముల్ నివసించ దగినవి దొరకె
కానంబడగు భయకరణం బేమి
పొందుడు సొఖ్య మాపుత్రపాత్రముగ.

ఈప్రకారముగా వారి సురడించి, ఆతడు వెడలిపోయిన పిదప హర్మిక
దేవపుత్రుని మాటలు వినక మూర్ఖుడై నవడ్డంగి ఎల్లరను పిలువ నంపి మారు
నమాట వినడు అని యీ గాథ పలికెను :

క్షేమపార్శ్వ నెవండు దక్షిణమునందు
నిలిచి వచ్చియించెనో అదే నిజము; కాని
ఎరుగగు భయాభయంబు లు త్రరమువాడు
ఏమి యోచిండు ? సుఖముండు, డేమి భీతి ?

విని మూర్ఖులై నవడ్డంగులు 500 నుండి మూడుని పలుకులు విశ్వసిం
చిరి, హర్మికవర్గక జ్యేష్ఠుడు దానిని నమ్మక తనవారిని బిలువ నంపి ఈ గాథలు
పలికెను :

భయము నొక్కడు, క్షేమమ్ము పరుడు తెలుపు
వారివి పరస్పర విరుద్ధవాక్కులు కద !

మనము నాశము పొంద మమాంతముగను:

ఇందు మీరలు నమాటలే వినుండు.

ఎల్లరము గుంత్రయ క్షణ దృఢములై న

ద్రోణములతోడి నావనిమ్మణకృతిని

చేయుదము; దక్షిణముపాని కేమి ర్న

నిజమయేని, కి తరువా ర్న నిష్ఫలంబు.

విడువ మాప త్తి లానిచో ద్వీప మెప్పుడు

కి తరముపాని వా ర్నలే ఒక్కవేళ

సత్య మగునేని నావలో సర్వజనము

చేరి కుశలమ్ముగా దరి జేరవచ్చు.

ఆదిలో పల్కినది సత్య మనుట తగదు

ఆవల వచ్చిందినది సత్యమనుట తగదు

చెవిని బడుపాక్కులను విమర్శించి సత్య

మరయుచో శ్రేష్ఠపదవి లభ్యంబు నుమ్ము.

ఈ ప్రకారముగా పలికి అతడు “సొమ్ములాం, ఇరువురు దేవపుత్రుల మాటలు మీరు నిన్నురు. ఎరు చెప్పినట్లు చేయుదము. నావలు సిద్ధము చేయ వలెను. మొదటిదేవపుత్రుని మాట సత్యమగుచో నావలలోని కెక్కి శీఘ్రముగా పోవుదము. రెండవవానిమాట సత్యమగుచో నావల నీక ప్రక్క నుంచి ఇచ్చటనే నివసంతము” అని చెప్పెను. అనికి మూర్ఖవర్ధకి యిట్లనెను: “ఓయీ, నీవు నీటి చెంబులో మొనలని చూచుచున్నావు ! నీవు దూరదర్శివి. ప్రథమదేవపుత్రుడు చెప్పిన మాటలు మనస్సె కోపముతో చెప్పినవి. రెండవయోతగు చెప్పినవి మనమింది స్నేహముచేతనే. ఇట్టి శ్రేష్ఠద్వీపమును విడిచి యెచ్చటికి పోవుదము ? నీవు పోవ దలచినచో నీమండలివారిని గొనిపోమ్ము: నావలు సిద్ధము చేసికొనుము. మఱు నావలతో పని లేదు.”

వివేకి యైన వక్త్రంగి తనవారిని గొనిపోయి నాకలు సిద్ధము చేయించి సొమ్ములు పానిలో పెట్టించి పానిలో విడిసెను.

పుర్ణిమనగు చంద్రోదయ మయినంతనే సముద్రమున తరంగములు లేచి, ద్వీపమును మోకలిలోను ముంచెను. వివేకి సముద్రము పొంగుట గమనించి నావ

లను సముద్రములోనికి విడిచెను. మూర్ఖుడు, అతనిమండలివారును చూచుచు కుంగుచుండిరి: ఆవల తరంగములు నడుము వరకును, క్రమముగా పురుష ప్రమాణమునను, పిమ్మట అశ్రమాణమునను, పిదప సప్త అశ్రమాణమునను లేచి ద్వీపమును ముంచివేసెను. మూర్ఖవర్ధకి స్వజనముతో గూడ సలిలమున నాశ మొందెను.

ఇందు మొదటిమూడును ఉపదేశ పరములైన సంబుద్ధ గాథలు.

సింఘజలముల వర్షకుల్ తేమముగను
స్వీయకమ్మనుసారము చీయినట్లు
ప్రజ్ఞ కలవాడు యెంచి చిఱవిగతిని
తనకు నింగుక హానియు తగులనీడు.

మోహమున కోర్కులకు జిక్కి మూఢజనుడు
భవ్యనర్థము నెరుగక ప్రస్తుతమున
మనలు విషయలలోపల మగ్నుడగును
మూర్ఖు లభిజలంబుల మునిగినట్లు.

కల్యాణీకారుల కార్యముల్ భావి
సమయంబు తలచుతో సలుపు నెవ్వండు
వానికి నేబాధ వాటిల్ల దెవుడు.

ఈ స్థ ధర్మోపదేశము చేసి “భిక్షువులాం, ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ దేవదత్తుడు అత్యుక్తిక సుఖము నపేక్షించి, అనున్నవిషయము గమనింపక, నిజ బృందముతో గూడ సప్త డయ్యెను.” అని చెప్పి జాతకములు సరిబిరిల్లెను. ఆ కాలమున మూర్ఖవర్ధకి దేవదత్తుడు; దక్షిణదిక్కున నిలిచిన అధార్మిక దేవప్రభుడు నోకాలికుడు; ఓ తరదిక్కున నిలిచిన దేవపుత్రుడు సారిపుత్రుడు; వివేకివర్ధకి నేనే.

శ్రీశ్రీ జేతవనమున విహారము చేయుచు ఒకనాక బ్రహ్మణుని గుర్చి చెప్పినది.

వర్ణనాన కథ

శ్రవ స్థినివాసి యగు బ్రహ్మణుడు దొకడు అజిరవతీ నదీతీరమున శ్రేతము సిద్ధపరచుటకై అడవి కొట్టునుండెను. ఆతనికి మార్గఫలప్రే ప్తి యగు నని శ్రీశ్రీకు తోచగా శ్రవ స్థిలో భోజనార్థము పోవుచు మార్గమున అగి ఆతని కుశల మడుగు వాడె “బ్రహ్మణో తమా, ఏమి చేయుచున్నావు ?” అని శ్రీశ్రీ అనెను.

“గతమా, పీలము కొరకై గూమి బాగు చేయుచున్నాను.”

“మంచిది, బ్రహ్మణో తమా, పని చేయుము” అని శ్రీశ్రీ నడిచెను.

రవిధముగా చెట్లు కొట్టునప్పుడు, నేల బాగుచేయునప్పుడును, దున్ను నప్పుడును, విశ్మలు చల్లునప్పుడును, శ్రీశ్రీ ఆతని కుశల మడుగునుండెను. విశ్మలు చల్లునాడు బ్రహ్మణుడు “గతమా, ఇది విశ్మలు చల్లుశుభదినము. రవంతి వచ్చిన తరువాత బుద్ధప్రముఖ భిక్షుసంఘమునకు మహాదాన మిత్తును” అనగా శ్రీశ్రీ అంగీకరించి వెడలిపోయెను ఆవల ఒకనాడు శ్రీశ్రీ బ్రహ్మణుని చూచి “బ్రహ్మణో తమా, ఏమి చేయుచున్నావు ?” అనెను. “గతమా, పీలము కాయుచున్నాను” అని అతడనగా శ్రీశ్రీ నుంచి దని వెడలి పోయెను. అప్పుడు బ్రహ్మణుడు తనలో “శ్రమణగతముడు తరచుగా వచ్చుచున్నాడు ఆహ్లాధి కానోపును. ఈయన కాహార మిగుడును” అనుకొని అతడింటికి వెళ్ళినాడు శ్రీశ్రీకూడ అచ్చటికి చేరెను. అబ్రహ్మణుని మానసమున విశేషవిశ్వాసము జనించెను. ఆవల పెరు కీతకు వచ్చినప్పుడు, బ్రహ్మణుడు రేపు పెరు కీయుడు నని నిశ్చయించుకొనెను. ఆంత్రి అజిరవతీ ప్రాంతమున వర్షము భూపాతముగా కురిసెను. వరద వచ్చి నలును మిగుల నీరుక పంట అంతయు కొనిపోయి నముద్రమున కలిపెను. అది చూచి బ్రహ్మణుడు సంబాధించుకొన లేక శోకాకులచిత్తుడై రమ్ము బాదుకొనుచు ఏడ్చి, మోశ్మకనుగు ఇంటికి చేరెను. శ్రీశ్రీ మరునాడు దుఃఖాకులచిత్తుడై న బ్రహ్మణుని చూచి ఆయనకు అడ్డుకుటకై భిక్షులమునుండి తిరిగి వచ్చి భిక్షువులను విహారము

లకు వంపి, వెంట న'కభిక్షువు నిడుకొని బ్రహ్మణుని గృహవ్యవహారము కడ నిలిచెను. "సామి త్రము కుశల మడుగుటకై వచ్చిను" డని తలచి అతడు సంతోషముతో ఆననము పరచెను. శంస్థ లోనికి ప్రవేశించి కురుచుండి "బ్రహ్మణా, ఏల ఒక సీన్యము వహించియున్నావు? నీకేమిశ్రమ గలిగినది?" అనెను. "గౌతమా, అజరవతీ నదీతీరమున నేను చెట్లు కొట్టుట మొదలు చేసినపను లన్నియు తమకు తెలిసినవే. పంట వచ్చిన పిదప తమకు యన మీయి దలచితిని. ఆ సావంట వరద వలన నముద్రమున కలిసెను. ఏమియును మిగులలేదు. నూరుబండ్ల భాగ్యము నష్టమైనది. ఇందువలన మనసు దుఃఖ క్రింత మైనది" అనెను.

"బ్రహ్మణా, దుఃఖించుట వలన పోయినది తిరిగి వచ్చునా?"

"గౌతమా, యదు."

"అని చింతించుచున్నావా? ప్రాణులకు ధనభాగ్యములు వచ్చునపుడు వచ్చును, పోవునపుడు పోవును. సంస్కార మేదియును అనశ్వరము కాదు. చింతింపకుము" అని శంస్థ అతని నొందార్చి ఉచిత ధర్మపదేశము చేసి కామనూత్రము (క్రిరిక) ప్రవదించెను. నూత్రింతమున బ్రహ్మణుడు మోచన చేసి శ్రీతప త్తిఫలము పొందెను. శంస్థ అతని దుఃఖమును పోగొట్టి పీఠమునుండి లేచి, విహారమునకు జనెను.

శోకకులచిహ్నము గై న బ్రహ్మణుని విహారము శంస్థ తలగించె ననువార్త నగరమున వ్యాపించెను. భిక్షువులు ధర్మనభలతో గురుచుండి "ఆయుష్మంశులారా, దశబలధారి బ్రహ్మణునియొడ మైత్రిమాపి, అతనిని శ్రద్ధావంతుని గావించి. ఒక తీరున ధర్మపదేశము చేసి శోకరహితుని కావించి శ్రీతప త్తిఫలమున ప్రతిష్ఠించెను" అనుచుండిరి. ఇంతలో శంస్థ అచటి కరుదెంచి సంగతి తెలిసికొని, "భిక్షువులారా, కేవల మిప్పుడే కాదు; పూర్వముకూడ నేనతనిని శోకరహితుని చేసితిని" అని పురస్కరింపకథ చెప్పెను.

ఋతీత కథ

పూర్వకాలమున బాలాజినీద్రాగిని వై న బ్రహ్మదత్తున కిరువురు పుత్రులుండిరి. ఆయన తనపెద్దకుమారుని ఉపరాజును చేసి, రెండవవానిని సేనాపతిని చేసెను. కాలక్రమమున బ్రహ్మదత్తుడు చనిపోయినపిదప అమాత్యులు జ్యేష్ఠునికి పట్టాభిషేకము చేయ నిర్ణయించిరి. "నాకు రాజ్యముతో పనిలేదు. నాతమ్మునకు

“ఓం జ్యోతిషేకము చేయుడు” అని యతడు చెప్పెను. “ఎ” రెన్నిమారులు పట్టు పట్టి చెప్పినను అతడు వినలేదు. కనిష్ఠుడు “ఓ” జయిన పిదప నతడు తనకు జ్యోతిషముతో గొని అధికారముతో గొని పని లే దని చెప్పెను. అటు లయిన రుద్ర్య పదార్థములు భుజించుచు ఇక్కడనేయుండవలసిన దని ఎరు కోరిరి. ఈ నగరమున నా కేమియు పని లేదు అని యతడు ఎంజుని విడిచి సరిహద్దు సీమలో గ్రామము నకు పోయి ఒకానొక శ్రేష్ఠిపరివారమున చేరి, స్వహ స్థములతో పనిఎటులు చేయు చుండెను. అతడు రజకుమారు డని వారికి కాలక్రమమున తెలిసెను. పని చేయనీక “ఎ” రతనిని రజకుమారునివలె చూచుచు పోషించుచుండిరి.

కొంతకాలమునకు రజకుద్యోగులు భూములు కొలుచుటకై వచ్చిరి. శ్రేష్ఠి రజకుమారునితో “స్వామీ, మీరు మాగుంట నున్నరు. మీసోదరునకు వ్రాసి, నేము చెల్లించవలసిన పన్నులు కట్టవేయింపుడు” అని కోరెను. మంచి దని యతడు సోదరునకు జూబులో “నేను ఫలాని శ్రేష్ఠిగుంట నున్నను. నన్నుబట్టి రాయనపన్నులు తలగింపవలెను” అని వ్రాసెను. రజకు మంచి దని అటులే చేసెను. అంతట గ్రామవాసులు జనపదవాసులును వచ్చి అతనితో “స్వామీ మేము తమకే పన్నులు చెల్లింతుము. రజకుగారికి కట్టవలసిన పన్నులు తలగించి వేయుడు” అని విన్నవించిరి. లయన రజకునకు లేఖ వ్రాసి, అటులే చేయించెను. అయినకు లాభనల్కరములు పెచ్చుచున్న కలదిని తృప్తికూడ అతిశయించెను. గ్రామము, జనపదము, ఉపరజపదవి కావలె నని క్రమముగా నతడు కోరెను. రజకు వాని నన్నింటిని అతని కొనగెను. తృప్తి గుంకను పెచ్చుటచే నతడు రజకునకు కై కొన దలచి జనపదవాసులను వెంట బెట్టుకొని పోయి నగరంధ్రము కడ నిలిచి “రజకునిమ్ము; రాయనిచో యుద్ధము చేయుము” అని సందేశ మంపెను. రజకు యోచించి “ఈ మూర్ఖుడు తొలుత రజకును వల దన్నడు; అవల ఉపరజపదవి వల దన్నడు. ఇప్పుడు యుద్ధము చేసి రజకునకు కై కొందు ననుచున్నాడు. యుద్ధములో వీనిని సంహరించితి నేని నేను నింద ఎ లగుదును. నకు రజకునుతో పనియేమి?” అనుకొని, “యుద్ధమునవసరము. రజకును కై కొమ్ము” అని లేఖ వ్రాసి పంపెను. అతడు రజకును స్వీకరించి తమ్ముని ఉప రజకును చేసెను. నాటినుండి అతనితృప్తి మరింత పెచ్చిపోయెను. ఒకరజకునుతో తృప్తి నందక అతడు రెండుమూడు రజకుములు కావలె నని తలపోయుచుండెను. అతని తృప్తికు హద్దు లేకుండెను.

లోకమున నెవడు తలదండ్రుల కుపహరములు చేయుచున్నారో, ఎవరు యానదిపుణ్యకార్యము లొనరించుచున్నారో, ఎవరు తృప్తకు వశిగాను లగుచున్నారో కనుగొనదలచి, దేవరంజు శక్రుడు రంజును విత్రికించెను. వీడు ఎంజునీ రంజ్యముతో సంతృప్తి నొందకున్నాడు. వీనికి ఎంతము నేర్పవలెను అమకాని శక్రుడు విద్యార్థిరూపము ధరించి రంజ్యరముకడ నిలిచి, “ఉపాయకుళలు దగు బ్రహ్మచారి ద్వారముకడ నున్నా” డని లోనికి వార్త పంపెను. ప్రవేశపెట్టు డని రంజు ఆన తిచ్చినంతనే పరివార మతనిని ప్రవేశపెట్టిరి. మహారంజునకు జను మని అతడన్నంతనే ఎందులకు వచ్చినావు అని రంజు ప్రశ్నించెను. “మహారంజు, మీతో కొంచెము విన్నవించవలసి యున్నది. ఏకాంతము కావలెను” అని బ్రహ్మచారి పలికెను.

శక్రుని ప్రభావముచే జను లటనుండి వెడలిపోయిరి. “ధనధాన్యదులతో, పౌరులతో, రథస్థాన్యదులతో పరిపూర్ణము లయిన మూడు నగరములు నాకు గనబడుచున్నవి. నా ప్రభావముచే ఆ రంజ్యములను కై కొని ననుర్పించును. ఆలసింపక స్థాన్య మాయ త్లము చేసి బయలుదేరవలెను” అని యాతడు పలికినంతనే లోభమునకు వశప ర్థి యయినరంజు మంచి దనెను. నీ వెవరు, ఎక్కడనుండి వచ్చినావు, నీ కేమి కావలెను అని రంజుతని నడుగ లేడు. శక్రుడు త్రయస్త్రింశ భవనమునకు జనెను. అమాత్యులను బిలువనంపి రంజు వారితో “బ్రహ్మచారి నాకు మూడురంజ్యము లిస్తూ నని చెప్పినాడు. మీరు అతనిని బిలిపించి, నగరమున దండంబు వేయించి, స్థాన్యము నాయ త్లము చేయుడు. ఆలసింపక మూడురంజ్యములను కై కొందును” అని చెప్పెను.

“మహారంజు, తను రంబ్రహ్మచారికి సత్కారము చేసితిరా? ఆయన నివాసమును గూర్చి అడిగితిరా?”

“సత్కరింప లేదు. నివాస మడుగ లేదు. మీరు పోయి ఆయనను కనుగొనుడు.”

ఎంత వెదకినను ఆయన కనబడ లేదు. వారీవార్ల రంజునకు తెలిపిరి. ఆయన విచారము చెంది “మూడునగరముల రంజ్యములు పోవుచున్నవి. ఐశ్వర్యము నష్ట మగుచున్నది. తనను సత్కరింప లే దని ఆయన కొపించి వెడలి పోయి యుండును” అని తలపోయుచున్న రంజునకు విచారము హెచ్చెను. తృప్తవలన అతనియొడలు మండిపోవుచుండెను. తిన్నయన్నము ఒంట పట్టుట లేదు.

వైద్యులు చికిత్స చేయలే కుండిరి రాజునకు పీడ పెంచెను. ఈ వార్త నగరమున వ్యాపించెను.

ఆ సమయమున బోధిసత్వుడు సను స్లవిద్యలు నేర్చి తక్షిణిలనుండి రాజునితో తలిదండ్రులకడకు వచ్చి, రాజువ్యాధినిగూర్చి విని, రాజువారము కడ కేగి, నేను వైద్యుడ నని వార్త వంపెను. పరిజనులు “దేవా, బ్రహ్మచారి వచ్చి తమకు చికిత్స చేయుదు ననుచున్నాడు” అని విన్నవించిరి. “గొప్పగొప్పవైద్యులు చికిత్స చేయలే కున్నారు. ఈ తరుణ బ్రహ్మచారి యేమి చేయగలడు ? ఖర్చు లిచ్చి అతనిని పంపివేయుడు” అన్న రాజువాక్కులు తెలిసికొని బ్రహ్మచారి “వైద్యము చేసినందులకు నాకు ధన మక్కర లేదు. మందులవెల యిచ్చిన బాలును” అని బదులు వంపెను. నుంచి దని రాజుతనిని లోనికి బిలువ వంపెను. బ్రహ్మచారి వచ్చి ననుస్కరించి “నుహరాజు, భయము లేదు. నేను చికిత్స చేయుదును. కాని మీరు నాకు రోగకారణము తెలుపవలెను” అనెను. రాజు సంకోచముతో “రోగ కారణమేల ? ఒకడ మిమ్ము” అనెను. “నుహరాజు, ఈ రోగ మివిధముగా ప్రారంభమయినది అని తెలిసికొని, దీని కిట్లు చికిత్స చేయవలెను అని వైద్యులు నిర్ణయించి తగినచికిత్స చేయుదురు” అని బ్రహ్మచారి వివరింపగా రాజు “మంచిది బాబా!” అని సమ స్లము విశదము చేసి “రోగము తృప్తవలన కలిగినది. చేతనై నచో చికిత్స చేయుము” అనెను.

“నుహరాజు, చింతవలన నగరములు లభించునా ?” “లభింపవు బాబా!” “అట్లగుచో నుహరాజు, యేల విచారపడుచున్నావు ? మీరు శరీరమును, సమ స్ల సజీవ నిర్ణీతపరార్థములను విడిచి పోవలసియుండును. నాలుగునగరముల రాజ్యములు లభించినను, ఒక్కనిరిగి నాలుగువశ్యములు (ఆహారము) తినలేరు; ఒక్కనిరిగి నాలుగు విడివిడి పక్కలమీద పండుకొనలేరు; ఒక్కనిరిగి నాలుగుజతల వస్త్రములు కట్టుకొనలేరు; మీరు తృప్తకు వశిగౌతులు కాదు. ఈ తృప్త వృద్ధి నొందినచో చతుర్విధ సరకములనుండి మిమ్ము విముక్తులను కానీయదు” అని బోధిసత్వుడు ధర్మపదేశము చేసి ఈ గాథలు పలికెను :

భోగవాంఛలు కల యట్టిపురుషునకు

కోరినవి యున్నియును సమకూరునేని

మనవలయు శాంతవృత్తి సమానవుండు.

కోరినవి భోగికిన్ ననుకురునేని
ఆతపమునందు గురిదాహమ్మవోలే
కమవాంఛలు నర్వటా గొందు వృద్ధి.

గోవున కై నను కమ్ములు గలుగు
పశువునకై నను ప్రభవించినంత
తనువుతో శృంగముల్ పెను పిందురీతి
మూఢబుద్ధికి తృప్తి ముమ్మర మ్మగును.

ధరణి నిండుగ శలిహన్యంబు యవలు
గోవులు మెండుగ మోటకంబులును
దాసీజనంబును దాసుల నానగ
నేమాత్రమును తృప్తి యెవనికి లేదో,
తృప్తిస్వరూపంబు తెలిసి యాతండు
నముచితవృత్తంబు సలుపంగవలయు.

బలిమియై నిర్జించి ప్రభువు భారణిని
చేయుదుం బాలన సింధువుటాక
తృప్తి లే కవలితీరంబు గూడ
ఆక్రమించుటకునై ఆశింపగలడు.

ఎవడు భోగమ్ము స్మరించుచు నుండు
తృప్తి పానికి లభియింప దెన్నుండు
గ్రహియించి ప్రజ్ఞాంకు కామాదిదుష్ట
విపరీణామంబున విరతిని బొంది
ప్రజ్ఞచే సంతృప్తి పడును నిక్కముగ.

ప్రజ్ఞచే తృప్తుండు పరమోత్తముండు
కామాదితృప్తుండు కానేర డతడు,
ప్రజ్ఞాండు తృప్తికు వశవర్తి కాడు.

అల్పేచ్ఛువు సతోభి గుగువాడు తుడుచు
వాంఛలన్నింటిని వార్ధి విశాలు
దై నను సుఖతృప్తి నందనే లేడు

ఖండించి చర్మంబు కలిజోడులను
కల్పింగు ఆ చర్మకూరునిభంగి,
వర్జించుకొలదిని వంఢలు, సుఖము
జనియించు, పరిపూర్ణసౌఖ్యంబు గీర.
వంఢ లన్నింటిని వర్జింపవలయు.

బీధినశ్శ్వ దీగధలు పలుకుచున్నపుడు రాజుదృష్టి శ్వేతచ్ఛత్రముపై
కేంద్రీకృత మగుటచే శ్వేత - కనిణ - ధ్వని ముత్తన్న మయ్యెను. రాజువ్యాధి
తొలగిపోయెను. అతడు సంశుష్టచిత్తుడై శయ్యమీదినుండి లేచి “ఎందరి
వైద్యులు చికిత్స చేయలేక పోయిరి. కాని పండిత బ్రహ్మచారి తనజ్ఞానషధిచే
నన్ను రోగవిముక్తుని చేసినాడు” అని ప్రియాలాపము లాడుచు రః గాథ పలికెను :

వేనకు వేయిగా విలువ కలిగినవి
పల్కుగాథలు నుహా బ్రహ్మ యెన్నిదియుః
అష్టనహస్రమ్ము లంగీకరించు
భవదీయవాక్కు శుభప్రద మగును.

విని బీధినశ్శ్వ దీగధ పలికెను :

వేయితోడను పదివేలతో నె న
పని యేమియును లేదు : ప్రబలకామములు
నంతినుగాథతో నంత మొందినవి.

రాజు మిక్కిలి ప్రసన్నుడై బీధినశ్శ్వని ప్రశంసించి రఃగాథ పలికెను :

రఃమాణవకముని యెరిగినవాడు
సర్వంబు, శ్రేష్ఠండు, సకలదుఃఖముల
కారణం బగు తృష్ణ కనుగొన్నవాడు.

“మహారాజా, అప్రమత్తుడవై ప్రవర్తింపుము” అని బీధినశ్శ్వడు ధర్మీప
దేశము చేసి, ఆకాశమార్గమున హిమాలయము చేసి ఋషి ప్రవ్రజ్య కావించి యప
జ్జీవము బ్రహ్మవిహారములను భావించుచు తుదకు బ్రహ్మలోకగామి యయ్యెను.

శాస్త్ర ధర్మీపదేశము చేసి “భిక్షువులాం, పుర్యముకూడ నేను రఃవిధ
ముగా ధర్మీపదేశము చేసి రఃబ్రహ్మణుని విగతశోకుని కావించితిని” అని జాతక
ములు సరిపెట్టెను. ఆ కాలమున రాజు రః బ్రహ్మణుడే: పండిత బ్రహ్మచారి నేనే.

4౯౯. జననంగ జంశకము

శిశు జేతవనమున విహారము చేయుచు కన్లనరేకునకు ఉపదేశమిచ్చుటకై చెప్పినది.

వర్ణమున కథ

ఒకప్పుడు రాజు ఐశ్వర్యమదమస్కుడె, కామభోగిన క్కుడె, న్యాయవిచారణము చేయక బుద్ధసేవకుకూడ వివేచకుడెను; ఆయన కొకనాగు దళబలధారి జ్ఞు ప్పికి వచ్చెను; ఈ స్థకు ప్రణమిల్లుటకై రాజు పెందలకడనే భోజనము చేసి ఉత్సవరథమెక్కి విహారమునకు జని ఈ స్థకు ప్రణమిల్లి ఒక ప్రక్కన తిరుగుచుండెను.

“మహారాజు, ఎ ర్థ మేమి? కనబడి చాలకాల మయినది” అని ఈ స్థ పలికెను. “భ న్నే, కార్యభారముచేత బుద్ధసేవకై వచ్చుటకు అవకాశము లేక పోయినది.”

“మహారాజు, ఉపదేశకుడు సర్వజ్ఞు డగుబుద్ధుడు స్థిరరూపమున విహారమున నివసించుచుండగా నీవు ప్రమత్తుడవగుట ఉచితము. రాజు రాజ్యములందు అప్రమత్తుడై యుండవలెను. రాష్ట్రములీని ప్రజలకు రాజు తల్లివలె తండ్రీవలె నుండవలెను. నాలుగు అగులలతో పడక, దళరాజధర్మములకు విరుద్ధముగా ప్రవర్తించక, పరిపాలన చేయవలెను. రాజు ఛార్మికు డయినపిదప అతనిపరిషత్తుకూడ ఛార్మిక మగును. నీవు నాయనశాసనమున ధర్మమునిరముగా పరిపాలన చేయూ పక్షమున ఆశ్చర్య ముండదు. పూర్వకాలమున అనుశాసకులగు నాచార్యులు లేకున్నను పండితులు స్వబుద్ధిచే త్రివిధ సుచరిత్ర ధర్మమునందు ప్రతిష్ఠిస్తూలే లోకులకు ధర్మపదేశములు చేయూ పరిషత్తుతోకూడ స్వర్గము చేరిరి” అని, అతని ప్రార్థనపై ఈ స్థ పూర్వజన్మకథ చెప్పెను :

అతీతకథ

పూర్వకాలమున పరాజినితో బ్రహ్మదస్సుడు రాజ్యము చేయునపుడు బింధి నశ్శువును పట్టుదేవి కడుపున పుట్టినాడు. అతనికి జననంధకుమారు డని పేరు

పెట్టిరి. అతడు పెరిగి పెద్దవాడై తక్షణిలకు జని సమ స్తవిద్య లభ్యసింది మరలి వచ్చిన పిదప రాజు చెరనొలలనుండి ఎల్లరను విడిపించి కుమారుని ఉపరాజును చేసెను. కాలక్రమమున తండ్రి గతించినపిదప అతడు ప్రభువై నగరద్వారముల నొల్గింటికడను. నగరమధ్యమునను, రాజద్వారముకడను ఆరుదానశాలలు నిర్మించి ప్రతిదినము ఆరులక్షలమందికి దానము లిచ్చి సమ స్త జంబూద్వీపము మారు మ్రోగు నట్లు మహాదానము ప్రారంభించెను. అతడు చెరనొలల నన్నిటిని ఒక్కమారుగా తెరపించి పశుపథ చేయ ప్రదేశములను నిర్మూలనము కావించెను. అతడు బారులు గ్రహించువిషయముల ద్వం తోకులతో వ్యవహరించుచు పంచశీలముల ఎలనము చేయుచు ఉపాసనప్రతము ఎటించుచు ధర్మమునిరముగా రాజ్యము చేయ జొచ్చెను. నడుమనడుమ అతడు రాష్ట్ర ప్రజలను సమావేశ పరచుచు, వారి కుపదేశము లిచ్చుచు లోకమును శీలవంతము చేయుచుండెను. "దానధర్మములు చేయుడు, నదా బారులు కండు, ధర్మమునిరముగా మోమిపనులను, వ్యాపారములను నడపుడు; చిన్నతనమునుండియు విద్య లభ్యసింపుడు; ధనార్జనము చేయుడు; అన్యత సాక్ష్యము మొదలగుపనులు చేయవలదు. కుక్కలు కావలదు, ప్రచండస్వభావులు కఠోరులు కావలదు. తలిదండ్రుల సేవలు చేయుడు, పెద్దల నాదరింపుడు" అని ఆతనియుపదేశములు. ఒకపుర్ణిమనాడు ఉపాసనప్రతధారణ చేసి లోకులకు అధిక తర కల్యాణము సమకూర్చు నెంచి వారల నప్రమత్తులచేయ నెంచి ధర్మప్రదేశము చేయకొక్కతే నగరమున బాట బంచి, రాజీవానము మొదలు నగరవాసులను సమావేశ పరచెను. రాజప్రాంగణమున రత్ననిర్మితస్థై అలంకృత స్థానమంటపము క్రింద ఏర్పరచిన పీఠముపై కూర్చుండి "నగరవాసులారా, బాధించు ధర్మము లను, బాధింపని ధర్మములను మీ కుపదేశింతును. అప్రమత్తులై చెవి యొగ్గి శ్రద్ధతో వినుడు" అని ప్రారంభించెను.

శాస్త్ర సత్యపుత్ర మగు ముఖరత్నమును తెరిచి కన్యలనరేకుని సూచనపై ముగురస్వరమున రః గాథలు పలికెను :

ప్రభు జనసంగుండు పలికినా డిట్లు
ప్రథమమ్మునందు రః పది చేయకున్న
తప్పగువీ అనుకాపంబు మిగుల.

ఆదిలో ధనసంగ్రహంబు కావంప
కుంటచే లేవడి నందుచు తుదకు
బహుళవశాత్తప భరితు డా నరుడు,

అదిలో శ క్తియున్నప్పుడే విద్య
నభ్యసించక యెట్టి దై నను తుదకు
బహుళపశ్చాత్తప భరితు డ నరుడు.

తూమ్రవాడను నేను దింగతూనికను
బాడీలు చెప్పెడివాడను నేను
చండకతిర భావుండ నే ననుచు
బహుళపశ్చాత్తపభరితు డ నరుడు.

అదిలో నే ప్రాణిపంతను, దుష్ట
మానసుండను, దగుహీనుండ ననుచు
బహుళపశ్చాత్తప భరితు డ నరుడు.

అపరిగృహీత లై నట్టిఖమినులు
ఉన్నను నా కెంద, రుచితము మాని
పరభామినులవెంట బడినాడ ననుచు
బహుళపశ్చాత్తప భరితు డ నరుడు.

అన్నీదకములు నా కధికంబు గానె
యున్నను దానంబు లింకగలే దనుచు
బహుళపశ్చాత్తప భరితు డ నరుడు.

నాకు విశేషధనంబు కల్గియును
తల్లిదండ్రులను నెంతయు వృద్ధు లై న
వారిని బిక్షింప నేర నటంచు
బహుళపశ్చాత్తప భరితు డ నరుడు.

అనుశాసకుండు, నాకాచార్యు, దన్ని
వాంఛలు నెరవేర్చువాడు నతండ్రిః
ఇట్టివానిని గౌరవింప నటంచు
బహుళపశ్చాత్తప భరితు డ నరుడు.

శ్రమణులు బ్రహ్మణుల్ నద్వ ర్థనులను
పండితజనుల నుపాసించ ననుచు
బహుళపశ్చత్సప భరిశు డ నరుడు.

శంతులు అపనుల్ సజ్జనుల్, పారి
సేవలు కల్యాణసిద్ధి బాగుకము
లబ్ధిరిసేవ చేయగ నైతి నడుచు
బహుళపశ్చత్సప భరిశు డ నరుడు.

నలుపుచుండు నెవండు శ్రద్ధతో వీని
నాతండు కృతకృత్యు డగు యార్థముగ
ఆతని కుండవీ దనుతాపబాధ.

ఈ విధముగా పక్షమువరకును ఉపదేశ మిచ్చెను. లోకు లాయుపదేశము
సారముగా ప్రవర్తించుచు శుద్ధకు స్వర్గము లుంఱి.

ఈ స్థ ఇట్లు ధర్మోపదేశము చేసి, “మహాంజు, ఈ ప్రకారముగా పూర్వ
కాలమున పండితులు ఆచార్య రహిత మైనను తమబుద్ధిబలముచే ధర్మోపదేశ
మిచ్చిలోకులను స్వర్గములుగా సిద్ధము చేసిరి” అని జాతకములు సరిబోల్చెను.

“ఆ కాలమున పండితపరిషత్తు, ఇప్పటిబుద్ధపరిషత్తు; జననంధంజు నేనే.

౧౭౭. సుసంకల్ప బాహుము

ఇంక జేతవనమున విహారము చేయుచు లోకకల్యాణమును గూర్చి చెప్పినది.

పరమన కథ

ఒకనాడు భిక్షువులు ధర్మనభలతో గూరుచుండి దళబలధారికి గల పరివహార తత్పరత్వమును కనియోడుచుండిరి. “అయ్యుష్మంశులాం, ఇంక లోకహితముతో మగ్నులై, తమవిశ్రాంతిని గూడ విడిచి స్వయముగా నమ్యక్ నంబుద్ధి పొందియు ఎంతలు చీవరములు పట్టుకొని ౧౮ యోజనములు దూరము చని, పంచవర్గీయ స్థవిరులకు ధర్మోపదేశము చేసి పక్షమున పంచమినాగు అనాత్మలక్షణము నువదేశించి ఎల్లరకు అర్హత్వము కలిగించి, డిరువేలవనమునకు జని శివలింగమంది జటిలతపస్సులకు ప్రతిహార్యము చూపి ప్రవజింప జేసి గయశీర్ష పర్యవసమున “ఆదిత్యపర్యాయ” సూత్రము నువదేశించి, ౧౦౦౦ మంది జటిలులకు అర్హత్వ మొనగి మూడగవ్యూతు లెదురు పోయి మహాకళ్యాణపునకు స్వగతము పలికి, అతనికి మూడు డివదేశము లిచ్చి భోజనానంతరము ఒంటిగా ౬౪ యోజనములు వెళ్ళి పుక్కుతోడి కులపుత్రునకు అనాగమిఫల మొనగి, మహాకప్పినునకు ౧౭౦ యోజనములు చని - అర్హత్వ మొనగి, భోజనానంతరము ఒంటిగా ౧౦౦ యోజనములు చని మహాచండు డయిన అంగుళిమాలకు అర్హత్వ మొనగి, శివ యోజనములు చని ఆలవక్కునకు శ్రీతప త్తిఫల మొనగి, కుమారునకు కల్యాణ మొనగి, త్రయస్త్రింశ భవనమున శివ మానము లున్నప్పుడు ౮౦ కట్ల దేవతలకు ధర్మ జ్ఞానము కరపి, బ్రహ్మలోకము చని బ్రహ్మకు మిథ్యాదృష్టి తొలగించి ౧౦,౦౦౦ మంది బ్రాహ్మణులకు అర్హత్వ మొనగెను. ఆయన ప్రతితత్పరము మూడునుండలములుగ పర్యటనము చేయుచు తగినజనులకు శరణములు, శీలములు, మార్గ ఫలము నిచ్చుచున్నాడు. ఆయన నాగ, గరుడ ప్రభృతులకు వివిధోపకారములు చేయుచున్నాడు” అనుచుండిరి. ఇంక అచ్చటి కరుదెంచి, విషయము గ్రహించి “భిక్షువులాం, ఇందులో సాశ్చర్యము లేదు. ఇప్పుడు నేను బుద్ధత్వమును పొంది, లోక కల్యాణము చేయుచున్నా ననుటలో ఆశ్చర్య మేమియు లేదు. నేను పూర్వ

జన్మమున లాగముకుద్దనే ఉన్నపుడుకూడ లోకకల్యాణము చేయుచుంటిని” అని పుర్యజన్మకథ చెప్పెను.

లాతీత కథ

పుర్యము కాశ్యప సమ్యక్ సంబుద్ధుని కాలమున కుశీనరు డను లాజు వరి ఎలనచేయుచుండెను. కాశ్యపుని చతుస్సత్యోపదేశముచే జనులు బంధనవిముక్తులై నిర్విణనగరమున ప్రవేశించిన తరువాత బహుకాలమునకు బుద్ధశాసనపతన మేర్పడెను. భిక్షువులు ఇరువదియొక్క విధముల అనుచితోపాయము లవలంబించి జీవనార్థము సంపాదన చేయజొచ్చిరి. భిక్షులుకు సంసర్గము చేసి పుత్రీపుత్రులను పోషింపజొచ్చిరి. భిక్షువులు భిక్షుధర్మమును, భిక్షుణులు భిక్షుణీధర్మమును. ఉపాసకులు ఉపాసకధర్మమును, ఉపాసికలు ఉపాసికధర్మమును, బ్రాహ్మణులు బ్రాహ్మణధర్మమును విడనాడి లోకులలో ననేకులు ‘దశఅకుశల’ కర్మలు చేయసాగిరి. మృతి నొందినవారు నరకగాములైరి. నూతనదేవపుత్రులను గానక దేవ లాజు శక్రుడు మానవలోకము వైపు దృష్టి మరల్చగా జనులు నరకమున నుద్భవించుచున్నట్లు గోచరించెను. శాస్త్రశాసనము పతన మయ్యె నని తెలిసికొని శక్రుడు తనలో “ఏమి చేయుదును?” అనుకొనగా ఉపాయము తోచినది. లోకులను బెడరించి భయపెట్టి వారు భయభ్రాంతులై నట్లు తోచిన పిదప వారల నురడించుచు ధర్మోపదేశము చేయవలెను. అధఃపతన నైనబుద్ధశాసనమును వేయినంతపురముల వరకు ప్రచారములో నుండునట్లు పె కె త్వవలెను. ఇట్లు నిశ్చయించుకొని ఆయన మాతలిని నల్లని కుక్కగా మార్చెను. దానికి నాలుగుపెద్దకోరలనుండి కాంశులు వెలువడుచుండెను. దానిని చూచినంతనే గర్భిణులకు గర్భాపాత మగునంతభయం కరముగా, మంచివంగనము గల గుర్రమంత యెత్తుగా నుండెను. అతడు దాని శరీరమున ఐదుచోట్ల ఐదుకట్లు కట్టి ఎర్రనిపూదండలు వేసి త్రాటికొన తనచేత పట్టుకొని రెండు కాపియవస్త్రములను వెంట్రుకలవెనుక కట్టి ర క్షపుష్పమాలికలు ధరించి, ప్రవాళవర్ణము గలత్రాడు కట్టిన ధనుస్సు పట్టుకొని, వజ్రమువలె కొనలు గల బాణములను వేశ్యపై త్రిప్పుచు వ్యాధివేషమున నగరమునకు యోజనదూరమున నేల్లపై దిగెను. “లోకము నశించిపోవుచున్నది” అని మాగునిర్లు కేకవేయగా లోకులు భయభ్రాంతులైరి. ఆవల నాతడు నగరము చేరి వెనుకటివలె కేక వేసెను. జనులు శునకమును చూచి భీతి చెంది లాజున కీసమాచారము తెలిపిరి. లాజు శీఘ్రముగా నగర ద్వారములను మూయించెను. శక్రుడు వదునెనిమిదిమూరల యెత్తు

గల గోడ కుక్కతోగుండ దుమికి నగరమున ప్రవేశించెను. జనులు ప్రాణభీతిచే పరుగెత్తి తమతమయిళ్ళలో దూరి తలుపులు మూసికొనిరి. మార్గమున కొనబడిన వారి నెల్ల కృష్ణశునకము వెంట నంటి భయపెట్టి నొగెను. ఈ విధముగా వాగు లంజ భవనము చేరిరి. ప్రాంగణమున నున్నవారు ప్రాణభయముచే లంజభవనములోనికి పరుగెత్తి తలుపులు మూసిరి. ఉసీనర ప్రభువు గుండ రాజివాసమును వెంట గొని మేడయెక్కెను. మహాకృష్ణశునకము ముందుకాలు పెత్తెత్తి తలుపురెక్కపె నుంచి గట్టిగా మొరగెను. ఆ ధ్వని క్రింది ఆవీచీనరకము వరకును, పైన భాగమువర కును వ్యాపించెను. చక్రవాళ మంతయు ఒకేధ్వని అయ్యెను. (పున్నకజాతకములో పున్నక లంజధ్వనియు, భూరిద త్లజాతకమున సుదస్సన నాగలంజ శబ్దమును ఈ మహాకృష్ణశునకమున శునకశబ్దము ఈ మాడుధ్వనులు జంబూద్వీపమున మహా శబ్దముగా పరిణమించినవి.) జనులు శక్తునితో మాటాడుటకుగూడ శక్తి లేనంత భయభ్రాంతు లైరి. లంజమాత్రము స్థైర్యమువహించి శాంతముగా ద్వారము తెరచి శక్తుని సంబోధించి “వ్యాధా, నీకుక్క ఏల మొరిగినది ?” అనెను.

“అకలి గొనుటచే.”

“అట్లైన దీనికి భంజనము పెట్టించెద” నని లంజ తనకును, భవనములోని వారికిని వండిన యాహారపదార్థములను తెప్పించి పెట్టించెను. కుక్క ఒక్కపట్టున వాటిని భక్షించి మరల మొరగనిగెను. లంజ మరల ప్రశ్నింపగా “నీకుక్కకు అకలి తీరలే” దని వ్యాధుడు సమాధాన మిచ్చినంతనే లంజ హస్తాన్ని మొదలగు వానికి సిద్ధము చేయించిన ఆహారపదార్థములను కుక్కకు పెట్టించెను. శునకము వానిని ఒక్కపట్టున భక్షింపగా, నగరమున వండిన యాహార మంతయు తెప్పించి కుక్కకు పెట్టించెను. దానిని గూడ శునకము ఒక్కపట్టున భక్షించి ‘భాభా’ ధ్వని చేయనిగెను. లంజ చూచి “ఇది కుక్క కాదు, యక్షుడు. దీనిని కొనివచ్చుటకు కారణ మడిగెద” ననుకొని బెదరుతో ప్రశ్నించువాడై ఈ గాథ పలికెను:

కాలవర్షంబుతో కడుభీకరంబు,
పంచప్రదేశాలబద్ధంబు త్రాట,
తెల్లదంతాలతో ధీర, యీకుక్క
బహుళతేజశ్శాలి భవదీయ మగున ?

విని శక్తు డీగాథ పలికెను :

ఇది జంతువులకోసం ముదయింపలేదు
జనములకును హాని జరుగుచున్నపుడు
ఓడిసీనర, కృష్ణ ఉన్ము క్ల మగును.

అంతట రాజు “వ్యాధి, రోగి సీకుక్క అందరిమాంసము తినునా ? ఈ
సీశ శువుల మాంసమే తినునా ?” అనెను.

“మహారాజా, శ శువుల మాంసమే.”

“సీశ శువు లెవరు ?”

“మహారాజా, అధర్మన క్ల లగువారు, అధర్మచరణులు.”

“ఎరిని మాకు చూపగలవా ?”

దేవరాజు అట్టివారిని చూపువాడే యీ గాథలు పలికెను :

తల ముండితము చేసి, అల్పి చీవరము
కేల బిజాపాత్ర గీలించునట్టి
శ్రమణుండు హలముతో క్షమ దున్నునపుడు
ఓడిసీనర, కృష్ణ ఉన్ము క్ల మగును.

తల ముండితము చేసి అల్పి చీవరము
కేల బిజాపాత్ర గీలించునట్టి
శ్రమణతపస్వి సంసారి యైనపుడు
ఓడిసీనర, కృష్ణ ఉన్ము క్ల మగును.

జడలతో పొడవైన శ్మశువుతోడ
మలినమ్ముల దంతములతోడ శతుగు
వడితో అప్పుపై బ్రదుకుచున్నపుడు
ఓడిసీనర, కృష్ణ ఉన్ము క్ల మగును.

వేదంబు శ్రావణంబు విన్నపుడు నేర్చి
గ్రహించి భృతి యజ్ఞకార్యంబు చేయ
ఓడిసీనర, కృష్ణ ఉన్ము క్ల మగును.

ధన మున్నుమనుజుండు తలదండ్రులై న
వృద్ధులయెడల నశ్రద్ధ వహించి

ఎట్టిపీషణ తలపెట్టని యపుగు
ఓడసీనర, కృష్ణ ఉన్ము క్ల యగును.

మూర్ఖులు మీ రని ముదునలితల్లి
దండ్రిల దూషించు తరుణమ్మునందు
ఓడసీనర, కృష్ణ ఉన్ము క్ల యగును.

మేన తల్లకడును, మిశ్రునిభార్య
కడుకును, గురువత్నికడుకును నరుడు
నద్బుద్ధి కోల్పోయి చనుచున్నయపుడు
ఓడసీనర, కృష్ణ ఉన్ము క్ల యగును.

తాళును ఖడ్గంబు బాలిచి, జన్ని
గట్టు త్రోవలు దోచుకొలంబునందు
ఓడసీనర, కృష్ణ ఉన్ము క్ల మగును.

లావుచేతులు కోమలం బగుచర్య
మున్నట్టి ధనికు డయోగ్యునరులను
గూడి యావల విడనాడెడి వేళ
ఓడసీనర, కృష్ణ ఉన్ము క్ల యగును.

అశుభచింతకులు మాంసపులు మిగుల
వంచకుల్ లోకన వర్ధించు నపుడు
ఓడసీనర, కృష్ణ ఉన్ము క్ల యగును.

ఇట్లు పలికి అతడు “మహాజ్ఞ, వీరు నాశస్త్రపులు” కుక్క అధర్మ
మాచరించువానిని మింగివేయు” నని సూచించెను ఆవల జనసమూహము భయ
క్రంత్ర మొనపిదప మెడ నున్న అబ్బిని లాగి కుక్కను కూర్చుండ బెట్టి, వేటగాని
వేషమును వీడి నిజశక్తిచే ఆకనమునకు తళుక్కు మని ఎగిరి “మహాజ్ఞ, నేను
దేవేంద్ర శక్రుడను. ఈ లోకము చెడిపోవు నని తెలియవచ్చినది. ఇపుడు చనిపోయిన
పారు అధర్మచరణు లగుటచే నరకమునకు పోవుచున్నారు. దేవలోకము ఇంచు
మించుగా ఖళి అయినది. ఇకనుండి అధర్మచారుల వర్ధన మెట్లుండునో చూచె
దను. నీవు అప్రమత్తుడవై యుండుము.” అని జ్ఞప్తియం దుంచుకొన దగిన
వాలుగు తమగాధలంబుల ధర్మపదేశము చేసి, నూనపులకు ధర్మశీలము ప్రతి

ష్ఠించి, పతనస్మృతి మగుబుద్ధజనమును మరి వేయినవత్సరముల వరకు నిలిచి యుండునట్లు ప్రతిష్ఠించి, మాతలిని వెంట గొని నిజనివాసస్థానమునకు జనెను.

శాస్త్రరః ధర్మపదేశము గొవించి “భిక్షువులాం, నేను పూర్వమే తోక కల్యాణము చేసితిని.” అని జాతకమును సరిచేసెను. ఆ కాలమున మాతలి ఆనందుడు; శక్తుడు నేనే.

0

౨౭౬. కసియు జాతకము

ఈ జాతకము సుధాభిజన జాతకమున (525) వచ్చును.

౨౭౭. మిండక జాతకము

ఈ జాతకము పంచ-డిమ్మగ్గ జాతక(543) మున వచ్చును.

0

172. మహా పదుమ ఋషిత్వము

శ్రీకృష్ణ జేతవనమున విహారము చేయుచు చింతా మాణవికను గుర్చి చెప్పినది.

వర్తమన కథ

తథాగతుడు ప్రప్రథమమున బుద్ధత్వము పొందినపుడు ఆర్యభూములలో దేవమానవ శిష్యు లనేకులు లభించిరి. ఆయనగుణభ్యాతి వ్యాపించుటచే నక్కరాదులు వృద్ధి పొందినవి. సూర్యోదయ మయినంతనే విజుగురుల కొంతి మందగించి నట్లు తెర్చికులస్థితి మందగించెను. తమకు లాభనక్కరములు నష్ట మయినపుడు వారు గల్గిలలో గుమి గూడి పీఠపుజనులను సంబోధించి, “శ్రమణగోతముడే బుద్ధుడ, మేము కామా? ఆయనకు దానదులు చేసినంతనే మహాఫలము కలుగునా, మా కిచ్చిన కలుగదా? కావున మాకుగుండ దానధర్మములు చేయుగా” అని చెప్ప నొగిరి. వారెంత యాచించినను ఎవ్వరును దానము చేయరైరి. అప్పుడు వారు రహస్యముగా నొకచో జేరి, శ్రమణగోతమునకు చెడ్డపేరు వచ్చుటకును, ఆయన లాభనక్కరములు నష్ట మగుటకును ఏమి చేయవలెనని యోజించిరి.

ఆ కాలమున శ్రావస్థిలో చింతా మాణవిక అను పరివ్రాజిక యుండెను. ఆమె బాలచక్రనిది. దేవప్రీతితో ననూనమైనది. ఆమెశరీరమునుండి లావణ్యము వెలువడుచుండును. ఒకనాఁక వజ్రహృదయుడు ఇట్లాలోచన చెప్పెను: “శ్రమణ గోతమునకును మాణవికకును సంబంధము కలదని నింద మోపి, ఆయనలాభ నక్కరములను పీఠగోట్టుదము.” ఇది మంచియుపాయ మని అందరు నంగీకరించిరి. మాణవిక తెర్చికుల విహారమునకు వచ్చి ప్రణామము చేసి నిలుచుండెను. వారిమెతో మాటలాడలేదు. ఆమె వారితో “ఆర్యులారా, నేను ముమ్మారు ప్రణామము చేసినను మీరు నాతో మాటాడ లేదు. నావలన దోష మేమి?” అని యడిగెను.

“సోదరీ, శ్రమణగోతముడు మాకు శ్రమ యిచ్చుచున్నాడు. మాలాభనక్కరములు నష్టపరచుచు విహరించుచున్నాడు. నీకు తెలియదా?”

“ఆర్యులారా, తెలియదు. అయినను ఈ విషయమున నే నేమి చేయగలను?”

“సోదరి, మేము సుఖముగా నుండుట నీవు చూడ దలచితివేని, శ్రమణ గతమునితో నీకు సంబంధము కలదని నింద మోపి, అతనిలాభసామ్రాజ్యములు నాశము చేయవలెను.”

“ఆర్యులూ, మంచిది. ఇక భారము నాది. మీరు విచారింప వలదు” అని చెప్పి మాణవిక వెడలెను.

మాణవిక స్త్రీనూయలతో నేర్పరి. శ్రవస్థివాసులు జేతవనమున ధర్మీయ దేశము విని, వెలువడు నమయమునకు మాణవిక రంగులవస్త్రము ధరించి, గంధ మాల్యాదులు పట్టుకొని జేతవనమువై పు బోవుచుండెడిది. ఎవరైనను “రః వేశ ఎచ్చటికి బోవుచున్నవు” అని అడిగినచో “మీ తెండులకు ? నాయిచ్చ వచ్చిన చోటికి బోవుచును” అనెడిది. ఆమె జేతవనసమీపమున త్థేర్థికింపుమున ఒత్తి యంతయు గడిపి, ప్రతాపాలమున ‘ఉ త్తమవందనీయునకు వందనముచేసి వ త్తము’ అని నగరమునుండి బయలుదేరు డవినకులకు ఎదుడుపడి, జేతవనమున రేలు గడపి వచ్చుచున్నవలె కనబడెడిది. “నీ వెచ్చట నున్నవు ?” అని ఎవరైన అడిగినచో “నా నివాసముతో మీ కేమి పని ?” అనుచుండెడిది. రః విధముగా రమరమి మానముపైగా ప్రవర్తించుచు, జనులు తన్ను ప్రశ్నించునప్పుడు “జేతవన మున శ్రమణగతమునితో గంధకుటిలో ఒంటిగా నుండును” అని చెప్పుననినది. రః విషయము సత్యమా, అసత్యమా అనునందేహము సమాన్యజనులకు కలుగ జేసినది. ఆవల సూక్ష్మజనులు మానములపైటు ఎంతగడ్డపేలికలు కడుపుమీద కట్టుకొని గర్భవతివలె నటించుచు పైన ఎర్రనివస్త్రము కప్పుకొనెడిది. తనకు శ్రమణగతముని వలన గర్భము వచ్చినట్లు మూర్ఖులకు విశ్వాసము కలిగించెడిది. ఇట్లు తమ్మిదిమానములు గడచినపిదప మాణవిక కడుపుమీద కాయ్యచట్టము కట్టుకొని పైన ఎర్రనివస్త్రము కప్పుకొని విక్రీలి బడలినదనివలె నడచుచు సాయం కాలము జేతవనములో ధర్మసభకు బోయెను. అచట అలంకృత ధర్మసనమున గురువుండి తథాగతుడు ధర్మీయదేశము చేయుచుండెను. మాణవిక అచ్చటికి బోయి చంద్రునిపై బురద చల్లరితిని మెలగుచు, పరిషన్నధ్యమున నున్న తథాగతుని యెదుటికి బోయి నిందించుచు, “మహాశ్రమణ, నీవు లోకుల కుపదేశముమాత్ర మిచ్చువు. నీవాక్కు మగుర మైనది. దంతములు మిలమిలలాడుచుండును. నేను నీవలన గర్భము ధరించి నిండుచాలాల నైతిని. నీవు నాకోసము ప్రసూతిగృహ దులు పంపుచు చేయదలచితివో తలపవో తెలియదు. స్వయముగా చేయవేని నీవరి

జనునిచేతనో, కోసల నరేశునిచేతనో, అనాధ పిండకునిచేతనో, మహాఉపాసక విశాఖచేతనో యీ బాలకు కావలసిన యేంపుటు చేయింపుము. నీకు రమించుట తెలియను. కాని పురుడు పోయించుట తెలియదు.” అనెను.

తథాగతుడు ధర్మనభ సాపి, “సోదరీ, నీవు వలికినది సత్యమో అసత్యమో సాకును నీకును తెలియను” అని సింహగర్జనము చేసెను.

“అవును శ్రమణా, నీతెలివితో సాతెలివితో ఇది జరిగినది.”

౮ సమయమున శక్రునిపీఠము వేడి యెక్కిెను. చింబామాణవిక తథాగతు నిగ్గపె అసత్యారోపణము చేసిన దని గ్రహించి దానిని పరీక్షించుటకై నలుగురు దేవపుత్రులతో శక్రుడు ధర్మనభకు వచ్చెను. వారు నలుగురు నాలుగు చుండుపిల్లల రూపములు ధరించిరి. మాణవిక పిట్టపై కట్టిన కొయ్యవట్టపు త్రాడు నాలుగుగ్గె పులను చుంచులు కటక్కున కొరికినవి. గాలివలన ఆమె కప్పుకొన్న వస్త్రము తొలగెను. తోడనే కొయ్యవట్ట మామెపాదములపై బడగా, కాలివ్రేళ్ళు తెగిపోయినవి. జను లామెనె తిగ్గపె నుమిసి, మట్టిబెడ్డలు విసిరి, కర్రతో కొట్టుచు, జేతవనమునుండి గూవలకు నెట్టుచు “దొంగ్గుకొంలా, సమ్యక్ సంబుద్ధునిగ్గపె దోషారోపణము చేయుచున్నావా?” అని తిట్టిరి. ఆమె తథాగతుని చూపుమేర దాటి పోయినంతనే పాదములక్రింది భూమి విచ్చుకొని, అవీచీనరకమునుండి అగ్నిజ్వాలలు బయలుదేరెను, ఆమె వానితో గుడి అవీచీనరకమున బడెను.

అన్యతైర్థికులకు లాభసత్కారములు కట్టుపడిపోయినవి. దశబలభారికి లాభసత్కారములు హెచ్చెను. మరునాడు ధర్మనభలో భిక్షువులు “అయోష్మంతు లాం, మహాగుణవంతుడే అగ్రహజ్యుడైన సమ్యక్ సంబుద్ధునిగ్గపె చింబామాణవిక మిథ్యావపాదము మోపి వివాళము పొందినది” అనుచుండగా శాస్త్ర అదర్శి జని ఏమి సంభాషించుచున్నారని యడిగెను. వారు ఫలాని విషయ మని చెప్పిరి. అప్పుడు శాస్త్ర “భిక్షువులాం, రూమె ఇప్పుడే కారు, పూర్వముకూడ నాగెదోషారోపణము చేసి, వివాళము చెందినది” అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము బాంజిసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ, బోధినత్వ వాయన పట్టపురాజి కడుపున పుట్టెను. శిశువుముఖకాంతి పద్మకాంతితో సమాన

మూగు నుండుటచే నతనికి వద్దకుమారు డని పేరు పెట్టిరి. అతడు పెరిగి పెద్దవాడయినపిదప, అన్నివిద్యలు నేర్చెను. అవల నతనితల్లి చనిపోయెను. రాజు మరల పెండ్లి చేసికొని, ఆమెను వట్టపురాణిని చేసి, కుమారుని ఉపరాజును చేసెను.

కొంతకాలమునకు రాష్ట్రములో నుప్పత్తిలిన తిరుగుబాటు నణచుటకు బయలుదేగును, “భద్రే, నీ విచట నుండుము. నేను పోయి తిరుగుబాటు నణచి వచ్చెదను” అని పలికెను. రాజు “దేవా, నేను ఒంటిగా నిచట నుండజాలను. మీవెంట వస్తూ” ననెను. యుద్ధప్రాంతములోని యపదలను వివరించి రాజు “నేను వచ్చువరకును నీవు నిశ్చింతముగా నుండుము. ఆలసింపక నీకు ఉపచారములు చేయుటకై వద్దకుమారుని నియోగించి పోవుచున్నాను” అని వెడలెను.

దండయాత్ర చేసి రాజు శత్రులను ఎర్రద్రోలి జనపదమును శాంతపరచి మరలి వచ్చి నగరముచెలువల విడిసెను. తండ్రి మరలి వచ్చినవార్గ తెలియగానే బోధిన స్వగృహ నగరమలంకరింప జేసి, రాజభవనము పరిష్కృతము కావించుటకై రాజేకడకు జనెను. ఆమె యతనిరూపమునకు ముగ్ధులయ్యెను. బోధిన స్వహృదయము ననుసరించి “అమ్మా, నీకు నే నేమి సేవ చేయుదును?” అనగా రాజు “నీవు నన్ను అమ్మా అనుచున్నా!” అని అతనిని చేతితో పట్టుకొని “శయ్యమీదికి రమ్మ” అనెను. “ఏమి చేయుదును!” “రాజు వచ్చువరకును మనము క్రిడింతము.” “నీవు నాకు తల్లివి, స్వామినివి. పెండ్లి యయిన వనితను నేను కన్నెత్తి చూడలేదు. నీతో నికృష్టకార్య మెట్లు చేయుదును?” ఆమె రెండుమూడు సార్లు కోరినను అతడు వినలేదు. అప్పుడామె “నామాట వినవా?” అనెను. “వినను.” “అయినచో రాజుతో జెప్పి నీశిరస్సు ఖండింపజేసెదను” అని యామె బెడరించెను. “నీ యిష్టము వచ్చినది చేయింపవచ్చును” అని బోధిన స్వహృదయము ననుసరించి చేసి వెడలిపోయెను.

అవల రామ “ఇతడు ముందుగా పోయి యానంగతి రాజుతో చెప్పినచో నాప్రాణములు దక్కవు. నేనే ముందుగా జెప్పెదను” అనుకొని భీజనము మాని మాసినపాతబట్టలు కట్టుకొని గోళ్ళతో నాడల్లిపై గీరుకొని, రాజు యొక్కడ అని రాజు ప్రశ్నించినచో జబ్బుగా నున్నదని చెప్పవలె నని పరిచారికల కాన తిచ్చి రంగగ్రస్తులవలె పండుకొనెను. రాజు నగరప్రదక్షిణము చేసి, అంతఃపురములోనికి వచ్చి రాజు యొక్కడ అని విచారించగా, జబ్బుగా నున్న దని సమాధానము వచ్చెను. అంతట రాజు శయనగారమునకు పోయి రాజుని రెండుమూడుసార్లు

“దేవీ, జబ్బుగా నున్నా?” అని ప్రశ్నింపగా, “చెప్పట కే నున్నది? మౌన మవలంబింపవలెను. ప్రాభవము కల సావంటిస్త్రీకే ఇట్లుయినప్పుడు ఇతరులసంగతి యే మనవలెను?” “ఎవనివలన నీ కీబాధ కలిగెను? చెప్పుము, వానిశిరస్సు ఖండించెదను!” “నుహంజు, మీరు నగర మెవరికి సమర్పించి బ్రీయినారు?” “పద్మకుమారునకు.” “అతడు సానివాసమునకు వచ్చినాడు. నేను నీకు తల్లిని, ఇట్లు చేయఁడు అని చెప్పినాను. నాకంటె రాజువడు? శయనశాలముననే నీతో రమింతును అన్నాడు. నేను వల దనుచున్నాను. నాశిరసు వట్టుకని ఇటు నటు లాగినాడు. తనమాట వినకబింపుటచే నన్ను మోదినాడు”

రాజు విషసర్పమువలె బున కొట్టుచు విచారణ చేయకుండనే పద్మకుమారుని బంధించి తీసికొని రండు అని భటుల కాన తిచ్చెను. నగరము వెలుపల విడిసి యున్న యతనిని బంధించి మెడతో ఎర్రగన్నేరు పూలదండ వేసి పద్మవేషమున నతనిని తన్నుకొని వచ్చిరి. ఇది యంతయును రాజు చేయించిన దని బోధినత్వము గ్రహించి త్రోవతో “పురుషులారా, నేను దోషము చేయలేదు. అనపరాధిని” అని విలపించుచు నడచుచుండెను. నగరమున కల్లలము బయలుదేరెను. రాజుమాట విని రాజు పద్మకుమారుని సంహరింపనున్న దని జనులు దుఃఖించుచు, కుమారుని ఎడముల్పై బడి “స్వామీ, ఈ దండకర్మ మీవంటివారికి తగినది కాదు!” అని ఆక్రోశించిరి. రాజు చూచి కోప మాపుకొన లేక “వీడు రాజు కాకపూర్వమే రాజువలె సిద్ధ మునాడు. వీడు నాకుమారుడే యగునను పట్టపురాజుని కలుషితను చేసినాడు. వీనిని చిరప్రపంచమునుండి క్రిందికి ద్రోయుడు” అని భటుల కాన తిచ్చెను. బోధినత్వము రాజుతో “నాయనా, నే నపరాధిని కాను. నన్ను సంహరింపవలదు” అన్నను రాజు పెడచెవిని బెట్టెను. అంతఃపురములోని పదునారువేల స్త్రీలు “నాయనా, పద్మకుమారా, నీకు రాగూడనిది వచ్చినది!” అని విలపించిరి. క్షత్రియమహాశాలురు అమాత్యులు మొదలగువారు రాజుతో “దేవా, శీలవంతుడు, వంశబింపకుడు, రాజ్యాధికారి. స్త్రీమాటలువిని మీరు విచారణ చేయకుండ కుమారుని సంహరింపదగదు. ప్రభువు విచారశీలుడు కావలెను.” అని యిం గొధలు పలికిరి :

అల్పమో అధికమో అన్యదోషంబు

స్వయముగా రాజు విచారణనల్ప

కుండగా జేయుచో దండవ్యవస్థ;

ఏక్షత్రియుడు పరిక్షింపక దండ
న మ్మొసంగిన నిజన్నంబులోపలను
కంటకమ్మనో మక్షికమ్మనో మ్మింగు
పుట్టంగు డానగు బోలువాడగును.
దండ్య శిక్షింప, కదండ్య శిక్షింప
పథముతో మిట్టలు పల్లా లెరుంగ
జాలని జాత్యంగు బోలు నాతండు.

చిన్నవో పెద్దవో అన్నిసంగతులు
చర్చించి బాగుగా శాసించునతగు
ఎలన చేయగా జాలినవాగు.

ఉన్నతస్థానంబు నందడు జనుడు
కేవల మార్దవ భావంబుతోడ
గాని, కేవలముగా కఠినతం గాని
ఉభయానుసరణమ్ము యు కమ్ము సుమ్ము.

ఆర్ద్రత గలనేత అభిఘాతు డగును,
సరశేతరుం డైన శాస్త్రవవృద్ధి
కాపున మధ్యమార్గంబున జనుట
యు కమ్ము నృపతికి యెంచునెడల.

రాగపురిను డైన ఎగును వ్యక్తి
ద్వేషపురిను డైన బాపించు మిగుల
కాపున రాజ, స్త్రీకారణంబుగను
తగ దెంతనూ త్రము తనయు జంపింప.

ఈ విధముగా రకరకముల బోధించినను రాజు గ్రహింపలేదు; బోధినత్వగు
ప్రార్థించినను అతనివేడికోలు వినలేదు. కన్ను గానని రాజు మూర్ఖుడై కుమారుని
చోర ప్రవృత్తిమునకు గొనిపోయి క్రిందికి ద్రోయడని భటుల కానతిచ్చుచు ఈ గాథ
పలికెను;

ఒకవై పె యెల్లవా రొక్కతె యిమై;
కాన ఈయనుమాట గణించువాడ

పదుడోయి, చోర ప్రప-తంబు నుండి

వేగమే క్రిందికి వీని ద్రోయుండు.

ఇట్లు రాజు హుకగా పదునగువేల మంది స్త్రీలలో నొక రై నను సహింప లేకపోయిరి. నగరనివాసులు జుట్టు విరియబోసికొని, బాహువులు పై కె త్తి విలపింప నె-గిరి. వీరు శిక్ష సాపేక్షయగల రని భావించి రాజు తనయనుదరులవెంట జని, పద్మకుమారుని తలక్రిందులుగా బంధించి, ప్రపితమునుండి క్రిందికి ద్రోయించెను.

అతని మైత్రీభావన బలమువలన పర్వతదేవత భయపడ వల దని అతనిని రెండుచేసులలో నెక్కుకొని రాముని హస్తానికి దివ్యస్పర్శ యిచ్చి కందలోయలో నున్న నాగభవనమునకు గొనిపోయి నాగరాజు ఫణముకడ నిలిపెను. నాగరాజు బోధిసత్వుని నాగభవనమునకు దీసికొని పోయి తన సంపదలో అర్ధభాగ మిచ్చెను.

అత డచ్చట సంవత్సరకాల మున్నతరువాత మానవనివాసమునకు బోవుదు ననెను. ఎక్కడ కని నాగరా జగుగా “హిమాలయమునకు బోయి ప్రవ్రజించె దను” అని బోధిసత్వుడు చెప్పెను. మంచి దని నాగరా జతని మానవలోకము నకు గొనిపోయి, ప్రవ్రజ్యకు వలసినవస్తువులు సమకూర్చి నిజనివాసమునకు మరలి పోయెను.

బోధిసత్వుడు హిమాలయమున ఋషి ప్రవ్రజ్య స్వీకరించి కందమూల ఫలా గులు భుజించుచు అరణ్యమున నివసించుచుండెను.

పాపాణసీనివాసి యగువనచరు డొకనా డవటికి జేరి అయనను గుర్తించి “దేవా, తమరు మహాపద్మకుమారులు కారా?” అనెను. “అవును సోహ్యా!” వనచరుడు ప్రణామము చేసి కలదిదినము లచట నుండి, పాపాణసికి పోయి రాజుతో “దేవా, మహాపద్మ కుమారులు ప్రవ్రజించి హిమాలయమున పర్వకుటీరములో నున్నారు నేను వారినన్నిధిలో కలదిదినము లుండి వచ్చినాను” అని విన్నవించెను. “నీవు ప్రత్యక్షముగా చూచినావా?” అను రాజు ప్రశ్నకు అవు నని వన చరుడు ప్రశస్య తర మిచ్చెను.

ఆవల రాజు స్థానస్వముగా బయలువెడలి హిమాలయము చేరి, దండు విడిసి, అమాత్యనహతుడై పోయి, పర్వతాలవాకిట బంగరువిగ్రహమువలె నున్న బోధిసత్వుని జూచి ప్రణామము చేసి, ఒక ప్రక్కన గురుచుండెను. అమాత్యులు

కూడ ప్రజామము చేసి, కుశల మడిగి కూరుచుండిరి. బోధినత్వుడు రాజుకు కంద మూల ఫలము లిచ్చి కుశల మడిగెను. రాజుతనితో “నాయనా. నిన్ను లోయ లోనికి ద్రోయించినపుడు ఎట్లు జీవించితివి?” అని ఈ గాథ పలికెను :

బహుళములలోతు పర్వతంబుల లోయ,
బైటి కేతెంచుట భవ్య మైనది కాగు
చోర ప్రపాతన బాగు నిం ద్రోసిరే
బ్రదికియున్న వెట్లు ప్రాణముల్ కోల్పోక ?

అత డిట్లు సమాధాన మిచ్చెను.

ఆవిర్భవించువా డాపర్వతమునందు
బలవంతుడును శక్తి కలవాడు నగుండు
కొనిపోయె నాతండు తనఫణంబున నన్ను
ప్రాణముల్ కోల్పోక బ్రతికిన నందుచే.

రాజు జిల్లనెను :

రాజపుత్ర, ఇంక రమ్ము, నిం గొనిపోదు
రాజధానికి, నీవు రాజ్యపరిపాలనము
చేయవచ్చును నీకు క్షేమం బగునుగాక !
కాననాంతరమునం గావించునది యేమి ?

బోధినత్వు డిట్లు పలికెను :

న న్నుద్ధరించుకొన్నను మత్స్యంబు
గాలంబు మ్రింగగా జాలరి రక్త
బడిశంబు మెల్లగా విడిపించునట్లు.

రాజు జిల్లనెను :

దేని గాలంబుగా దెలిపెద వీవు ?
తలశువు దేని రక్తప్రయు క్షముగ ?
బయటకి లాగు పేటవంబో తెలుపు
యోచించి బాగుగా ను తర మిమ్ము.

బోధినశ్వుడు డిట్లు పలికెను :

కామభోగము లన్న గాలమ్ము మమ్ము,
ర క్కనంఱు క్కి శురంగ నాగములు
అ్యాగమే బడిశంపు తప్పించివేత
గ్రహింపవలయు నీ క్రమమును రాజ .

బోధినశ్వుడు రాజుతో “మహారాజా, నాకు రాజ్యముతో పని లేదు. నీవు రాజధర్మముల కవిరుద్ధముగా, అగతిగమనము చేయక ధర్మానుసారముగా రాజ్యము చేయుము” అనెను.

రాజు దుఃఖించుచు నగరమునకు మరలిపోవునపుడు అమాత్యులతో “ఇట్టి సమాచారము డగవు శ్రునితో వియోగ మేకరాజమున సంభవించినది?” అనెను.

“పట్టపుదేవి కారణమున.”

రాజు పట్టపురాణిని తల క్రిందులుగా కట్టించి చిర ప్రపాతమునుండి క్రిందికి ద్రోయించినపిదప నగరమున బ్రవేశించి, ధర్మానుసారముగా రాజ్యము చేసెను.

శాస్త్ర రూప్రకారముగా ధర్మోపదేశము చేసి, “భిక్షువులాం, రామే పూర్వము కూడ అన్యాయము చేసి వివాదము పొందినది” అని రాజు గాఢ పలికెను ;

తల్లి చింబ, దేవదత్తుండు తండ్రి,
నాగుండు పండితానందుండు, సారి
పుత్రుండు దేవత, భూపాలతనయు
దేను; జాతకము గ్రహింపు డీరీతి.

ఇట్లు శాస్త్ర రెండుజాతకములు సరిపెట్టెను.

479. మిక్కిమిక్కి జంశకము

శంకర కీసలనరేశున కువకారము చేయు అమాత్యుని విషయమై చెప్పినది.

వర్ణన కథ

అతడు రాజునకు విశేషముగా నువకారము చేయుచుండెడివాడు. రాజు అతనిని విశేషముగా ఆదరించుచుండెడివాడు. అతనికి అనంతము అతనిమనసును విరిచిరి. “దేవా, ఆ అమాత్యుడు తమహితచింతకుడు కాదు” అనిరి. రాజు అతనిని పరీక్షించి, అతనియొడ దోషము లేదని గ్రహించి, తనలో “ఈతనియందు నా కేమియు దోషము కానబడుట లేదు ఇతడు మిత్రమో శత్రువో తెలియు తెట్లు?” అనుకొని, దీనికి సమాధానము తథాగతునికన్న అత్యుత్తమము చెప్పజాలరని నిశ్చయించుకొని, ప్రాతఃకాలముననే భోజనము చేసి, శంకరనిధి కరిగి “భగవంతుని, అతడు మిత్రమో, శత్రువో తెలియు తెట్లు?” అని అడిగెను. “మహారాజా, పుర్యకాలమున పండితులు వివేకవంతులను రక్షింప మర్ది, వారు చూపిన మార్గమున జని శత్రువులను విడదీసి, మిత్రులతో సంగత్యము చేసిరి.” అని, రాజు ప్రార్థనపై పుర్యజన్మ కథ చెప్పెను.

సారాంశ కథ

పుర్యకాలమున వాంఛనీయ బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయునపుడు అయినకు అర్థధర్మమునకు డగు అమాత్యుడు గుండెను, ఉపకారియగు అమాత్యునకు విరుద్ధముగా కొందరు రాజుమనసు విరిచిరి. రాజు అతనియందు దోషము కానక “మిత్రుని గాని, శత్రువును గాని, ఎట్లు గుర్తింపనగును?” అని ప్రశ్నించువాడై ఈ గాథ పలికెను ;

ఎట్టి కర్మలు చేయునట్టివారలను
కొంచెం యునను నాలకించెను నైన
పితరులు కా రని గ్రహించుట తెట్లు
ధీయుతుం డగువాడు చేయు యత్నము ?

బిందినన్నుడు అమిత్రలక్షణములను సూచించుచు రః గాథలు పలికెను :

కంచ డుల్లాసంబు కనుగొనినపుడు

అభినందనము చేయ డంతికమందు

చూడుడు కంటితో సూటిగా నతడు

కుడు నీశ శ్రులతోడ నతండు

నీమిత్రజనముల నికటంబు చనడు

వారి ప్రశంసించువారి రిందిండు

నిందించువారలనే ప్రశంసించు

నిజరహస్యమును నీకు జెప్పండు

అన్యరహస్యంబు లంతటం దెలుపు

నక్కర్యములను ప్రశంస చేయండు

కొనియాడ డెంతటి గొప్పగుణము

అభివృద్ధి గనుగొన్న నప్రసన్నుండు

సుప్రసన్నుడు నష్టనూచన లున్న

సంభవించినవేళ సంతర్పణంబు

నిను విన్నవించును నిస్సంశయముగ.

పడునరు గుణములం బట్టి యమిత్ర

కంచి యైనను, నాలకించియు నైన

ధీమంతు డగువాడు తెలిసికో గలడు.

మిత్రుని లక్షణము రః గాథతో అడిగిరి :

ఎట్టికర్మలు చేయనట్టి వారలను

కంచి యైనను నాలకించియు నైన

హితులు వీరని గ్రహించుట కెట్లు

యత్నింగు మేధావి యగుపండితుండు ?

అంతట బిందినన్ను డీగాథలు పలికెను :

చను నీకు నెదురుగా, నవిధంబు చేర

అభినందనము చేయు, ఆనంద మొందు,

పాకుచో చేయును ప్రతిపందనమ్ము.

హిను డన్యదేశాల కేగినయపుడు
 వానిని స్మరించుచు; వచ్చినపిదప
 అభినందనము చేయు, ఆనంద మొందు,
 ప్రీతి చూపును, మాట ప్రయముగా బల్కు-
 నఱుని ప్రజ్ఞాది ప్రశంస కావించు
 అభివర్జనము చేయు నాతని పనులు.
 తనకు విందు లభించుతరుణమునందు
 నఱుగు లే కున్న విషాదంబు చెందు
 ఇత్యాదిలక్షణాల్ హినునందు దోను,
 కాంచి యెనను నాలకించియు నై న
 మిత్ర మెవ్వండో అమిత్ర మెవ్వండో
 ధీమంతు డగువాడు తెలిసికో వచ్చు.

రాజు బోధినత్వవనితో సంభాషించిన పిదప ప్రసన్నుడై అయినను విశేష
 ధనముతో బహుకరించెను.

శంస్ల ఇట్లు ధర్మపదేశము చేసి, “మహారాజా, ఈ విధముగా పుర్వము
 కూడ ఈ ప్రశ్న ముద్భవించెను. ఈ ముప్పదిరెండు లక్షణములతో మిత్రమిత్రు
 లను గురుతింపవచ్చు నని వండితులు చెప్పినారు” అని జాతకములు సరిపఱిల్పెను.

“అకాలమున రాజు ఆనందుడు; వండితమాత్యుడు నేనే.”

174. అంబ జనకము

శ్రీ జేతవనమున విహరించు దేవదత్తుని గుర్చి చెప్పినది.

వర్ణమున కథ

“నేను బుద్ధుడ నగుదును. శ్రమణగతముడు నా కులభ్యాయుడు కాదు, అబ్రహ్మకు కాదు.” అని దేవదత్తు అబ్రహ్మని ప్రత్యాఖ్యానము చేసి, భ్యానభ్రష్టుడై సంఘములో చీలిక కల్పించి క్రమముగా శ్రవణి చేరి జేతవనము వెలుపల నేల నెరియ విచ్చగా అవీచినరకము చేరెను. అప్పుడు ధర్మనభిలో సంఘషణ జరుగు చుండగా, శంస అచటి కరుదెంచి విషయము గ్రహించి “భిక్షువులా, దేవదత్తు డిప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ అబ్రహ్మని ప్రత్యాఖ్యానించి మహావిలాశము పొందెను” అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున బాంజనిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయునపుడు ఆయన పురోహిత కులము అహింసాతక రోగమువలన నష్టమైపోయెను. అందలి బాలు డొకడు మాత్రము గోడ బద్దలు చేసి పారిపోయి ప్రాణములు దక్కించుకొనెను. అతడు తక్షశిలానగరము చేరి ప్రసిద్ధాబ్రాహ్మణికడ వేదములు, తక్కిన విద్యలు అభ్యసించి గురువునకు నమస్కరించి దేశభ్రమణము చేయుటకై అనుజ్ఞ గైకొని బయలుదేరెను. అతడు పర్యటనము చేయుచు ఒకానొక ప్రత్యంతనగరము చేరెను. అనికి సమీపమున చండాలగ్రామము గలదు. ఆనమయన బంధిన స్త్రీలు అందు నివసించుచుండెను. అతడు వండితుడు, మేధావి. ఆకాలమున పండ్లు వండించు మంత్రము ఆయనకు తెలియను. ప్రాంతకాలముననే అతడు కావడి తీసికొని గ్రామము వెలువడి అరణ్యమున ఏదో మాయించెట్టుకు ఏడగుగుల దురమున విలిచి మంత్రము జపించి వృక్షముపై నీరు చల్లును. తోడనే చెట్టునుండి ప్రాంత యాకులు రాలను; క్రొత్త యాకులు లేచును. పుష్పములు పూచి నేల రాలను. మాయాది కాయలు మొలిచి వెంటనే వండి చెట్టునుండి రాలను. అపండ్లు కండగలవై

రువ్యములై దివ్యఫలములవలె నుండును. బోధిసత్వుడు వానినేరి ఇష్టము వచ్చినన్ని తిని, కావడిని ంపుకని ఇంటికి కనివచ్చి విక్రయించి ఆలుబిడ్డలను పోషించును.

అ బ్రాహ్మణ కుమారుడు ఆకాలమున ఆమ్రఫలములు బోధిసత్వుడు తెచ్చి, విక్రయించుట చూచి “నిన్నందేహముగా ఇతడు మంత్రబలముచే అకాలమున పండ్లు పండించుచున్నాడు. రోతనికడనుండి రో అమూల్యమంతమును గ్రహింపవలె” నని తలచి బోధిసత్వుడు పండ్లు తెచ్చుక్రమము బాగుగా తెలిసికొని ఆత డడవి నుండి ఇంటికి రాకపుర్వమే అతనిగృహమునకు జని ఎరుగనివానివలె ఆయన భార్యతో “అబార్యు డెక్కడ?” అనెను. “అరణ్యమునకు బోయినాడు.”

బ్రాహ్మణుడు ఆతనిసక్కై ప్రతీక్షించి, ఆయన వచ్చినంతనే ముందరికి పోయి చేతులతో కావడి పట్టుకుని తెచ్చి ఇంటిలో పెట్టెను. బోధిసత్వు డతనిని చూచి భార్యతో “భద్రే, రోతడు మంత్రగ్రహణమునకై వచ్చినాడు. కాని రోతని కడ మంత్రము నిలువదు. రోతడనత్యవాది” అనెను. అబార్యునకు సేవ చేసి మంత్రము గ్రహింపదలచి బ్రాహ్మణుడు నాటినుండి అచట సేవచేయ జొచ్చెను. ఆతడు వస్తుదంచుచు, కట్టెలు తెచ్చుచు, వంటచేయుచు, ముఖప్రక్షాళనార్థము జలము తెచ్చుచు గురుపాదములు కడుగుచుండును. ఒకనాడు బోధిసత్వుడు “బాబా, నా మంచపుకోళ్ళు అడుగున ఎన్న పెట్టుము” అని చెప్పెను. ఇంట నేమియు లభింపక పోవుటచే నతడు తనతోడలమీదనే మంచపుకోళ్ళు పెట్టి రేయి అంతయు కూర్చుండి గుండెను. కాలక్రమమున బోధిసత్వుని భార్య పుంశిశువును కనెను. బ్రాహ్మణమాణవకుడు ఆమె ప్రసూతికి సర్వవిధముల తోడ్పడెను. ఒకనా డామె భార్యతో “స్వామీ, రో బ్రహ్మచారి ఉత్తమకులమున జన్మించినవాడై నను మానకు నను న్నసేవలు చేయుచున్నాడు. రోతనికి మంత్ర ముపదేశింపుడు, నిలువనిండు, నిలువక పోనిండు, రోతనికి మంత్రదీక్ష నిండు” అని యామె చెప్పగా బోధి సత్వు డాతనికి మంత్రోపదేశము చేయవాడై “బాబా, రో మంత్ర మమూల్య మైనది. దీనివలన నీకు విశేషముగా లాభసత్కారములు సంభవించును. రాజుగాని మహామాత్యుడు గాని నీగురు వెవ రని అడిగినచో నాపేరు దాచిపెట్టవలదు, నేనా చండాలనికడ మంత్రోపదేశము పొందినా నని సిగ్గుపడి, నాగురువు బ్రాహ్మణమహా శాలి యని చెప్పితివేని మంత్రము ఫలించదు.” అని బోధించెను. “మీనామ మేల మరుగుపరచును?” ఎవరై న అడిగినచో మీనామధేయమే తెలిపెదను” అని బ్రాహ్మచారి పతికి అబార్యునకు ప్రణామము చేసి, చండాల గ్రామము వదలి,

మంత్రము జపించి, క్రమముగా వారిని చేరి, అమ్రఫలములు విక్రయించి ధనము సంపాదించెను.

ఒకనాడు తోటమాలి బ్రహ్మచారికడనుండి మామిడిపండ్లు గైకొని రాజునకు సమర్పించెను. ఆయన వాని నరగించి, “ఇట్టి ఆమ్రఫలము నీ కెక్కడనుండి లభించినది?” అనెను,

“దేవా, అకాలమున పండిన మామిడిపండ్లను ఒకానొక పురుషుడు అమ్ముచుండగా ఆతనికడనుండి తెచ్చితిని.”

“నేటినుండి ఇట్టిపండ్లు తెచ్చుచుండవలె నని ఆతనితో చెప్పెను.”

తోటమాలి అటులే చెప్పెను. బ్రహ్మణ్యులకు రాజకులమునకు సోటి నుండి ఫలములు కానివిస్తుచుండెను. “నీవు నాకావులతోనే యుండుము” అని రాజు నిరూపించగా ఆతడు రాజసేవ చేయుచు ధనము సంపాదించుచు క్రమముగా విశ్వానరాధను దయ్యెను. ఒకనాడు రాజు ఆతనితో “ఇట్టిరంగు, సువాసన, రసముతో కూడిన ఆమ్రఫలములు నీ కెక్కడ లభించుచున్నవి? నీవు నాగుడవా, గరుడుడవా, దేవుడవా? ఎవరైన ఇచ్చుచున్నారా, కాక మంత్రబలమా?” అనెను.

“దేవా, అర్యులు నా కిచ్చుట లేదు. నాకడ అమూల్యమంత్ర మున్నది. దాని ప్రభావము.”

“అట్లైన నీమంత్ర ప్రభావము మే మొకనాడు చూచెదము.”

“చి త్తము దేవా, చూతురుగాక!”

మరునాడు రాజు ఆతనిని వెంట బెట్టుకొని ఉద్యానమునకు బోయి మంత్ర ప్రభావము చూపు మనెను. చి త్తముని ఆతడు సహకారవృత్తమున కేడగుగుల దూరమున నిలిచి మంత్రము జపించి ఉదకము దానిపై జల్లెను. తోడనే పురోక్త ప్రకారముగా పండ్లు పండి భావంతముగా నేల రాలెను. జనులు సాగువాదము చేసి తలఎంగా లెగురవై చిరి. రాజు ఫల మారగించి ఆతనికి బహుమానమిచ్చి “బ్రహ్మచారి, ఇట్టి ఆశ్చర్యకర మైనమంత్ర మెవరికడ ఉపదేశము పొందినావు? అని అడిగెను.

“నేను చండాలనికడ ఉపదేశము పొందిన నన్నచో లజ్జాకరమా. లోకులు నింద చేయుదురు. మంత్రము నాకు బాగుగా అభ్యసన మైనది. నష్టము కాదు.

ప్రసిద్ధులార్యుని పేరు చెప్పెదను” అనుకొని బ్రహ్మచారి అసత్యము పలుకుపొడె
 “తక్షశిలలో ప్రసిద్ధులార్యునివలన నా కీమంత్రము లభ్యమైనది” అని చెప్పెను.
 గృహార్థగురునామము గుప్తము చేసి ప్రత్యాఖ్యానము కావించుటచే మంత్ర మంత
 యైన మయ్యెను. ఈ విషయము తెలియక రాజు ప్రసన్నుడై ఆతనిని నగరము
 నకు గొనిపోయెను. అవల నాకనాడు రాజు సహకారఫలములు ఆరగించుకొరికతో
 ఆతనిని ఉద్యానమునకు గొనిపోయి మంగళశిలాతలముపై గూర్చుంచి “యువక,
 ఆమ్రఫలములు తెమ్ము” అని పలికెను. చిత్త మని అతడు ఆమ్రవృక్షముకడ
 ఏడడుగుల దూరమున నిలిచి మంత్రజపము చేయగొరెను. మంత్రము జ్ఞాపికి
 రాలేదు. కావున అది అంతర్ధాన మయ్యె నని అతడు గ్రహించి సిగ్గుతో తల వంచి
 నిలుచుండెను. “ఇదివరలో ఈతడు లోకులయెదుట పండ్లు పండించి నాకు తెచ్చి
 ఇచ్చినాడు. ఇప్పుడు జడీభాషుడై నిలిచియుండుటకు కారణ మేమి?” అని
 యడుగుపొడె రాజు ఈ గాథ పలికెను :

తాళిత పటిష్టముల్ స్థూలమ్ములైన
 సహకారములు బ్రహ్మచారి తెచ్చితివి
 ఇప్పుడు మంత్రంబులే వృక్షమందు
 ఉదయింపగా నీయకున్నవి పండ్లు.

విని బ్రహ్మచారి “ఆమ్రములు పండకుండుటకు కారణము చెప్పితినేని
 రాజు కోపించును” అని తలచి బ్రహ్మచారి అసత్యము పలికి మోసము చేయనెంచి
 ఈ గాథ పలికెను :

నక్షత్రయోగమ్మునకు ప్రతీక్షింతు
 నామీద దయ లేదు నక్షత్రమునకు
 సన్మృత్యు ర్థమునకు సముచితక్షణము
 వచ్చినంతనె తెన్ను హెచ్చుగా పండ్లు.

ఇతడు వెనుకనక్షత్రయోగ ప్రశంస చేయలేదు. ఇప్పుడు చేయుటకు గారణ
 నుడిగెద ననుకొని రాజు ఈ గాథలు పలికెను :

నక్షత్రయోగ శుభక్షణ మార్గ
 బ్రహ్మచారి మున్ను పలుకకుండగనె
 పరిమళ రసవర్ణ భరితమ్ములైన
 మంత్రంబులం దెచ్చునందువు కాదె ?

అవసీజములనిండ నా ప్రఫలాలు
మును మంత్రజపముచే మొలిచెడి, విపుడు
నలువ లేవే మంత్రజపమ్ము నెతమ్ము !
రఃనాగు నీధర్మ మెట్టిది బ్రహ్మ ?

“అసత్యము పనికి రాజును మోసగింప లేకపోయితిని. సత్యము చెప్పుదు నేని
రాజు దండింప వచ్చును. కానిమ్ము, సత్యమే చెప్పెద” ననుకొని ఆతడు రః గాథలు
పలికెను :

మర్మమ్ము లేకుండ మంత్రంబు నాకు
చండాలపుత్రుం డానంగినవాడు
కోరినప్పుడు దాచగుడదు గురుని
కుల గోత్ర నామములః గుప్తి చేసినను
త్యజింపరాదు మంత్రంబు నెన్నడు,
ప్రభువు ప్రశ్నింపగా భయముచే నేను
పలికినా నన్యతంబు; బ్రహ్మణువలన
దత్తంబు కాదు మంత్రంబు; నశింపు
వల్ల కృపణురీతి వాపోవుచుంటి.

రాజు విని “రః పాపి ఇట్టిరత్నమ్ముపై దాన ముంచక, రః యుత్తమ
రత్నము లభించినపిదప కుల మేమి చేయు” నని తలచి కుపింపడె రః గాథలు
పలికెను :

ఏరండమే యైన, నేతరు వైన
మగువు శోధించెడి మనుజున కొనగు
అవసీరహ శ్రేష్ఠ మగు వాని కదియె.

నాల్గవర్ణంబుల నగులలో నైన
చండాల పుల్కన జాతులం దైన
ధర్మవివేకంబు దత్త మెవ్వని
చేత నాతడె సరశ్రేష్ఠుండు నుమ్ము.

ఉ త్తమార్థము వీని కొందరె కష్టమున
 బానిని గోల్పోయె మానభారమున !
 దుష్టని మెడ బట్టి త్రోసివేయుండు.

అజ్ఞ పరిజనులచే నట్లు చేయించి అతనికి దేశాంతరవాసశిక్ష నిచ్చుటకై
 “నీ అబాఝ్యుని కడకు బోయి ఆయనను ప్రసన్నుని చేసికొని మంత్రము లభించి
 నచో ఇచటికి రమ్ము; లభింపనిచో ఇక్కడ కనబడరాదు” అని యానతిచ్చెను.
 బ్రహ్మచారి అగతికుడై “అబాఝ్యునికన్న నాకు వేరిక శరణస్థింపము లేదు; ఆయన
 సన్నిధికే చని ప్రసన్నుని చేసికొని మరల మంత్రముకొరకు ప్రార్థింపు” ననుకొని
 గుఃఖముతో అగ్రామమునకు జనెను. అతనింక కనుగొని బోధిన శ్లోకు భార్యను
 పిలిచి “భద్రే, అబాఝి మంత్రహీనుడై మరల వచ్చుచున్నాడు” అనెను. బ్రహ్మ
 చారి బోధిన శ్లోకుని సన్నిధికి జని ప్రజామము చేసి ఒక ప్రక్కన నిలుచుండను.
 “ఏల వచ్చితి” వని ఆయన అడుగగా “అబాఝ్య, నేను అసత్యము చెప్పి మిమ్ము
 ప్రత్యాఘ్యానము చేసి నష్టపడినాను” అని దోషము నొప్పుకొని మరల మంత్రము
 కొరకు యచించుచు రః గాథలు పలికెను ;

సమతల భావన జను దెవ్వ డైన
 గుంటలో లోయలో గులినయట్లు,
 తాడని కాలాహి బాటినయట్లు,
 అంగుండు వహ్నిలో నడు గిడినట్లు
 నష్ట మొందితి నేను; నామీద మీరు
 క్రమ్మర ప్రజ్ఞతో కరుణింపవలయు.

అబాఝ్యుడు “బాబో, ఏమనుచున్నావు ? అంగునకు గురుతులు చెప్పి
 ముందే భద్రముగా నున్నచో గుంటలు మొదలగువానినుండి తప్పించుకొన గలరు.
 నీకు నేను తాలుతనే చెప్పియుంటిని ఇప్పుడు నీవు ఏల నాకడకు వచ్చితివి ?”
 అని రః గాథలు పలికెను :

ధర్మభావముతోడ మంత్రంబు దత్త
 నైనయది; నీవు నట్లులే బాని పొంది
 నావు, తెలిపితి బాని స్వభావ మైన
 పలికినాడ వసత్యంబు బలము లేక

భూరిదుర్గభ జీవాభార భూత
మైన మంత్రము నాశన మైనది కద !

సంయమము లేనివాని, కనత్యవాది
కధికమూర్ఖున. కకృతజ్ఞుడై నవాని
కట్టినంత్రోపదేశము నాచరింప,
మింక చాలును ! వెడలి పొమ్మిచటినుండి.

ఈ విధముగా ఆచార్యునివలన ధిక్కారము పొంది వెడలిపోయి అను
జీవించి ఏమి చేయవలె ననుకొని అడవిని బడి దిక్కులేనివావు చచ్చెను.

ఈ స్థ ఇట్లు ధర్మోపదేశము చేసి “భిక్షువులాంటి, ఇప్పుడే కాదు. పురస్కారము
కూడ దేవదత్తుడు ఆచార్యుని ప్రత్యాఖ్యానము చేసి మహావిశాళము పొందినా” డని
రెండు జాతకములు సరిపెట్టెను.

“ఆ సమయమున కృతఘ్ను డగు బ్రహ్మచారి దేవదత్తుడు; రాజు అనందుడు;
చంపాలపుత్రుడు నేనే.”

శాస్త్ర రోహిణి నదీతీరమున జ్ఞాతుల జగడమును గూర్చి చెప్పినది.

వర్ణమున కథ

ఇది కుజులజాతకమున (5వీరి) వచ్చును. అప్పుడు శాస్త్ర జ్ఞానులను పిలువ నంపి....

అతీత కథ

పుర్యకాలమున ఎం.ఎస్.సి.లీ బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా నగరమునకు వెలుపల వడంగుల గ్రామ ముండెను. అచ్చట ఒకానొక బ్రాహ్మణ వర్ణకి అడవినుండి కలవ తెచ్చి రథములు నిర్మించి జీవనము చేయుచుండెను. ఆ సమయమున హిమాలయ ప్రదేశమున నుహస్పందన మనువృక్షము గలదు. కొల సింహము ఒకజంతువును వెదకుచువెదకుచు వచ్చి అవృక్షమూలమున పండుకొనను. గాలివీచినమీద ఒకనాడు ఎండురెమ్మ మెడపై బడెను. భుజము నప్పిపుట్టుటచే అది భయపడి పరుగెత్తి లగి వెనుక నెవ్వరు రాకుండుట చూచి “సింహము గాని, వ్యాఘ్రము గాని, నన్ను వెంట నంటుట లేదు. ఈ వృక్షము మీది దేవతకు నే నిచట నుండుట సమ్మతము కానట్లు తోచుచున్నది. చూచెదను” అనుకొని నిష్క్రమణముగా కోపము చెంది వృక్షముపై దెబ్బకొట్టి వృక్షదేవతను బెదరించుచు, నీ చెట్టుమీది ఆకులు తినుట లేదు, రెమ్మలు విరుగుట లేదు; జంతువు ఇచట నుండుట నపేక్షువు. నీ నుండుట నీకు గిట్టదు. నావల్ల దోష మేమి? కొలది రోజులు వేచియుండుము. వ్రేళ్ళతోనహ వృక్షమును పకలించి ముక్కలు ముక్కలు చేసెద” ననెను.

అప్పుడు పురుషునికొరకు సింహము వెదకుచు తిరుగుచుండెను. బ్రాహ్మణుడు మువ్వరను వెంట బెట్టుకొని రథము కలవకై వెదకుచు, బండిపై నదటికి వచ్చెను. అయిన బండి నొక ప్రక్క నాపి. బడిత, గొడ్డలి పట్టుకొని చెట్లు వెదకుచు స్పందన వృక్షము వద్దకు చేరెను. కొలసింహము చూచి, “నేడు నాశ శ్రువునకు శృంగ

భంగము చూడవలె” ననుకొని పోయి, వృక్షముకడ నీలుచుండెను. బ్రాహ్మణుడు ఇటు నటు చూచుచు స్పందనవృక్షము చేరినంతనే కాలసింహుడు ముంగుగు పలుకరింప నెంచి రః గాథ పలికెను :

అరుగుదెంచి కులారాహీ,
అడవిలోపల నిలిచినాడవు
దారుఖండనకోరకు సోమ్యా,
తలచుచున్నావా ?

ఆగున దాని మాటలు విని, “అశ్వర్యము . ఇంతకు మున్ను జంతు వేద్యము మనుష్యులకున్న మాటాడుట వినలేదు. రః వృక్షము రథనిర్మాణమునకు యోగ్యమైన దారువువలె నున్నది. దీని నడిగెదను” అని రః గాథ పలికెను :

సంచరింతువు సింహరాజు,
సమ విషమ గహన స్థలంబుల
నేమి కనుకూలించు దారువు
నీవు చూచితివా ?

సింహము విని నేడు నా కఠిరక నెరవేరు నని యెంచి రః గాథ పలికెను :

అశ్వకర్ణము, ఖరిద, సొలము
లననుకులము, లొక్క ఫందన
తరువుదారువు చక్రమునకె
తగినదో సోమ్యా .

బ్రాహ్మణుడు సంతోషించి రః మంచరించిన నేను అరణ్యమునకు వచ్చి నను. జంతువుకూడ నా రథమునకు తగినదారువును చూపుచున్నది. ఎంత శుభము. అనుకొని ప్రశ్న వేయఁపడ్డె రః గాథ పలికెను :

ఎట్టు లుండును దానివర్ణము ?
ఎట్టు లుండును తరుస్కంధము ?

సోమ్య, ఎట్టులు గురుకు వట్టగ
జూలుదును దానిన్ ?

ప్రశ్న తర మిచ్చునదే సింహ మి గాథలు పలికెను :

కమ్మ లెంతయు పొడవు లయ్యును
కొట్టుకొనుచుండియును గొలికి
విరిగిపోవవు; నిలిచిన న
తరువు క్రిందుగనే.

దారు వుపయ క్లంబు నరదము
దండములకును, చక్రసాధికి,
అరదములకును, చుట్టుబద్దికి
నన్నిటికి గుడన్.

ఈ ప్రకారముగా పలికి సింహము సంతృప్తి చి త్తముతో ఒక ప్రక్కన తిరుగు
చుండెను. బ్రాహ్మణుడు వృక్షమును కోయ సారంభించెను. వృక్షదేవత తనలో
“నే నీతన్నిపె నేమియు పడవేయ లేదు. కాని ఇతడు అనుచితముగా నా నివాస
స్థానము చెడగొట్టుచున్నాడు. నేను నష్టపడుదును. ఒకానొక నుపాయము నవలం
బించి ఈ సింహంబును గుడ నాశము చేయింపు” ననుకొని అరణ్యమున పని
చేయువాని రూపము ధరించి బ్రాహ్మణునికడకు వచ్చి “ఏమయ్యా నీకు నుంచిచెట్టు
దొరికినది. దీనిని కోసి ఏమి చేయుదు ?” వనెను,

“రథచక్రములకు ఆకులు చేయుదును.”

“ఈ వృక్షమునుండి రథము తయారుచేయు మని నీ కెవరు చెప్పినారు ?”

“ఒకానొక నల్లని సింహము”

“మంచిది, బాగుగా చెప్పినది. ఈ చెట్టు కలపతో రథము చక్కగా చేయు
దువు, కాని కాలసింహము మోడచర్మము తీసి నాలుగు అంగుళముల అవున ఇనుప
పట్టీ వలె చక్రము చట్టమున చుట్టి కట్టినచో చాల సొగసుగా నుండి ఎక్కువ ధనము
లభించును.”

“కాలసింహ చర్మ మొక్కడ దొరకును ?”

“మూర్ఖునివలె నున్నావు. నీచెట్టు ఉన్నవనములో సింహము కుడ ఉన్నది. ఎరిబివదు. ఈ వృక్షమును నీకు చూపిన దానికడకు బియ్యం రేడి, నీవు నాకు చూపిన వృక్షమును ఏతావునుండి ఖండింతు నని దానిని మోసగించి ఇవటికి కని రమ్మ. అది సంశయము లేకుండ వచ్చి మెడ ముందుకు బియ్యం ఇక్కడికి నుండి ఖండింపు నుని చూపునప్పుడు మీ పదనుగొడ్డలితో మెడ నరికి చంపి చర్మ మొలిచి మాంసములో నుంచిలాగము భుజించి వృక్షమును ఖండింపును” అని అరణ్యవాసి బ్రాహ్మణునిమనస్సున నెర ముల్పడించెను.

ఈ యర్థమునే ప్రకాశింపజేయుటకై శాస్త్ర ఈ గాథలు పలికెను :

ఆతరుణులునం దనియె సతరువు !

ఓయి ఖరద్యాజ, ఒక్కంత వినుము

సింహభుజులును చీల్చి చర్మంబు

సాలుగంగుళముల చాలు చక్రంబు

చుట్టును బా గగు చుట్టిన యెడల

ఆతరుణులునం దామహిజంబు

వె రంబు ప్రజ్వలించగ జేసె నిట్లు.

కష్టకారణ మాయె కంఠీరవాల,

కుత్పన్నములకు ననుత్పన్నములకు.

వక్షంకి వృక్షదేవత మాటలు విని నేడు శుభదినము అనుకొని, కాలసింహ మును సంపాదించి వృక్షమును ఖండించి వెడలిపోయెను.

ఈ యర్థమును ప్రకాశింపజేయుటకై శాస్త్ర ఈ గాథలు పలికెను :

జనియించి సింహవృక్షములకు కలహ

మవసాన మయ్యె నన్యోన్యసాశమున

కలహ మిగతని త్రికమునందు గలుగు

పక్షంబునన్, సింహవృక్షంబు లట్లు

ప రిల్లుచుండును బర్హి నాట్యంబు.

అందుచే జెప్పెద అగుగొక శుభము !

ఎపుడేని మీ రిట కేతంచునెడల

కలహింప కుండగ కలిసియుండుటకు

గుత్నించి అనంద మందుట మేలు,

ఇట్టని మెచ్చిన రెంతయు వృద్ధు

లెవ్వరు ధమ్మన నిట్లున్నవారి

క్షేమాన నష్టంబు చేకుర దెప్పుడు.

రిజనమూపము ధర్మకథ విని కలసి మెలసి వ ర్లింపనిగెను. “ న్న
రః ధర్మిపదేశము చేసి జాతకములు సరిపఱిల్లెను. “ ఆ సమయమున ఆ వనఖండ
ములో సంఘటన చూచిన వనదేవత నీనే.”

౧౭౯. జపనవంస జులగము

ఇట్ల జేతవనమున విహారము చేయుచు “దళహకమ్మ ను తల్లంతమును” గుర్చి చెప్పినది.

వర్ణన కథ

భగవాను డీ ట్లనెను: “భిక్షవులాం, దృఢకాయులు, సిద్ధహస్తులు అగు నలుగురు బానుష్కులు నాలుగుదిక్కులకు తిరిగి నిలిచి యుండుదు. ఈ నలుగురు విలుకొండు విడిచిన బాణములు నేలమీద పడుటకు పూర్వమే వానిని కైకొని విప్పదును” అని ఒకనొకడు వచ్చి చెప్పిన దనుకొనుడు. భిక్షవులాం, ఆతడు గతి కలవాడు, అగతికుడు కానివాడు అని చెప్పట అనవశ్యకము కాదందులకా? “భ నే, చి త్తము.” “భిక్షవులాం, అతనికి గల గమనము సూర్యచంద్రుల గతికన్న శీఘ్రతరము. భిక్షవులాం, అతనిగతి దేవతలగతికన్న శీఘ్రతరము. ఈ గమన కన్న అయుస్సంస్కారముల కయగతి శీఘ్రతరము. కావున భిక్షవులాం, అప్రమత్తులై యీ విషయము గ్రహింపవలెను.”

దీనినిగుర్చి మరునాడు ధర్మనభరతి సంభాషణ జరుగుచుండెను. “ఓహో! బుద్ధులమహిమ. ఆయుష్మంతులాం, శాస్త్ర తన బుద్ధగూఢికపై నిలిచి ఈ ప్రాణుల ఆయుస్సంస్కారములు శుచ్ఛములు, దుర్బలము లనియు నిరూపించినాడు. పృథగ్జను లయిన భిక్షవు లదరిపింపినారు” అనుచుండిరి. శాస్త్ర యచటికి వీరి, విషయము తెలిసికొని, “భిక్షవులాం, యిం బాశ్చర్యము లేదు. సర్వజ్ఞుడ నయినేను ఆయుస్సంస్కారముల శుచ్ఛత్వమును తెలిపి భిక్షవులను సంవేగము కల్గలను జేసి, ధర్మోపదేశము కావించుట యిప్పుడే కాదు, పూర్వకాలమునగూడ అహేతుక హంసయోనితో జన్మించి ఆయుస్సంస్కారముల శుచ్ఛతను బాహుళసీ నరేశుడు మొదలుకొని నమ స్సంజ్యపరిషత్సనకును తెలిపి సంవేగము కల్గము చేసి ధర్మోపదేశము కావించితిని” అని పూర్వజన్మ కథ చెప్పెను.

శ్రీతీర్థం

పూర్వకాలమున ఎంజానీలీ బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బీధి నత్తుడు జవనహంస కడుపున బుట్టి తమ్మిదివేల హంసలతో చిత్రకూట పర్వతముమీద నివసించుచుండెను. ఒకనాడు తక్కినహంసలతో కూడి జంబూద్వీపమున ఒకానొకసరివర తీరమున స్వయముగా పడి మోలిన శిలిఘాన్యము తిని రెక్కలు విప్పి లంఛటముతో ఎంజానీ నగరము మీదుగా మందగతితో ఆనందపూర్వకముగా చిత్రకూటమునకు ఆ హంసము బీవుచుండగా ఎంజానీ ప్రభువు ఆ హంసను చూచి “ఇదియను ఎవలెనే రాజు కాన్పెను,” అని యోచించి మంత్రిలతో చెప్పి దానియొడ స్నేహముత్పన్నము కాగ గంధమాల్య విలేపనదులు తెప్పించి ఆకనమున బీధినత్తుడు కానవచ్చినంతనే ఎద్యములు అన్నియు మ్రోగింప నొనరించెను. బీధినత్తుడు తనకు సత్కారము జరుగుట చూచి తన హంసలతో “రాజు రః విధముగా నన్ను సత్కరించి, ఎవలన ఏమి కోరునో?” అనెను.

“దేవా, ఆయన మీతో మైత్రి నెరవ గోరుచున్నాడు.”

“అగుచో రాజుతో మనము మైత్రి నెరవదముగాక!”

రః విధముగా హంస రాజుతో స్నేహము చేసి వెడలిపోయెను. ఆవల నొకనాడు రాజు డివ్యానమునకు పోయినప్పుడు హంస అనూత ప్ల సరివరమునకు బోయి ఒకరెక్కతో నీరు రెండవ రెక్కతో చందనమార్జనము తెచ్చి రాజుపై నీరము పోసి చందనమార్జనము చల్లి అందరు చూచుచుండగా తన సహచరులతో లేచి ఆశ మార్గమున చిత్రకూటమునకు బోయెను. నాటినుండి రాజు బీధినత్తుని చూచు కోరికతో నేడు నామిత్ర మరుదెంచు నని ప్రతీక్ష చేయుచుండెను రెండు హంస శిబికములు సూర్యునివెంట పరుగెత్తుటకై యోచించి బీధినత్తునికడకు వచ్చి “రాజా, మేము సూర్యుని వెంట పరుగువారుదుము, మోచన చెప్పు” మనెను.

“బాబో, సూర్యగతి చూర్ణకే నది. సూర్యునివెంట పరుగువార లేరు. త్రవలీ నురజింశుడు కావున పోవలదు” అని చెప్పినను, రెండుమూగు నిరూణ అవి ఆనతి వేడినను, ఆయన నిషేధించినాగు. అవి అభిమానము తన్నులై నిజబల మెరుగక బీధినత్తునితో చెప్పకుండగనే సూర్యునివెంట పరుగువార నిశ్చయించి తెల్లవారముందే యుగంధరపర్వతము మీదికి చేరినవి. బీధినత్తుడు ఎనిని కానక అవి యెవటికి పోయిన వని ప్రశ్న చేసెను. ఎనివృత్తము తెలిసినపిదప

అయిన “అవి సూర్యుని వెంట పరుగువార నేరవు. మార్గమధ్యమున విశము పొంగును. కావున ఎనిని రక్షింపవలె” ననుకొని తానుకూడ యుగంధర పర్వతముమీది శిఖరమున కూరుచుండెను. సూర్యోదయ మైనంతనే హంసపోతకము లెగిరి సూర్యునివెంట పరుగువార సారంబించెను. బోధినశ్శ్వడు కూడ ఎరివెంట నెగురుచుండెను. చిన్నది పూర్వహ్లామున అలసట చెందెను. ఆ పిట్ట రెక్కలు వేడెక్కి అగ్ని పెట్టిన ట్లుండెను. అది బోధినశ్శ్వనితో, ఎగురలే కున్న ననెను. బోధినశ్శ్వడు నవ్వుచు “భయపడ వలదు. నీకు ప్రాణభయము లేదు” అని తన రెక్కలు కప్పి ఓడర్చి చిత్రకుటమునకు గొనిపోయి హంసలనడుమ చేర్చెను. బోధినశ్శ్వడు మరల నెగిరి రెండవ హంసపోతకమువెంట జనెను. అది ఇంకా మించు మధ్యాహ్నమువరకు సూర్యునివెంట నెగురుచు అలసిపోయెను. అని రెక్కలతో చిన్న పెట్టిన ట్లుండెను. అది నే నెగురలే నని చెప్పగా బోధినశ్శ్వడు వెనుకటివలెనే పలికి ఓడర్చి రెక్కలు కప్పి చిత్రకూటపర్వతమున దింపెను. అప్పుడు సూర్యుడు ఆశమధ్యమున చేరియుండెను. నేడు సా శరీరబలము పరీక్షించుకొనవలె నని యోచించి బోధినశ్శ్వడు ఒక్కయెగురున యుగంధర పర్వతశిఖరము చేరి అక్కడనుండి ఒక్కయెగురున సూర్యుని సమీపించి కర్దితడవు ముందు కర్దితడవు వెనుకను ఎగిరి “సూర్యుని వెంట పరుగువారుట నిష్ప్రయోజనము. ఇయ్యది అవిదార పరిణామము, దీనివలన నాకేమి లాభము ? నేను ఎంఁజని చేరి సామిత్ర మైనంజుకు అర్ధధర్మయుక్త మగుకథ చెప్పెద” ననుకొని సూర్యుడు ఆశమధ్యమునం దుండగనే చక్రవాకము రః కింనుండి ఆ కింవరకు నెగిరి వేగము తగ్గించి జంబూద్వీపముపై ఒక్కమ్మడి ప్రదక్షిణము చేసి ఎంఁజని చేరెను. నగర హంసములన్నియు పండ్రెండు యోజనములవరకు నందు లేకుండ వ్యాపించిన ట్లుండెను. బోధినశ్శ్వడు క్రమముగా వేగము తగ్గింపగా ఆకనమున నందుకు కనబడ జొచ్చెను. బోధినశ్శ్వడు వేగము తగ్గించి ఆకనమునుండి క్రిందికి మరలి వచ్చి గవాక్షముకడ నిలిచెను. అంజు సా మిత్రుడు వచ్చిన దని గ్రహించి ప్రసన్నచిత్తుడై హంస కూరుచుండుటకై బంగారు పీఠము వేసి “మిత్రమా, రమ్మ ఇవట కూర్చుండు” మని రః గాథ పలికెను :

హంసమా, యిటు కూరుచుండుము,
హర్ష మాయెను నిన్ను జూడగ
స్వమి, ఆజ్ఞాపింపు మిచ్చటి
సంభ్రాంతములన్.

బోధినత్తుడు స్వరపీఠముపై కూరుచుండెను. శతఏక సహస్రపాదములు వేసిననూనె హంసరెక్కలకు లుంబించి స్వరస్థిలితో తేనె, పేలాలు వేసి, షర్ప శుత్రోపాటు లంజు హంసకు ఆగ నిచ్చి మగరముగా సత్కరించి “మిత్రమా, నీవు ఒంటిగా వచ్చినావు? ఎచ్చటినుండి లక?” అనెను. హంస సవిస్మరముగా సమాచారము తెలిపెను. లంజు “మిత్రమా, నన్నుగూడ సూర్యునివెంట పరుగు తీయింపుము” అని లంజు జడిగెను.

“మహాలంజ, సూర్యునిగతి చూడ వీలుపడదు.”

“సూర్యునితో కలిసి పరుగు చూప గలవా?”

“మంచిది. మహాలంజ, చూపగలను. గురితప్పని విలుకొండను సమావేశ పరపుము.”

లంజు అట్లే చేయించెను. బోధినత్తుడు నలుగురు విలుకొండను తీసికొని లంజుభవనమునుండి దిగి ప్రాంగణమున లంజుకంబమును ఎత్తించి తనమెడకు ఘంట కట్టింది స్థంభముమీద కూర్చుండెను. నలువురు విలుకొండను లంజుకంబములు అవలంబనములుగా నాలుగువైపుల ముఖములు తిప్పించి నిలిపి, “మహాలంజ, ఈ నలుగురు భానుశ్శులు ఒక్కసారిగా నలుదిక్కులకు బాణములు విడువవలెను. అవి నేలపై లంబులకు పుర్రవే వానిని నేను తెచ్చి వారిచరణములకడ నుండును. నేను బాణములు కనిపించు విషయము ఘంటానాదమువలన తెలిసికొందురు గాక. నేను మాత్రము కనబడను” అని పలికెను. వారు ఒక్కనూరుగా విడిచిన బాణములను హంస కనిపించు వారిచరణములకడ నుంచి పోయి, లంజుకంబముపై కూర్చుండి “మహాలంజ, నా వేగము చూచితిరా? ఈ వేగము ఉత్తమము కాదు, మధ్యమము కాదు, సామాన్యశ్రేణితోనిది. మహాలంజ, మా వేగము ఈ గతితో నుండును” అని పలికెను.

“మిత్రమా, నీవేగము కంటె శీఘ్రతర వేగముకూడ గలదా?”

“కలదు మహాలంజ, నూత్రేష్ఠవేగముకంటె లక్షగుణముల వేగముతో ఈ ప్రాణుల లయః ప్రమాణము క్షయము నొందుచున్నది, తరిగిపోవుచున్నది, వినశము పొందుచున్నది.”

ఈ ప్రకారముగా ఆయన రూపధర్మముల క్షణికనిరోధము వివరించెను. లంజు బోధినత్తునివాక్కులు విన్నంతనే మరణభయముచెంది, సంబంధించుకొనలేక

నేల్గపె బడెను. జనులు బెదరిపోయిరి. రాజుముఖముపై నీరు చల్లి ఆయనకు చైతన్యము తెప్పించిరి. బోధిసత్వుడు ఆయన కుపదేశ మిచ్చుచు “మహారాజా, భయపడవలదు. మరణానుస్మృతిని బావింపుము. ధర్మచరణము చేయుము. బానము లిచ్చుచు పుణ్యకర్మలు చేయుచు అప్రమత్తదపు కన్ము” అనెను. రాజు “స్వామీ, మీవంటిజ్ఞాని, అచార్యుడు లేకుండ నే నుండజాలను. చిత్రకూట పర్వతము విడిచి నాకు ధర్మపదేశ మిచ్చుచు ఉపదేశకార్యులుగా నివటనే నిలుపు” డని ప్రార్థించుచు రః గాథలు పలికెను :

వినుటచే ప్రియు లగుదు రెందరా
వీక్షణంబున ప్రీతి పోవును
వీక్షణ శ్రవణముల కందరు
ప్రీతిభాజనులు.

నీకు నాపై ప్రీతి కలదా
నిజముగా ననుగాంచు పిమ్మట
కలదు నీయెడ నాకు మాత్రము
గాటముగ ప్రీతి.

నిలవవలె ప్రియదర్శనా, నా
నికటమున నిక హంసరాజా !

బోధిసత్వుడు ఇట్లు ప్రశస్తి తర మిచ్చెను ;

నిత్యసత్కంఠ నీమందిరమున
నిలుతునే, నె నను నీ వొక్కనాడు
మద్యపానమున మత్తుడ వగుచు
హంసరాజును వండు డనవచ్చు సుమ్మి.

అప్పుడు రాజు మద్యపానము చేయనని ప్రతిజ్ఞ చేయువాడై రః గాథ పలికెను ;

నీకన్న నన్నపానీయము లెవ్వ
ప్రియతరంబులో పాని విడిచి పెట్టెదను
ప్రతి న సుమ్మి ! నుంపానంబు చేయ
కుండెడి యందొక నుండుమీ యిచట.

అంతట బోధిన శ్వు డీగధలు పలికెను :

గ్రహింపవచ్చు నృగలవాక్కులను,

తెలిసికోవదును పులుగులవాక్కు-

కాని దుర్జ్జేయంబు మానవవాక్కు-

తాబుత మందిమనస్సుతో నన్యజనుని

జ్ఞాతిగా మిత్రుగా నశునిగా జూచు

వాడె యావల మారి నె రి యైవోవు.

మనసు కలిసినట్టి మానిసి దూర

వ ర్తి యైన సమీపవ ర్తిగా నుండు;

మనసు కలియనట్టి మానిసి నికట

వ ర్తియైనను దూరవ ర్తియే యగును.

సన్నిధియందు ప్రసన్నచిత్తుండు

ఉదధి కావల గూడ నుండు సోతి

సన్నిధియందు ప్రసన్నచిత్తుండు

ఉదధి కావలగుడ నుండు సోతి.

శత్రువు లగువారు సవిధమందున్న

వా సవమ్ముగ దూరవర్తలు కాజు !

దూరమందున్నవీ శ్రుణుగూడ కాజు,

మనసులో దగ్గర మసలిన వారె.

అంజలి సుటియించి యుంచుచున్న

పరిజనశుల్కుల ప్రార్థనగూడ

విననివశంబున నిన్నపం బొకటె

ఎడ నెడ దర్శన మియంగ వలయు.

అప్పుడు ఆ జిత్తనెను ;

చిరకాలసన్నిధి చేతను ప్రియులు

అప్రియు లయిపోవు టబ్బురం బగునె ?

నీకు నప్రియులము కాకపూర్వంబె
అనుంత్రణము చేసి అడుగుచున్నము.

బిందినత్తువ డిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను :

రాజు, యిట్లులు విపరము చేయునెడల
ఉభయుల కాపద యొదవద యేని
దివసంబు రేయియు తిరిగినయంత
అగును గాక పరస్పరాలోకనంబు.

రా: విధముగా బిందినత్తుడు రాజు కువదేశ మిచ్చి చిత్రకూటమునకే
పోయెను.

ఈ స్థ ధర్మము తెలిపి “భిక్షువులాం, రా: ప్రకారముగా పూర్వకాలము
పక్షిజాతిలో పుట్టెను నేను అనుస్సంస్కారముల దార్పణ్యమును నిర్దేశించి
ధర్మీయదేశ మిచ్చితి” నని జాతకములు సరిపిరిచ్చెను.

“అ సమయమున రాజు అనందుడు; చిన్నపంసపితము మధ్యల్యాయ
నుడు; విచలుడు సారిపుత్రుడు: శేషహంసనమూహము బుద్ధపరిశ్రమ; జవనహంస
నేనే.”

శ్రీ సతవనమున విహారము చేయుచున్నపుడు 'స్థూలకుమారి' పె ఆసక్తుని గూర్చి చెప్పినది.

వర్ణమున కథ

శ్రావస్థితో ఒకకుటుంబి ఇంటితో పదునారు సంవత్సరముల చక్కని ఆడ పిల్ల కలదు. ఎవరును ఆమెను పెండ్లియాడుటకు ఇచ్చగించలేదు. ఆమె తల్లి "నా బిడ్డ పెద్దదియగుచున్నది. ఈమె నెవరును పెండ్లి యాడుట లేదు, మంసపు నుక్కతో (ఎర) చేప గలమున పడునట్లు శక్యభిక్షపు నెనరి నైన దీనిని ఎల్ల ప్రతీభపెట్టి అతనిని గృహస్థును చేసి అతని తోడ్పాటుతో జీవిక గడపదను" అని తలపోసెను. ఆ సమయమున శ్రావస్థి నివాసి యగు సోమయవకుడు బుద్ధశాసనమునెడ భక్తితో ప్రవ్రజించి యుండెను. అతడు ఉపసంపదనుండి నియమమాలన చేయుకోరిక వీడి అలసుడై విలాసపురుషుడుగా నుండ జొచ్చెను.

మహా ఉపాసక ఇంటితో యువగు, అన్యభాద్య వదార్థములు కుండ సిద్ధము చేసి బృహరమున నిలుచుండి నందువెంట వచ్చు భిక్షువులలో ఎవరైన నోటితీసిక వశోగూతు దగునేనో అని చూచుచుండెను. అందు బాలముంది అనుయాయులతో పోవుచున్నను త్రిపిటక అభిధమ్మ వినయధరులలో ఒకడును ఇందులకు పనికి వచ్చువాడు కావబడ లేదు. పారివెనుక పోవుగు మగుర ధర్మ కథకులు, నిర్మలా కాశనదృశులు, పిండపెల్లికులు అగుభిక్షువులలో గూడ తనకు తగినవాడు లభింప లేదు. ఆవల ఒకసోమవ్యక్తి కానవచ్చినాడు. అతడు కన్నులకు బైట కుండ అంజ నము పూసికొని యున్నాడు. అతని వెంట్రుకలు చిక్కనివి. పట్టుబట్టు కప్పుకొని యున్నాడు. చీవరము పిక్కవరకు కట్టినాడు. మణివర్ణపత్రిక పట్టుకొని యున్నాడు. మనోహర మైనభద్రము ధరించినాడు. అతనిశరీరము దృఢముగా నున్నది. అయి అతనిని చూచి తనలో "ఇతనిని వలలో వేసికొనవచ్చు" నని తలచి అతని భిక్షువ్రత తీసికొని "భ న్నే, దయచేయు" డని అతనిని ఇంటితోనికి గొనిపోయి కూర్చుండ బెట్టి యువగు మొదలగునవి వడ్డించి, భోజనసంతరము "భ న్నే,

ఇక ఇక్కడికి వచ్చుచుండుడు” అని అర్థించెను. నాటినుకడి అతడచ్చటికి పోవుచు క్రమముగా విశ్రాంతిపొందుచుండెను.

ఒకనాడు మహా-ఉపాసక ఇతనితో “రః యింట అనుభవించుటకు ధనమున్నది. కాని నిర్వహించుటకు తగినపుత్రుడు గాని, యువకుడు గాని లేడు” అనెను. రఃమె ఇట్లు పలుకుచున్న దే మని ఆతనిమనసులో జిజ్ఞాస జలిగెను. తల్లి కుమారితో “నీవు ఇతనిని ప్రలోభపెట్టి వశపర్చిని చేసికొ” మ్మని చెప్పగా ఆబాల వేషధారణము చేసి శ్రీల కుండు హావభావములు చూపుచు ప్రలోభ పెట్టినాడు. స్థూలకుమారి లావుగా నున్నది, సన్నగా నున్నది అనుచున్న లేదు. పంచకామ భోగముల స్థూలత్వము వలన లభించు స్థూలకుమారి యనుపేరు వచ్చెను. ఆయువకుడు కామమునకు వశిష్టాత్ముడ “ఇప్పుడు నేను బుద్ధులననుమన ప్రతిష్ఠితుడను కాలే కున్నా” నని యెంచి వివరము చేరి ఎంతయు చీవరము అచట సమర్పించి ఆచార్య - ఉపాధ్యాయులతో “నేను ఉద్విగ్నచిత్తుడ నై నాను” అని చెప్పగా వారతనిని శాస్త్రకడకు గొనిపోయి, “భ నే, రఃత డుద్విగ్నచిత్తుడై నాడు” అని విన్నవించిరి. “భిక్షా, నీవు సత్యముగా ఉద్విగ్న చిత్తుడ వై నావా?” అని భగవాను డడుగగా అతడు “భ నే, సత్యమే” అనెను.

“ఎవరివలన?”

“భ నే, స్థూలకుమారివలన.”

“భిక్షా, పురస్కృతములతో కూడ నీవు అరణ్యవాసము చేయుచున్నపు డామె నీ బ్రహ్మచర్యము సాశనము చేసి అనర్థము కలిగించినది నీవు మరల ఆమెకై ఏల ఉద్విగ్నచిత్తుడ వాడువు?”

భిక్షువులు ఎఱ్ఱించినపిదప భగవాన్ పూర్వజన్మకథ చెప్పెను :

అతీత కథ

పూర్వకాలమున బాలానితో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధినశ్శుడు కాశీరాష్ట్రములో ఐశ్వర్యవంతుడైన ఒకానొక బ్రాహ్మణుని యింట పుట్టి, విద్యలు నేర్చి కుటుంబమును పోషించుచుండెను. ఆతనిభార్య పుత్రుని కని మరణింపగా ఆతడు “నా ప్రాణభార్య కడకు మృత్యువు వచ్చుటకు లజ్జింప లేదు. నాకడకు వచ్చుటకు కూడ లజ్జింపదు. ఇంటనుండి నే నేమి చేయుదును! ప్రప్ర

జింకను” అని చింతించి కానుభోగ జీవవము విడనాడి, కుమారుని గౌరవం హిమా
లయమునకు జని ఋషిప్రవ్రజ్య చేసి యాన - అభిజ్ఞా లాభము పొంది, అరణ్య
మున కందమూలాదులు భుజించుచు నివసంప జొచ్చెను.

ఆ సమయమున సీమాంతమున నున్న జనపదమునకు చోరులువచ్చి గ్రామము
దోచుకొని, జనులను బానులను చేసికొని, పారలనె తిప్పె సామాను లె తి వెడలి
పోయిరి. పారిలో మోసము చేయ గల నుందరకుమారి ఒకతె యుండెను. ఆమె
ఏదోవిధముగా తప్పించుకొని పోదలచి, “స్వామీ, శాచము చేయవలెను” అని
కొంచెము వెనుకకు తగ్గి ఆవల చోరులను మోసగించి పలాయనము చేసెను. ఆమె
అడవిలో తిరుగుచు, పూర్వహస్తా సమయమున బోధినశ్వుడు తనకుమారుని ఆశ్రమ
మున విడిచి కందమూల ఫలాదులు కొనివచ్చుటకు పోయినపుడు ఆశ్రమముచేరి
ఋషికుమారుని ప్రలోభ పెట్టి వశవ ర్ధిని చేసికొనెను. “నీవు అరణ్యమున నుండు
టచే లాభ మేమి? పట్టణమునకు పోవుదము రమ్ము. అక్కడ సుఖపడుటకు అన్ని
వస్తువు లుండును” అని ఆమె చెప్పగా ఆతడు మంచి దని “మా నాయన కంద
మూల ఫలాదులు తెచ్చుటకు అడవిలోనికి బోయినాడు. ఆయనను కలుసుకొని
ఆవల మనముకలసి వెడలుదము” అనిపలికెను. “రకుర్రవానికి ఏమియు తెలియదు.
రతనితండ్రి పార్థకమున ప్రవ్రజించి యుండును. ఆయన వచ్చి నీ విచ్చట ఏమి
చేయుచున్నావు? అని నన్ను తన్ని కాలుపట్టి రుడ్డి అడవిలో త్రోసివేయ
వచ్చును. ఆయన ఒకపూర్వమే పలాయనము చేయవలెను” అనుకొని “నేను
ముందుముందు నడుచుచుండును. నీవు వెనువెంటనే వచ్చుచుండు” మని చెప్పి,
త్రోవగురువులు తెలిపి ఆమె వెడలిపోయెను. ఆమె చనినతగుపాత యువకుని
చి త్తము అస్పష్ట మైపోయెను. వెనుకటివలె ఏపనియు చేయజాలక తల పట్టుకొని
పర్వతాలలో విచారముతో పండుకొనెను. బోధినశ్వుడు పర్వతాలకు నురలివచ్చి
అడుగుజూడ కనుగొని శ్రీపాదచిహ్నము లని గ్రహించి ఇవి అడుటాని అడుగులు.
కుమారుని భర్తని చేసి యుండనోపు నని తోన ప్రవేశించి తెచ్చినవస్తువులు దింపి
కుమారుని ప్రశ్నించువాడై, ఈ గాథ పలికెను :

కట్టియల్ కొట్టపు, పట్టపు జలము

నిప్పు చేయపు, మరి నింగిచూడుచును

ఎందో తలంతువు మందుని భంగి.

అతడు తండ్రివాక్కులు విని లేచి ప్రణామము చేసి అరణ్యమున నివసించు తన కిచ్చ లే దని నివేదించుచు ఈ గాథ పలికెను :

వననివాసమునొడ వాంఛ విఠియనది,

కాశ్యపా. యుచ్చట కష్టంబు మిగుల;

జననివాసమునకు జన సుద్ధి పుట్టె.

ఏజనపదమున కేగుదు నచటి

ఝాఝారముల్ నేర్చునట్టులు నేను

ధర్మపదేశంబు దయచేయ వలయు.

బ్రీధినత్కుడు నీకు మంచి దేశాఝారము చూపెద నని ఈ గాథలు పలికెను:

కందమూలఫలాదికమ్ము కాననము,

వదలి గ్రామనివాస వాంఛయే యున్న

అనునరించెడి ధర్మ మచటిది వినుము.

చేయగుండదు విషసేవన మెప్పుడు

పరింపవలెను ప్రపితనన్నిధిని

పంకములో జిక్కువడ నాదు, మెలగు

జగరూకతతోడ నర్పంబువోలె.

తపస్వికుమారుడు ఈ సంక్షిప్త కథనములోని యర్థము గ్రహింపక పోవుటను కారణ మిట్లడిగెను :

విషమువోలె, ప్రపితవిధమున పంక

మట్టు లాశీవిషమట్టులు వేని

బ్రహ్మచారి గ్రహింపవలయునో చెప్పును.

అతడు దానికి వ్యాఖ్య ఇట్లు పలికెను :

సారవా, సుర యను సామంబు కలుగు

సానవంబు మనోజ్ఞ మైనది మిగుల

పరిమళ సుందర స్వాదిష్ఠ రసము

బ్రహ్మచర్యమునకు ప్రబలవిషంబు.

శ్రీమశ్శ డగువాని జేయు ప్రమశ్శ,
డిపివేయుచునుండు యువకచి త్తముల
పాతాలపుంజమున్ పాయువువోలె
బ్రహ్మచర్యమున ప్రపిత మయ్యుదియె.

నారద, లాభనక్కరముల్ యశము
అన్యదేహములయం దాదరణంబు
బ్రహ్మచర్యమునకు పంకతుల్యములు.

రాజులున్నరు నారద, లోకమందు
శత్రుభాగులు మహేశ్వర్యంబు గల్గు
పారి కీవు సమీప ర్థి కాదు;
బ్రహ్మచర్యమున కవ్వరునర్పములు.

భోజనమునకునె పోయెడివేళ
సముచితస్థానముల్ చక్కగా దెలిసి
భిక్షుటనమునకు వెడలుట మేలు.

పరకులంబున నన్నపానీయములను
మెండుగా సేవింపకుండుట మేలు;
తలపం దచ్చటి తరుణులరూపు.

పానగోష్ఠికి, గుప్తపరిషత్తునకును
వెండిబంగాల విక్రయాల
లకును దూరముగా మెలంగుట మేలు
శకటమ్ము విషమదేశములకు బోలె.

తండ్రి చెప్పకుండగనే కుమారునకు తెలివి వచ్చి “నాయన, నేను పట్టా
జమునై వు పోవను” అనెను. తండ్రి యువకునకు మైత్రీభావనాధికము ఉపదేశించెను. కుమారుడు ఉపదేశమనిరముగా నడుచుకొనును త్వరలోనే భ్యాన - అభి
జ్ఞాదులు పొందెను. ఆవల ఉభయమును భ్యానరూఢులై బ్రహ్మలోకమున జన్మించిరి.

“నా ఇట్లు చెప్పి జాతకములు సరిపిల్చెను; “అనాటికుమారి ఇప్పటి స్థూల
కుమారి; అవసకుమారుడు ఉద్విగ్నచి త్త భిక్షువు; తండ్రి నేనే.”

8. దుశ్య జనకము

ఇంక జేతవనమున విహారము చేయుచు తన ప్రజ్ఞాప్రశంస విషయమై చెప్పినది.

వర్ణమున కథ

ధర్మనభలతో సంభాషణ జరుగుచుండెను. “అయ్యమ్మంతులాం, దశబలధారి ఉపాయకుశలత కనుగొనుడు. నందకులపుత్రులకు అద్భుతము చూపి అర్హత్వము నొనగెను. శుద్ధవస్థకునకు వస్త్రఖండ మిచ్చి ప్రతినంబిశ్శుతో ఎటు అర్హత్వము కుండ అనుగ్రహించెను. కుమారపుత్రునకు పద్మము చూపి అర్హుని చేసెను. రః ప్రకారముగా వివిధింపయములచే ప్రాణుల కుపదేశము చేసెను” అనుచుండిరి. శాస్త్ర అచ్చటి కరుదెంచి విషయము గ్రహించి “భిక్షవులాం, తథాగతుడు ఇప్పుడే తాడు. పుర్యముకుండ ఉపాయకుశలుడై యుండెను” అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

ఋతీత కథ

పుర్యకలమున బాహునితో బ్రహ్మదశ్శుగు రాజ్యముచేయుచుండగా జన పదము జనరహితమై పోయెను. రాజు పీడించి జనపదమునుండి ధనము లాగి యుండెను. ఆ సమయమున బీదిన స్వర్గుడు కశీగ్రామమున బ్రాహ్మణకులమున బుట్టి పెరిగి పెద్దవాడై నపిమ్మట తక్షశిల చేరి, ఆవల ధర్మమునిరముగా భిక్షుల నము చేసి ఆచార్యునకు ధనము తెచ్చియుత్త నని సంకల్పించి విద్యారంభము చేసెను. విద్యనమా ప్తి అయినపిదప ఆతడు భక్తితో “ఆచార్యదేవా, గురుదక్షిణ తెచ్చియుత్త” నని సెలవు పుచ్చుకొని జనపదమున పర్యటించి ధర్మమునిరముగా ఏడునికషమము సంపాదించి ఆచార్యునకు ఇస్తునని తలపెట్టెను. ఆతడు ప్రయాణము చేయుచు త్రోవలో గంగ అడ్డు రాగా బాటుటకై నొక ఎక్కెను. నొక ఇటు నటు ఊగుచుండుటచే అతనిచేతిలోని బంగారువాణెములు నీట బడిపోయెను. “జన పదమున స్వర్ణము లభించుట మహాకష్టము. గురుదక్షిణ మరల సంపాదించుట కష్టము. నేను గంగాతటమున కూరుచుండి ఉపవసించెదను. నే నిట్లు నిరాహార దీక్షతో మన్నట్లు క్రమముగా రాజునకు తెలియను. అప్పుడు రాజు అమాశ్యులను పంపును. నేను వారితో మాటాడను. అప్పుడు రాజు రానే వచ్చును. రః విధముగా

రాజు వలన గురుదక్షిణ లభించును” అని యతడు యోచించి గంగాతటమున డి తర్గినుము బల్చి, యజ్ఞోపవీతము కనబడునట్లు చేసి, వెండిఫలకము వంటి ఇనుకతో బంగారుప్రతిమవలె కురుసుండెను. ఆతడు నిరాపరాధిత్వ లోనుండుట లోకులు గనునించి ఏల కున్నుంటి వని యడిగినను సమాధాన మతడు చెప్పలేదు. మరునాడు ద్వారామహనులు ఈ బాధ విని అచటికి బోయి ప్రశ్నించి నను ఆతడు బదులు పలుకలేదు. బాధానికష్టము చూచి పరిహరముతో వెడలి పోయిరి. మూడవనాడు నగరవాసులును, నల్లవనాడు నగరములోని ఐశ్వర్యవంతులును, ఐదవనాడు రాజ్యపరిషదులును, ఆరవనాడు రాజు పంపిన అమాత్యులును వచ్చిరి. ఆతడు వారితో మాటాడలేదు. ఏడవనాడు రాజు భయముతో ఆతని కడకు బోయి ప్రశ్నించువాడై ఈ గాథలు పలికెను :

ధృవములు చేయుచు గంగా
తటమున గుర్చున్న విప్ర,
నేను పంపినట్టి దూత
ని న్నడిగిన యపుడు గూడ
బగులు చెప్పవై తివి, నీ
బాధ గు ప్తమని తలంపు.

బోధినత్వుడు విని “మహారాజా, నాకష్టమును దూరీకరింప గలవారితో చెప్పవలె నను కోరికతో అన్యులకు చెప్పలే” దని ఈ గాథలు పలికెను :

కశీనరేశ్వరా, కష్ట మెవ్వండు
తలగించునో వానితో చెప్పవచ్చు
వచ్చిన, బాధానివారణోపాయ
మెవ్వండు సూచించు నవ్వానితోడ
తప్పక నిజపీడ చెప్పుకోవచ్చు
గ్రహియింప వచ్చు స్థుల నాకులను
తెలిసికోవచ్చును పుణ్యగులవాక్కు :
కాని దుర్జ్ణేయంబు మానవ వాక్కు,
తానాత మంచిమనస్సుతో నన్యజనుని
జ్ఞాతిగా మిత్రుగా సఖునిగా జూగు
వాడె యావల మారి వైరి యైపోవు.

అడుగ కున్నను నెవ్వ, రసమయంబునను
ఎవ్వండు నిజబాధ నెరిగించు నాదుని
కాతని శత్రువుల్ హర్ష మొంగుదురు
కాని హితై హులు కష్ట మొందుదురు.

అది మంచినమయమే యైనచో నెదుటి
నరుడు సమానమనస్కుడు, బుద్ధి
మంతుడే యైనచో, మధురార్థవంత
వాక్కులు లాసీయ వచ్చును నోట.

ఇది యుగము క్షము లోకహితమున కనుగు
తెలిసికొన్నప్పుడు ధీరుండు స్వీయ
బాధను సహింప వలయు నంటరిగ.
హీ భయ సత్యంబు నెడదలో నిలిపి.

రః ప్రకారముగఁ బాజున కుపదేశ విచ్చితనగురుదక్షిణ విషయమై వ్యక్తిక
రించువాడె బీధినశ్శ్వ దీగోధలు పలికెను :

గురుదక్షిణార్థినై కమ్మరినాను
నేను మహాపాజ, నిగమమ్ములందు,
పాజున నగరమ్ముల, వివిధ
పాష్ట్యమ్ములందును; పాజపురుషులు
సంనిరులును, మహాపాల విప్రులును
ఇచ్చిన వన్నియు నాకు బంగారు
నికషమ్ము లవి లేవు నేడు సరే !
అదియె చింతాహేళు వై నది నాకు.

మి రంపుదూత మహాపాజ, నన్ను
చింతావిముక్కుని చేయలే దన్న
భావాన సతనితో భాషింపనైతి.

చింతావిముక్కుని చేయంగ నేర్ప
వీవు నన్నని తోచు హేళువువలన
భాషించితిని మహాప్రభువ, సీతోన.

రాజు ఆయన హరిక వాక్కులు విని “బ్రాహ్మణ తనూ; చింతింపకుము. నీగురుదక్షిణ నే నిశ్చను” అని ద్విగుణముగా ధన మిచ్చెను.

ఈ యభిప్రాయము వ్యక్తీకరించుగాథ శాస్త్ర పలికెను :

విప్రునిమొడలను సుప్రసన్నతను

గాంచుచు నంతట కాశీవిభుండు

బంగారునిష్కముల్ పదునాలు గిచ్చె.

బోధినశ్శ్వడు రాజున కుపదేశ మిచ్చి, ఆచార్యునకు గురుదక్షిణ యిచ్చి బాపదిపుణ్యకార్యములు చేసెను. రాజు ఆయన ఉపదేశానుసారముగా ప్రవర్తించుచు ధర్మపాలనము చేయుచుండెను. కాలక్రమమున ఇరువురును కల్యాణానుసారముగా గతిందిరి.

శాస్త్ర ధర్మబోధ చేసి, “భిక్షువులారా, ఇప్పుడే కాదు, పుర్యముకుండ తథాగతుడు ఉపాయకులగుట యుండెను” అని జాతకములు సరిపిరిచ్చెను. “ఆ కాలమున రాజు ఆనందుడు; ఆచార్యుడు సరిపుత్రుడు; బ్రాహ్మణ యువకుడు నేనే.”

476. కలిజ్జబుధి జూషకము

శ్రీశైవ జేతవనమున విహారము చేయునపుడు ఆనందస్థవిరుని మూలమున మహాబ్రహ్మ జరిగినపూజను గురించి చెప్పినది.

వర్ణము-న కథ

తథాగతుడు శిక్షణకోరు సంఘహితమునకై జనపదములలో పర్యటనార్థము వెదలిపోయిన పిదప శ్రావస్థివాసులు జేతవనమునకు పోయి వేరొక పూజాస్థానము కానక అము కానిపోయిన గంధమాల్వ్యాదులను గంధకుటీర్వారమున పడవెంచి పోవుచుండిరి. వారికి దీనివలన ప్రసన్నత కలుగుచుండెను. ఈ విషయము తెలిసి అసాధపడితుడు తథాగతుని పునరాగమనంతరము ఆనందస్థవిరుని కడకు పోయి “భగవే, తథాగతుడు పర్యటనార్థము పోయినపిదప ఈ విహారమునెడ శ్రద్ధ తగ్గినది. తోకులు గంధమాల్వ్యాదు లుండుటకు పూజాస్థానము తెలియలేదు; భగవే, మీరు తథాగతునితో ఈ విషయము చెప్పి పూజాస్థానమునకు అవకాశ ముండునో ఉండవో కనుగొనుడు” అని విన్నవించెను. ఆయన మంచిదని తథాగతుడు వచ్చిన పిదప “భగవే, చె త్వము లెన్ని?” అనెను.

“ఆనందా, మూడు,”

“భగవే, ఏ వేది?”

“శరీరకము, ఎరిభోగికము, ఒద్దేశికము.”

“భగవే, అము నజీవులై యుండగా చె త్వము నిర్మింపవచ్చునా?”

“ఆనందా, శరీరకచె త్వము నిర్మించుటకు వీలు లేదు. అది వృద్ధులు పరినిర్వాణము పొందినపిమ్మటనే నిర్మింప వీలుండును. ఒద్దేశికచె త్వ మవాన్తవికము కేవలము మానసికము. కాని ఎరిభోగికచె త్వము బుద్ధులు నజీవులై యున్నపు డును, పరినిర్వాణము పొందినపుడును చె త్వ మగును.

“భ నే, ఆమూ పర్యటనమునకు వెడలినపిదప జేతవనవిహారము నింపురమై బోయినది. లోకులకు పూజాస్థానము తెలియలేదు. భ నే, మహాబోధి వృక్షము నుండి బీజములు కొనివచ్చి జేతవన ద్వారముకడ నుంచెదను.”

“నుంచితే అనంట, ఇట్లు చేసినచో జేతవనమున నాస్థిరనివాసము ఏర్పడినట్లుండును.”

స్థవిరుడు అనాథపిండికునకు, విశాఖకు, రాజునకు చెప్పి జేతవన ద్వారము కడ బోధివృక్షస్థాపనకై గుంట త్రవ్వించి, మహామొగ్గలాన స్థవిరునితో “భ నే, నేను జేతవనద్వార సమీపమున బోధికి స్థాన మేర్పాటు చేయుదును. మహాబోధి నుండి ఫలములు కొనిరండు” అని చెప్పగా, ఆయన మంచిదని అకొశమార్గమున బోధిస్థానము చేరి, కర్రతో కొట్టకుండ, నేల్లపె స్వయముగా రాలిన పండ్లు చీవరమున మూట గట్టుకొని తెచ్చి యిచ్చెను. ఆనందస్థవిరుడు నేడు బోధిబీజములు నాటు నని కోసలనరేకునకు వార్ల పంపెను. రాజు సాయంసమయమున వై భవముతో సమ స్సనిమగ్నులతో వచ్చెను. అనాథపిండికుడు, విశాఖ, అన్యనిగుజనులు కూడ విచ్చేసిరి. స్థవిరుడు మహాబోధి బీజారోపము చేయుకొనున పెద్ద సువర్ణకటా హామీ నిలిపి అడుగున రంధ్రము చేయించి సుగంధమృత్తిక కటాహామీన నింపి, గింజలు రాజు చేతి కిచ్చువాడై “మహారాజు, బోధిబీజములు మీరు చల్లు” డని చెప్పెను. రాజు “రాజ్య మెల్లపుడును మా చేతులలో నుండదు. అనాథపిండికుని చేత, ఈ కార్యము చేయింప వలె” నని తలచి బీజములు మహాశ్రేష్ఠిచేతిలో నుంచెను. అనాథపిండికుడు సుగంధమృత్తికను కదిలించి అందు గింజల నుంచెను. అతడు బీజారోపము చేయుచుండగానే అందరు చూచుచుండ బోధివృక్షము నాగలికొనవలె సూటిగా ఏబదిమూరలు పైకిలేచి నిలిచెను. నాలుగువైపులను అగ్రమునను ఏబదిమూరల మహాశాఖలు ఐగు ష్యాపించినవి. అది జ్యేష్ఠవృక్ష మయ్యెను. ఎల్లరకు మహాశ్రవ్య మయ్యెను. రాజు సుగంధజలముతో నిండిన ఏడువందల వెండిబంగారు ఘటములపం క్తి మహాబోధికి నలుప్రక్కల పెట్టించెను. పూర్ణకుంభములతో నీలోత్పలము లుంచిరి, రత్నసుయవేదికలు ఏడు నిర్మించిరి. బంగారుపొడి కలిపినఇసుక చల్లిరి. నలు ప్రక్కల ప్రాకారము లేదినది. సప్తరత్నసుయ ద్వారకొప్పకము నిర్మించిరి. గొప్పపూజ జరిగినది. ఆనందస్థవిరుడు తథాగతుని సమీపించి “భ నే, ఆమూ బోధివృక్షముక్రింద ఏభ్యనము చేసితిరో లోకహితార్థము ఈ మహాబోధివృక్షముక్రింద ఆ భ్యనము చేయు” డని విన్నవించెను.

“అనంబ, ఏమంటివి ! నేను నుహాబోధి వృక్షముక్రింద చేసినధ్యానము మరియొకవోలు నహింపనేరదు.”

“భ నే, లోకహితార్థము ఈ ప్రదేశనిమగ్నముసారముగా ఈ బోధివృక్షముక్రింద ఆము ధ్యానముచేతురుగాక !”

ఈ న్న అచట ధ్యాననుభవమున ఒకంత్రి గడపెను.

స్థవిరుడు. కంసలనరేళుడు మొదలగువారికి చెప్పి, బోధిపూజ చేయించెను. ఆనందస్థవిరునివలన ఉద్భూతమైన బోధివృక్షమునకు ఆనందబోధి యను ప్రసిద్ధ నామ మేర్పడెను. ధర్మనభలో భిక్షువులు “ఆయుష్మంశులాం, అయుష్మిన్ ఆనం దుడు తథాగతుడు నజీవుడై యుండగనే బోధి స్థిపించి మహాపూజలు చేయించెను. అహ, నుహాస్థవిరు డెంత గుణవంశుడు!” అనుచుండగా ఈ న్న అచటి కరుడెంచి “భిక్షువులాం, ఆనందుడు ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకుండ ఉపద్విపములతో కూడిన నాలుగు మహాద్విపములకు లోకులను గొనిపోయి బహునుగంధ మాల్యాదులు తెప్పించి మహాబోధి మంటపమున పూజ చేయించినా” డని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున కళింగరాష్ట్రమున దంతపురమున కళింగరాజు పరిపాలన చేయుచుండెను. ఆయనకు పెద్దకళింగుడు, చిన్నకళింగుడు అను ఇరువురుపుత్రులుండిరి. పెద్దకళింగుని విషయములో జనకుని మరణానంతర మతగు రాజగు ననియు, చిన్నవాడు ఋషి ప్రవ్రజ్య స్వీకరించి భిక్షువనము చేసినను ఆయనపుత్రుడు చక్రవర్తి యగు ననియు ధైర్యజ్ఞులు చెప్పెయ్యండిరి. కాలక్రమమున తండ్రి మరణానంతరము పెద్దవాడు రాజు, చిన్నవాడు ఉపరాజు నయిరి. తనకుమారుడు చక్రవర్తి యగు నని, చిన్నవాడు విశేషభిమానము వహించెను. రాజు సహనము కోల్పోయి చిన్న కళింగుని బంధింపు మని ఒకనాకహితేషికి ఆజ్ఞ ఇచ్చెను. అతడు చని చిన్నవానితో “మిమ్ము బంధింపు మని రాజు నా కాన తిచ్చినాడు. ప్రాణములు దక్కించుకొనవలె” నని చెప్పెను. చిన్నకళింగుడు తనముద్రను సూక్ష్మకంబళమును ఖడ్గమును హితేషియగు అమాత్యునకు చూపి “ఈ మూడువస్తువులను చూపిన నా కుమారునకు రాజ్య మియ్యవలెను” అని, అరణ్యమునకు జని ఋషి ప్రవ్రజ్య గై కొని నవీతీరమున రమణీయస్థానమున ఆశ్రమము నిర్మించుకొని నివసించజొచ్చెను.

మద్రాస్ ప్రముఖ సాగల నగరమున మద్రనరేఖనికి కుమారి జన్మించెను. ఆమె విషయమున జ్యోతిష్కులు “రఃమె బిశాటనము చేసి జీవించును. కాని రఃమె పుత్రుడు చక్రవర్తి కాగలడు” అని భవిష్యత్తును చెప్పిరి. అవల జంబూద్వీపము లోని రాజులు రఃమె అంతము విని గుమిగుడి వచ్చి నగరము చుట్టు ముట్టిరి. మద్రాస్ తనలో “రఃమెను ఒకని కిచ్చితి నేని తక్కినవారికి క్రోధము కలుగును” అనుకొని భార్యను, పుత్రుని వెంట బెట్టుకొని వేషములు మార్చి అరణ్యమునకు పలాయనము చేసెను. వనములో కాకింగ కుమారుని ఆశ్రమమునకు పెళ్ళాగమున ఆశ్రమము నిర్మించుకొని ప్రవ్రజించి ఉంధవృత్తితో జీవనము చేయుచు నివసించు చుండెను. కుమారికకు కష్టము కలుగ కుండ ఆశ్రమమున విడిచి తలిదండ్రులు ఫలమూలాదులు తెచ్చుటకై అడవిలోనికి బోవుచుందురు. వారు లేనపుడు కుమారి వివిధ పుష్పములు పూగు చేసి దండ గ్రుచ్చుచుండును. అవట గంగ యుడ్డున అమ్రవృక్షము కలదు. వృక్షశిరము బాగుగా పెరిగి చెట్టెక్కుటకు మెట్లనలె పీ లేర్పడెను. ఆమె చెట్టెక్కి అట లాడి పుండండు నీటిలో విడుచుచుండెడిది. ఒక నాగు కాకింగుడు నదిలో స్నానము చేయుచుండ పుష్పరామము అతని తలకు చుట్టుకొనెను. దానిని జూచి అతడు దండ ఎట్టి స్త్రీ కట్టినది? యువతియో, వృద్ధాంగనయా? వృద్ధాంగన కాదు, యువతి కట్టినదే; రః విషయము పరీక్షింప వలె నని ఆసక్తితో గంగ తీరము పెళ్ళాగము చేరి అదటి అమ్రవృక్షముపై గీత మాలాపించు యువతిని గాంచి “భద్రే, నీపే రేమి?” అని ప్రశ్నించెను.

“స్వామీ, నేను మానవస్త్రీని.”

“అయినచో దిగుము.”

“స్వామీ, దిగజాలను. నేను క్షత్రియస్త్రీని.”

“భద్రే, నేను కూడ క్షత్రియుడను. దిగుము.”

“స్వామీ, అన్నంతమాత్రమున ఎవరును క్షత్రియులు కాలేరు. మీరు క్షత్రియు లే నచో క్షత్రియమాయ చెప్పుడు.”

వారు అన్యోన్యము క్షత్రియమాయ చెప్పుకొనిరి. రాజకన్య క్రిందికి దిగినది. అంతట వారికి సహభాగ మేర్పడెను.

తలిదండ్రులు ఆశ్రమమునకు తిరిగివచ్చినపిదప ఆమె వారితో కాకింగ రాజపుత్రునితో సమావేశమునుగుర్చి విపులముగా తెలిపెను. వారు మంచి దని

స్వీకరించి ఆమె నాతని కిచ్చిరి. దంపతులు ప్రేమపూర్వకముగా సహవాసము చేయుచుండుటవలన రాజకన్య గర్భము ధరించెను. పదిమాసములు నిండినపిమ్మట భాన్య, పుణ్య, లక్షణోపేతుడైన పుత్రుడు కలిగెను. బిడ్డనికి కాలింగు డని పేరు పెట్టిరి.

ఆతడు పెరిగిన పిదప తండ్రికడను, అతకడను విద్యలు నేర్చెను. ఒక నాడు కాలింగుడు నక్షత్రయోగమును బట్టి తననీడరుడు మరణించె నని తెలిసికొని కుమారునితో “నీ పెదతండ్రి పెద్దకాలింగుడు మరణించినాడు. నీవు దంతపురమున కరిగి పరంపరాగత నుగురాజ్యమును గైకొమ్ము” అని ముద్రిక, కంఠశము, ఖడ్గము నాతని కిచ్చి “బాబూ, దంతపుర నగరములో ఫలానివీధిలో మనహితైషి యగు అమాత్యుడున్నాడు. సంఘానంతరము నీవు పోయి ఈ మూడు వస్తువులాయనకు చూపి నా పుత్రుడ వనువిషయము తెలియపరచుము. నిన్నతడు సింహాసనమున ప్రతిష్ఠించు” నని పలికెను. కుమారుడు తలిదండ్రులకు, మాతామహికి, పితామహులకు ప్రణామము చేసి బుద్ధిబలముచే ఆకాశమార్గమున జని అమాత్యుని మంచము కడ దిగెను. “ఎవరు నీ?” వని యాతడు ప్రశ్నింపగా, చిన్న కాలింగుని పుత్రుడ నని మూడు వస్తువులను చూపెను. అమాత్యుడు రాజ్యపరిషత్తునకు తెలియజేసి నగరము నలంకరించి కుమారునిశిరముపై ఛత్రము పట్టించెను.

కాలింగ భారద్వాజు డను పురోహితుడు ఆతనికి చక్రవర్తిధర్మములు ఏడింటిని వివరించెను. రాజు వానిని పాలించుచుండెను. పూర్ణిమ ఉపవాస దినమున చక్రసరోవరమునుండి చక్రరత్నము, ఉపసోధకులమునుండి హస్తీరత్నము, వలూహాక కులమునుండి అశ్వరత్నము, వైపుల్యమునుండి మణిరత్నము వచ్చినవి. శ్రీ, గృహపతి, పరిజాయక రత్నములు ప్రకటము లయ్యెను. సమస్త చక్రవాళము నడుమ నున్న రాజ్యము పొంది ఒకనాడతడు ముప్పదియారు యోజనముల పొడవున నిలిచిన అనుగూఁములను వెంట గొని కైలాసకూట సదృశ మగు శ్వేత గజము నెక్కి సంతంభముతో తలిదండ్రులకడకు జనెను. సర్వజ్ఞుడైన నూర్ధిస్థున నుగు భూమధ్యబిందువు మహాబిందీమంటవముపైకి ఏనుగు పోవజాల దయ్యెను. రాజు మాటిమాటికిని ప్రేరించినను హస్తీ పోవలేకుండెను.

ఈ యభిప్రాయమును ప్రకటించువాడె శిష్ట ఈ రోగి పలికెను :

భారుణి ధమ్మనుసారంబు గాను

పరిపాలనము చేయు ప్రభువు కాలింగ

చక్రవర్తి మరేభసహితుడై బోధి
మంటప నవిధంపు మహి జేరినాడు.

రాజువెంట బోవుచున్న రాజపురోహితుడు తనలో “ఆకసమున ఆతంక
మేమియును కానబడకు. కారణ మేమి? రాజు ఏనుగును ముందరికి నడుపలే
కున్నాడు. నేను విషయమును కనుగొంగును” అనుకొని ఆకసమునుండి దిగి సర్వ
బుద్ధ ధ్యానస్థున మగు గూఢాధ్యక్షుని మహాబోధి మంటపము గొంచెను. ఆసమయ
మున అచట కరిషమాత్రస్థలమున కుండేటిమీనమంత తృణము మొలవ లేదు.
వెన్నెలవలె నున్న ఇనుక వ్యాపించి యున్నది. తృణలతలు వనస్పతులు బోధి
మంటపమునకు ప్రదక్షిణ చేయుచున్నటుల నానందముల గుట్టుకొని యుండి
మంటపమున కెదురుగా నున్నవి. బ్రహ్మణులు ఆ ప్రదేశము చూచినంతనే “ఇది
సర్వబుద్ధస్థానము, సర్వక్షేత్ర సాక్షివలె నున్నది. శక్రాధులు కూడ దీనిమీదుగా ప్రిజ్ఞ
లరు,” అని భావించి కళింగనరేళుని కడకు బోయి బోధిమండప మాహాత్మ్య
మును వినిపించి చేతులు పట్టుకొని క్రిందికి దిగు మని చెప్పెను.

ఈ యర్థమును ప్రకాశింప జేయుటకై ఈ స్థల గాథలు పలికెను ;

శ్రమణపుత్రుడు కళింగ చక్రవర్తి
నిలచు నేల పరీక్షించి నిజకరముల
సంజలించి “మహారాజ, పండ్ల దిగుడు,
గూమిభాగము మిక్కిలి పూజ్య మిద్ది
బుద్ధ లీలారూపి నభినంబుద్ధు లగుచు
దీప్తి గొల్పిరి; తృణలతల్ దీనిగుట్టు
కన్న వి ప్రదక్షిణము చేయుచున్ననూర్చి.

మేదిసీమండపం బని మీరు విన్నారు ?
సంగరముచేత వ్యాపించి సర్వజనుల
తతిని భరింపుచున్నట్టి భారూపి కిది
మండపము; డిగ్గి దీని నమస్కరించు.

కులము గల్గినగజము లీస్థలికి రావు,
ఆభిజాత్యము కలిగినహస్తీ నీది.
ఎంత ప్రేమితులైనా మంతవరకై
రాగలుగు” నంచు పలికెను.

రాజు లక్ష

జుజ్జు డవిప్రులకు గుణంబు చూడ
దలచి వజ్రంకుశంబుతో దాని బొడిచె.

పీటెత్తిన్పు మదేభము భూరిభార
నహనక క్తి గోల్పోయిన చందమునను
క్రింద నుపవేశనము చేసె మీంకరించి.

మాటిమాటికిని అంకుశముపీటె తగులుటచే ఏనుగు బాధ నహింపనేరక
ప్రేమములు విడిచెను. ఈ సంగతి తెలియక రాజులు కురుచుండి యుండెను.
కాళింగ భారద్వాజుడు “మహారాజా, హస్తి చనిపోయినది. వేరొకయేనుగుపె
నకు” డని చెప్పెను.

ఈ యర్థమును ప్రకాశింప జేయుటకై శిష్యులు ఈ గాథలు పలికెను ;

కుంభి ప్రేమములు కోల్పోయినట్లు
కాళింగ విప్రుండు కనుగొన్నయంత
రయమున బల్కెను: “రాజు ఈ గజము
మృతము, వేరొకహస్తి నెక్కగ వలయు.

పుణ్య బుద్ధిబలమువలన ఉపాసక కులమునుండి వేరొకయేనుగు వచ్చి
రాజనముఖమున పీఠభాగము వంచెను. రాజు దానిపై కెక్కి కూరుచుండెను.
ప్రేమములు పోయినయేనుగు ఆ క్షణమున నేలపై బడెను.

ఈ యర్థమును ప్రకటించుటకై ఈ గాథ పలికెను :

వినుచు కాళింగుడు వెంటనే ఆన్య
హస్తినిమోఎన కరిగినంతటనె
మృత సైన్యము మేదిని బడియె,
లక్షజుల రాక్కుల ప్రకారముగ.

అంతట రాజు ఆకనమునుండి దిగి బోధిన త్వమంటపము చూచి ఆశ్చర్య
ముతో భారద్వాజుని ప్రశంస చేయుచు ఇట్లనెను :

రాజు కాళింగ భారద్వాజులతోడ
“సంబుద్ధ సర్వజ్ఞ సర్వసందర్శ
వీ” వని పల్కె నహిందరమున.

బ్రాహ్మణుడు ప్రశంసకు అశలేక తనను నిమ్మనూనెను నిలుపుకొని బుద్ధులను ఉచ్చస్థానమున నుంచి పారిగుణవర్జనము కావించెను.

ఈ యర్థమును ప్రకటించుటకై శాస్త్ర రః గాథలు పలికెను :

ఆభిషేకముల నంగీకరింప
కిట్లు కాళింగ మహీసురుం డనియెః
“ఏము లక్షణముల నెరుగుదు మంతె
శాస్త్ర సర్వజ్ఞుండు సర్వవేత్తయును
సర్వంబు నెరుగు లక్షణములంబట్టి
తెలిసికొందుము శాస్త్రజలముచే మేము.”

రాజు బుద్ధగుణముల నాకర్షించి ప్రసన్నుడై దక్షిణానివాసులకడనుండి సుగంధద్రవ్యములు తెప్పించి సప్తాహకాలము సుహృద్భిమంతులమున పూజించెను.

ఈ యర్థమును ప్రకటించుచు శాస్త్ర రః గాథలు పలికెను :

సుంగళవాద్యముల మా ర్మిగురుండ
పూజించి సంబోధి, పుష్పమాలికలు
వివిధగంధములు, వివిధానులేప
నగులు తెప్పించి యువనీశ్వరుండు
ప్రకారనిర్మాణ పరిధి కానించె.

ఆవల కాళింగు డరువదివేల
బుట్టల పూవులు గుట్ట కావించి
బోధివృక్షమును పూజించినాడు.

ఈ విధముగా సుహృద్భిని పూజించి రాజు తలిదండ్రులను వెంట గొని దంతపురము చేరి దానాదిపుణ్యకార్యములు చేసి త్రయస్త్రింశభవనమున జన్మించెను.

శాస్త్ర ధర్మపదేశము చేసి “విక్షువులాం, అనందుడు ఇప్పుడే కాదు, పూర్వము కూడ బోధిపూజ చేసియుండెను.” అని చెప్పి జాతకములు సరిపిల్చెను. “ఆ కాలమున కాళింగుడు అనందుడు; కాళింగ భారద్వాజుడు నేనే.”

180. అక్షిణి జాతకము

శుక్ల జాతకమున విహారము చేయుచు శ్రవణినివాసి యగు దానశిఖరి గూర్చి చెప్పినది.

వర్ణమున కథ

అతడు శుక్ల నిమంత్రించి సప్తహమ్మపాటు బుద్ధప్రముఖ భిక్షుసంఘము నకు మహానములు చేసెను. తుది నా డార్యసంఘమునకు ఆవశ్యకపదార్థము లన్నియు ఇచ్చెను. శుక్ల పరిషత్సభ్యమున కురుచుండి దానశిఖరిని దానము చేయుచు “ఉపాసక, నీవు గోపృత్యగము చేసినపు, నీవు చేసినది దుష్టులకార్యము ఈ దానపరంపర ప్రచీనపండితుల దానపరంపర, గృహస్థ, ప్రవ్రజితుడు కూడ చేయ తగినదే. పూర్వకాలపు పండితులు అడవిలో నివసించుచు కందమూలములను అకు లలములు తినుచు, అన్యాయచకులకు అన్నియు సోపగుచుండిరి” అనెను.

“భగవే, యిది యంతయు లోకమునకు తెలిసెను. కాని అము సెల విచ్చి నది మాత్రము తెలియదు. నూకు దానిని తెలుపుడు” అని వారు ప్రార్థింపగా, శుక్ల పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున పాణినిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధి సత్త్వము ఎనుబదికోట్ల ధనము గల బ్రాహ్మణుని కుటుంబమున జన్మించెను. అతనికి ఒకే రి అని పేరు పెట్టిరి. బాలునికి కాలినడక వచ్చునప్పటికి చెల్లెలు పుట్టినది. అమెకు యశోవతి అని పేరు పెట్టిరి. బోధిసత్త్వము వదునారేండ్ల వయసున తక్ష శిలకు బోలు నను స్థవిద్యలు నేర్చి మరలి వచ్చెను. తలిదండ్రులు గతించిరి. అతడు శ్రద్ధకర్మలు చేసినపిమ్మట ధనవిషయమై లెక్కలు చూచెను. ఫలాని లెక్కన ఇంత యని ఫలాని లెక్కన ఇంతయని ధన మున్నట్లు తేలెను. అతనికి వైరాగ్యము కలిగి ధనము మాత్రము కానబడుచున్నది. ధనము సంగ్రహించినవారు మాత్రము కానబడుట లేదు, ఎల్లరును ధనము విడిచి పోయినారు. దీనితో

నేనేమి చేయుదును ? అనుకొని, చెల్లెలిని పిలిచి “నీవు ఈ సంపదను నిర్వహింపు” మనెను.

“నీయభిప్రాయ మేమి ?”

“నేను ప్రవ్రజింప దలచినాను.”

“అన్నా, నీవు త్యజించినదాని నెట్లు గైకొందును ?”

“దీనితో నాకు పని లేదు.”

“నేనుగూడ ప్రవ్రజింశును.”

అతడు రాజజ్ఞుల గైకొని ధనార్థులగువండితులు మాయంటికి వశ్యులు గాక అని బాటబంచెను. అతడు సప్తహళలను మహాదానములు చేయుచున్నను ధనము తరగలేదు. అప్పు డతడు “ఆయుస్సంస్కారములు కను మెప్పింపునున్నవి. ఈ ధనక్రీడతో నా కేమి పని ? అర్థార్థులు వచ్చి స్వయముగా తీసికొని పోవచ్చును” అని ద్వారము తెరచి బాటంపించెను. ఈ విధముగా స్వర్ణముతో నిండినధనము వదలి జ్ఞానులు దుఃఖించుచుండగా అతడు నీడరిని వెంట బెట్టుకొని ఆకీర్తి ద్వారముని అవల తనపేర వచ్చిన ద్వారము వెంట పోగానీ వదిలి బయలుదేరెను. అతడు బాటన నదీతటమునకు ఆకీర్తితీర్థముని పేరు వచ్చెను. పారిరువురును మూడుయోజనములు నడచిన పిమ్మట ఒకనాక రనుణీగ్రామమున కుటీరము నిర్మించుకొని ప్రవ్రజించిరి. ఆవల గ్రామ, నిగమ రాజధాని నివాసులలో బాలమంది ప్రవ్రజించిరి. సమూహము పెరిగిపోయెను. లాభసంస్కారములు విశేషముగా లభించుచుండెను. బుద్ధుని జన్మ సమయమువలె నయ్యెను.

అప్పుడు బోధినస్వయం తనలో “లాభసంస్కారములు పెరిగిపోయినవి. మండలికూడ పెరిగినది. నేను ఒంటరిగా నుండవలెను” అనుకొని చెల్లెలికికూడ చెప్పకుండ ఏకాకిగా బయలుదేరి తమిళరాష్ట్రము చేరెను. అచట కాలీర పట్టణము కడ డివ్యానమున నివసించుచు లబ్ధిభాగ్యుని డయ్యెను, అచ్చటకూడ అతనికి లాభ సంస్కారములు జరుగజొచ్చెను. విరక్తిచే అతడు తత్ప్రదేశము విడిచిపెట్టి అకాళ నూరమున సగద్వీపమునకు సమీపమున కరద్వీపమున దిగెను, అచ్చట నతడు చాలపెద్ద అశవృక్షముకడ పర్లకాల నిర్మించి నివసంప జొచ్చెను. అత డచట నుండెనని ఎవరికి తెలియదు. అతని నీడరి అతని వన్వేషించుచు నుదకు తమిళ

రాష్ట్రము ప్రవేశించెను. ఆత డచట కానబడనందున ఆమె ఆతనిపూర్వనివాస స్థానమున నిలిచిపోయెను. ఆమెకు ధ్యానలాభము కలుగలేదు. బోధినశ్వుడు అల్పే చ్చువు అగుటచే ఎక్కడికిని పోవువాడు కాదు. ఆ చెట్టున పండ్లు పండినపుడు ఫలములు తినెడివాడు. ఆకులు వేయునపుడు ఆ పత్రములను నీటిలో ఉడకబెట్టి తినెడివాడు. ఆయన నదాచారతేజస్సువలన ఎందుకనిశవర్ణము కల శక్రుని శిలాననము చేడి యొక్కెను. “ఎవడు నన్ను రఃస్థి-నమునుండి దిగలాగ దలచుచున్నాడు?” అని యోచించి రః పండితు డని తెలిసికొని, రః తపస్వియుడైశ్యము శీలరక్షణమా, శక్రపదవీ హంధయా, కాక అన్యమా. అని తలపోసి ఆతనిని పరీక్షింప నెంచెను. శక్రుడు బ్రాహ్మణవేషము ధరించి “రఃతడు చాల శ్రమ కోర్చి జీవిక నడుపుచున్నాడు. నీటిలో ఉడకబెట్టిన ఆకులు తినుచున్నాడు. ఇతడు శక్రత్వమును కోరుచున్నవక్ష మున నీట దడిపినపర్ణములు నా కీయదు. పదవిని హంభింపనిచో నా కిచ్చును” అని నిర్ణయించుకొని శక్రుడు బ్రాహ్మణరూపమున అతనికిడకు జనెను.

బోధినత్వుడు కారవృక్షపర్ణములను ఉడకబెట్టి చల్లారినతరువాత భుజింప నెంచి కుటీరద్వారమున కూరుచుండెను. శక్రు డాతనియెదుట నిలువగా బోధినత్వు నకు సంతోషము కలిగెను. “రఃతడు యాచనార్థము వచ్చినాడు; నా మనోరథపు ర్ని యగునట్లు దాన మిత్తును. రః దానము సర్వజ్ఞాతజ్ఞానమునకు ప్రత్యయ మగు గాక” అనుకొని గిన్నె తీసి తన కేమియు విగుల్చుకొనక యాచకుని భిక్షాపత్ర మున ఆకు బుంచెను. బ్రాహ్మణుడు దానము స్వీకరించి కాలదిదూరము పోయి అంతర్ధాన మయ్యెను. బోధినత్వుడు మరల వండక ప్రీతితో కాలము గడపెను. మరునాగుకూడ ఆకులు వండి పర్ణశాలద్వారమున గూరుచుండియుండ శక్రుడు బ్రాహ్మణరూపమున వచ్చెను. మరల దాన మిచ్చి బోధినశ్వుడు వెనుకటివలెనే సుఖముగా రోజు గడపెను. మూడవనాడు గూడ అట్లే జరిగెను. బోధినశ్వుడు “ఓహో నా కెంతలాభము కలిగినది? కారవృక్ష పర్ణములవల్ల నాకెంతో పుణ్యము లభించినది” అనుకొని ప్రసన్నుచి త్నముతో నుండెను. నివాహారదగుట వలన ఆతడు దుర్బలుడై మధ్యాహ్నానసమయమున ఆకులు తెచ్చుటకు పోలేక పర్ణకుటీర ద్వారమున కూరుచుండెను, శక్రుడు వచ్చి చూచి, “రః బ్రాహ్మణుడు మూడురోజుల నుండి ఆహారము లేకున్నను ప్రసన్నుచి త్నముతో దానమిచ్చినాడు. రఃతనిమనసున లేశ మైనను వికారము లేదు. రఃత డేయుడైశ్యమున దాన మిచ్చుచున్నాడు? తెలియుట లేదు. అడిగి తెలిసికొందు” నని యోచించి రెండుజాములు గడిచిన

శక్రుడు ప్రసన్నుడై ఇంకను వరమియ దలచెను, పోదినత్వుడు వరము గ్రహించువాడై ఈ గాథలు పలికెను :

సర్వభూతేశ్వరుండవు శక్ర ! నాకు,
వరము నీయంగ దలచినవాడ వేని,
క్షీణతం బొందు కనకంబు క్షేత్రములును
వస్తువులు జంతువులు పరిపరజనము
అంకురింపగ నెయ్యది, అట్టిద్యేష
గుణము నాతోన లేకుండ గోరుకొందు.

సర్వభూతేశ్వరుండవు స్వామి, శక్ర,
వరము నీయగ దలచినవాడ వేని
భూషణము, దర్శనము, సహవాస సంగ
తులును, ప్రీతియు మూర్ఛనితోడ నాకు
నెన్నడుం గల్గకుండగా నిమ్ము వరము.

శక్రుడు :

కాశ్యపా, నీ కపకారము చేసె
నొక్కమూర్ఖుడు ? ఎనిదిక్కు వీక్షింప
గోరవు, తెలుపుమా కారణం బేమొ.

కాశ్యపుడు :

అడుగు మూర్ఖుండు వ్యత్య సమార్థమున
ఆచరించుచునుండు ననుచితకర్మ,
దుష్కర్మ మేలుగా దోచు నాతనికి.
తోను సహాకులు దుష్టవాక్కులుగ
ఎరుగడు నిగ్రహం బేమాత్ర మతగు,
శుభ మగు వానిని జూడకుండుటయే.

సర్వజీవేశ్వరా, శక్ర, వరంబు
దయచేయగ నీకు తల పున్నయెడల
ధీరదర్శనమును, ధీరసంగతియు

ధీరసల్లాపంబు, ధీంసుర క్షీ
సతతంబు నాకు ప్రసిద్ధింపవలయు.

శక్రకుడు :

ఓనరించెన్ ధీగు గుపకృతి నీకు ?
ధీంసుర క్షీకి శరణం జేమి ?

కశ్యపుడు :

ధీరుండు యుక్త మోతెరవున జనును,
ఉచితకర్మంబుల నొనరించుచుండు,
సల్లాపనము చేయు సత్యవాక్కులనె
తద్దర్శనము శుభదాయకం బగును.

సర్వభూతేశ్వర స్వామి, ఓశక్ర,
సూర్యోదయం బగుచుండగా దివ్య
భోజనం బమరుత ! పుష్కాస్మి లై న
యాచకజనులు నా కనురగా వలయు.

కావించుచుండును గాక దానములు,
ద్రవ్య మక్షయముగా తనరును గాక,
దానవేశ ప్రసన్నతయె యుండు గాక,
నా కనుతాపంబు లేకుండు గాక !

సర్వభూతేశ్వర, శక్ర, నీ వింక
నాకడ తెన్నుండు రాకుండ వలయు.

శక్రకుడు :

సదర్శనార్థము నరులు నగులును
ధర్మకార్యాలు ప్రతాప చేయుదురు:
వెర పేల నీకు సవీక్షణ మన్న ?

కాశ్యపుడు :

నిఖిలవాంఛితములు నెరవేర్చు అప
కీనవర్జము విలోకించుచు నున్న,
తపసులీనను ప్రమాదము సంఘటిల్లు
ననుభీతి కలదు నీయాలోచనమున.

శక్రుడు “మందిది భ నే, నేటినుండి నేను నీ కడకు రాను” అని ఆయనకు
ప్రణామము చేసి, క్షమింపు మని వేడి వెడలిపోయెను. బోధిన స్వర్ణుడు జీవితాంతము
వరకు అదటనే యుండి బ్రహ్మవిహారములను భావించి బ్రహ్మలోకమున జన్మించెను.

శక్త స్థ ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. “ఆ కాలమున
శక్రుడు అనుగుర్ధ వండిశుడు; అక్షి ర్లిపండిశుడు నేనే.”

౬౯. శక్తి రిను జాతకము

శక్తి జీతవనమున విహారము చేయుచు కోతిక భిక్షవును గూర్చి చెప్పినది.

వ ర్ణమన కథ

ఒకానొక వర్ణాలమున ఇద్దరు అగ్రశ్రావకులు భిక్షుమండలినుండి విడివడి ఏకాంతవాసము చేయుకొరికతో శక్తి అనుజ్ఞబడసి కోతిక లాప్త్యమున నున్న కోతిక భిక్షునము చేరి “అయుష్మన్ కోతిక, నీవలన మేము, మావలన నీవును సుఖపడ గలము. ఈ మూగుమానముల ఎటు మేము ఇవట నుండుము” అని చెప్పిరి,

“అయుష్మంతులాం, నావలన మీ కేమి సుఖము లభింపగలదు ?”

“అయుష్మన్, అగ్రశ్రావకు లిరువురు నిదట నున్నారని నీ వెవ్వరికిని చెప్పనిచో మే మిదట నుండుము. ఇదియే మాకు నీవలన లభించు సుఖము.”

“మీవలన నా కేమి సుఖము లభించును ?”

“మేము నీకు మూగు మానములఎటు ధర్మకథలు వినిపింతుము. ఇది మావలన లభించు సుఖము.”

“అయుష్మంతులాం, మీయిచ్చవచ్చినట్లు నివసించు” డని కోతికకుడు పారికి డ త్తమ శయనానము లిచ్చెను. వారు యానమగ్నలై సుఖముగా నుండిరి. వారచ్చట నున్నట్లు ఎవరికిని తెలియదు. వర్ణావాసము సమాప్తమైనపిదప వారు అయుష్మన్, మేము మీ అండన నిలిచితిమి. ఇప్పుడు ఇక మేము శక్తికు ప్రణామము చేయుటకై పింపుచున్నామని అనుజ్ఞ పొందిరి, మంచి దని కోతికకుడు వారిని వెంట బెట్టుకొని ప్రక్క గ్రామములో భిక్షాటనము చేసెను. భోజనానంతరము స్థిరగ లిరువురు గ్రామము వెలువడిరి. కోతికకుడు వారిని వీడుకొని ఆమె వెనుకకు తగ్గి, “ఉపాసకులాం, మీరు పశుసమానులు. అగ్రశ్రావకు లిరువురు ప్రక్క గ్రామములో విహారమున మూగుమానము లుండగా మీరు తెలిసికొన లేకపోతిరి. ఇప్పుడు వారు వెడలిపోయినారు” అనెను.

“భన్నే, మీరు మా కేట తెలుపలేదు?” అని లోకులు హెచ్చుగా శ్మతము, తెలము, ఒషధవర్గము, వస్త్రములు పట్టుకొని స్థవిరులను చేరి, ప్రజానుము చేసి “భన్నే, క్షమింపుడు, తను రగ్రశ్రవకు అని మాకు తెలియలేదు. నేడు భదంత కోతిలికుగు చెప్పుటచే తెలిసినది. మమ్ము కరుణించి ఈ వస్తువులను స్వీకరింపు” డని విన్నవించిరి. స్థవిరు లల్పేచ్ఛువు లగుటచే సంశుష్టచిత్తు లనియు వస్త్రములు వారు గౌరవక తన కిత్తు రనియు కోతిలికుగు తలచి జనులతోపాటు స్థవిరులకడ కేగెను. వారు కోతిలికుని మూలమున వస్త్రములు తమకు లభింతున్న వని తెలిసికొని ఎనిని స్వీకరింప లేదు; ఆతని కిప్పింపమా లేదు. ఉపాసకులు “భన్నే, ఇప్పుడు స్వీకరింపకున్నారు. పిీనిండు. మ మ్మనుగ్రహించి వేరకనిరి ఇక్కడికి దయచేయు” డని విన్నవించిరి. మంచి దని వారు శ సస్సన్నిధికి బయలు చేరిరి.

ఈ స్థవిరులు వస్తువులు తీసుకొనలేదు, స కిప్పింపను లేదు, అనుకొని కోతిలికుగు వైరము వహించెను: స్థవిరులు త్వరలోనే శ సస్స నన్నిధిలోనుండి తమనుండలినుండి బదు బదు వందలమంది భిక్షువులతో అనగా వేయిమంది భిక్షువులతో పర్యటనార్థము బయలువెడలి కోతిలిక లష్ట్రము చేరిరి. వెనుకటికపాసకులు స్వగతపూర్వకముగా స్థవిరులను విహారమున చేర్చి ప్రతిదినము సాగరము చేయుచుండిరి. విశేషముగా ఒషధవర్గము, వస్త్రములు లభింపజుచ్చెను. స్థవిరుల వెంట వచ్చిన భిక్షువులు చీవరములను పంచునపుడు అచటికి వస్తుభిక్షువులకు వస్త్రము లిచ్చుచుండిరి, కొని కోతిలికున కిచ్చుట లేదు; స్థవిరులు కూడ ఇప్పించుట లేదు. తనకు చీవరములు లభింపకుండుటచే సరిపుత్ర మద్గల్భాయన స్థవిరులు ఎ-ఎ-శ్మలని కోతిలికుగు నిందింప సారంభించెను. తాలుత వారు వస్తువులను స్వీకరింప లేదు. కొని ఇప్పుడు స్వీకరింప జుచ్చిరి. తనుమూలమున కోతిలికుని మనస్సు మలిన మైన దని గ్రహించి స్థవిరులు భిక్షుకుండలితో అచటినుండి లేచిరి. లోకులు “భన్నే, మరికొన్ని రంజులు ఇదట నుండును” అని పట్టుపట్టినను వారంగీకరింపలేదు.

“ఉపాసకులూ, స్థవిరు లెట్లు నిలుశురు? మీకు విశ్వాసపెత్తు డగు స్థవిరునకు వారిదట నుండుట నచ్చలే” డని ఒకానొక యువభిక్షువు చెప్పెను. వారు కోతిలికుని కడకు జని “భన్నే, మీ మూలమున స్థవిరులు ఇదట నుండుట దుస్సహ మయ్యెను. కదలుడు, మనము పిీయి క్షమాపణ వేడి వారి నపుడనము.

అట్లు చేయనిచో మీ రిదటనుండి వేరొకచోటి కేగుదు" అని చెప్పగా, అతడు మరి వలన భయముచే స్థవిరులకడకు వీయి ప్రార్థించెను. "ఆయుష్మన్, పిమ్ము, మేములగునది లేదు" అని వారు వెడలిపోయిరి అతడు విహారమునకు మరలి వచ్చిన పిదప ఉపాసకులు "భ సే, మీరు స్థవిరులను వెనుకకుకొనివచ్చితిరా?" అని యడిగిరి.

"లేదు సావలన కాలేదు."

"అగుట ఆయుష్మన్, ఇదియేమి?"

"ఎవ్వరినైన రో భిక్షు ఇదట నుండగా నటవారు లగుభిక్షువు లిదట నుండరాదు. ఇతనిని వెడల గొట్టుదము" అనుకొని కోటాల్లికునితో "భ సే, మీ కిదట నేమియు లభింపదు" అని చెప్పిరి. వారిచే తిరస్కృతుడై భిక్షువు ఎర్రము చీవరములు తీసుకొని జేతవనముచేరి శంస నన్నిది కరిగి "భ సే, నిరిప్పుడు, మద్గల్గయనుడు దుమ్మర్లులు. వారు ఎప్పేర్లులకు లోనయినారు" అని చెప్పి సాగెను.

"కోటాల్లిక, ఇట్లనరాదు. నిరిప్పుర మద్గల్గయనుల యెడ శ్రద్ధ గలిగి యుండవలెను. వారు నటవారు లని తెలిసికొమ్ము."

"భ సే, కాము తమ అగ్రశ్రవకులను విశ్వసించుచున్నారు. నేను ప్రత్యక్షముగా చూచినను. వారు ఎవ్వరైనను. రహస్యముగా ఎవకర్మలు చేయువారు."

శంస నిషేధించినను కోటాల్లికుడు మూడవసారి ఇట్లే పలికి ఆననమునుండి లేచి వెడలిపోయెను. తదన అతనియొడలిపై ఆవగింజ లంతకురుపులు బయలు దేరినవి. క్రమముగా నవి పెరిగి మారేగుకాయ లంత పెద్ద వాయెను. చికిరి అందుండి చీమ నెత్తురు ఓడనిగెను. అతడు బాధచే మూలగుడు అరచుచు జేత వన ద్వారముకడ పడెను. కోటాల్లికుడు ఇరువురు అగ్రశ్రవకులపై అపనింద మోపిన దనుకలహలము బ్రహ్మాతీకమువరకు వ్యాపించెను. అతనియొప్పా యుడు ప్రస్తుతము శుడు సముకబ్రహ్మ తెలిసికొని వీయి కోటాల్లికునిచే స్థవిరులను క్షమపణ వేడింతు ననుకొని అరుగుదెంచి అకనముననిలిచి "కోటాల్లిక! నీవు చాల గొప్ప అపరాధము చేసినపు అగ్రశ్రవకులను ప్రసన్నులను చేసికొనుము" అని పలికను.

"ఆయుష్మన్, ఎవరు నీవు?"

“నేను తుదకునుక బ్రహ్మను.”

“అయ్యో, భగవానుడు నీవు అనుగ్రహించు వగుడు వనియు, ఆ తోకను నుండి మరలి ఆ వనియు చెప్పలేదా? నీవు పెంటకుప్పగింపబడిన కమ్ము.” అత డీ ప్రకారము మహాబ్రహ్మను గూడ కనియొనర్చు చేసెను. తనమాట అతడు వినలేదని, బ్రహ్మ “నీమాటకు నీవే ప్రతిఫలము బొందు” మని శుద్ధావాసమునకు మరలిపోయెను. కోకిలికుడు మృతి నొంది వద్దలముక నరకమున పుట్టెను. అత డవల జన్మించినప్పుడు నవంపతిమహాబ్రహ్మ తథాగతునితో చెప్పెను. “నన్ను భిక్షువులకు తెలిపెను. భిక్షువులు ధర్మనభతో చేరి పానిని నిందింప నొగిరి. నన్ను “అయ్యోమహాబ్రహ్మ, కోకిలికుడు నిరిపుత్ర ముద్గల్యాణములను నిందించి తన పలుకుల ప్రకారమే వద్దనరకమున ఇప్పుడే గాదు, పూర్వముకూడ వ్యధ నొందెను. పూర్వజన్మమున గూడ నీటిమాటలవలన పీడ ననుభవించె” నని పూర్వజన్మ కథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున బాంబానితో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా ఆయన పురోహితుడు పింగళవర్ణు డుండెను. అతనిపక్క వెళ్ళుకొని వచ్చియుండెను. అతనిభార్య వేరకట్రాపాణుని మదిగెను. బాంబానికూడ ఇట్టివాడే. పురోహితుడు తనభార్యను బాలనెగులు వారించెను. ఇక లాభము లేదని యెంచి “స్వయముగా విరోధిని సంహరింపలేను. ఉపాయము పన్ని మారణము చేయుము” నని తల విసిరి రాజుకడకు జని “మహారాజా, తమనగరము జంబూద్వీపమున ప్రధాననగరము, మీరు రాజు లందరికన్న మిన్న, అయినను మీనగర దక్షిణాంశము సరిగా సంతరించ లేదు. కావున అమాంగలిక మైనది” అనెను.

“అబ్బో, ఇప్పు డేమి చేయుదము?”

“మంగళకార్యము చేయవలసి యుండును.”

“ఏమి వస్తువులు కావలసి యుండును?”

“ఎంతద్రవ్యము లాగివేసి శుభప్రదమైన కలవ తెప్పించి నగరరక్షక భూతమును బలిక్రియ కావించి శుభనక్షత్రమున కొత్తద్రవ్యము బిగింపవలెను.”

“అయినచో అట్లే చేయింపుడు.”

ఆ సమయమున బోధిసత్వుడు తక్కురియ నామకుడగు బ్రహ్మచారిదూపమున అయనకడ విద్య లభ్యమిందుచుండెను. పురోహితుడు ప్రాచీనకవాలము తొలగించి సు-తనద్వారము సిద్ధము చేయించి రాజుతో, “దేవా, ద్వారము సిద్ధమైనది. రేపు మంచి నక్షత్రము. ముష్కర్ణము తొలగిపోకుండ బలికర్మ చేయించి సు-తన ద్వారము బిగింపవలెను.”

“అబ్బో, బలికర్మకు ఏఏవదార్థములు కావలెను?”

“దేవా, ఉన్నతద్వారమున గొప్పదేవత లుందురు. పండ్లు వెలికి వచ్చిన పింగళవర్ణ బ్రాహ్మణుని, తలదండ్రుల పవిత్రరక్తము గలవానిని సంహరించి అతని రక్తమాంసములు బలి ఇచ్చి అడుగున గుంటలో వానిని ఎత్తిపెట్టి దాన్ని పేదల్యజు బిగింపవలెను. అట్లు చేసినచో మీకును, నగరమునకును కల్యాణ మగును.”

“మంచిది అబ్బో, అట్లే చేయింపుడు.”

బ్రాహ్మణుడు సంశుష్టచిత్తుడై రేపు సాక్షాత్తు నంతము చూచెద ననుకొని ఉత్సాహముతో ఇంటికి జని నీరు కట్టుకొనలేక సత్వరముగా బ్రాహ్మణీకడకు పోయి “ఎవరీ, చంపాలి, ఇక నెవ్వరితో రమింతువు? రేపు నీజూరునిమరణము చేయించి బలికర్మ నిర్వహించెద” ననెను.

“అనవసారి నేల సంపరింతురు?”

“పింగళ బ్రాహ్మణుని రక్తమాంసములు బలి ఇచ్చి నగరద్వార ప్రతిష్ఠాపన చేయింపు మని రాజు ఆజ్ఞ ఇచ్చినాడు. నీ జూరుకు పింగళవర్ణుడు రేపు వానిని బలి ఇశ్యము”.

“రాజు పింగళవర్ణ బ్రాహ్మణులను బలి రాయగోరుగున్నాడు. నీవు బ్రతుక దలచినచో నీవంటి బ్రాహ్మణుని కూడ వెంట బెట్టుకొని రేపు తరుణము మించక మునుపే పలాయనము చేయ” మని బ్రాహ్మణీ జూరునకు సందేశము పంపెను.

ఈ సందర్భమున నగరమంతయు వ్యాపించెను. నగరములోని పింగళవర్ణ బ్రాహ్మణు లెల్లరు పలాయనము చేసిరి. తనశత్రువు తప్పించుకొని పోయినాడని ఘోషింపఁబడినది తెలియదు. అతడు ప్రాంతాలముననే రాజునన్నిధి కరిగి “దేవా, ఖలాని ఆపున పింగళ బ్రాహ్మణులు గున్నాడు. అతనిని పట్టి తెప్పింపు” డని చెప్పగా, రాజు భటులను పంపెను. అతడు కనబడక పోవుటచే వారు మరలి వచ్చి బ్రాహ్మ

బుడు పొరిపోయిను. డని విన్నవించిరి. “వేరొకచోట వెదకుడు.” నగర మంతట వెదకినను అతడు కానరాలేదు. శీఘ్రముగా వెదకు డని రాజు ఆనతిచ్చిన పిదప వారు “దేవా, తమపురోహితుడు తప్ప ఇట్టి బ్రాహ్మణులు లిం కెవరును లేరు” అని విన్నవించిరి.

“పురోహితుని బలి ఇచ్చుటకు వీలు లేదు.”

“దేవా, ఏమి చేయుచున్నారు? పురిహితని మూలమున నేగు ద్వారము నమకుర్చునిచో నగరము అరక్షితముగా నుండును. నేడు మహార్షియు డాటి పోయినచో సంవత్సరము వరకును శుభనక్షత్రము లభింపదు, అని ఆచార్యు డని నాడు. సంవత్సరము నగరమునకు ద్వారము తేసిచో శత్రువు లాక్రమింప వచ్చును. రాయనను బలి ఇచ్చి వేంక వందీత బ్రహ్మణునిచే పూజ చేయించి ద్వారమును బిగియింపుడు.”

“అచార్యునికి సమాను డగు పండిత బ్రహ్మణు డెవరు ?”

“దేవ, అయినశిష్యుడు తక్కువరియ ననుకు డగు యువకుడు గలగు. అయినను పురోహిత పదవి నిచ్చి, మంగళకార్యము నిర్వహింపుడు.”

౮౭ ఆయనను పిలువ నంపి ఆదరించి పురోహితవదవి నిచ్చెను, నగర ద్వారము కడ కతగు పరివారముతో జనెను. పురోహితుడు రాజుజ్జచే బద్ధుడయ్యెను. బోధినశ్శుద్ధుడు ద్రావిడు నిలువవలసిన చోట గుంట త్రవ్వించి వస్త్రముతెర వేసుంచి అపార్యునితో తెరనుదుగున నిలిచెను. గుంట చూచినతోడనే తనకు తేముము లేదని అపార్యుడు గ్రహించి తనలో, “న మేలునే తలపెట్టినను, ఈని మూర్ఖతవలన నోరు కట్టుకొనలేకపోవుటచే ఆ ఎంపొత్తులలు యానికి వెంటనేమార్గ పంపియం గును. నేను త్రవ్వించిన గుంటలో నేనే పడుచున్నా” ననుకొని, బోధినశ్శుద్ధునితో నీ గార పలికెను :

నేను మూర్ఖుడ నై తెల్పరిని పొక్కు

లంటి; మండూకము విపినమందు కంత

పావమున తన్ను మింగునర్థంబు బీలుచు.

నేను తక్కువరియం, గుంటల్లోన నేడు

పడక తప్పదు: హెచ్చుగో బిలుక నేల ?

బోధినశ్వు ఆచార్యునితో రః గాథ పలికెను :

అంగు శోకంబు, సాశంబు నధికభాషి

యిట్లై, దోషంబు మీ దని యెంచవలయు.

ఇట్లు పలికి బోధినశ్వుడు ఆచార్యు, వాజ్ఞేయనును లేకపోవుటచే మీరు కష్టము నొందుచున్నారు. మీరే కాక ఇతరులు కూడ ఇట్లే కష్టములను లె న" రని పురస్కరించుకడ చెప్పెను.

అతీతక్షణ

పురస్కరించున బంజునితో కాళి యను వేశ్య కలదు. దానికి తుండిలు డను సోదరు డుండెను. కాళి తడవకు వేయిముద్రలు తీసికొనెడిది. తుండిలునకు శ్రీవ్యసనము, మధ్యపానవ్యసనము, జూదవ్యసనము ఉండెను. కాళి తనకు ధన మిచ్చుచున్నను వాడు ఎదుచేయుచుండెడి వాడు. అసె వానివ్యసనములను మాన్పు యత్నించెను. కాని ఫలితము లేకపోయెను. ఒకనాడు వాడు జూదములో వస్త్రము లతో నహా సర్వము కోలుబోయి గావంబా చుట్టుకొని ఆమెకడకు వచ్చెను. ఆమె దాసీజనముతో "తుండిలుడు ఇచటికి వచ్చినచో వాని కేమియు నీయవలదు. మెడ పట్టి నెట్టివేయు" డని చెప్పెను. నా రుతనిని నెట్టినను ద్వారము విడువక ఏగుచ్చుండెను,

శ్రేష్ఠిపుత్రుడు అనుదినము వేయిసాజములు తెచ్చి ఆమె కిచ్చువాడు; అత నిని చూచి "తుండిలా ఎల దుఃఖించుచున్నా?" వనెను.

"జూదములో ఓడిపోయి మా సోదరి వద్దకు వచ్చినాను. అసె దాసీజనము చేత నన్ను మెడపట్టి నెట్టించినది."

"అగు, నీ సోదరితో నేను చెప్పెద" నని అతడు లోనికి పోయి వేశ్యతో "నీ సోదరుడు గావంబా మాత్రము చుట్టుకొని నిలిచియున్నాడు. వానికి వస్త్రము లేల రాయపు?" అనెను.

"నే నీయను, ప్రీతియున్నచో మీ రీయవచ్చును." ఆ వేశ్యయింట నొక లబార మున్నది. తెచ్చినవారి వేయిసాజములలో వగువందలు వేశ్యకు ముట్టును. తక్కినవి వస్త్రగంధ మాల్యాదులకు వ్యయ మగును. విడుడు ఆమెయింటిలోని వస్త్రములు ధరించి రుత్రి గడపి మరునాడు మరలిపోవునపుడు తనవస్త్రములు

కట్టుకొని పోవలెను. శ్రేష్ఠిపుత్రుడు తనవస్త్రములు తుండిలన కిచ్చినాడు. వాగు పానిని ధరించి ఆక్రోశించుచు పానశాలకు బోయెను కాళి దాసీజనముతో “శ్రేష్ఠి పుత్రుడు పోవునపుడు అతనివస్త్రములు చింపివేయు” డని ఆన తిచ్చెను. వారు టాటి చేయువారి వలె ఇటు నటు వరువె త్తి ఆతనివస్త్రములు లాగిచింపివేసి నగ్గుని చేసిరి; కుమారం పొన్నుని వారు పరిపాసింపగా ఆతగు అట్లై వెలుపలికి బోయెను. చూచి లోకులు నవ్విరి. వాడు సిగ్గుతో “నేను నీరు కారుకాన లేక పలికినవలు కులు నాకే తగిలినవి” అనుకొనుచు విచారముతో వెడలెను.

ఈ భావము ప్రకటించుచు బోధిసత్త్వ దీ గాథ పలికెను :

కాళిక చేసిన కార్యంబు నెట్లు
తుండిలుతో జెప్పుదును ? వస్త్రములను
చించి వారలు నగ్గు చేసిరి నన్ను:
ఈరీతి జరిగిన దీనంఘటనము !

ఇంకొకకథ. పాంజనిలో గొర్రెలకాపరుల నిర్లక్ష్యమువలన మేత మేయు చోట రెండుపొట్టేళ్ళు డీకొన్నవి. ఒకానొక పక్షి చూచి వీనిశిరస్సులు పగులును, వీని నాపెడ ననుకొని, “మామా, పోరాడ వద్దు” అని చెప్పెను. అని మాట వినక అవి పోరాడుచుండగా పక్షి వానివీపుమీదను శిరస్సుమీదను పాలును నిషేధించుచుండెను. అవి లక్ష్యము చేయకుండుటచే “నన్ను చంపి మీరు పోరాడు కొనుడు” అని రెండు పొట్టేళ్ళ తలలనడుమ నిలిచెను. అవి పరస్పరము డీకొన్నవి. పక్షి నన్నని ముక్కలకింద చితికి తనకార్యమువలన వినాశము పొందెను.

ఈ కథాభిప్రాయము ప్రకటించుటకై బోధిసత్త్వ దీగాథ పలికెను :

స్వయముగా పోరాడ జాలని పిట్ట
పోరాడుచుండగా పొట్టేళ్ళు రెండు,
నడుమకుం జేరుచు నలిగిపోయినది:
ఈ రీతి నడచిన దీనంఘటనము.

ఇంకొకకథ : పాంజనిలో కొందరు గొల్లల అధీనములో అడిచెట్టు కలదు. వానిని జూచి కొందరికనాడు పండ్లు కొనింపదలచి యొకనిని చెట్టెక్కించిరి. వాడు పండ్లుకొని క్రిందికి గిరపాలు వేయునపుడు పుట్టలోనుండి కృష్ణసర్పము వెలువడి, చెట్టుపై కెగట్రాక సాగెను. క్రింద నున్నవారు దాన్నిపై కర్రలు మోద లగు

నవి వినరినను అది పె కెగ బ్రాకుచుండెను. క్రిందివారు ఎము పెకి ప్రాకుచున్న దనిరి. చెట్టువూదివాడు భయపడి లక్ష్మినిచెను. క్రిందివారిలో నలుగురు మొద్దు దుప్పటి చెంగులు నాలుగు గట్టిగా పట్టుకొని పెవానిని దానినడుమ పడు మనిరి, వాడు పడినప్పుడు దూకుడు హెచ్చుగా నుండుటచే వారు తట్టుకొన లేకపోయిరి. ఒకరితల మరియొకరికి గట్టిగా తగులుటచే తలలు పగిలి, అందరును మరణించిరి.

ఈ విషయము ప్రకటించుటకై బీదిన స్వస్థ డిగ్రాఫ వలికెను :

బదికింప నొకనిని పట్టుకొన్నారు
నలువురు దుప్పటి నాలుగెంగులను
చిదికిపోయెను వారిశిరసులే తుదకు:
ఈరీతి నడచిన దీనంఘటనము.

వేంకకథ : ఎంజెసిలో కొందరు గొర్రెలను హరించుచుండిరి. ఒకనాగు వారు మేక నవహరించి, అరవకుండ దానినిరు కట్టి, మరునాడు వనములో తిన వచ్చునని ఒత్తివేళ వెదుళ్ళ నడుమ కట్టవేసి, మరునాడు వచ్చిరి. అందరును ఆయుధము మరచిపోయినట్లు తెలిసికొని, ఆయుధము లేకుండ దానిని ఖండించుట వీలులే దనుకొని, “దీనియదృష్టము బాగున్నది” అని మేకను విడిచిపెట్టిరి.

ఆ రోజులలో వెదుళ్ళు కోయువారు పగటివేళ పనిచేసి, వెదుళ్ళు కోసి, కత్తి ఒత్తివేళ పొదలో పెట్టి మరునాడు వచ్చి, మరల దానితో పనిచేయుచుండెడి వారు, తనకు విముక్తి కలిగిన దనుసంతోషముతో మేక గంతులు వేయజొచ్చెను. దాని వెనుకకాలు తగులుటచే పొదలో నున్నకత్తి క్రిందికి దిగిరలిపడెను. కత్తిపడిన చప్పుడు విని చోరులు వెదకి, కత్తి తీసికొని మేకను ఖండించి సంతుష్టది త్తమున మాంసము భుజించిరి. తాను చేసిన పనివలన మేక ముప్పు తెచ్చుకొన్నదని ప్రకటించుటకై బీదిన స్వస్థ డిగ్రాఫ వలికెను :

బంధమోక్షం బైన ప్రమదహేతువున
వేయగ గంతులు వేలుకుంజమున
మేకకాల్ తగులు నిమేషమ్మునందె
కత్తిపడ్డది క్రింద; ఖండించినారు
దొంగలు మేకకుత్తుక దానితోనె:
ఈరీతి నడచిన దీనంఘటనము.

ఇట్లు పలికి “తమనోరు కట్టుకొని, అల్పభాషణము చేయవారు మృత్యువు నుండి తప్పించుకొందురు” అని కిన్నరులకథ చెప్పెను.

వాంజనిలో ఒకానొక వేటకాడు కిన్నర దంపతులను పట్టి తెచ్చి, రాజునకు సమర్పించెను. అంతకు పుర్యము రాజు కిన్నరులను చూడలేదు. కావున రాజు “వేటకాడా, వీనివిశేష వేమి?” అనెను. “దేవా, ఇవి మధురముగా ఎఱుగు, ఆడును, మానవులు వీనివలె ఎడలేరు, ఆడలేరు” అని వాడు విన్నవించెను. వేటకానికి ధన మిచ్చి రాజు కిన్నరులను జూచి “ఎఱుగు, ఎట్లము చేయుదు” అనెను. అవి తమలో “మేము ఎఱుగునపుడు వ్యంజనములను పూర్తిగా వ్యక్తము చేయలేనిచో ఎఱు చెగును. మాకు నింద వచ్చును. మృతికూడ కలుగవచ్చును. విశేషముగా పలికితిమేని అసత్యము దొరల వచ్చును” అనుకొని మిన్నకుండెను. మాటిమాటికిని రాజు ప్రబోధించినను అవి ఎడలేదు. అట్లము చేయలేదు. సుదకు ప్రభువు కుపితుడై, “వీనిని సంహరించి మాంసము వండి తీసికొని రండు” అని ఆనతిచ్చువాడై ఈ గాథ పలికెను :

చేరగు దేవతాశ్రేణిలో వీరు
గంధర్వపుత్రులు కారు, జంతువులు
కొనోపుదురు; ధనకారణమునను
సానన్నిధికి దెచ్చివాడు వ్యాగుండు
మాపటి కొకదాని, రేపటి కొక్క
దానిని భోజనార్థము వండవలయు.

“రాజు కుపితుడై వాడు. నిస్సందేహముగా మనసు సంహరించును. ఇది నోరు విప్పవలసిన సమయము” అనుకొని కిన్నరి ఈ గాథ పలికెను :

శుల దూగవే లక్షగుల్ఫుష లోక్క
సత్యంబుతోడ; దుష్టప్రలాపము
సంఘటిల్లునో యన్న సంభ్రాంతిచేత
కి మృతకున్నాడు కింపురుషుండు
కొని, కారణము మూర్ఖత కాదు దేవ !

రాజు విని ప్రసన్నుడై యీ గాథ పలికెను :

దీనిని, పలు కాడుదానిని విడిచి
చేర్చుడు హిమగిరిసీమకు; మిగులు
దీనిని ఎకమందిరమున కంపు,
శుదయభోజనమున కిది సిద్ధ మగును.

కిన్నరుగు రాజువాక్కులు విని “నేను మనముగా నున్నచో మరణము
తప్పదు. ఇది నీకు విప్లవలసిన తరుణము” అని యీ గాథ పలికెను :

అంబుదంబులమీద సూర వడును
జంతువుల్, ఎన్నిపె జనుల కాఁత,
మన్మదదులకు మీ రాఁత. మింక
దారకు నేనె యాఁతంబు దేవ !

ఇట్లు పలికి కిన్నరుగు “మహారాజా, మేము మనముగా నుండుట మి-
యానతి తిరస్కరించుటకు గాదు. పలుకునపుడు దోషములు దరలు నేమి యను
భయముచే నూరకుంటివి” అనువిషయము ప్రకటించుటకై యీ గాథలు పలికెను :

నానవిధాల జనంబులతోడ
సందర్శ మొదవును, నిందతో బదుకు
సులభంబు కా; దొక్కపాలుకు ప్రశంస
యగుచుండు, నన్యున కద్దినే నింద.

వేరు వేరుగ నుండు వివిధమానవుల
చి త్తంబు; లన్యుని చి త్తవృత్తులకు
వశవ ర్తి యై యుండవలదు జనుండు.

రాజు యోచించి “యీ కిన్నరునకు వివేకము కలదు. పలికినది యుద్ధార్థము”
అని ప్రసన్నుడై యీ గాథ పలికెను ;

ఏకిన్నరుడు భయహేతువుచేత
దారతోడను తను దాలై మనంబు
ఆత డిప్పుడు ముక్కు దె నగు, సుఖియు,
నారోగ్యవంతుండు నయ్యె; నదృష్టకు
కల్యాణీకారి య గద మానవునకు.

రాజు కిన్నరులను బంగారుపంజరమున పెట్టించి, వేటకానిని పిలువనంపి, వీనిని ఎచ్చటనుండి తెచ్చితివో అచ్చటనే విడిచిపెట్టము” అని యానతిచ్చెను.

బోధినశ్వుడు “అబ్బాయ్, కిన్నరులు, బాజ్జీయమము కలిగియుండుటచే రాజు పలుక మన్నను అవి పలుకలేదు. కావున యు క్తి ప్రిందినవి. నీవో దుర్భాషలవలన మహావిపత్తునకు లో నయితివి. భయపడ వలదు! నీ ప్రాణములు రక్షించెదను” అని యోచారెచెను. నీవే నన్ను రక్షింపవలెను అని ఆబ్బాయ్ డన్న పిదప బోధినశ్వుడు “ఇప్పుడు నక్షత్రయోగము సరిగలేదు” అని కాలము గడపి, అపరాధమున చచ్చినగొరెను తెప్పించి, “అబ్బాయ్, నీ వెచ్చట కె నను కనబడకుండ పొమ్ము” అని యెవ్వరికిని తెలుపకుండ అయినను పంపివేసి, గొరెనూంసము బలి యిచ్చి, ద్వారస్థిపనము చేయించెను.

శాస్త్ర యిట్లు ధర్మపదేశము చేసి, “భిక్షులారా, కోకలికు డిప్పుడేకాదు, పుర్యముకుడ నీరు కట్టుకొనలేక మృతి నొందెను” అని జాతకములు సరిపితెల్లెను. ఆ కాలమున ప్రేదపింగళుడు కోకలికుడు; తక్కరియపండితుడు నేనే.

శ్రీ ౪ వేదవనమున విహారము చేయుచు దేవదత్తుని విషయము చెప్పినది.

వ ర్ణన కథ

“అయ్యమ్మన్, దేవదత్తు, నీకు శ్రీ వలన ఉపకారము జరిగినది. శ్రీ వలన నీకు ప్రవజ్య లభించినది. త్రిపితకములు అభ్యసించితివి. నీకు లాభము, సత్కారము కలిగినవి” అని అతనితో ఎవరో అన్నపుడు అతడు “అయ్యమ్మంతు లాం, శ్రీ వలన నా కేమియు ఉపకారము జరుగ లేదు. నేను స్వయముగా ప్రవజించినను, త్రిపితకములు స్వయముగా అభ్యసించినను; స్వయముగానే సత్కారం ది లాభములను పొందినను” అనెను,

భిక్షువులు ధర్మసభలో కూర్చుండి ఈ విషయము సంభాషించుచుండిరి.

“అయ్యమ్మంతులాం, దేవదత్తుడు కృతజ్ఞుడు కాదు” అనుచుండిరి. శ్రీ వలన అచటి కరుదెంచి, సంగతి గ్రహించి “భిక్షువులాం, దేవదత్తుడు కేవల మిప్పుడే కాదు, పూర్వము కూడ అకృతజ్ఞుడు. పూర్వము నేను ఇతనికి ప్రణామము చేసినను ఇతడు ఏమియును ఉపకారము నంగీకరింప లేను.

రాత్రీ తథ

పూర్వకాలమున ఎంజునిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా ఎను బడికిట్ల ధనవతి యగు ఒకానొక కేష్టికి పుత్రుడు కలిగెను. శిశువునకు మహాధనకు డని పేరు పెట్టిరి. కుమారునకు చదువు చెప్పించినచో ఎగు కష్టపడు నని తలచి చదువు చెప్పించ లేదు. ఎగు ఆటపాటలలో, అగుడులో అరితేరి వేరొకసంగతి ఎరుగకుండెను. ఎనికి వయసు వచ్చినపిదప తలిదండ్రులు తగినకన్య నిచ్చి వివాహము చేసిరి. ఎగుకాలక్రమమున చనిపోయిరి. అవల కుమారుడు శ్రీమన ద్యూతలోయై పోయెను. క్రమముగా నానావ్యసనములకు లోనై తనధన మంతయు ఎగు చేసెను. ఋణము హెచ్చి ఋణదారులు త్వరపెట్టుచుండగా అప్పు దొరకనిస్థితి ఏర్పడినప్పుడు ఎగు, నేను జీవించి ఏమి చేయుదును? ఈ జన్మలో

నే ని ట్లయిపిరితిని, మరణించుటయే శ్రేయస్కరము" అని తలచి ఋణదాతలతో "మిమ్మిఋణములను త్రములు కొనిరండు. గంగాతటమున నాకు పరంపరాగత నైన గనము పొతిపెట్టియున్నది. అదట మీ కిచ్చెదను" అని చెప్పెను. పాపనివేంట జనిరి. ధన మదట నున్నది, అదట నున్న దని నేల చూపును పాడు గంగలో దుమికెను. ప్రవాహము వేగముగా నుండుటచే పాడు కొట్టుకొనిపింపుచు దీనముగాఁ గొక్కిరించెను.

ఆ సమయమున బోధినశ్వుడు రురుమృగమై జన్మించెను. మృగము తన పొద విడిచి ఒంటిగా గంగగట్టున నలమిశ్రిత సుపుష్పిత సహకారవనమున పెరుగు చుండెను. మృగశరీరము బంగరుపూత పుసిన ట్లుండెను. పదములు లక్క పూసిన ట్లుండెను. శృంగములు రజతమాలికవలెను నేత్రములు స్నిగ్ధముజే గింకికలవలెను, ముఖము తిరగ వైచిన ర క్కంబళము చుట్టవలె నుండెను. రురుమృగము నడిలోఁ గొక్కిరియు విని మానవ కంఠధ్వనివలె వినవచ్చుచున్నది. వీనిని రక్షించు నని తలచి, తనబంగరు పొదలోనుండి రజవలకు వచ్చి నదీతీరము చేరి "ఓయీ, భయ పడవలదు. నీప్రాణములు దక్కింతును" అని ప్రవాహములోనికి బోయి, పానీని వీపుపై వెక్కిరింపుకొని ఒడ్డు చేర్చి, తననిపానస్థానమునకు గొనిపోయి ఫలాదిక మీచ్చి మూడురోజుల తరువాత "ఓయీ, నిన్ను రో అడవి లాటించి పాపాణసీ మార్గమున విడిచిపెట్టెదను. నీవు సుఖముగా వెడలవచ్చును. కాని ధనలోభముచే రాజునకుగాని అమాత్యునకు గాని ఫలానిప్రదేశమున స్వర్ణమృగ మున్న దని తెలుపరా" దని చెప్పెను. "స్వామీ, నుంచి" దని పాడు బోధినశ్వుని యెదుట ప్రమాణము చేసెను; రురుమృగము పానీని వీపుపై కూర్చుండ బెట్టుకొని పాపాణసీ పథముపై విడిచి వచ్చెను. పాడు పాపాణసీలో ప్రవేశించిన నాటి ప్రాతఃకాలమున రాజునహిషి ఫేమారేవి నిద్రలో తనకు స్వర్ణమృగము ధర్మోపదేశము చేసినట్లు కల గాంచెను. "ఇట్టి మృగము లేనిదో స్వప్నమున కానరాదు. నిజముగా మృగ ముండును. రాజుతో చెప్పెద" నని ఆమె రాజునన్నిధి కరిగి "మహారాజా, స్వర్ణ మృగము ధర్మోపదేశము చేయుగా వినవలె నని కుతూహలము. అట్టిది లభించినచో జీవింతును; లభింపనిదో జీవింపను" అని చెప్పగా ఆయన పట్టనహిషి నోదార్చి "మానవలోకమున ఆమృగ మున్నచో నీకు లభించు" నని బ్రాహ్మణులను పిలువ నంపి స్వర్ణమృగము నుండునా" యని ప్రశ్నించెను.

"దేవా, ఉండును,"

“సజ్జీకృత మైవమనుగ్గుపై బంగరుపెట్టెలో వేయిసువర్ణములనంది నుంచి రాజు “ఎవరై నను స్వర్ణమృగస్థానము తెలుపుచి” వారికి బంగరుపెట్టెతో పాటు వేయిసువర్ణముద్రల సంచియు, ఏనుగును, కానిచి అంతకన్న అధికముగా ఇచ్చెద” మని బంగరు పలకపై గాథ చెక్కించి అమాత్యునితో “బాబీ, ఇక్కడికి వచ్చి సాక్షమున ఈ గాథ నగరపీఠులకు వినిపింపుము” అని ఈ జాతకములోని తొలిగాథ పలికెను :

ఎవని కిచ్చెద నలంకృత సుందరులను
గ్రామవరంబు ? మృగంబులతోన
శ్రేష్ఠజంతువు నివసించెడి చోటు
స్పష్టికరింపగా జూలు నెవ్వండు ?

అమాత్యుడు బంగరుపలకముమీది గాథ నగరపీఠులలో చదివించెను. రాజునితో దాగుకొన్న శ్రేష్ఠపుత్రుడు విని, అమాత్యునికడకు బోయి, “నన్ను రాజునన్నిధికి గొనిపోండు. ఇట్టిమృగమును నేనెరుగుదును; రాజునకు చూపెదను” అనెను. అమాత్యు డేనుగు దిగి శ్రేష్ఠపుత్రుని రాజునన్నిధికి గొనిపోయి, ఎదుట నిలువబెట్టి “దేవా, ఈతడు తమకు మృగమును చూపగలడు” అని విన్నవించెను. “ఏమోయీ, సత్యముగానే?” అని రాజు ప్రశ్నింపగా వాడు “మహారాజా, సత్యము గానే చూపగలను. ఈ ధనము నాకు దయచేయవలెను” అని యీ గాథ పలికెను :

నాకు నలంకృత సారీజనంబు
మౌత్సమ గ్రామంబు నివసగుడు దేవ !
శ్రేష్ఠమృగము నివసించెడిచోటు
స్పష్టికరింపగా చూడు దేవ !

విని రాజు ఆ మిత్రద్రోహియొడ ప్రసన్నుడై “ఓయీ, ఆ మృగ మచట నుండును?” అనెను. ఫలానిచి అని వాడు చెప్పగా, రాజు వానినే ముగ్ధదర్శకు నిగా నియమించి విశేషపరివారముతో ఆతడు చేరెను. “దేవా, సైన్యము నిచట నుండు” అని వాడు చెప్పగా సైన్య ముగెను. “దేవా, స్వర్ణమృగ మచట నుండు నని చేతితో చూపుచు వా డీగాథ పలికెను :

మెండుగా నీవనషండమం దామ్ర
నిలముల్ పుప్పించె, నేలగుంతటను

నిండ్రమ్ముగొ క్రమై ఇంద్రగోపములు;

అవాస మిదటనే ఆమ్మగమ్మునకు.

రాజు విని, మృగము పరిభోవకుండ చుట్టు ముట్టుడు అని ఆనతి యిచ్చెను. పా రశ్మీ చేసి కోలాహలము కావించిరి. కొలదిమందిని వెంట బెట్టుకొని రాజు ఒక చీట నిలిచి యుండెను. శ్రేష్ఠిపుత్రుడు కూడ రాజుకడనే నిలువబడెను. మృగము చప్పుడు విని “ఇది సేననందడివలె నున్నది. శ్రేష్ఠిపుత్రుడు నాకై యీభయ ముల్పదన చేసియుండును” అనుకొని లేచి, జననమూహమును గొంచి రాజు నిలిచి యున్నచోట చూచి, అదియే తనకు క్షేమస్థానమని తలచి రాజసమ్ముఖము చేరెను. మృగము వచ్చుచుండుట చూచి రాజు విల్లు ఎక్కు పెట్టి, “గజబలము కలమృగము వచ్చుచున్నది. దీనిని బెదరించెదను. పరిభోవుచో బాణము విడిచి దుర్బలము కావించి పట్టుకొందును” అని తలచెను,

రః విషయము ప్రకటికరించుటకై శాన్త యీ గాథ పలికెను :

విగు డెక్కు పెట్టిన వింటితో వగు

చుండగా దూరమ్మునుండి మృగమ్ము

వీక్షించి యిట్లనె: వేయకు బాణ

మొక్కింత పట్టుమీ ఓపిక రాజ !

ఇట నుంచు నే నని యెవ్వడు తెల్పె ?

రాని మగురవాక్కులకు రాజు ముగ్ధుడై విల్లు పెట్టి అదరపూర్వకముగా పిలిచెను. మృగ మొక ప్రక్క నిలువబడెను. పరిజనులు శస్త్రములు విడిచి రాజు చుట్టును చేరిరి, అప్పుడు మృగము మగురస్వరముతో “మృగ విచట నుండు నని మీతో నెవరు చెప్పిరి ? సూర్యము చూపినవా రెవరు ?” అని రాజు నడిగెను. ఆ నమయమున కా పాపాత్ము డచటికి వచ్చెను. “వీడు నాకు నీతపు చూపినవా” డని రాజు రః గాథ పలికెను :

సోమ్య, దూరంబున బాటుగా నిల్చు

పాపి నీనిలయంబు చూపినవాడు.

విని బోధిసత్త్వు డామిత్ర ద్రోహిని నిందించి, రాజుతో సంభాషించుచు రః గాథ పలికెను :

ఉదకాన మునుగుచు నున్నకొందరను
కాపి-శుకంబెను కావ్యంబుతోడ
మునుగ నిచ్చుట శ్రేయ మనుబారి వాక్కు
యు క్లంబుగా దోచు యెంచిను కలది.

విని ల జీగథ పలికెను :

పశువులతో దేని గాని
పక్షులతో దేని గాని
నరులయందు నెవని గాని
కురువర; విందించితివా ?
సీమానవవాక్కు విన్న
నిండుభయం బగును నాకు .

అంతట బోధిసత్వుడు “మహాహంజ, నేను ఏజంశువును గాని, పక్షిని గాని,
నిందింపలేదు; కాని మానవుని నిందించుచున్నాను” అని ప్రకటికరించుచు రః గాథ
పలికెను :

సత్వరంబున బారు నలిల ప్రవాహ
సరణిని మునుచు బావగా నున్న
వానిని రక్షింప, పాడె యవలను
భయపేసు వయినాగు వ్రళు, అనశ్చరుడు
తోడి సంగతము కుడ దన్నంగు.

విన్నంతనే కుపితుడై హంజు “రః దుర్మార్గుని సంహరింతును. ఇంతయువ
కారము పొందియు వీడు మోసము చేసినాడు” అనుకాని, యి గాథ పలికెను :

నభమున జరియించు బాని
నాటుగుపాదములు కలుగు
మృగము విడిచి పెట్టి, యిపుడు
మిత్ర ద్రోహిని ఎవని
మేలు చేయ మరచువాని
కోలతోడ గుండెలోన
కట్ట సంహరించువాడ .

అంతట బోధినత్వుడు “వీడు నా మూలమున మరణింపఁడు” అని తలచి యీ గాథ పలికెను :

వీడు మూర్ఖుడు రాజు, వీనితో నేమి !
బుగ్గుడింపరు వధ నెట్టి వేళ,
ఇంటికి జనుగాక రఁపింపకర్ము
డితని కిచ్చెడి దేదో యిచ్చి వేయుండు:
నేను నీకొర్కుల నెరవేర్చుచుండు.

అంతట రాజు సంశుద్ధుడై బోధినత్వుని ప్రశంసించుచు ఈ గాథ పలికెను :

నిశ్చయముగ రురు, నీవు యోగ్యుడవు .
ద్వేషించు మానవు ద్వేషింప వీవు !
ఎవకూరి గృహంబు ప్రాపించుగాక !
ఇశ్శు నన్నది యేదో యిచ్చివేయుదును.
అభయ మిచ్చెద నీకు: అంతియే కాక
చరియింపవచ్చు నిచ్చుకొలంది నీవు.

“మహారాజు, మానవుడు నీట పలుకున దొకటి, చేయునది యింకొకటి” అని బోధినత్వుడు వానిని పరీక్షించుటకు ఈ గాథలు పలికెను :

గ్రహియింప వచ్చు స్వగౌలవాక్కులను,
తెలిసికొవచ్చును పులుగులవాక్కు,
కాని దుర్జ్ఞేయంబు మానవవాక్కు.

తాముత మంచుననున్నతో నన్యజనుని
జ్ఞాతిగా మిత్రుగా నఖనిగా చూచు
వాడె యవల మారి వైరి యైపోవు.

విని రాజు “మృగరాజు, నా కిట్లు చెప్పవలదు. రాజ్యము నైన విడుచును, కాని నీ కిచ్చిన వరమును వ్యర్థము చేయను. నన్ను విశ్వసించుము” అని చెప్పి తాముత బోధినత్వునకును, అవల సమస్త ప్రాణులకును అభయ మిచ్చి, బోధినత్వుని వెంట గొనిపోయి నగరాలంకరణానంతరము తనదేవికి ఆయనచే ధర్మోప

దేశము చేయించెను. దేవికిని, రాజునకును, రాజ్యపరిషత్తునకును మనుష్యులకులలో మధురముగా ధర్మోపదేశము చేసి, రాజునకు దశరాజధర్మములు తెలిపి, జనమున కనుశాసనము చేసి బోధిస్తానని దరణ్యమునకు పోయి మృగములనడుమ నివసించసాగెను. సమ స్తప్రాణులకును అభయమిచ్చితి నని రాజు నగరమున చాటించెను. ఆవృతముండియు నెవ్వరును పశుపక్ష్యదులమీద చేయిచేసికొన లేకుండిరి. మృగములు వచ్చి పోలములలో మేసిపోవుచుండెను. ఎవ్వరును వాని నాపజాల కుండిరి. జనులు పోయి రాజుతో చెప్పుకొనిరి,

ఈ యర్థమును ప్రకటించుటకై శాస్త్ర ఈ గాథ వలికెను :

జనపదములవారు చనుదెంచినారు,
నిగమజనములు నిలిచియున్నారు.
తినీవేయుచున్నవి దేవ, మృగాలు
ధన్యా, వానిని దమియింపవలయు.

రాజు విని యీ గాథలు వలికెను :

జనపదములు పోయినను పోవుగాక,
నష్ట నై చనుగాక రాష్ట్రంబు కూడ.
అభయదక్షిణ యిచ్చినట్టి మృగంబు
నేను ద్వేషింపగ నేరకున్నాను.

ఏ మైన నగు గాక, రారురు కిచ్చి
వర, మనృతంబును పలుకుట యెట్లు ?

రాజులకును విని జను లేమియు పలుకలేక వెనుదిరిగి పోయిరి. రాజు ర్నయెల్లెడ ప్యాపించెను. విని బోధిస్తానని మృగములను సమావేశపరచి “నేటినుండి మీరు జనుల పోలములలో మేయరాదు” అని యుపదేశ మిచ్చి, “మీమీ త్రేతములకు పత్రచిహ్నములు తగిలించుడు” అని లోకులకు వార్త పంపెను. వా రాప్రకారమే చేసిరి. నాటినుండి నేటివరకును మృగములు పోలములలోనికి పోవుటలేదు,

శాస్త్ర యిట్లు ధర్మోపదేశము చేసి, “బిక్షువులాం, ఈత డకృతజ్ఞు డిప్పుడే కాదు” అని జాతకములు సరిపిరిచ్చెను. ఆ కాలమున శ్రేష్ఠపుత్రుడు దేవదత్తుడు: రాజు అనందుడు; గురు మృగము నేనే.

శిశువేసిన సంక్షిప్త ప్రశ్నమునకు సమాధానముగా ధర్మసేవపతి చేసిన సవిస్మర వ్యాఖ్యానమును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమన కథ

ఆ సమయమున శిశువేసిన సంతేవరూపమున ప్రశ్నవేసెను. దేవరీపంజ సంబంధమున నిది సంక్షిప్త కథ. ంజగృహశ్రేష్ఠికడ ఆయుష్మన్ బిడల భార వ్యాజుడు తనబుద్ధిబలముచే నేలనుండి చందనపత్రము పెక్కి లేవనెత్తినపుడు శిశు బుద్ధిబల ప్రదర్శనము చేయ వద్దని బిక్షువులను నిషేధించెను. ఇట్లు నిషేధించుటచే శిశు బుద్ధిబల ప్రదర్శనము చేయ డని తెలియు తలచిరి. శిష్యులలో శక్తిహీనులు శిశుతో “భగవే, బుద్ధిబలము వలన పత్రము లేవలేదు?” అనగా ఆయన “ఆయుష్మంసులాం, మా కిది కఠినకార్యము కాదు. కాని శుద్ధమైన దుష్పత్రము లేవనెత్తుటకు గృహస్థులయెదుట సూక్ష్మగుణము నెవరు ప్రదర్శింతు రనువిషయము నేల గ్రహింపదు?” అనెను. కాని శిష్యులు, శ్రమణులు లోభమువలన బుద్ధిబల ప్రదర్శనము చేసిరి. “ప్రదర్శనము చేయుట మాకు కష్టమని తలపవలదు. తలచుకొంటిమేని శ్రమణ గతముని యెదుట చేయగల మని ఆయనశిష్యులతో చెప్పుడు. ఆయన ఒక్కబుద్ధి చూపినచో మేము రెండుచూపగలము” అని వారు పలుకగా, శిష్యులు భగవానునికడకు బోయి “భగవే, తెలియు బుద్ధిబల ప్రదర్శనము చేయుదురు” అని చెప్పిరి. “ఎగు చేసినచో నేనుగూడ చేయుదును” అని భగవానుడు పలికెను. రహస్య విని, బింబిసార నృపాలుడు భగవానునికడకు వచ్చి భగవే, బుద్ధిబల ప్రదర్శనము చేయుదురా?” అనెను.

“మహాంజ, అవును.”

“భగవే, నియమ మేర్పరింపలేదా?”

“మహాంజ, శిష్యులకే నియమములు చేసితిని. బుద్ధులకు నియమములు లేవు, మహాంజ, మిత్రులతో పుష్పఫల విషయమై అన్యులకు నియమములున్నవి. మీయెడ నియమము లేదు. అట్లే మాకుగూడ.”

“భ న్నే, బుద్ధి యెచ్చట ప్రదర్శింతురు ?”

“శ్రావ స్థీనగరమున, గండంబ వృక్షము క్రింద.”

“భ న్నే, మే మచ్చట నేమి చేయవలసి యుండును ?”

“మహాంజు, ఏమియు చేయనక్కరలేదు.”

మరునాడు శాన్త కరణీయములు నిర్వ ర్థింది, పర్యటనముకై బయలు వెడలెను. లోకులు చూచి “శాన్త యెచ్చటికి పోవుచున్నాడు ?” అని శిష్యుల నడిగిరి. “శ్రావ స్థీ నగరద్వారమున నున్న గండంబ వృక్షము క్రింద, తైర్థికుల మానమర్దనము చేయుటకై బుద్ధి ప్రదర్శింపబోవుచున్నాడు” అని వారు చెప్పిరి. ఇట్లు వాకిట్టు విడిచి జను లాయాశ్చర్యమును చూడ బయలుదేరిరి. “శ్రమణ గతముడు ప్రదర్శించు అపుననే మేముగూడ ప్రదర్శింతుము” అని తైర్థికులు శిష్యసహితముగా శాన్తవెనువెంటనే చనిరి. క్రమ క్రమముగా శాన్త శ్రావ స్థీ చేరగాంజు వచ్చి “భ న్నే, బుద్ధిప్రదర్శనము చేయుదురా ?” అని యడిగెను.

“మహాంజు, అవును.”

“భ న్నే, ఎప్పుడు ?”

“నేటి కేడవరోజున, ఆషాఢపుర్ణిమనాడు.”

“భ న్నే, మంటపనిర్మాణము చేయింతును.”

“మహాంజు, వలదు. నేను ప్రదర్శనము చేయఁబోట శక్తుఁగు పండెంఁగు యోజనముల రత్నమంటప నిర్మాణము చేయింతును.”

“భ న్నే, ఈ వృత్తాంతము నగరమున చాట బంచెదను.”

“మహాంజు, మంచిది.”

రాజు ధర్మప్రీషకుని అలంకృతహస్తాపే గూరుచుండ బెట్టి “నేటి కేడవనాడు శాన్త శ్రావ స్థీ నగరద్వారముకడ నున్న గండంబ వృక్షము క్రింద, తైర్థికుల మానమర్దనము బుద్ధిబలప్రదర్శనము చేయును” అని నగరమున చాట బంచెను. తైర్థికు లిది తెలిసికొని అటమూలకు ధన విచ్చి, శ్రావ స్థికి గుట్టుప్రక్కల నున్న మామిడిచెట్ల నన్నింటిని నరికించిరి. ధర్మప్రీషకుఁడు పూర్ణిమనాడు “నేటి ప్రతాపమున బుద్ధిప్రదర్శనము జరుగు” నని చాటించెను. దేవతల ప్రభావము

వలన ఆ బాటింపు సమ స్థజంబూ ద్వీపమున ప్రతిగృహమునకు ప్యాపించెను. శ్రావస్థి చేరదలచినవారు చేరుకొనిరి. పరిషత్తు పండ్రెండు యోజనములపేర ప్యాపించెను.

శ్రావస్థ ప్రాంతకాలముననే భిక్షులసార్థము బయలుదేరిెను. లాజుగారి తోటమాలి గంగుడు ఆకస్మికముగా పండిన మామిడిపండు కడవపరిమాణము కలది పట్టుకొని లాజుకొరకు కొనివీపుగు, ద్వారముకడ శ్రావస్థ నిలిచియుండుట చూచి “ఈ ఫలము వీరికే తగినది” అని చూతఫలమును శ్రావస్థకు సమర్పించెను. ఆయన దానిని స్వీకరించి అచటనే యొక ప్రక్కన కూరుచుండి భక్షించి, ఆనందుని పిలిచి “ఆనందా, ఈ పెంక మాలిచేతి కిచ్చి ఇచ్చటనే నాటుమని చెప్పుము. ఇది గండంబ వృక్షము కాగలదు” అనెను. స్థవిరు డటులే చేసెను. మాలి గుంట చేసి నున్ను తలగిరించి పెంక నాటెను. అది బ్రద్దలయి, తోడనే భూమిలోనికి వేరు తన్నెను. నాగేటి కర్తుకొనవంటి ర క్లవంతుకరము బయలుదేరిెను. జనము చూచుచుండగనే ఏబదిమూరల బోదెయి, ఏబదిమూరల శిఖలును, నూరుమూరల యెత్తును కల సహకారవృక్షము పైకి లేచెను. అప్పుడే వృక్షమున పూలు పూచినవి. పండ్లు పండినవి. స్వర్ణవర్ణ ఫలములు వ్రేలాడుచున్న మహావృక్ష మాకాశమును కప్పివేసెను. గాలి తోలుటచే పండ్లు నేల లాలినవి. వెనుక నగుచున్న భిక్షువులు దానిని భక్షించి వచ్చిరి.

సాంకుంకాలము శక్రు డాలోచింపగా సప్తరత్న యుక్త మైనమంటపము నిర్మించుభారము తనపై బడె నని గ్రహించి, విశ్వకర్మను బిలువ నంపి, నీలకమలములు కప్పిన సప్తరత్నమంటప నిర్మాణము చేయించెను. ఈ విధముగా పదివేల చక్రవాళములనడుమ దేవతలూ సమావిష్టులైరి. శ్రావస్థ శిష్యుల కసంభావ్యము, తెలియకుల మానమర్దనకరము నగు యమకబుద్ధి చూపెను. ఈ విధముగా జనసమూహము ప్రసన్నముగా నుండుట గ్రహించి, ఆకాశమున కెగసి, బుద్ధాననముపై గూరుచుండి శ్రావస్థ ధర్మపదేశము చేసెను. ఇరువదికోట్ల ప్రాణులు అమృతపానముచేసిరి.

పూర్వబుద్ధుడు బుద్ధి చూపినపిదప నెచటికి పోయి యుండు నని శ్రావస్థ తలపీయగా త్రయస్త్రింశద్భవనమునకని ధ్యానబలమున గోచరించెను. ఆయన బుద్ధాననమునుండి లేచి, కుడికాలు యుగంధర పర్వతశిఖరముపై నుంచి, ఎవమ పాదమున నున్నవరు పర్వతము దాటి, ఎరిచ్చద వృక్షము క్రింద పొండుకంబలవర్ణము గల కిలాతలముపై గురుచుండి వంకాలము మూడు మానములపాటు దేవతల కభిధర్మము ఉపదేశించుచుండెను. శ్రావస్థ యెచ్చట నున్నది యెవ్వరికిని తెలియలేదు. “పపరణ” సమీపమున నుండుటచే మహామృదల్యాయనుడు వచ్చి, శ్రావస్థతో మాటాడెను. “ఇప్పుడు సరిపుణ్య దెవట నున్నది?” అని శ్రావస్థ యగుగగా, నతడు “భగవే, బుద్ధి ప్రభావముచే ప్రవ్రజించిన పంచశతశిష్య సమాహమతో

గుడి సంకళయ నగరమున నున్న" డని చెప్పెను. "మద్గల్వాయనా, నేటికి ఏడవనాగు నేను సంకళయ నగరద్వారమున నవతరింతును, చూడ దలచినవారు అచ్చట నమావిష్టులు కావచ్చును." అని శాస్త్ర పలికెను.

స్తవిరుడు మంచి దని గూఢాచార్య జనులకు దెలిపెను. శ్రావ స్థినుండి చుప్పది యోజనముల దూరమున నున్న సంకళయ నగరమునకు ప్రజాసమూహము చేరెను. పల్లవాసము సమాప్త మయినంతనే శాస్త్ర "ప్రవారణ" చేసి శక్రునితో "మహా లాజ", మానవలోకమునకు బోవుదును" అనెను. శక్రుడు విశ్వకర్మను బిలిపించి దశబలధారి మానవలోకమునకు బోవుటకు సీపినములు నిర్మింపుము అని యాన తిచ్చెను. ఆయన సుమేరు వర్షతశిఖరముపై సీపిన శ్రేణి ప్రారంభించి, సంకళయనగర ద్వారమువరకును ఎడతెగకుండ మెట్లు నిర్మించెను. మధ్యభాగమున నుణిమయములు, ఒకవంక రజతమయములు, ఇంకొకవైపున స్వర్ణమయములుగా త్రివిధసీపినములు నిర్మించెను. అవి సప్తరత్నవేదిక చుట్టును తిరిగినవి. శాస్త్ర లోకవివరణనుకబుద్ధి చూపి, నగుమ నున్న మణిమయ సీపిన శ్రేణివెంట దిగెను. శక్రుడు ఎంత, చీవరములు; సుయాముడు బామరములు, సహంపతి బ్రహ్మ ఛత్రము, పట్టుకొనిరి. దశచక్రవాళముల నడుమ నున్న దేవతలు దివ్యగంధ మాల్యాదులతో పూజ చేసిరి. శాస్త్ర క్రిందిమెట్లు చేరినంతనే సరిపుత్రుడు ప్రజా సము చేసెను; అవల జను లెల్లరు వందనము చేసిరి. వారిని జూచి శాస్త్ర తనలో "మద్గల్వాయనుడు బుద్ధిమంతు డని ప్రసిద్ధి చెందినాడు. ఉపాలి వినయధరుడు, సరిపుత్రుడు మహాప్రజ్ఞావంతు డని ప్రకటము కాలేదు. ఇతనితో సమానుడు నన్ను విడిచి వేరొకడు లేడు, రః విషయము ప్రకటికరింతును" అనుకొని, తంబుత పృథక్ జన ప్రశ్న వేసెను. దానికి పృథక్ జనులే సమాధాన మిచ్చిరి. పిదప శాస్త్ర స్త్రీతాపన్నుల కుచిత మగుప్రశ్న వేసెను. దానికి సమాధానము స్త్రీతా పన్నులు చెప్పిరి పృథక్ జనులు దానిని గ్రహింపలేదు, అంతట సక్యంగామి, అనంగామి, క్షిణానవ, మహాశ్రావకులకు యోగ్య మగుప్రశ్న వేసెను. మున్నేణి తోని వారికి తెలియలేదు; ఉన్నత శ్రేణులలోని వారికి తెలిసినది: అగ్ర శ్రావకులకు యోగ్యము లగుప్రశ్నములకు అగ్ర శ్రావకులే సమాధానములు చెప్పిరి. అన్యులవి గ్రహింపలేదు. అంతట శాస్త్ర సరిపుత్రునియోగ్యతకు తగినప్రశ్న వేసెను. దానికి సమాధానము సరిపుత్రుడే చెప్పెను. అన్యులు దానిని గ్రహింపలేదు. "రః శ్రావకు డెవడు? శాస్త్రతో సంభాషించుచున్నాడు!" అని జనులు తలపిసి, ఆయన ధర్మ సేనాపతి సరిపుత్ర శ్రావకు డని తెలిసికొని, మహాప్రజ్ఞావంతు డనుకొనిరి. అప్పటినుండి దేవతలలోను మానవులలోను ఆయనకే ధి వ్యాపించెను. అంతట శాస్త్ర ఆయనను బుద్ధవిషయక ప్రశ్న నుడిగి, "సరిపుత్ర, రఃసంక్షిప్త కథనమునకు విస్తృతవ్యాఖ్య యే మగును?" అనెను. ఆ గాథ ఇట్లున్నది :

జాతధర్మల బహుశైక్యల చర్య
లేవిధంబుగ నుండు, నెరిగి ప్రశంబు
పే. బుద్ధిమన్ వివరింపగా వలయు.

స్థవిరు య ప్రశ్నపై మనసు నిలిపినంతనే అది శైక్య, భిక్షువుల ప్రతిపత్తిని గుర్చిన ప్రశ్న మని అనందగర్భావమున గ్రహించెను. కాని, ప్రతిపత్తి స్కంధాది ప్రకారముగా వివిధవిధముల నగుగవచ్చు నను సందేహము కలిగెను. ఏవిధముగా చెప్పిన యెడల శాస్త్రవిరుధార కనుగుణముగా నుండునో, ఆయనకు తెలియలేదు. చూచి శాస్త్ర తనతో "సరిపుత్రుడు ప్రశ్న మనందగర్భముగా గ్రహించినాడు; కాని ఆశయవిషయమున నందిగ్ధిస్తుడై ఉన్నాడు. ఇతనికి కొంచెము ఇంగిత మీయ నిచో నమాధాన మీయజాలాడు" అనుకొని, బహిరంగముగా "సరిపుత్ర, ఇది సత్యము" అనెను తనయశయమును గ్రహించి సరిపుత్రుడు స్కంధముల కను గుణముగా ప్రశ్న తర మీచ్చు నని ఆయనయశయము. ఇంగితము వలన స్థవిరు నకు ప్రశ్న సురువిధముల, వేయివిధముల నుపస్థిత నున్నాను. అది బుద్ధిలకు సంబంధించినవిషయ మని ఆయన నమాధాన మీచ్చెను. పండ్రెండు యోజనముల దూరము ప్యాపించి యున్న పరిషత్తు కాయన ధర్మవదేశము చేసెను. నూపుది కోట్ల జీవు లమృతవనము చేసిరి.

శాస్త్ర పరిషత్తుకు సల విచ్చి, పర్యటనము చేయుచు క్రమముగా ప్రావస్థి చేరి మరునాడు భిక్షులనము చేసి, మరలి వచ్చి, గంధకుటిలో ప్రవేశించెను. భిక్షు పులు తమతమ కార్యములను ముగించి, సాయంసమయమున ధర్మనభతో నమా విష్ణులై, స్థవిరుని గుణగణములను ప్రశంసించుచుండిరి. శాస్త్ర అవతలి కరిగి, విషయము తెలిసికొని "భిక్షువులూ, రూత డిప్పుడేకాదు, పుర్యముకూడ సంక్షిప్త ప్రశ్నమునకు విస్మృతనమాధాన మీచ్చినాడు" అని పుర్యజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పుర్యకాలమున ఎంజునిలో బ్రహ్మదత్తుడు ఎంజుమా చేయునపుడు బుద్ధి సశ్చ్యుడు శరభమృగముకడుపున పుట్టి, అడవిలో నివసించు చుండెను. వేటలో కుతూహలము కలంజు ఎంతబలవంతు నై నను లక్ష్మ్యము చేయడు. ఒకనాడతడు వేటకు పోయి అమాత్యులతో "ఎవని ప్రక్కగా మృగము తప్పించుకొని పోవునో, అతనికి దండనము తప్పదు" అని పలికెను. "అప్పుడప్పుడు ఇంటిలో నిలిచి యున్నప్పుడుకుండ మంచిగది....లభింపదు. మృగము వచ్చుచో లంజకడకే దానిని చేర్చవలెను." ఇట్లు యోచన చేసి, ఎరు లంజకడకే నిలిదిరి. కొందరు పెద్దబొద చుట్టు ముట్టి ముద్దలూదులతో నేలపై గొట్టసాగిరి. శరభమృగము లేచి నొడుదల ముగుసినగులు బొదలోపల గొర్తున తిరిగి ఎక్కడ నందు కలదో యని చూచెను.

జనులు బుజము బుజము, ధనుస్సు ధనుస్సు తగులునట్లు నిలిచియుండుట కనుగొని, రాజు నిలచియున్న చోటికే పరుగిడి పోవుట యొక్కమని తలచి, కనులలో నిసుక చల్లినట్లు తటాలున మృగము ప్రభువునెగుటికి చేరెను. తనకడకు శరభము వచ్చుచుండుట గమనించి రాజు గట్టిగా లాగి బాణము విడిచెను. బాణాంతమునుండి తప్పించుకొనుటలో శరభములకు నేర్పు కలదు. బాణ మెదురుగా వచ్చుచో మృగము వేగము తగ్గించును; వెనుకనుండి వచ్చుచో వేగముగా ముందరికి పరుగెత్తును; పై నుండి వచ్చుచో వంగును; ఒక ప్రక్కనుండి వచ్చుచో కొలదిగా లగును; బొట్టకు తగులునట్లు వచ్చుచో తల క్రిందుగా వంగుకొనును. బాణము తగులుచో హాయిచ్చిన్న మేఘరీతిని పరుగెత్తును. శరభమృగము తల క్రిందుగా పండుకొనగా, అను జంతువును కొట్టినట్లు రాజు కేకవేసెను. ఇంతలో శరభము లేచి, తనచుట్టు నున్నవారిలో నెరదు చేసికొని బాణువేగమున పరుగెత్తెను,

రెండువేల పుల నున్నవారు శరభము పరుగిడుట గమనించి, మృగ మెవరి ప్రక్కగా పరుగెత్తిన దని యోచించి, రాజు ప్రక్కనుండి పోయిన దని నిర్ణయించి, “రాజు మృగమును బాణముతో కొట్టితి నన్నడు. మనరాజుగారిగురి తప్పదు. అని బాణము మృగమునకు తగులక నేలలో దూరినది!” అని వివిధవిధముల పరిహాసము చేయుచు వచ్చిరి. “వీరు నన్ను పరిహాసించుచున్నారు. అని నాశ క్తి యెరుగరు” అనుకొని రాజు వస్త్రము విరిచి కట్టి, కత్తి తీసికొని అలినడకతో వేగముగా జని మూఱుయోజనముల వరకును దానివెంట నంటెను. మృగ మడవిలో దాగుకొనెను. రాజుకుండ దాగుకొన్నాడు. మృగము పరుగిడు మార్గమున ఏడుమూరల గుంట కలదు. అందు ముప్పదియడుగులలోను నీరు నిండుగా నుండును. పైన పచ్చిగడ్డి ఆవరించియుండును. మృగము పసిపట్టి ప్రక్కగా పరుగిడెను. రాజు త్వరితగతితో నూటిగా పోయి దానిలో పడెను.

రాజు ఎడద్దవి వినబడక పోవుటచే మృగమాగి వెను దిరిగి చూచి, రాజు గుంటలో పడిపోయె నని దగ్గరకు జరిగెను. అతడు దిక్కు లేక నీటిలో కొట్టుకొనుచుండెను. అతనియవధానముమీద దృష్టి నిలుపక మృగము దయతో “నేను చూచుచుండగా రాజు నశింపబడు. ఇతనిని విముక్తుని చేయుదును” అని తలచి గట్టున నిలిచి “నుహరాజు భయము లేదు. ఆపదనుండి నిన్ను తప్పించెదను” అని పలికి, ప్రియపుత్రుని రక్షించురీతిని ఒకగడ్డ నాదరము చేసికొని, ఏడుమూరల నరకమునుండి అతనిని తీరమునకు చేర్చెను; అవల నతని నోదార్చి, మూపున గురుగుండ బెట్టుకొని, అడవి వెలువడి. రాజునై న్య మున్నాపునకు కొలది దూరములో దింపి, ధర్మోపదేశము చేసెను. రాజు మృగమును విడువలేక, “స్వీయా, శరభరాజు, నావెంట పాఠానికి రమ్ము. నీకు పండ్రెండు యోజనముల రాజ్యము నిచ్చెదను. అచ్చట నీవు పరిపాలన చేయవచ్చును” అని వేదెను.

“మహాంజు, మేము జంతువులము. మాకు రాజ్యముతో పని లేదు. నాయెడ
స్నేహము కలదేని, నే నిచ్చిన పంచశీలమును నీవు ఎలించుటయే కాక రాజ్య
వాసులచేత ఎలనము చేయింప వలయును” అని శరభమృగ ముపదేశ మిచ్చి,
అరణ్యములోనికి బోయెను. కనుచూపు మేర ఎటిపిపువరకును రాజు న్ముగము
మీద దృష్టి నిలిపి, ఆవల నిజ్జనె న్యమును జేరి, నగరమునకు బోయెను. “నేటి
నుండి రాజ్యవాసు లెల్లరును పంచశీలములను పరిరక్షింపవలెను” అని రాజు ధర్మ
దార వేయించెను. బోధినశ్శ్వగు తనకు జేసిన యుపకారమును రాజెవ్వరికిని
తెలుపలేదు. వివిధరువ్య పదార్థములతో గుడినయాహార మారగించి, అలంకరిం
చిన శయనముపై బండుకొని, ప్రత్యక్షమున లేచి, బోధినశ్శ్వని యుపకారమును
స్మరించి, ప్రసన్నుచిత్తుడై శయ్యపై గురుచుండి ఉల్లాసముతో రాగధలు ప్రక
టించెను:

పురుషు డాశను కోలుబివగా రాదు;
ఆశ గోల్పోవు విద్యావంతు డై న
కాదు; నన్ను నే గనుగొనుచుండు.
ఎట్టు లాసించితి, నట్టు లై నను.
పురుషు డాశను కోలుబివగా రాదు
విద్యాంను డాశను విగువగా రాదు
ఎట్టు లాశించితి నట్టు లై నను
చేరితి స్థలమును నీరంబునుండి.

జనుడు ప్రయత్నంబు నలువగా వలయు,
విద్యాంను డాశను విగువగా రాదు
ఎట్టు లాసించితి నట్టు లై నను.
జతనంబు పురుషుండు నలువగా వలయు.

బొట్టుకొన్నను వ్యధల్ సుఖముపై నాశ
తగదు ప్రజ్ఞావంతు డనువాడు విధువ.
ఎప్పురించుచునుండు తలపకుండగనే
పలుదుఃఖములు సుఖములు మరణంబు.

తలపకున్నను గల్గు తలచిన గుడ
సంభవింపవు ప్రపంచాన భగమూ
అయ్యవి కావు ఎంభానునిరములు.

రాజీవిధముగా నుల్లాసము ప్రకటించుచుండగా పురోహిత
శయన మయ్యెను అని అడుగువద్దె ఉదానగాధలు వినుచు డ్వారం

“ఓజు నిన్న వేటకు వెళ్ళినాడు. శరభమృగము తప్పించుకొని పోయి యుండును. అమాశ్యులు నవ్వియుండవచ్చును. ఓజు అభిమానము చెంది, మృగమువెంట బడి, త్రోవలో గుంటలో పడియుండును. దయశువు శరభము దోష మెన్నక ఓజు నుద్ధరించి యుండును. అందుచేతనే ఓజు ఉల్లాసపాకులు పొందుచున్నాడు” అనుకాసి, నెమ్మదిగా గోళ్ళతో తలుపుపై దట్టెను. ఎవ రని ఓ జడుగగా, “దేవా, నేను పురోహితుడను” అని యతడు విన్నవించగా “ఆచార్య, ఇవటికి రంగు” అని ఓజు తలుపు తీయించెను, పురోహితుడు లోని కరిగి జరుగు మని పనికి ఒకచో నిలిచి, అరణ్యమున జరిగిన వృత్తాంతము చెప్పి, ఈ గాథలు పలికెను ;

ఈవు వెన్నడితి వేశరభంబు
దుర్గమ పర్వత మార్గంబులందు,
ఓని యనాన కమానన యత్న
హేళువుచేత జీవించి యున్నావు.

నిరుపమవ్యధ నున్న ని న్నేమృగంబు
నరకనమాన మైనట్టి గ ర్గంబు
నుండి యాయాతతో నుద్ధరించినది
తదనన క్క ధర్మగుణంబు
లధికముగా నీవె యగ్నించినావు.

“ఇతడు సావెంట ఓలేడు. అన్నివిషయము తెల్లు తెలిసికొన్నాడో అడిగెద గాక” యని తలపిసి ఓ జీగాధ పలికెను :

అచ్చట నుంటే ఆనమయాన ?
కాక చెప్పిరో దీని నీ కవ్వ రై న ?
ఉన్ను క్ల న్నేయన్నదో సర్వదర్శి.
నీకవటమ్ము, జ్ఞానివి నీవుమిగుల !

బ్రాహ్మణుడు దీనిని ప్రకటికరించి “మహాఓజు, నేను సర్వజ్ఞుణుడనుకాను. మీపాకులలోని యర్థమును బట్టి నంగశులు గ్రహించితిని” అని గుంగాధపలికెను;

అప్పుడు మహాఓజు, అచట నే లేను
ఈమ ర్గ తెలుపలే దెవ్వరు సాకు
పండితజనుల సుభాషితంబులును
గాథలు నల్లల కల్పన చేయు.

ఆతనియెడ ప్రసన్నుడై ఓజు బ్రాహ్మణునకు చాలధన మిచ్చెను. సతీనుండి ఆతడు పుణ్యాకర్మములు చేయజేచ్చెను. లోకు లతనిని పుణ్యాస్మృతనిరి. మరణానంతర మాతగు స్వర్గము చేరెను.

ఒకసాడు రాజు పురోహితుని వెంట బెట్టుకొని పోయి "గురుశు కొట్టుటకై" ఉద్యానము చేరెను. అప్పుడు శక్రుడు చాలమంది నూతనదేవతలను కన్యలను చూచి కంఠ మే మని యడిగెను. శరభమృగము రాజును నరకమునుండి యుద్ధ రించి, పంచశీలప్రతిష్ఠ చేసె ననియు, రాజు ప్రభావమువలన ప్రజలు స్వర్గమున నిండిపోవునున్నారనియు భావనబలమువలన శక్రుడు గ్రహించెను.

అప్పు డాతడు "నేను సింహాసదము చేయుదును. మృగము చేసిన యువ కారము తెలుపుదును. నా శక్రత్వమును ప్రకటము చేయుదును. అకాశమున నిలిచి ధర్మివదేశము చేయుదును. మైత్రి, పంచశీలముల మహిమను తెలిపివశ్యను" అని నిర్ణయించుకొనెను. అత్యవేధకై రాజు ధనుస్సున బాణము తాడిగెను. ఆ సమయ మున శక్రుడు నిజ ప్రలాపముచే రాజునకును అత్యమునకును నడుమ శరభమృగము కనబడునట్లు కావించెను. చూచి రాజు బాణము విడవలేదు, శక్రుడు పురోహితుని శరీరమున ప్రవేశించి రాజును రూఢిగాఢలతతో సంబంధించెను.

అన్యవీర్యము హరించు నమ్ము వింటి
తాడిగి, యెట్టిసంశయమున వడితి వీవు ?
తీక్ష్ణబాణము వేగ వధించు మృగము
నిద్రి రాజభోజన మని యెరుగవలయు.

అప్పుడు రాజు జిట్లనెను :

ఎరుగుదును బ్రాహ్మణోత్తమా, యీమృగంబు
క్షత్రియోపరి మని నేను; కాని పుర్య
మందు పొందినయువకార మర్చచేతు
శరభమృగము నద్దానిచే సంహరింప.

అప్పుడు శక్రుడు రెండుగాఢలు పలికెను :

ఇది మృగము కాదు రాజ దేవేంద్రు డీతడు
ఇతని హరింప నీవె దేవేంద్రపదవి
నందుదువు! కాక సామిత్ర మనుతలపున
శరభమును సంహరింపక సంశయించు
పక్షమందు వీర్యశ్రేష్ఠ, భార్యతోడ
తనయుతో జేరవలయు వె తరణి నీవు,

అంతట రాజు గాఢలు పలికెను :

యమునివై తరణిం జేర నరుగ మేలు
పుత్రభార్య సహాయక పుర్యకముగ

జనపదసంఘముం గుడి: యనినుండి
అత మగు నన్న గుడ, మృగంబు జంప,
ఒంటిగా నేను బాధల నున్నయపుడు
భీకరత్యా గొన్న, నకు మృగము
ఓమహాబ్రహ్మ, చేసినయువకృతి మది
మెలగ నేగతి వధియింపగలను దీని ?

ఆవల శక్రుడు పుంపినుని శరీరమునుండి వెలువడి నిజరూపము
ధరించి ఆకాశమున నిలిచి రాజగుణములను ప్రకటించుచు ఈ గాథలు పలికెను ;

వర్ధిల్లు మోమిత్రపాలక, చిరము
భార్య నేలుము ధర్మవిభాన
పరిచర్య బంధుచు తరుణులచేత
స్వగ్గన వానపునరణి నుఖించు!
అక్రీధనుండ వే, అనవరతంబు
శాంతచి త్తంబుతో నకలాతిగులకు
భిక్షకజనులకు బట్టుచు నీవు,
ఉచితభింగంబుల నందుచు, నింద
పొందక స్వర్గంబు నందుము రాజ!

ఇట్లు పలికి దేవరాజ శక్రుడు “మహారాజ, నిన్ను పట్టుటకై వచ్చినను,
కాని నీవు పట్టపడలేదు. అప్రమత్తడవై యుండుము” అని యుపదేశ మిచ్చి
నిజనివాసమునకు జనెను.

ఈ స్థితి ధర్మపదేశము చేసి “భిక్షువులూ, సరిపుత్రు డిప్పుడే కాదు,
పురజన్మమున కూడ సంక్షిప్తపదేశమున విశ్వకర్మమును గ్రహించినవాడు”
అని జాతకమూల సరిపేర్చెను.

ఆ కాలమున రాజు అనందుడు; శరభమృగము నేనే,